ROLL

900 000 TL nisan. sayı: 2000/04

pink floyd

özay gönlüm

enki bilal

primal scream

naim dilmener • fundamental • king kooba • dennis hopper • çetin inanç • istanbul film festivali

Bu numarayı kaybetme Rikki
Gideceğini duyduk, tamam, sorun yok
Küçük çılgınlık dönemimiz yeni başladı sanmıştık
Sanırım korkuyorsun kendinden, dönüp kaçıyorsun
Ama fikrini değiştirirsen

Bu numarayı kaybetme Rikki
Kimseyi aramak istemezsen
Bunu bir zarfla kendine yolla
Bu numarayı kaybetme Rikki
Tek sahip olduğun bu
Eve gidince daha iyi hissedersen
İşine yarar belki

Kasabada bir dostum var, duymuş ismini
Gidip araba sürebiliriz Slow Hand Row'da
Evde kalıp oyun da oynayabiliriz, ne bileyim
Ve değiştirebilirsin fikrini

Bu numarayı kaybetme Rikki
Kimseyi aramak istemezsen
Bunu bir zarfla kendine yolla
Bu numarayı kaybetme Rikki
Tek sahip olduğun bu
Eve gidince daha iyi hissedersen
İşine yarar belki

Kendine benim gibi olmadığını söylüyorsun
Ama kafanda neler var bilmiyorsun
Ve değiştirebilirsin fikrini

Gardını değiştireceğin zaman
Dinlersen duyabilirsin
Sokaktaki kahkahayı
Müzikteki canlılığı
Ve ayaklarının altındaki ateşi.
Her işaret yerinde bu kez
Çok zorlanman gerekmeyecek
Bu dünyada yaşıyorsan
Hissedersin gardını değiştireceğin zamanı.

Tüm kovboylar ve komşuların
Gururunu çiğneyebilir
İstersen indir silahlarını
Biliyorsun, senin tarafındayız.
Yılları geçirebilmek istiyorsan
Tam kartını oynama zamanı
Bu dünyada yaşıyorsan
Hissedersin gardını değiştireceğin zamanı.

Pis iş
Zor zamanlar bunlar
Ve sen bedel ödemekten korkuyorsun
Bu yüzden buluyorsun birini
Senin işini bedava yapacak.
Biraz aşk isteyince de
Erkeğin şehir dışındayken
Çağırıyorsun hemen beni
Çünkü biliyorsun çevrende olacağımı.

Senin pis işini yapan bir aptalım ben
Evet
Ama artık
İstemiyorum pis işini yapmayı

Işığı yak
Kilitle kapıyı
Hizmetçiyi erken yollamışsın evine
Daha önce binlerce defa olduğu gibi
Bir ortaçağ oyununda
Köşesindeki kale gibi
Görebiliyorum büyük belayı önceden
Ama yine de kalıyorum seninle

Ruhundaki soytarı
Bende bir var, sen dört diyorsun
Sana yardım etmek çok zor
Uğraşamıyorum artık seninle
Ve bana, sanki bu bir günahmış gibi davranıyorsun
Hapsedemezsin beni
Sonuna kadar yanımda ol diyorsun
Ama sağol dostum
Ruhundaki soytarıdan ürküyorum

Şu çalan bebop'ı kapatmayacak mısın?
Kalbimin atışını duyamıyorum
Nasıldı bulduğum o sağlam akor?
Tatlım, sence yanlış değil mi
şarkımı bölmek?
Eşyalarımı toplayıp buradan uzaklara kaçacağım
Hoşçakal tatlım

Ruhundaki soytarıdan ürküyorum

Yağmur damlaları arasında yürümek
Bir gölge indi Miami'nin mavi gökyüzüne
Büyük otellerin kaldırımlarına düşünce
Kavga ettik
Hatırlamıyorum şimdi neden
Sözler söylenip gözyaşları döküldükten sonra
Bir daha ayrılmayacağımıza yemin ettik

Öpüştüğümüzde duyabiliyorduk şimşeğin sesini
Büyük otellerin müdavimlerini seyrettik
Öpüştük yine sağanak döverken Florida sahilini
Şemsiyeni açtın
Ama yağmur damlaları arasında döndük eve

Düşümde duyabiliyorum şimşeğin sesini
Büyük otellerin kaldırımlarını görebiliyorum
Birbirimizi bulacağımız Florida sahilindeki
o mutlu günde
Açacaksın şemsiyeni
Ve yağmur damlaları arasında döneceğiz eve

steely dan

Türkçesi: Tezgör Hilmi

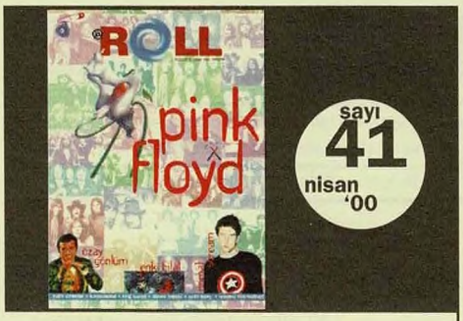

4 Ajans

13 Özay Gönlüm

18 Fun<Da>Mental

22 Primal Scream

26 Dennis Hopper

30 Çetin İnanç

32 Film Festivali

38 Kıraathane

39 Enki Bilal

42 20 Yılın Ardında Hip-Hop

46 Naim Dilmener

52 Karakedi

54 Gayd

56 Albümler

60 Liste

62 Pink Floyd

70 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Yıldızay, Alican Tayla, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Bihter Sabanoğlu, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Donat Bayer, Duygu Akın, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Günay Usta, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Halil Turhanlı, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Kutlukhan Kutlu, Mehmet Ali Meram, Mehmet Uluşahin, Melih Katıkol, Merve Erol, Necmiye, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Osman Kaytazoğlu, Özgür Gökmen, Özgür Uçkan, Özhan Binici, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Sarven Bingül, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şafak Yirmisekiz, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **Baskı:** Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi Billurcu Sokak 32/3 Taksim İstanbul **Tel-Faks** 245 56 06 **Yıl** 4 **Sayı** 41 **Nisan** '00 **İmtiyaz Hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışleri Müdürü:** E. Derya Bengi

AYDA BİR YAYINLANIR

ROLL OVER

MAŞŞŞALLAH

Buyrun şerbete! Kaynata kaynata bir hal olduk. Az kalsın buharlaşıyorduk. Şaka değil, şubattan beri kaynatıyoruz. Niye? Çünkü nazar boncuğumuzdan belli olduğu üzre, 40'ı çıkardık, 41 diyoruz. Parmak hesabıyla üç yıl beş ay. Yani mayısta üç buçuk.

Doğum sancılı oldu, ıkındık sıkındık, baktık olmuyor, sezaryene müracaat, çektik çıkardık.

Çıkardık çıkarmasına da, dikişler kapanmadı daha. Ama, bizimkine maşallah. Gerçi huysuzluğu yok değil, geceleri uyutmuyor, gündüzleri aman vermiyor. Tam rahat bir nefes alacakken, başlıyor...

Ömür törpüsü... İster istemez, "nereden kapıldık bu sevdaya" dedirtiyor. Ve o plağı bir daha çaldırtıyor. A yüzünde Erkin var: Olan oldu bir defa, bari hepimize yarasın... B yüzünde Hendrix: Let the good times roll...

Evet, 41 diyoruz. Ama kuru kuruya demiyoruz. Buyrun şerbete. Kambersiz düğün, şerbetsiz loğusalık olmaz demişler.

"Hani şerbet?" derseniz, hemen çevirin 51. sayfayı. Şerbet gibi bir kitap var, halis muhlis Roll mamulü: Oscar Wilde'ın kaleminden "Sosyalizm ve İnsan Ruhu". Arkadan ikincisi de geliyor: Lewis Carroll'ın "Köpan Avı".

Roll kitapları için de aynı plağı çalıyoruz:

Olan oldu bir defa... Let the good times roll...

Bu boş sandalye birdenbire doluvermeli. Kim gelip oturmalı? Hiç kimseyi istemiyorum. Ama sandalye... Bir insan bekler gibi duran sandalye? Onu yapan sandalyeci yaman adammış doğrusu. Sandalyeye insan bekletmesini bilmiş. **SAİT FAİK**

New York'ta, Londra'da, Varşova'da bütün kuşlar aynı şeyi fısıldıyor:
Bu yaz İstanbul'a Lou Reed geliyor

Hiçbir Don Kişot bizim kadar cesaretle ve iç rahatı ile yeldeğirmenlerine hücum etmemiştir. **AHMET HAMDİ TANPINAR**, Saatleri Ayarlama Enstitüsü

Son karanlıkla ilk ışığın buluştuğu ortamlara hasta olduklarından, topluca gard alıp hayatı seher denen gurbette yaşadılar. **LATİFE TEKİN**, Buzdan Kılıçlar

Kişi bu alçak dünyaya tenezzül etti mi, bala kapılmış sineğe döner. **ŞEYH SADİ**

Bir kırlangıç girdi içeri, gözlerinizi dolaştı, gitti **CAN YÜCEL**

Bryan Ferry ve **Brian Eno** yine aynı gemide. Büyük övgüler toplayan albümü "As Time Goes By"ın piyasaya çıkmasından hemen sonra, yeni bir albüm için kolları sıvayan Bryan Ferry, bu sefer eski çalışma arkadaşı Brian Eno'yla birlikte. Albüme katılan Radiohead'in gitarcısı **Jonny Greenwood** da bir zamanlar en sevdiği grup olan Roxy Music'ten hayranlık duyduğu ikiliyle çalışarak çocukluk hayalini gerçekleştiriyor.

"Amerikan Sapığı"nın tamamı artık internette. Empire dergisinin verdiği bilgiye göre Amerika'da sansürlenmesi tartışılan sıcak bölümler de dahil olmak üzere romanın tamamına http://www.americanpsycho.com adresinden ulaşılabilecek.

Elvis Costello da web üzerinde atağa geçti. Müzisyen, bütün albümlerine MP3 formatında ulaşılabilmesi için bir internet sitesine "tamam" dedi. Geçtiğimiz haftadan itibaren Costello'nun ilk oniki albümü www.Emusic.com adresinde mevcut.

Francis Ford Coppola'nın yeğeni **Christopher Coppola**, Mike Allred'in uçuk çizgiromanından uyarladığı "G-Men from Hell" adlı filminin çekimlerini tamamlamış.

Nothing else matters

Metallica'nın bu şarkısının Apocalyptica yorumuyla başlayan ve "gerçekten de daha önemli ne var ki" dedirten "S.O.S." isimli bir toplama albüm, bugünlerde memleketimizde bütün plakçı raflarını süslüyor. S.O.S., yani "Sevgimizle Onları Saralım"... Elele Vakfı'nın dört büyük plak şirketiyle ortak çalışmasının bütün geliri depremzedelere gidecek. Sevilen isimlerle irtibata geçmişler, şarkıların kullanım hakkını almışlar ve gayet güzel bir derleme yapmışlar. Yani, bir nevi, R.E.M.'den size, sizden depremzedelere. R.E.M.'den başka kimler var: Cranberries, Ricky Martin, Eurythmics, Eros Ramazotti, Phil Collins, Secret Garden, Deep Forest, Gloria Estefan, Cat Stevens, Mr. Mister, White Lion, Andrea Bocelli, Sarah Brightman... Bir de ikinci albüm var ki, o da klasik müzikçilerin eserlerine ayrılmış: Beethoven, Puccini, Mozart, Bach, Stravinsky...

Alain Bashung, Noir Désir, Rachid Taha, Marc Ribot ve Rudolphe Burger'le birlikte sahnede. Müzisyenin, mayıs başında piyasaya çıkacağı duyurulan "Climax" adlı bu çifte CD'li albümünün en heyecan verici yanı bütün bu sesleri bir araya getirmesi. Beşi bugüne kadar hiç yayınlanmamış toplam otuz parçanın yer aldığı albümün kayıtları bitmek üzere.

Bağımsız yönetmenlerden Bob Gosse'un "Julie Johnson" adlı filminde, **Courtney Love** Lili Taylor'ı eşcinsel ilişkiyle tanıştıran kadını canlandıracak. Love, bu arada, gerçekleştirmeye çok niyetli olduğu Bay City Rollers biyografisini çekme projesini de, grup elemanlarından birinin sübyancılıktan mahkum olması sonucu erteledi.

"Temel Parçacıklar"ın yazarı **Michel Houellebecq**'in kendi şiirlerini bestelenmiş olarak seslendireceği müzik albümü "Présence Humaine" nisan başında piyasaya çıkıyor. Gainsbourg'vari bir vokalin hakim olduğu albümdeki şiirlerin temaları yine "Temel Parçacıklar"da işlenen temalar.

Claude Lelouch'un son filminde **Dustin Hoffman** da rol alıyor. Yönetmen, İngilizce olarak ve Amerikan sermayesiyle çekeceği "T for Thriller" adlı polisiye filminde oynaması için Hoffman'ı ikna etmiş.

Air'in "All I Need" isimli şarkısındaki müthiş sesin sahibi **Beth Hirsch** mayıs sonuna doğru piyasaya çıkacak akustik bir albümün kayıtlarını tamamlamak üzere.

Amerikalı underground grup **Built To Spill** 18 Nisan'da çıkacak "Live" albümüyle dönüş yapıyor. Grubun ABD'yi karış karış gezdiği geçen yaz boyunca kaydedilen albümde, Neil Young'ın klasiği "Cortez The Killer"ın yirmi dakikalık versiyonu da yer alıyormuş.

Jodie Foster, Beach Boys'un lideri **Brian Wilson**'un hayatını anlatan bir filmin prodüksiyonunu yapacak.

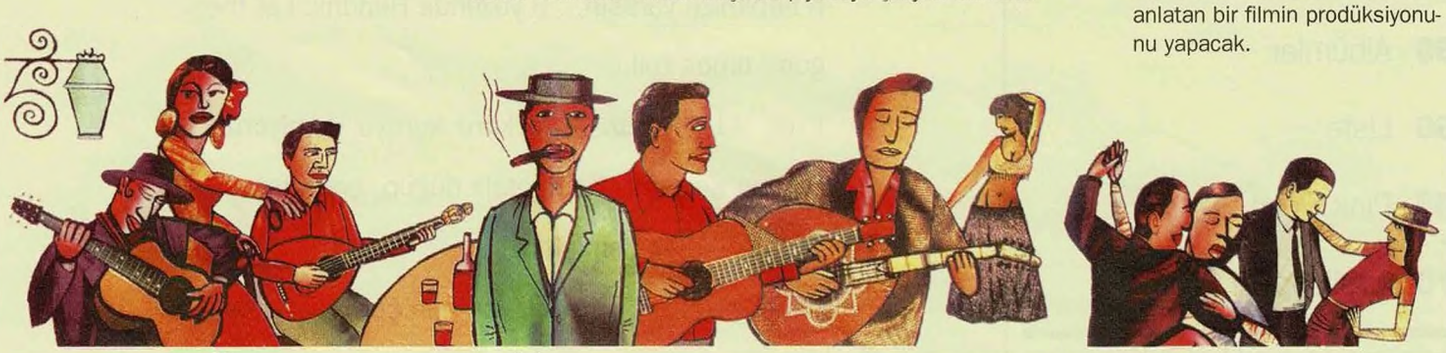

Dünyaya doğru giden bir tramvaydayız

Bilindiği gibi yerküremizdeki bütün müzikleri Anglosaksonlar ve Türkler yapmıyor, bütün enstrümanları da onlar çalmıyor. Bazen, Cemal Süreya'nın "Üvercinka"sındaki tramvaya atlayıp gidesi geliyor insanın: Lâleli'den dünyaya doğru giden tramvaya.

EMI şirketinin Hemisphere serisine takılmanın tam zamanı: Dokuz ciltlik bir dünya müziği tarihi. Mesela Ferit El Atraş'ın yedibuçuk dakikalık epik eseri "Hebeena Hebeena" (namı diğer "Zennube") size uyar mı? Ya da Mikis Theodorakis'in "Zorba"sı, Edith Piaf'ın "La vie en rose"u? Marlene'in "Brigas Nunca Mais"i? Olmadı, Sexteto Mayor'un "El Choclo"suna ne dersiniz? Hemisphere serisinde şansonların, tangoların, Arap havalarının, flamenkoların, bossanovaların, Grek nağmelerinin, fadoların, Küba danzonlarının hikayesi var. Dünyanın yedi ikliminden, dokuz bucağından şarkılar derlenmiş, her biri dokuz-on parçalık CD'lere dönüştürülmüş, "The Story Of Chanson", "The Story Of Arabic Music" filan şeklinde sıralanmış, şimdi Türkiye'de ilgimize mazhar olmayı bekliyorlar.

Fransa'dan Charles Trenet, Gilbert Bécaud, Bourvil, Barbara, Josephine Baker, Maurice Chevalier, Lucienne Boyer, Juliette Gréco, Edith Piaf; Arap dünyasından Ümmü Gülsüm, Feyruz, Abdülhalim Hafız, El Atreş, Leyla Murad, Muhammed El Safi; Yunanistan'dan Melina Merkouri, Gregoris Bithikotsis, Giona Lydia, Theodorakis; Küba'dan Los Van Van, Los Papines, Rojitas y su Orquesta, Celina & Reutilio, Antonio Machin, Grupo Amenaza, Rolando Valdés ve daha bir sürü isim...

Daha geniş bilgi için, www.hemisphere-rocords.com adresine uğrayabilirsiniz...

4→

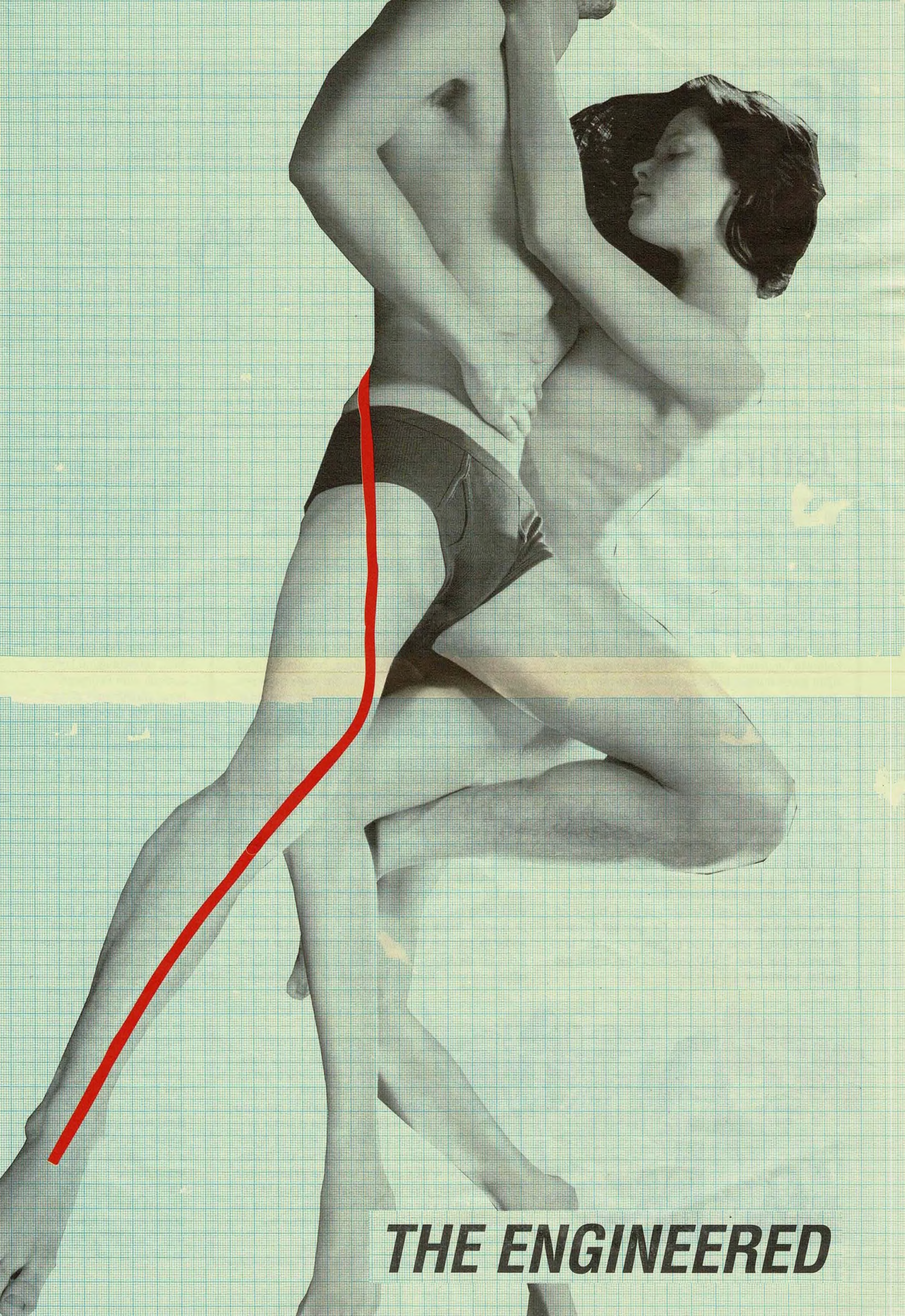

THE ENGINEERED

(Cem Karaca, Black Sabbath'ın "Paranoid" / "The Wizard" 45'liğini değerlendiriyor) Underground bir topluluk. Kapıkule'den geçtikten sonra belki iyi. Underground yer altı demek olduğuna göre ve kişi olarak beni Edirne'den Ardahan'a kadar yerin üstündekiler ilgilendirdiğine göre, underground'ı underground sevenler dinlesin. *(Ses mecmuasından, 30 Ocak 1971)*

Biz üç kardeş bir ırk mıyız, yoksulluk meslek mi yoksa karakter midir?.. **LATİFE TEKİN**, Buzdan Kılıçlar

Bir bakış attın ki akıl hastana
Yüzüstü düşürdün bıçak üstüne
O canım bacağı bacak üstüne
Atıp da sigara yakışın var ya
CEMAL SAFİ

Yolcu: Dikkat et kırılacak eşya var
Muavin: Kırarız abla

Müziğe karşı değilim. Ama yapısı gereği, insana sorumluluk yüklemez. İnsan notalar denizine dalabilir –ve çıktığında yeniden haşmetmeap, okul müdürü, kızkurusu olur... duruma göre. **KURT TUCHOLSKY**

Setanta Records, **Divine Comedy**'nin kendileriyle yaptığı son albümü zenginleştirerek yeniden piyasaya sürüyor. "A Secret History... The Best of The Divine Comedy"nin bu yeni versiyonunda grubun fotoğraflarının ve hakkındaki yorumların yer aldığı 40 sayfalık bir kitapçık da bulunacak. Ayrıca, yine bu albümle birlikte, Divine Comedy'nin son birkaç yıldır sahnelerde seslendirdiği, ama bugüne kadar yayınlanmamış bazı parçaları içeren bir promosyon CD'si de bulunuyor. Bu parçalar arasında Andy Williams'ın "Moon River"ı, Kraftwerk'in "The Model"i ve Talk Talk'un "Life's What You Make It"i de var.

Lou Reed önümüzdeki Avrupa turnesinde, Jörg Haider ve arkadaşlarının hükümete girmesini protesto etmek amacıyla Avusturya'yı boykot edeceğini açıkladı. Sanatçının yeni albümü "Ecstasy" bu ay başında çıkıyor.

Iggy Pop ünlü fotoğrafçı Mick Rock tarafından bir kez daha ölümsüzleştirildi. "Raw Power: Iggy and The Stooges 1972" adlı kitapta Bowie ve Iggy'nin dostluklarının ilk saatlerinin görüntüleri de yer alıyor. Mayıs ayında piyasaya çıkacak olan kitaptaki fotoğrafların orijinal baskıları haziran ayında Londra'da Great Modern Pictures Gallery'de sergilenecek.

Jesus And Mary Chain'den son nokta: Geçtiğimiz yıl kesin olarak birbirinden ayrılan Reid kardeşlerin kaydettiği derleme albüm geçtiğimiz günlerde piyasaya çıktı. "Jesus And Mary Chain: The Peel Sessions", grubun birkaç yıl içinde beş ayrı oturumda BBC radyo stüdyolarında kaydettiği parçaların en güzellerini bir araya getiriyor.

Robert de Niro ve **Martin Scorsese** yeniden bir arada. Yalnız bu sefer, kameranın arkasında olan de Niro, oyunculuğunu konuşturacak olan Scorsese. İkinci yönetmenlik denemesi "The Good Shepherd"da da Niro aynı zamanda, Ethan Hawke, Winona Ryder ve John Turturro gibi oyuncularla da çalışacak.

De La Soul'un aylardır geldi geliyor denen üçlemesi "Art-Official Intelligence" hakkında daha fazla bilgi alınmaya başlandı. İlk abümün haziranda, olmadı en geç eylülde piyasada olacağı söyleniyor. Projeye davetli pek çok müzisyen de var: Redman, Busta Rhymes, soul şarkıcısı Chaka Khan ve Beastie Boys. "Projenin bu ilk bölümünde eğlence kavramını, müzik yapma zevkini işlemek istedik" diye açıklıyor Posnuos, "Fionna Apple ve Sade'ı davet ettiğimiz ikinci parti daha deneysel olacak". "Art-Official Intelligence"ın çalışmalarına paralel olarak grup, Wu-Tang, Gang Starr ve Cypress Hill'le beraber Güney Amerika kökenli DJ Tony Touch'ın ilk albümünde de yer alacak.

Jethro Tull gün sayıyor

Açıkhava Tiyatrosu'nun dört gece üst üste full çektiği zamanları daha dünmüş gibi hatırlayanlardansanız, hemen söyleyelim, dünden bugüne tam dokuz sene geçti. Evet, ilk geldiklerinde tarih 1991 yazıydı. Daha 30'una varmadan "Too old to rock'n'roll, too young to die" diye türküler söyleyen adam o zaman 44, grubu da 24 yaşındaydı. Bugün Ian Anderson 53'üne vardı, Jethro Tull ise geçenlerde yayınlanan "Dot.Com" da dahil, 30 civarında albümüyle 33 yaşında... Geçen yılları, yolları, yaşları, başları kafanıza takmayın, Jethro Tull hâlâ o rengarenk müziğini gayet düzgün biçimde çalmaya devam ediyor. Grubun blues'dan kuvvet alan, lüzumunda son derece sertleşebilen folklor-rock'u hâlâ eski kıvamını koruyor. Mahallemizin flütçüsü Anderson, bildiğimiz kadarıyla, bir taraftan ekolojik-patronluğuna devam ediyor, İskoçya'da yüzlerce kişinin çalıştığı balık çiftliğinde hababam somon üretiyor, bir taraftan da ekibini toparlayıp konser turnelerine çıkıyor... Şimdi Jethro Tull'a gene İstanbul yolu gözüktü. Grup 13 Mayıs cumartesi akşamı, Açıkhava Tiyatrosu'nda çalacak. Aynı gece bir köşesinde Primal Scream'in, bir köşesinde Paul Weller'ın, bir diğer köşesinde Noir Désir'in, bilmemne salonunda Joe Strummer'ın, bilmemne kulübünde Stereolab'in konser verdiği bir şehirde yaşamadığımıza göre, bize o gece Açıkhava'da olmak yaraşır. Gençler ilgi duyarlar mı bilemiyoruz, ama bu işe en çok, "jetro tâl" telaffuzunda ısrar eden 35-40 yaş üstü iflah olmaz rocker'lar sevinecek...

Şimdi biz yine anılarımıza, dokuz sene öncesine dönelim ve İstanbul konseri öncesi otel odasında Sungu Çapan'la Ian Anderson'un mülakatından bir bölüm nakledelim:

Uzak bir ülkede, farklı bir kültürde popüler olmak nasıl bir duygu?

Ian Anderson: Çok güzel bir duygu. Ama insan heyecanlanıyor, strese giriyor. Çünkü, belki de bizim yaptığımız müzik yanlış yorumlanıyor. Müziğin içeriği, oluşumu, sözleri... Belki de insanların bizi sevmesi bir tür kaza. Bizi seyredince, "düşündüğümüz gibi değiller" diyebilirler. İşte bu bizi biraz heyecanlandırıyor. Belki de bizi yanlış nedenlerle seviyorlar. Hayal kırıklığına uğramaktan korkuyoruz.

Hayal kırıklığına uğramak mı, hayal kırıklığına uğratmak mı?

Bir örnek vereyim: Diyelim bir bara gittiniz. Birbirinden güzel kadınlarla dolu olan bir bar. Sizce en güzel olanın yanına gittiniz ve kadını yemeğe davet ettiniz. Teklifiniz kabul edildi ve yemeğe çıktınız. Mum ışığında güzel bir yemek yediniz. Sonra da bir yerde dansettiniz. Şimdi bu durumda şunlar olabilir: a) Kadın, "kusura bakmayın, ben evliyim, size söylemeyi unuttum" diyebilir; b) "Ayın malum günlerindeyim, bir başka sefere" diyebilir; c) Davetinizi kabul eder, ama bu kez de yatakta ummadığınız bir terslik olabilir. Hayat dersi bir: Hiçbir şey umduğunuz kadar iyi çıkmaz! Yani, hayatta aslolan hayal kırıklığıdır. Siz de Jethro Tull konserinde hayal kırıklığına uğrayacaksınız. Konser, beklediğiniz gibi, umduğunuz gibi olmayacak. Benim amacım, hayal kırıklığını en aza indirmek.

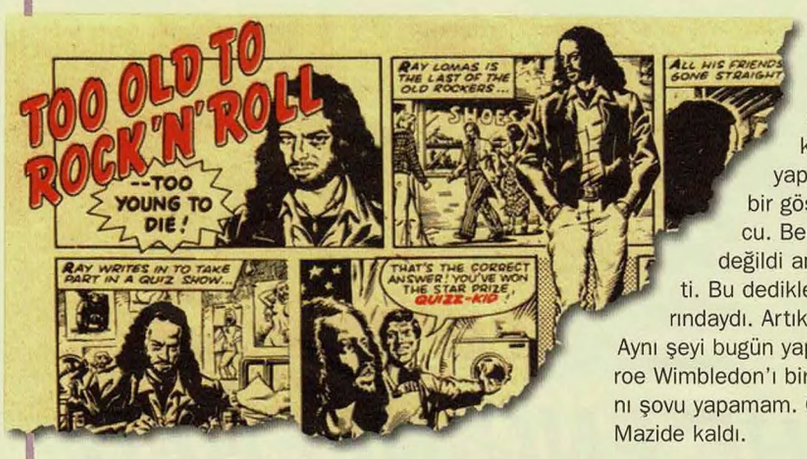

Eskiden, yani yirmi yıl önce, sahnede kesintisiz 45-50 dakika kalırdım ve her türlü çılgınlığı yapardım. Çok hareketli, çok canlı bir gösteri olurdu. Ve tabii ki çok yorucu. Belki müziğin kalitesi o kadar iyi değildi ama, sahne şovu renkli ve ilginçti. Bu dediklerim 1968, 1969 ve 1970 yıllarındaydı. Artık o günleri bir daha yaşayamayız. Aynı şeyi bugün yapmama imkan yok. Nasıl McEnroe Wimbledon'ı bir daha kazanamazsa, ben de aynı şovu yapamam. O heyecan, o ateş artık yok... Mazide kaldı.

THE JEAN

Yârin dudağından getirilmiş / Bir ketre alevdir bu karanfil **AHMET HAŞİM**

Derdimi dökersem derin dereye / Doldurur dereyi düz olur gider **AŞIK VEYSEL**

Sanatta tek bir ölçüt vardır: tüylerin ürpermesi. **KURT TUCHOLSKY**

Eğer deli delilikte direnseydi bilge olurdu. **WILLIAM BLAKE**

Önce oranı gördüm, oradan öpeceğim **TURGUT UYAR**

Yalnız bende değil yalnızlık hali **ORHAN VELİ**

Altın pas tutmaz, deli yas tutmaz

Ceplerinde yoksulluk bilgisi denilen küstah bir kurbağa gezdirmiyor olsalar, hayatın kendilerine vermediğini bile bile, başkalarının zalim dünyasında, ayakkabılarının uçlarına basarak sürekli bir korkuyla varolmayı göze alabilirler miydi? **LATİFE TEKİN**, Buzdan Kılıçlar

Harâbat ehline hor bakma sakın
Define bulunur virânelerde
SEYRANİ

Dağı kement eğemez
KAŞGARLI MAHMUT

Sam Shepard Shakespeare'in "Hamlet"inin çağdaş bir sinema uyarlamasına katılıyor. Bu film için Michael Almereyda, Ethan Hawke, Kyle Mcachlan ve Bill Murray gibi oyuncularla da çalışıyor. Shepard aynı zamanda, geçici olarak "The Real T.E.U.B." adıyla anılan bir casusluk filmi ortak prodüksiyonu projesi içinde de yer alıyor.

Pulp televizyondan hoşlandı anlaşılan. Jarvis Cocker ve arkadaşları BBC'de yayınlanan yeni dizi "Randall Hopkirk Deceased" için "My Body May Die" isimli bir şarkı besteledi. Dizinin piyasaya sürülen soundtrack'inde ayrıca, The Charlatans, Basement Jaxx, Beta Band, Witness, Cardigans'dan Nina Persson, Talvin Singh, Vic Reeves, James, The Orb, Emiliana Torrini ve Gay Dad gibi isimler yer alıyor. Pulp'ın yeni albümüne gelince, bu yılın ikinci yarısında bekleniyor.

Tim Burton, Francis Ford Coppola ve Martin Scorsese gibi yönetmenlerle peş peşe çalıştıktan sonra, **Winona Ryder** şimdi de, James Mangold'un "Girl, Interrupted" filmiyle oyunculuğunu gösterecek. Susanna Kaysen'in sarsıcı otobiyografik romanından sinemaya uyarlanan bu filmde, Ryder'a Angelina Jolie ve Vanessa Redgrave eşlik ediyor. Kaysen, ABD'de bir psikiyatri kliniğinde 18 ay geçirmiş ve buradaki korkularını, kabuslarını, ilişkilerini bu kitapta dile getirmişti. Bu arada, 2000 yılı Ryder için özellikle verimli bir yıl olacak gibi: Önümüzdeki aylarda Michelangelo Antonioni'nin "Just To Be Together"ında Johnny Depp ve Sam Shepard'la, Joan Chen'in "Autumn in New York"unda ve Janusz Kawinski'nin "Lost Souls"unda Ben Chaplin ve John Hurt'le tekrar seyircisinin karşısına çıkacak.

Joni'den caz portreleri

Joni Mitchell kariyerinin otuzuncu yılında, dinleyicilerini "Both Sides Now" albümüyle mest etti. 90'lı yıllarda üç yeni albüm "Night Ride Home", "Turbulent Indigo" ve "Taming the Tiger" ve "Hits", "Misses" adlı iki best-of yayınlayan Kuzey Amerika müziğinin büyük şarkıyazarı, bu kez 70 kişilik bir senfoni orkestrasıyla ve cazın usta isimleriyle (Herbie Hancock, Wayne Shorter, Mark Isham ve de Peter Erskine) çalışmayı tercih etmiş. Albümde, zamanında Ella Fitgerald, Billie Holiday, Chet Baker ve Frank Sinatra'nın seslendirdiği bazı klasik baladlar da yer alıyor. Albümde Mitchell'ın en büyük desteği eski eşi Lerry Klein. Kapakta yine kendi fırçasından otoportreler yer alıyor...

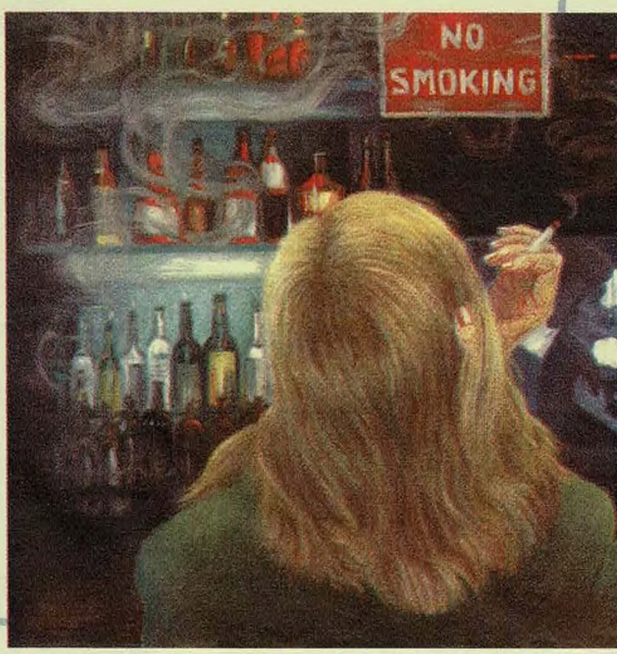

Mayıs başında çıkaracakları albümle **Cypress Hill** geri geliyor. Grubun beşinci albümü "Skull & Bones" adını taşıyor. Rolling Stone'un deyişiyle rock dinleyicisinin en çok sevdiği rap grubu olan Cypress Hill, bu yeni albümde Fear Factory, Rage Against The Machine ve Deftones üyeleriyle de işbirliği yapıyor.

Manic Street Preachers'ın "Masses Against The Classes" (Sınıflara Karşı Kitleler) adlı single'ının yeni albümlerinde yer almayacağı açıklandı.

R.E.M. sonbaharda piyasaya çıkması planlanan yeni albüm için mart başından beri stüdyoda. Peter Buck'a göre, geçen sene "Up" turnesi esnasında hazırladıkları 16-17 demo var ellerinde. Melodilerle sözleri bir araya getirmekte zorlandığını söyleyen Michael Stipe'a göre de yeni albüm "Up'tan daha deneysel" olacak.

Biraz Radiohead, biraz Muse, biraz da İrlandalı Whipping Boy'u anımsatan İsveçli grup **Kent** nisanda yeni bir albüm çıkarıyor.

sarardıkça güzelleşen dergi

Roll'lan yuvarlan...

Eski sayılarımızı temin edebileceğiniz yerler, İstanbul'da Pentimento, Ankara'da Dost

levi.com
Levi's®
LEVI'S® ENGINEERED JEANS™
™

– Seni bin yıl dinlesem bıkmam Zeki.
– Ben de sana bin yıl söylesem bıkmam Türkan. Fakat bu hal böyle devam edemez. Çünkü yollarımız ayrı. Ben senin için sevdiğin bir sesten, hoşlandığın bir şarkıdan başka bir şey olamam. Sen gül dalında konca, ben dağ yolunda yoncayım. Hayatım hayatınıza, evim evinize benzemez. Hakikati zorla değiştiremeyiz.
("Beklenen Şarkı" filminden)

Fabrikanın bahçesinde çiçekler iyice acı, ayın ondördü gibi şahane sarı, açılma kapasitelerinin tamamı neyse işte o kadar açılmışlardı. **LATİFE TEKİN**, Buzdan Kılıçlar

Dinleyicinin tepkisine kulak ver, ama fazla değil. Sadece senin içindeki pusula yön göstermelidir. Yirmi tane mektup halkın sesi değildir –bunu unutma. İnsanların aptallığını sanatçı ödemesin. **KURT TUCHOLSKY**

Eddie Vedder, Tim Robbins'in yeni filmi "Ve Beşik Sallanacak"ta, **Susan Sarandon**'la düet yapıyor. (Film bu ay İstanbul Film Festivali'nde de gösterilecek ve Altın Lale için yarışacak.) Bu arada, Soungarden'ın davulcusu Matt Cameron'ı da ekibe katan Pearl Jam, stüdyoda harıl harıl yeni bir albüm hazırlıyor. Geçen yıl ekim ayında Neil Young'ın desteklediği, özürlü çocuklara eğitim veren Bridge School'daki konserde çaldıkları yeni parçalara bakılırsa, hazırladıkları albüm akustik ağırlıklı olacak. Prodüktörlüğü üstlenen isimse Tom Waits, Suzanne Vega, Los Lobos ve Lisa Germano'nun birlikte çalıştığı Tchad Blake.

Massive Attack, Prodigy'nin Liam Howlett'iyle stüdyo çalışmalarını sürdürüyor, ama 2001'e kadar iki gruptan da bir albüm beklenmiyor. Önümüzdeki yaz **Prodigy** tekrar sahnelerde. Haziran ve ağustos ayları arasında verecekleri pek çok konserle, grup üyeleri yıl sonunda çıkarmayı düşündükleri albüm için şimdiden kayıtlarını tamamladıkları on küsur parçayı da dinleyiciyle paylaşma fırsatı bulmuş olacak.

Bruce Springsteen geçen yıl yeniden toparladığı grubu E-Street Band'le yaptığı turnenin kayıtlarından oluşan bir live albüm çıkarmaya hazırlanıyor. "The Ghost Of Tom Joad"dan bu yana beş yıldır stüdyoya girmeyen Springsteen, bahar aylarında yeniden turneye çıkıyor.

Chemical Brothers, "Helter Skelter"ın Oasis versiyonuna remiks yapma teklifini geri çevirdi. Bilindiği gibi, Beatles'ın ünlü şarkısı "Helter Skelter", Charles Manson'ın işlediği cinayetlere esin kaynağı olmuştu.

Beastie Boys, ilk albümlerindeki "Don't Be A Faggot" (İbne Olma) şarkısından ötürü gay ve lezbiyen cemaatinden özür diledi. New York'ta yayınlanan Time Out'a gönderdikleri mektupta, Beastie Boys şu ifadeye yer verdi: "Aradan geçen zaman içinde aklımız başımıza geldi."

Bundan altı yıl önce, "artık At-

En kahraman Rıdvan

1980'leri baştan başa kateden hard'n'heavy furyası, takdirle karşıladığımız ama çok da gönlümüzü kaptıramadığımız virtüözlere yaradı: Gitar kahramanları birbiri ardına albüm yaptılar, genç çocuklara emsal teşkil ettiler, bir sürü yeniyetme günlerini gecelerini hızlı çalabilmek için harcadı gitti. Şimdi bize üç tane "guitar hero" sayın desek, birinci sıraya, olmadı ikinci sıraya koyacağınız ismi duyar gibi oluyoruz. İşte o, tek konser için İstanbul'a geliyor. Gitarını boynuna asacak, kalabalığı şöyle bir süzecek, harıl harıl elektrikli enstrümanına girişecek, perdeler arasında gezinen parmaklarını kimse göremeyecek. 21 Nisan gecesi Steve Vai, Bostancı Gösteri Merkezi'nde...

KING KOOBA

Robert De Niro yolda yürürken...

Geçtiğimiz ay Dulcinea'cıların Babylon'da ağırladığı misafirlerden biri İngiliz drum'n'bass grubu King Kooba'ydı. Grubun iki asli üyesi Charlie Tate, Dj Shuff, ve kendilerine sahnede eşlik eden saz arkadaşları Asmalımescit'e okkalı bir jazzy funky beat bırakıp gittiler. Müziklerinin ardını arkasını merak ettik...

King Kooba ismi nereden geliyor?
Charlie Tate: "Taxi Driver" filminde bir sahneden alıntı. Robert De Niro yolda yürürken kenarda trampet çalan bir adam vardır, çalmasını bitirir, sonra "işte bu King Kooba'nın stilidir" der.

Grubun elemanlarını tanıtır mısınız?
Gruptaki herkes benim çok eskilerden beri tanıdığım arkadaşlarım. Müziğimiz stüdyo kaynaklı. Ben ve DJ Shuff kayıtları beraber yapıyoruz. Bunun dışında canlı performanslarda bizimle çalışan sanatçılar var. Simon Richmond ve Greg Rowland'la beraber çalıştığımız bir caz/funk grubu vardı on sene kadar önce. Ben daha sonra Big Cheese Allstars grubunu kurdum; Neneh Cherry, Howie B ve V-Love'ın grubu K-Creative ile çalıştık. Max Sedgely ise Breakbeat Era ile çalıştı.

Müziğinizi canlı çalarak yakalamak istediğiniz nedir?
Kayıtlı malzemede bir sürü sample'lar kullanıyoruz ama canlı çalarken bu sample'ları çok fazla kullanmak istemiyoruz. Çok fazla sample çalmak ortamı statik bir hale getirebiliyor. Konserlerde sample'ları doğaçlama yaparak yorumluyoruz. Doğaçlama çalmak çok daha eğlenceli. Hem caza daha çok yaklaşıyorsunuz; çünkü herkes istediğini denemekte serbest. "Siz bunu çalacaksınız, siz bunu..." demek müziği kısıtlamak demek.

Müziğiniz sizce canlı olarak mı, yoksa kayıttan mı dinlenmeli ?
İkisi birbirinden çok farklı şeyler, en azından bizim yaptığımız müzik için. Sonuçta kayıtlı olan müziği kayıtlı olacağını bilerek yapıyoruz. Yani kayıtlı müziğimizle canlı müziğimiz kıyaslanmamalı bence. Müziğimiz daha çok canlı performanslarda denediklerimizin bir sonucu olarak ortaya çıkıyor. Konser sırasında çaldığımız bir şey hoşumuza gidiyor örneğin, onu aklımın bir köşesine yazıyorum. Daha sonra stüdyoya girince o aklımdaki müziği nasıl geliştirebiliriz diye düşünüyorum.

Etkilendiğiniz müzisyenler kimler?
Ağırlıklı olarak caz/funk müzisyenleri. Quincy Jones, Marvin Gaye gibi 70'lerin büyük müzisyenlerinden etkilendim.

Yaptığınız müziği nasıl tanımlarsınız?
Müzik yazarları yaptığımız müziğe bazı isimler veriyor ama ben bu isimlere pek katılmıyorum. Müziğimiz esas olarak drum'n' bass elementleri ile funk elementlerinin bir karışımı. Ben müziğimize "future funk" demeyi seviyorum. Gerçi benim verdiğim bir isim değil ama.

Üçüncü albümünüz çıkacak, o albümün eski albümlere göre ne tür farklılıkları olacak?
Fazla drum'n' bass olmayacak yeni albümde, daha çok funk öğeleri kullanacağız, George Clinton gibi. Disco ve house öğelerine

Yoksulların içindeki siyah dolunay **LATİFE TEKİN**, Buzdan Kılıçlar	Seni sevdâ çiçeğim tâc-ı serim / Bilemezsin ne kadar çok severim *(Leyla Saz'ın hicâz şarkısı)*	Demirel'in bir süre daha cumhurbaşkanı olmasından mutluluk duyacağım. Ben de isterim daha genç bir liderimiz olsun. Ama şu an en çok Demirel'e güveniyorum. Ve şu anki hükümete. Onların birlikteki uyumuna çok güveniyorum. Son zamanlarda en istikrarlı bulduğum hükümet o. **ŞEBNEM FERAH**	Ben sana binbir defa insanları sevdiğimi hem söyledim, hem yazdım. Bu insanları sevmek sözü hayali bir şey değildir ama galiba biraz nazarî... Yoksa öyle insanlar var ki, kafasından tutup koparmak aklımdan geçmese bile, başka bir insanın aklından geçebilirse, bunu da yaparsa, ben nihayet bir yazıcıdan başka bir şey olmadığım için, mazur görürüm. **SAİT FAİK**
Müzisyenler kibirli değildirler, kibirdendirler. **KURT TUCHOLSKY**	İnsanlar anlaşıldı, cihânın da sırrı yok **YAHYA KEMAL**		

lantik'i geçmek için çok yaşlıyım" diyen **John Lee Hooker**'ı İngilizler ikna etti: Hooker, mayıs ayında Bishopstock Blues Festivali'nde sahne alıyor. Dahası var: 82 yaşındaki blues çınarı, son albümü "Don't Look Back"in prodüktörlüğünü üstlenen Van Morrison'la düet yapacak.

Courtney Love'la **Fiona Apple** fena kapıştılar. Uncut dergisinin, "Criminal'in klibinde iççamaşırınızla gözükmeniz Courtney Love'ı kızdırmış, onun yarıçıplak verdiği pozlar için siz ne diyorsunuz?" şeklindeki provokatif sorusuna, Fiona'nın verdiği cevap şöyle: "Aramızdaki fark şu, ben o klipteki görüntümden rahatsız oldum. O klibin yayınlanmasından sonra, Courtney'le bir partide karşılaştık. Courtney bana dedi ki: 'Ben ve Billy Corgan senin çok yetenekli olduğunu düşünüyoruz. Fakat yanlış yolda gidiyorsun. İç çamaşırını göstermek zorunda değilsin.' Ben de ona 'sen de iç çamaşırınla poz veriyorsun' dedim. İşin aslı şu: O çıplaklıktan bir rahatsızlık duymuyor, aksine hoşuna gidiyor. Bense rahatsızlık duyuyorum. Klipte bu gözüküyor zaten. Seksi bir poz değil benim verdiğim, rahatsız bir poz."

Hakiki dünya

Peter Gabriel ve Real Wold'ün yeni toplama albümü "Voices of The World", dünyanın dört bir yanından kedine has şarkıcıları bir araya getiriyor. "Bu toplama ilk on yılımızda olağanüstü vokalistlerle yeterince güzel işler ortaya çıkardığımızı ve şanslı olduğumuzu gösteriyor" diyor Peter Gabriel. "Bu albümü iki yıl önce kaybettiğimiz ve vokaliyle beni şimdiye kadar hiç kimsenin etkilemediği kadar etkileyen Nusrat Fateh Ali Khan'a adıyorum" diye ekliyor. Pakistan'dan Nusrat Fateh, Britanya Adaları'ndan Sheila Chandra, Uganda'dan Geoffrey Oryema gibi ünlü seslerin yanında Tuva, Tibet, Sardunya, Kongo gibi dünyanın her bir köşesinden "mistik" sesleri bir araya getiriyor albüm. Hemen hemen hepsi geleneksel ezgilerden düzenlenmiş şarkılar, kimi zaman "new age", kimi zaman "world music" hattında, siga siga ilerliyor. Altyapılar da aynı havada işi hiç karmaşıklığa sokmadan yürüyor. Teybe taktığınızda sizi hiç yormayacak, gayet sakin bir albümle karşı karşıyasınız. Peter Gabriel'in "hakiki ses dünyası"na hoş geldiniz...

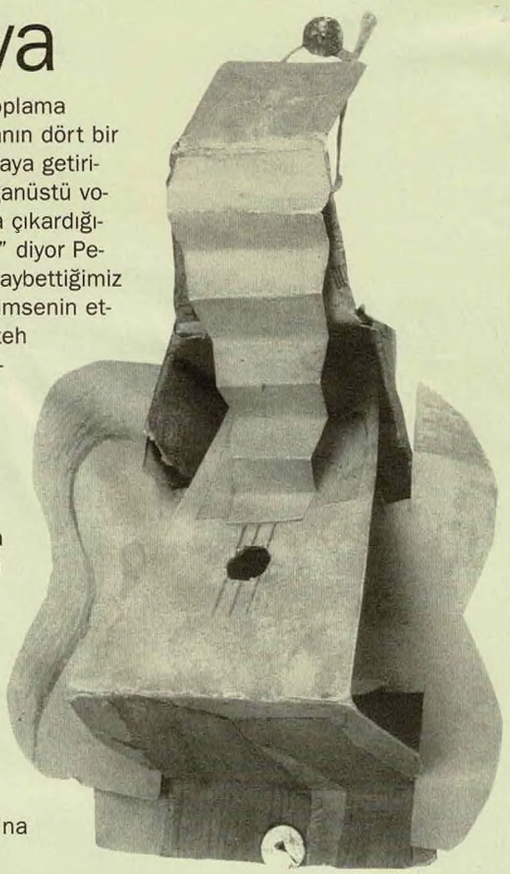

yer vereceğiz, hip-hop da yer alacak. Altı ay kadar önce Londralı bir rapçiyle tanıştık. Yeni albümümüzde onunla da çalışacağız.

Şu aralar neler dinliyorsunuz?

Ice-Cube ve Dj Zing aklımda kalan isimler. Özellikle Dj Zing drum'n'bass yapıyor ama çok ilginç down tempo parçaları da var. Geçenlerde bir şarkı dinledim. Sordum, Bugge Wesseltoft olduğunu söylediler. Oldukça ilginç bir caz denemesiydi, çok beğendim.

İngiltere'deki drum'n'bass sektörü popülaritesini oldukça yitirdi, sizce bu tarz miadını doldurdu mu?

Bence drum'n' bass İngiltere'de çıkışından beri çok fazla değişti, iki ana gruba ayrıldı. LTJ Buklem gibi caz füzyonu yaratanlar ve Optical & Ed Rush gibi gerçekten sert müzik yapanlar. Bu ikinci tür biraz daha dans ve club müziğine yaklaştı, tabii ki groove da var bunun içinde. Mixbeat ve breakbeat çok yaygınlaştı, artık herkes albüm çıkarabiliyor. Drum'n'bass'ı 60 bpm'le yapan da var, 170 bpm'le yapan da var. Drum'n' bass'da doğal ses sample'ları kullanılmaya başlandı. Bu müzik akımının bir yerde tıkanacağını ve sona ereceğini zannetmiyorum. Ama drum'n' bass ve down tempo dinleyen insanlar biraz azaldı gerçekten. İnsanlar tekrar techno ve house müzik dinlemeye başladılar. Fatboy Slim'in bu kadar büyük bir çıkış yapmasının sebeplerinden biri de bu yönelim sanırım.

Hint müziğinin hem kendi başına hem de diğer türlerle füzyonunun bu kadar popüler olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Evet, oldukça popüler oldular, ama İngiltere müzik piyasasında büyük bir yere sahipler diyemeyiz. Ama gözardı edilemeyecek bir çıkış sonuç olarak. Bir sürü firma kuruldu ve müzik olarak çok kaliteli ürünler veren insanlar var gerçekten.

Second Skin firmasında birkaç grup daha var; bunlardan bahsedebilir misiniz biraz?

96 yılında Ben Curwin, Rob Miller ve ben Second Skin firmasını kurduk. Çok yakında albümü yayınlanacak olan hybrid ve garage grubu Lexi Love, jazzy drum'n'bass yapan Grand Unified bizimle çalışan önemli gruplar. Tabii yeni insanları da firmamızdan çıkarmaya çalışıyoruz.

EP'lerinizde yer alan remix'ler çoğunlukla Metalheadz şirketine bağlı sanatçılar tarafından yapılıyor. Aranızda herhangi bir organik bağ var mı?

Sanatçılar artık birden fazla firmayla çalışıyor ve bu firmalar zaten içiçe geçmiş durumda. Metalheadz'e bağlı insanlarla çalışıyor görünmemizin tek nedeni, bu sektördeki çoğu iyi sanatçının bu firmaya bağlı olması.

Müziğin internet üzerinden dağıtımı hakkında neler düşünüyorsunuz?

Ben internet üzerinden satış olayını destekliyorum. Örneğin geçen albümümüzü dağıtan firma albüm çıktıktan altı ay sonra emeğimizin karşılığını ödedi. Ama internetten satış yaptığında emeğinin karşılığını hemen alıyorsun. Tabii telif konusu da oldukça önemli hale geliyor. Örneğin Tayland'da hiçbir telif yasası yok. Amerika'da bir hafta önce vizyona giren filmler televizyon kanalları tarafından yayınlanıyor. Bu müzik için de geçerli. Çoğu ülkede telif yasası üzerinde çok ciddi çalışmalar yapılmıyor.

Tanıdığınız Türk müzisyen var mı?

Maalesef yok. Çünkü Londra'da çok fazla müzik var ve İngiltere dışında bir müziğe ulaşabilmeniz oldukça zor. Sanırım Türkiye'ye gelmişken bir şeyler alıp dinlemeliyim.

Söyleşi: **Özhan Binici**

DOUBLEMOON RECORDS

Wax Poetic
Three

Brooklyn Funk Essentials feat. Laço Tayfa
In The BuzzBag

Craig Harris & The Nation of Imagination feat. Barbaros Erköse Istanbul

İlhan Erşahin Trio
Home

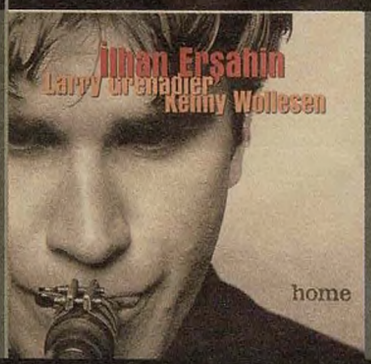

İstanbul Blues Kumpanyası
Sair Zamanlar

Burhan Öçal & Jamaaladeen Tacuma feat. Natacha Atlas
Groove alla Turca

Aydın Esen
Timescape

Baba Zula
3 Oyundan 17 Müzik

Mavi Müzik
01/00

Hüsnü Şenlendirici & Laço Tayfa
Bergama Gaydası

Rh Pozitif Müzik Yapım Sanayi ve Organizasyon Tic. A.Ş.
Yeni Yuva Sokak No. 27/29, 80060 Cihangir, İstanbul/Turkey
Tel: (90212) 292 97 71/72 Fax: (90212) 292 97 73

Genel Dağıtım EMI-KENT Elektronik San. ve Ticaret A.Ş.
İ.M.Ç. 6. Blok No. 6302 34470 Unkapanı/İstanbul
Tel: (0212) 514 16 22 Faks: (0212) 519 10 65

Özay Gönlüm

Martın ilk günü Özay Gönlüm'ü kaybettik. Üç kollu sazı "yâren"i, ninesine mektupları, neşesi ve muhabbetiyle sevmiştik Gönlüm'ü. "Çözd'al Mustafali", "Sobalarında kuru meşe", "Gaydın gubbak Cemile", "Denizli'nin horozları" gibi pek çok Ege türküsünü onunla öğrenmiştik. Müziğinin yanında tiyatroculuğunu da konuşturan Özay Gönlüm'ü, ninesine mektupları, hikayeleri ve dostlarının anılarıyla uğurluyoruz...

Yâren bir insan

"Merhaba, hepinize sevgiler saygılar sunuyorum. Dilerseniz sizlerle hep birlikte Ege yörelerinde bir köye gidelim, biraz eğleşelim orda. Bir nine var o köylüklerden birinde yaşayan. 80 yaşında, kimi kimsesi yok bi torundan başka. Torunu Ahmet... Karagevreği, boynu buruğu, anasız babasızı, aslanı, kaplanı, karayazgılısı Ahmet... Mektuplar yazıyor nine torunu Ahmed'e. Sımsıcak mektuplar geliyor nineye, hasret dolu, sormalık... Bakalım neler söylüyor, ne şekilde söylüyor nine, okuyalım hep beraber..." der başlardı ninenin mektubuna Özay Gönlüm. Gevrek sesiyle rolden role girer, köyden köye uzanırdı. Her mektup ayrı bir hikayeydi. Bir gün köyün Iraz kızını, bir gün Ahmet'in Emine'sini, bir gün Mustafali'yi anlatırdı köyden. Ertesi gün köyden uzaklaşır Amerikanya Irrusya cavırını anlatırdı nine. Ahmet de heyecanla beklerdi mektupları, "bana köyden havadis yaz nine" derdi. Nine heyecanla anlatırdı Ahmet'e. Ama gözü hep yolları beklerdi. Ah bir gelseydi Ahmet... Ah bir alsaydı şu Emine kızı... Gönlüm, nineyi anlatmadığı başka bir programına "Evet sevgili dostlar, ağrısız başınız, kaygısız aşınız ola deyom, yarenliğe devam ediyom" sözleriyle başlar, döşü işlemeli sazıyla Denizli yöresinden derlediği "Sobalarında kuru meşe yanıyor efem / Yanıyor da Memet ağam üşümüş donuyor / Boncuklu gelin ortalıkta dönüyor / Aslanım da efeler vay vay..." türküsüne girerdi. Peruk saçı, şık takım elbisesi ve yeleği, kolunda tesbihi, sazının altında bacağına serili ipek mendili, ayağında çizmesiyle bir Ege efendisiydi Özay Gönlüm. TRT'de gözle görülecek ölçüde "kendisi" kalabilmiş nadir müzisyenlerden biriydi...

Her mektup ayrı bir hikayeydi. Bir gün köyün Iraz kızını, bir gün Ahmet'in Emine'sini, bir gün Mustafali'yi anlatırdı köyden. Ertesi gün köyden uzaklaşır Amerikanya Irrusya cavırını anlatırdı nine. Ahmet de heyecanla beklerdi mektupları, "bana köyden havadis yaz nine" derdi.

Kemal Özay Gönlüm babası tarafından Denizliliydi. Babasının askeri görev aldığı Erzincan'da 1940 yılında doğdu. Küçük yaşta ağız armonikası çalarak müziğe başladı. Ortaokul yıllarında keman çaldı. Bağlama çalmaya başladıktan sonra, 1964 yılından itibaren köyleri dolaşıp derlemeler yapmaya başladı. Özellikle Ege yöresi üstüne çalıştı. 1966 yılında Yurttan Sesler'in kurucusu Muzaffer Sarısözen'le tanıştı. Sarısözen'in davetiyle Ankara Radyosu Yurttan Sesler programına misafir sanatçı olarak katılmaya başladı. Kısa bir süre M.E.B. Film ve Radyo Televizyon Merkezi'nde çalıştıktan sonra Yurttan Sesler'de "yetişmiş saz sanatçısı" olarak çalışmaya başladı. Bu programlarda Ege yöresinden bilhassa Denizli yöresinin neşeli, kıvrak türkülerini sesi ve sazıyla mikrofonlara taşıdı Gönlüm. 1973'ten sonra on yıl kadar İzmir Fuarı'nda

Ninenin Mektubu

Amanın yavrım,
Ben öyle duyuyom, o gocuman memleketlerde cicili bicili, boyalı moyalı, şıngırdak fıngırdak, kirpikleri takma, saçları sokma, onlan bunlan düşüp kalkma, gözleri elde, etekleri belde, artanı da yerde, sıska mıska, şıbıldak gibi bazı, çirkin mirkin hanımlar, gızlar oluveriyormuş... Amanın onlara tutuluveren de, yanıveren de deme yavrım. Alceen gızın soyu sopu belli, saçı sırma telli, eline el değmemiş, kötü süt emmemiş, sevisi derinde, eti butu yerinde olmalı. Dizine otutturuvedin mi kucağın dolmalı, domuz hem evlenince pazara kadar değil, mezara kadar varmalı. Ee hanım dediğini de alaya kattın mı, koluna taktın mı yakışmalı, duvara attın mı yapışmalı. Bu sözlerimi eyi dinle bakem, bi kulağından sok da öte kulağını tıka, çıkıvemesin len. Senin nazlı Eminen ne güne duruyo?

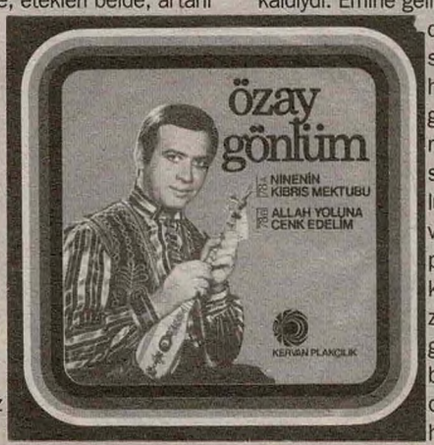

Geçenlerde ekmek ediyodum. Açcık hamurum kaldıydı. Emine gelivedi. "Koley gelsin ninem" deye artanını da o edivedi sağolsun. Maşallah bi olmuş hopur hopur. Dilim dağı taşı gırkbin kere maşallah... Amanin, artanını o edivedikten sonra iki süpürgü çalıvedi avluya, malların altlarını kürüyüvedi. Ben de ah benim ak topanım, gövercinim, kalem kaşlım, nazlı gülüm, mor zümbülüm, al bürgülüm, bol görgülüm, naha Allah seni allı başlı gelinler edivesin, muradına er, gonca güller der, naha evlerine sarı sarı buğdeyler yağıvesin deye biçok dualar edivedim. Giderken de senin hesabiyetine şööle "e gelinim olmecen mi len?"... Sarmeştim de iki yaneceğinden şappudu şuppudu öpüvediydim. Amanin misler gibi kokuyo len. Ee öpmek filan deyince o gül yüzün gülüyo de mi? Seni gavurun piçi seni! Emi güzel yavrım, yokluğun köz oluyo yüreğimde.
Dün ağşamüstü kırmızı fistanımı geydim de şööle cami duvarına doğru yukarı çıkıyodum. Elimi ardıma kodum. Bizim Zartlak Osman pencereyi açmış, ben de şööle oturdum. Bi de iradyoyu sonuna kadar açtıttırmış da havaları dinliyon deyyodum. Beni görüvedi, "ninee!" dedi. "Ee-ey!" dedim. "Gel de bi açcık oynayıvee" dedi. "Beni mi deyyon ay oğlum" dedim. "Heee" dedi. "Uleen" dedim, "benden geçti gari a yavrım. Sen o karını, Gıygıdı İbram'ın gızını bi cıscıbıldak soy, köyün delikanlılarını ünle, onların garşısında böyle şakkıdı şukkudu bi oynatıve!" İyi dememiş miyim len?
Sen olmayınca yokluğun köz oluyo yüreciğimde. Gel gari yavrım. Yollara bakıttırma, gözümüzden yaş akıttırma. Gel gari yavrım, gel gari! He hey...

Yazan: Özay Gönlüm

sahne aldı. Başta Zeki Müren olmak üzere pek çok ünlü sanatçıyla sahneleri paylaştı. Özellikle bu yıllarda şöhreti yayıldı. O dönemlerde Yeşilçam'da çekilen bir filmde bir köy delikanlısını canlandırdı. Pek çok 45'lik ve uzunçalara imzasını attı. Kendi derlediği ve TRT repertuarına kazandırdığı yüzlerce türküden "Çöz de al Mustafa Ali", "Sobalarında kuru meşe", "Denizli'nin horozları", "Evlerinin önü bulgur kazanı", "Şu dağlar tepe tepe", "Tepsi tepsi fındıklar", "Avşar Beyleri", "Cemilemin gezdiği dağlar meşeli"yi bu dönemde plaklara okudu. Ama asıl satış rekorlarını "Ninenin Mektubu" plaklarıyla kırdı. Onlarca mektubu plaklara okudu. Denizli şivesiyle anlattığı bu hikayeler ve fıkralarla çok sevildi. Saz çalıp türkü söylemenin yanına şovmenlik ve taklit yeteneğini de katmıştı.

60'ların sonunda İngiltere'de bir Beatles konserine Özay Gönlüm'ün de curasıyla katıldığına dair bir söylenti yıllarca sürmüştü.

Radyo programlarında bağlama çalmasına rağmen curaya ve "şelpe" tekniğine de önem vermişti Gönlüm. Ege yöresinde Ramazan Güngör'den Hamit Çine'ye birçok cura çalanla çalışmış, her boyda curayla programlara katılmıştı. Hatta 60'ların sonunda İngiltere'de bir Beatles konserine Özay Gönlüm'ün de curasıyla katıldığına dair bir söylenti yıllarca sürmüştü. Bu dönemde bağlama çalan pek çok müzisyeni etkiledi. Zülfü Livaneli'nin 1975'te yayınlanan "Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz" albümündeki enstrümantal "Üç Saz" parçası bunlardan biriydi.

70'li yılların sonunda esprili kişiliği ve türkülerinin yanına, bağlama yapımcısı Cafer Açın'a yaptırdığı "yâren"i kattı Gönlüm. Cura, bağlama ve çöğürü içeren bu sazla televizyon, radyo ve konserlerde şovlar yaptı. Kendi orkestrasını kurmuştu. "Yâren" kimilerince hoş karşılanmasa da, her programda ağırbaşlılıkla kendi halinde çaldı söyledi Gönlüm. Sazını sözünü hiçbir dönem reklam etmedi. TRT gibi "kapalı" bir kuruma renkli kişiliğini kolayca kabul ettirmişti. Ne ninesinin kimi zaman toplumu eleştiren mektuplarından ne de yâreninden taviz verdi. Yine de TRT'ye ilk girdiği günden ölene dek hiç ayrılmadı. TRT için pek çok alanda çalıştı. 80'li yıllarda Maliye Bakanlığı'nın televizyon için hazırladığı KDV reklamlarında rol aldı. "Fişini de al Mustafa Ali" tiplemesi herkes tarafından sevildi. Bazı radyo tiyatrolarında, tarıma ve çocuklara yönelik televizyon programlarında yer aldı. Artık sokakta herkes tanıyordu onu. Ankara'da dolmuşa bindiğinde "aaa siz Özay Gönlüm değil misiniz?" diyenlere tanınmamak için ses tonunu değiştirip cevap verdiğini anlatırdı. Televizyonda ise peruğu ve yâreniyle tanırdık onu. Bir başka peruklu TRT sanatçısı Ziya Taşkent'in anısı çok ünlü: Otobüste bir konser için Ankara dışına giderlerken uyuyakalmışlar. Kafalarını birbirine dayayıp uykuya daldıklarında perukları yere düşmüş. Muavin yerde iki "kafa derisi" görünce dehşet içinde kalmış...

"Yâren"ini yanına katıp 42 ülkede konserler verdi Gönlüm. Kültür Bakanlığı Hagem'de Repertuar Kurulu üyeliği, TRT Türk Halk Müziği Repertuar Kurulu üyeliği ve birçok sınavda jüri üyeliği yaptı. Bir süre önce TRT 1'de pazartesi geceleri yayınlanan "THM İstekler Programı" son süreli yayınıydı Gönlüm'ün. Bu programlarda Türkiye'nin dört bir yanından türküler söylüyor, sazıyla, hikayeleriyle izleyicilere zevkli anlar yaşatıyordu. Yâreni ve boy boy curalarını hep yanında bulunduruyordu. Muhabbeti her zamanki gibi doyumsuzdu. Yine ince ince çalıyor, gevrek gevrek söylüyordu. Nine, Ahmetçiğine mektup göndermeyi ihmal etmiyordu...

1 Mart 2000 Çarşamba günü, birkaç gündür tedavi altında bulunduğu Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Hastanesi'nde geceyarısına doğru solunum yetmezliğinden öldü Özay Gönlüm. Hiç kimsenin beklemediği bir anda neşeli simasını sevenlerinin anılarında bıraktı. Mektupları, hikayeleri, yâreni ve güzel Denizli türküleri ardında kaldı: "Denizli'nin adım adım yolları / Açılıp sarmıyor yarin kolları / Bülbül gibi şakır gider dilleri / Armut dalda kız bahçede sallanır / Bülbül gibi şakır gider dilleri..."

Ulaş Özdemir

Çözd'al Mustafali'nin hikayesi

Ey benim canıgönülden kursağımın incisi, gözümün zencisi, gıymatlım, çılbağım, bağrıyanığım, yetimim, elimin asası, gönlümün tasası, evlerin yakışığı, gızların aşığı, çorbamın kaşığı bidanem yavrım benim. Nasılsın bakem, eyi misin len? Eyi olman için dağları taşları, kurtları kuşları, herşeyleri yaratanıma dua edip oturuyom gari. Sen de benden, gözü yolda, bağrı yufka ninenden sorarsan, şükürler ırabbıma eyiyim. Sen yavrımdan başka heç bi tasam yok, anlat, köyün içinde ne kadar havadisler varsa hepiciğini yazın deyon.

Bizim köyün çobanı Mustafali aben var ya, malları güdüvemeyo gari. Zebebi de, geçenlerde Iraz gızın kına gecesinde karılar toplandık, çengiler çalgılar başladılar ünleşmeye, tüm garılar oynadılar gari. Tam Mustafali abeyinin garısı Ayşe'ye gelmişti sıra, oyneycem diye kalkıvediydi, çengiler de çalgılar da susuvemedi mi len, karıcağız otalıkta sinek gibi kalıkaldı. Sona ağlaya ağlaya eve gelmiş gari, "biz çoban karısı olduysak, insan değil miyiz" diye. Mustafali abeyin de "gız karı ne ağleyon" demi, o da anlatıvemiş. Bi yol baktıydık ertesi gün, Mustafali abeyin malları güdüvemeycem gari demiş. E köyün böyükleri hep Mustafali abeyinin ayağına geldiler. Ee ne etcen yavrım, şimdiye kadar hep Mustafali abeyin onların ayağına giderdi, işler değişti gari, accık da onlar gelivesin. Len bizim oğlan, şu işi nasıl tamir edem, ne etceksek edem deye... O da on parça çengiyi, çalgıyı şeherden getireceksiniz, sabahten akşama kadar bizim için çalıp, bizim için çığırecekler demiş.

Mustafali abenin lafını geri mi koycekler ya, aldılar geldiler gari çengiyi, çalgıyı on parça. Yeniden bi düğün kurdular. Hani öyle derler karı kısmına gökte düğün var desen merdiven dayayıp da çıkmaya kalkarmış ya, karılar hepiciğimiz toplandık. Senin Ayşe gelin bi oyun döktürüvedi, kahpanalı, dizleri de yorulmadı gavurun. Akşamüstü koyunları moyunları gütmüş, Mustafali abeyin eve gelmiş, bakmış anahtar yok cebinde. E karı nerde? Düğün yerinde. Anahtar nerede? Karıda varmışmış. Habire oynayıpduru daha Ayşe... "Gız Ayşe yörü gari karı, eve gidem, şu evin anahtarını ver, yörü gari, oynadığın yeter diyom!" Eee Ayşe'nin içinde kaldı, kursağında kaldı yavrım oynaması, bırakcak mı ya. "Kız Ayşe yörü gari, eve gidem, yeter oynadığın diyom!" Ayşe de evin anahtarını beline bağlamış ipinen, hem oyneyomuş hem de "Çöz de al Mustafa Alim, çöz de al" diyomuş gavır.

Yazan: Özay Gönlüm

Dıbırdıbır Memet'in hikayesi

Amanın yavrım,
Geçenlerde senin Hıkgıdık Ülfet'e piyangodan para çıkmış. Dıbırdıbır Memet'e söz vermiş imiş, şehere gitcez, ırakı içcez demiş imiş. Köyün altından bi tane kamyonun ardına binmişler, ırlana ırlana şehere gelmişler. Eyicem lökös bi ristorant lokantası mı varmış, neyse oraya girmişler. Ortaya gocuman bi ırakıyı koymuşlar, pahalı aşlardan da ısmarlamışlar. E ne derler imam ölüyü, deli deliyi sever misali, açcık para görünce cabılı domuzun cebi, donatıvemişler gari tüm masayı. Sonra bakmışlar yandaki masada açık yakalı, eyicen fiyakalı, yüzü gözü bi okka boyalı, saçı kukuletalı bi hanımınan bi guburdak adam oturuyo. Açcık sonra guburdak adam garsonu ünlemiş, "garson bey lütfen bize hardal getirir misiniz" demiş. Garson da kara urbaları çekmiş sırtına, kelebek gıravatı takmış boynuna, bi tane peşkir kolunda, ufak bi kavanoz elinde gelmiş. Bizimkiler de şöyle gözlerini kıyneştirmiş. Sonra bıçağın ucuynen biraz almış, karıynan adamın çanağının kıyısına çalmış. Derken kadın bi gıymık ekmeğe bıçağın ucuynan hardal denen işeyden açcık sürmüş, ağzına atmış. Senin Dıbırdıbır Memet, "Ülen Ülfet abi" demiş, "bunların yediği çok pahalı bir şey herhalda. Baksen ya, bi bıçak ucu aldılar tabaklarına". Hıkgıdık Ülfet geri mi kalcek, garsonu ünlemiş. Sesini de eyice yükseltmiş, "garson bize bi kavanozun hepiciğini getir, ortaya ko" demiş. Ee para var domuzun cebinde. Heç kalcek mi geride? Garson açcık şaşırmış emme müşteri değil mi, e kırmayacak helbette, bi kavanoz hardalı getimiş ortaya komuş. Dıbırdıbır Memet, bizde para çok der gibicesine, kavanozla getittiririz dercesine, bi koca dilim ekmek almış, zehir gibi acı şeyi beş kat üstüste çalmış. Yandaki masaya da arasıra şöyle bi yukardan bakarmış. Bi gocuman lokma ısırmış, anam anam, gözünden ateş fışkırmış, ama heç bozuntuya vericek mi, üç koca lokma daha yemiş. Öf len öf öf, cehennem gibi ağzı yanmış, sel gibi gözünden yaş akıtmaya başlamış. Hıkgıdık Ülfet, "ülen Memet, ne ağleyon arkıdeş, bitçek diye mi üzülüyon ne, paramız çok oğlum bizim, bi kavanoz daha getittiririz, ye domuz ye!" demiş.

Yazan: Özay Gönlüm

Hopdiridiri datdiri dittiri dom

Türkü dediğin, yüzyıllardır halk dilinde dizile dizile, saz telinde süzüle süzüle gelir. Bir olay olur, halkın yüreğine vurur, halk denen büyük usta onu yüreğinde oldurur. Dilden dile, kulaktan kulağa dolaşır, sonunda türkü olur. İşte Halil İbrahim'le Kezban'ın öyküsü, türküsü de bunlardan biri. Gelelim sevda yeline, bakalım gönül defterine...
İkisi de köy genci, yürecikleri gübbüdü gübbüdü etmiş, birbirinle sevdalanmışlar. Eyi eyi de ne fayda, iş iki zartalak babada. Kezban'ın babası Kel Durmuş: "Benim gül kızım, Kezban'ımı o zartalağın uyuz oğluna mı vereceğim? Yooo!" Zartalak Osman: "Ulen yiğit oğlum Halil İbrama o irezil kelin, eğri bacaklı, domates suratlı, çirkin kızını mı alcem he? Yooo!" Hadi bakalım hoppala, n'olcek şimdi? Tee, ne vakit, yirmi-otuz sene evvel bi karış topraktan ötürü, yok kazığı buraya çakçen, yok yirmi cm. buraya çakcen diye kavga mı çıkattırıvermişler bu Zartlak Osman'la Kel Durmuş, neyse, sanki bi karış topraktan kimya mı çıkcek len? İki gönlü bir ediverseniz eyi olmaz mı? Gözel Rabbim öyle demiyo mu? Sevenleri kavuşturun, kötülükleri savuşturun, küskünleri barıştırın! Eyi de, bi de hele Kezban'ın küçük kardeşi var Ramazan, küççük şey, "buba, Kezban'ı vermeycesen Halil İbram'a!" Bak bak ona bile laf kaldı. Hani ne derler, öküzün başlısı, tarlanın taşlısı, gelinin kardaşlısı eyi olur diye... Bu sefer denk gelmedi gari, ters denk geldi. Ee, şimdi n'olucek? Bu iki gönül birbirini seviyo. İki tane baba da böyle domuzluk ediyo. Bunlar şimdi taşsın mı, taşmasın mı birbirleriyle sözleşip anasını satem? Kaçsın mı kaçmasın mı?
Haden di bakalım bi kulak verelim türküye, ne oluyomuş, ne bitiyomuş...
Elindedir bağlama / Kara gözlüm ağlama / O günkü sözlerimi / Gavur babeyne söyleme // Hayden di teyzem dayım / Kurusun domuz soyum / Ableni ben gaçırcem / Enişten olcem kayın // Hopdiridiri dattiri dittiri dom / Ben yarimi seviyom / Hopdiridiri dattiri dittiri dom / Ben Kezban'a ölüyom // Sarı çizme geyelim / Bizim dama gidelim / Annen buben duyarsa / Tay boşanıvermiş diyelim // Hayden di teyzem dayım / Kurusun domuz soyum / Ableni ben gaçırcem / Enişten olcem kayın // Hopdiridiri dattiri dittiri dom / Ben yarimi seviyom / Hopdiridiri dattiri dittiri dom / Ben Kezban'a ölüyom // Susadım su isterim / Pınar nerde gösterin / Ben pınardan kanmeyyom / Kezbanı isterim // Hayden di teyzem dayım / Kurusun domuz soyum / Ableni ben gaçırcem / Enişten olcem kayın // Hopdiridiri dattiri dittiri dom / Ben yarimi seviyom / Hopdiridiri dattiri dittiri dom / Ben Kezban'a ölüyom

Derleyen: Özay Gönlüm

KİTAP
DERGİ
PLAK
ÇAY - KAHVE...
VE ARTIK İNTERNET!

KİTAP

İstiklal Caddesi, Süslüsaksı Sokak
(Vakko'nun karşısı, sokağın dibi),
12/1 Beyoğlu - 0.212.292 71 43-44.

Eski dostlar eski dostlar

Arif Sağ

Yürek dilini kullanıyordu

Özay'la ayın dönemlerde radyoya girdik. 70'li yıllarda tanıştık. Zaman zaman Ankara'da, zaman zaman İstanbul'da görüştük. Bölgesel olarak farklı yerlerin çocukları olduğumuz için müzikal olarak sık bir araya gelemedik. Ama her zaman müziğine saygı duydum. Çok yönlü bir arkadaştı. Folklorun, türkünün içine yerleştirdiği tiyatroculuk şahane bir şeydi. Müzik-edebiyat-tiyatro üçlüsünü bir araya getirmişti. Üç alanda da bilgisi akademik boyuttaydı. Bu anlamda benim gördüğüm kadarıyla tekti. Benzeri de yoktu. Yürek dilini çok iyi kullanıyordu. Kendi müziğini, Neşet Ertaş, Hacı Taşan ya da Çekiç Ali gibi yöresel tatta sundu. Sazını da bu yönde kullandı. Yani derlemeciliğin yanında kaynak kişiydi. Özay, bizim kuşakta sazını kendi dünyası içinde doğru uygulayan biriydi. Onun bağlamasını kendini devamlı bağlamaya vermiş müzisyenlerin yanına koymamak lazım. Onu bir yarışa sokmamak gerekir. Virtüöz değildi, ama kendi yöresinin sazını iyi kullanan birisiydi. Tabii ki asıl ününü ninesine mektuplarla yapmıştı. Çok neşeli bir insandı. Ne zaman görüşsek bir espri patlatırdı. Musa Eroğlu ve Yavuz Top'la "Muhabbet" serisini kaydettiğimiz günlerde Özay'la Ankara'da ortak bir arkadaşımızın yanında görüşmüştük. "Vallahi Arif helal olsun, Ali Ali diye diye kırk senedir bizi götürüyorsun" dedi. "Vallahi Özay'cığım sen de nine nine diyerek bizi kırk sene götürdün" dedim. Gülüştük. Ölene kadar böyle neşe içinde yaşadı. Onu unutmamız mümkün değil.

Melih Duygulu

Gevrek, içli nağmeler

Türk halk kültürüyle uzaktan veya yakından ilgilenenler, Özay Gönlüm'ün sanatçı kişiliğini ve sanatını bilirlerdi. Bir de bu kültüre ve onun önemli unsurlarından biri olan halk müziğine ilgi duymayanlar vardı ki, onlar da Özay Gönlüm ismini duymuş, televizyonda izlemiş, kendine özgü yorumuyla ve şov nitelikli sahne uygulamaları sayesinde bu kültüre yaklaşmışlardı. Radyolardan seslerini dinlediğimiz kentli halk müziği sanatçıları, 1970'li yılların ortalarından itibaren televizyona çıkmaya başladıklarında Türkiye hayal kırıklığına uğramıştı. Sesi, sazı bu kadar güçlü –elbette bütün radyo sanatçıları için söylemiyorum– bu kişilerin sahne tekniği, jest, mimik gibi sanatçıda bulunması gereken görsel unsurlardan haberleri bile yoktu. İşte böylesi bir süreç yaşanırken Özay Gönlüm'ü izledik ekranlarda... Sahne üzerinde adeta bir orkestranın ve koronun cesâmetinde görünüyordu. Kâh saz çalıp türkü söylüyor, kâh hikaye anlatıp halkı eğlendiriyordu. Sazındaki ve sesindeki gevrek ve içli nağmeler, gözlerindeki sıcak bakış, davranışlarındaki samimiyet herkesin kendisinden bahsetmesine neden olmuştu. Popülerdi artık Özay Gönlüm...

Ben kendisini o yıllarda ekranlardan ve plaklarından tanıyordum. Bizim camiada bazıları şov nitelikli uygulamalarından ötürü benimsememişlerdi onu. Ne var ki, onun tarzıydı bu. Kendi yöresinin (Denizli) de ustasıydı aynı zamanda. İki ay önceki bir sohbetimizde 1000 kadar ezgi derlediğinden ve yeni yayınlanacak bir albümünden bahsetti. Albümün genel yapısından pek memnun değildi. Kendi istediği sesi bulamamıştı albümde, daha özgün ve yeni bir şeylerin olması gerektiğini anlattı. Eskiden beri yeni ve özgün bir şeyler arıyordu. Gerek yâreni, gerek sahne uygulamalarıyla bunu ortaya koymuştu zaten. Uzunca sohbet ettik, çok şey anlattı... Kendisini Avrupa'ya konsere götürmek istediğimi söylediğimde çok sevinmişti. "Ben orada Hollandaca, Almanca, İngilizce şarkı söylerim, bak nasıl güzel şeyler yaparız" deyişi hâlâ kulaklarımdan gitmiyor. Maalesef olmadı. Bence bu toprağın sanatçılarının Özay Gönlüm'den öğreneceği çok şey vardı. Umarım yakın çevresindekiler gerekeni yapmışlardır; 35 yıl emek verdiği kurumu TRT de onun için gerekeni yapacaktır.

Neriman Altındağ Tüfekçi

İnşallah ondan ilham almış gençlerimiz vardır

Ankara Radyosu'nda çalıştığım yıllarda tanışmıştım Özay'la. Çok eski tabii, 15-20 sene evveline dayanır. Konuşması, saz çalışı, derlemeciliği ve tiyatro kabiliyetiyle kendine has bir insandı. Üzüntüsünü de, sevgisini de açıkça ifade ederdi, çok doğru sözlüydü. İyi bir aile babası olduğunu biliyorum. Ege yöresine çok hizmeti oldu Özay Gönlüm'ün. Gerek folklorik bakımdan, hikayeleri, öyküleri bakımından, gerekse türküleri bakımından çok hizmet etti. En güzel türküleri derledi. Kendisi de çok güzel icra etti. Sanıyorum bizden sonra komisyonlarda da büyük görevler almış. Halk müziği adına büyük bir kayıp Özay Gönlüm'ün vefatı. Bazıları üç kollu sazı yâreni çok tenkit ettiler. Halbuki o pratik bir şey ortaya koymuştu. Üçlü bir sazın aynı anda çalınabilmesi gibi bir deneme yapmıştı. Bunun tenkit edilecek bir tarafı yoktu. Sadece yaratıcı gücünü ortaya koymuştu Özay. Onu da teatral yönünün yanında değerlendirmek gerekir. Bu sazla çok güzel şeyler çalmıştır. Müthiş bir sahne kabiliyeti olmasına rağmen radyoda olmayı daima ön planda tuttu Özay. Onun ciddiyetinin farkındaydı. Yoksa sahnelere çıkar, gerek tiyatro kabiliyetini, gerekse monolog kabiliyetini sergileyebilirdi. Çok paralar kazanabilirdi. Ankara Radyosu'nda bir süre çalıştıktan İstanbul Radyosu'na geçtim ben. Ondan sonra daha az görüştük Özay'la. Ama sürekli televizyonda, radyoda takip ettik onu. Ege türkülerini muazzam söylüyordu. Hele kendi derlediği "Sobalarında kuru da meşe yanıyor efem"i o kadar müthiş söylüyordu ki... İnşallah ondan ilham almış öğrencileri ya da onun yolundan gitmek isteyen gençlerimiz vardır. Bilhassa Ege türküleri bakımından Özay'ın misyonunu devam ettirmek lazım. Çünkü Ege türkülerimiz ve sanatçılarımız çok kısır. Takdirle, saygıyla ve sevgiyle anılacak bir arkadaşımızdı Özay Gönlüm.

Mehmet Erenler

Başlı başına bir ekoldü

Özay Gönlüm'le 1960'ların ortalarında tanıştım. Uzun yıllar Ankara Radyosu'nda omuz omuza saz çaldık. Aynı duyguları, aynı ezgileri paylaştık. Dolayısıyla arkadaşlığımız dostluğumuz çok güçlüydü. Kültürlü, beyefendi bir insandı. Birbirimize sonsuz sevgimiz, saygımız vardı. Yaşça benden büyüktü tabii. Aynı müzik icraatı içinde aynı duyguları paylaştığım bir arkadaşımı kaybetmek bende büyük üzüntü yarattı. Özay Gönlüm kendine has bir ekoldü. Kendine özgü tezene vuruşu, okuyuşu, yorumu, yöresel şivesi vardı. Saz çalma tekniği çok özel olduğundan, tezene vuruşundan sazı çalanın Özay Gönlüm olduğunu anlardık. Bunu yaratmak güzel bir şey. Sanırım 70'li yıllardı. Yârenin projesini yeni çizmişti. Radyoda beni yakaladı. "Mehmetçiğim çok heyecanlıyım, böyle bir projem var" demişti. Ben de çok heyecanlandım. İTÜ'de Çalgı Yapım Bölümü başkanı Cafer Açın'a yaptırdı sazı. Sonuç çok iyiydi. Yârenin üstüne çok çalıştı. Bütün o sazları beraber çalmanın müthiş keyfini yaşardı. Biz de zevkle dinlerdik. Ege bölgesinden bilhassa Kütahya, Denizli ve Burdur ezgilerini ustaca yorumlardı. Özay bu yönden çok değişikti, kendine hastı. Teatral yönü çok kuvvetli olduğundan yaptığı her şeyi birebir yaşardı. Halkın gönlünde de böyle taht kurdu tabii. Özay'la ilgili çok anım var. Ama son yaşadığımız üzücü bir olay geliyor hep aklıma. Son görüşmemiz de öyle olmuştu: Özay'ın Yalova'da yazlığı vardı. Deprem sırasında yazlığındaymış. Benim evim de Beşiktaş'ta. Depremin ertesi günü Beşiktaş çarşısını dolaşırken arkamdan beni çağıran bir ses duydum. Döndüm ki perişan halde Özay karşımda. "Hayrola, ne bu hal?" dedim. Sesi gitmişti. Depremden kurtulmuş, kendini İstanbul'a kızının yanına atmıştı. Üzerindeki şoku atlatmaya çalışıyordu. Kafasında bir kasket, kısa şortuyla sokaklarda dolaşıyordu. Sarıldık, ağlaştık. O günü hiç unutamadım. Müzik Dairesi'nde ikimiz de Repertuar Kurulu üyeliği yaptığımızdan, Ankara'da ara sıra görüşürdük. Ciğerlerinden rahatsız olduğunu biliyordum. Bir ara tedavi için İngiltere'ye gitmişti. Ama deprem olayı onu çok sarstı. Daha sonra toparlayamadı ve Özay Gönlüm'ü kaybettik. Şunu bütün halk müziğiyle ilgilenenlere söylemek isterim: Özay Gönlüm'ün bulabildikleri bütün kayıtlarını dinlesinler. Tavrını, yöresel icra tekniğini, vokal yorumunu örnek alsınlar. Çünkü o başlı başına bir ekoldü. Kimse kimsenin yerini dolduramaz tabii. Ama Özay Gönlüm "yâren" bir insandı.

21.Nisan.2000 CUMA
BOSTANCI GÖSTERİ MERKEZİ
Saat: 20:00
Organizasyon:
International Concerts & Events
Telefon/Faks:(0216) 445 49 73
International Concerts & Events sunar...
"European Tour 2000
Live in Istanbul"
"18 YAŞ SINIRI YOKTUR!!!"
STEVE VAI
SADECE TEK KONSER
Bilet Satış Noktaları:
İSTANBUL
BOSTANCI: Bostancı Gösteri Merkezi Gişesi D&R ETİLER
KADIKÖY: Atlantis Müzik (0216 - 414 43 23) - Pentagram Metal Shop (0216 - 349 16 77) D&R ERENKÖY
BEYOĞLU: Kod Müzik (0212 - 244 24 22) - Ada Kültür Merkezi (0212 - 251 55 44) D&R NİŞANTAŞI
BEŞİKTAŞ: Pena Müzikevi (0212 - 227 65 82)
BAKIRKÖY: Ezgi Müzik (0212 - 583 85 67)
ANKARA
TUNALI: Shades Müzik (0312 - 426 59 00)
KIZILAY: Hayri Plak (0312 - 418 70 11) D&R KIZILAY
İZMİR
ALSANCAK: Yücel Müzik (0232 - 464 67 12) D&R KARŞIYAKA
ROCK the Nations
nen serviam
blue jean
overdose

Fun‹Da›Mental

İstanbul'dan acayip bir rüzgar geçti. Harbi fişek girdiler olaya ve Babylon'daki kalabalığı fena afallattılar. Bir arkadaşın ifadesiyle, "seyirci Fun Da Mental'in heyelanıyla sarsılıp coşkun ve deli yanlarını keşfettiği gibi, iliklerine kadar da bunları ortaya dökme ihtiyacını ihissetti." Yaa... Hal böyle olunca, Fan Da Mental olayını kendi ağızlarından dinlemek elzem oldu. Grubun "as"larından PropoGandhi, Impi D. ve Muzaffer buluştuk, "fundamental"ler üzerine çene yaptık. Daha ilk soruda "yanlışlıkla" siyasete girdik, müziğe sıra gelmedi...

aDALeTEŞiTLiKAŞK

Memleket neresi?

Muzaffer: Kaşmir. Ama altı yaşından beri İngiltere'deyim.

Damdan düşer gibi olacak ama... Kaşmir sorunu hakkında ne düşünüyorsun?

Muzaffer: Amerika'nın marifeti olduğunu düşünüyorum. Pakistan büyüyen bir pazar. Büyük bir potansiyeli var. Bütün Orta Asya öyle. Ve Amerika o bölgeye de hakim olmak istiyor. Onun için de çelişkileri, anlaşmazlıkları körüklüyor, çatışmalar çıkarıyor. Amerika'nın politikası bu: Böl ve yönet. Pakistan'la Hindistan'ın birbirleriyle dost olmaları, işbirliği yapmaları, ticaret yapmaları ABD'nin işine gelmiyor. Belki komplo teorisi gibi gelebilir size ama, Pakistan'la Hindistan arasındaki gerginliği CIA tırmandırıyor.

ABD'nin, CIA'nin körüklediği çelişki, tırmandırdığı gerginlik ne?

Muzaffer: Kaşmir'de üç topluluk var: Müslümanlar, Hindular, Budistler. Hindistan sınırına yakın bölgelerde Hindular, Pakistan'a yakın yerlerde müslümanlar çoğunlukta. Ve iki tarafta da çoğunluklar azınlıkları eziyor. Hinduların çoğunlukta olduğu yerlerde müslümanlar, müslümanların çoğunlukta olduğu yerlerde Hindular eziliyor. ABD'nin körüklediği çelişki bu.

Peki, bu çelişkiyi bertaraf edebilecek bir ortak kültür var mı?

Muzaffer: Aslında var. Kaşmir müslümanları İslamın sufi yorumuna bağlı, dolayısıyla inançları Hindularınkine, Budistlerinkine çok yakın. Ayrıca, Kaşmir'in kendine özgü bir kültürü var, biz ne Pakistanlılar gibiyiz, ne de Hintliler gibi. Aslında birçok bakımdan daha çok Afganlılara yakınız. Ama asıl önemlisi şu: Farklı dini inançlara karşılık, ortak bir Kaşmir kimliğimiz var. Amerika, işte bu kimliği dini inançlar temelinde parçalamaya çalışıyor. Hindistan da ABD ile işbirliği yapıyor. Dünya kamuoyunun nezdinde Hindistan'ın barışçıl, yumuşak bir imajı var, ama Hint ordusu Kaşmir'de katliamlar yapıyor. Hint ordusunun sivil halka ateş açtığını Uluslararası Af Örgütü teyid etti, ama nedense kimsenin sesi çıkmıyor. Kaşmir denince Batılıların aklına sveter geliyor sadece...

Bizim de yakın zamana kadar Led Zeppelin'in "Kashmir"i gelirdi aklımıza. Nasıl buluyorsunuz o parçayı?

Muzaffer: Şarkı güzel ama, Led Zeppelin'in Kaşmir sorunu hakkında ağızlarını açtığını duymadım. Tipik bir Batı romantizmi işte. Onlar için Kaşmir egzotik bir yer. O kadar. Nokta. Bizim sorunlarımızla ilgilenmek akıllarından geçmiyor. Ama, ürettiğimiz şeylere el koymak istiyorlar. Tarih boyunca böyle oldu bu. Bir pasta yapıyorsun, gelip yiyorlar, ama asla onu nasıl yaptığını, onu yaparken nelere katlandığını merak bile etmiyorlar. Ortalama bir İngilize, herhangi bir ülke, kültür hakkında herhangi bir şey sorun. Hiçbir şey söyleyemezler, çünkü bilmezler, çünkü başka ülkeler, kültürler umurlarında bile değildir. Ama bir "renkli"ye sorun, mutlaka bir şeyler bilir, çünkü başka kültürlere, toplumlara kayıtsız değildir. Öte yandan, Doğu uzmanı Batılılar vardır, onlar Doğu hakkında her şeyi bilir, bizim bildiklerimizden kat be kat fazlasını bilir, ama bu bilgiyi edinmelerinin sebebi oraları fethetme arzusudur. Tarih bunun kanıtıdır.

Fotoğraflar: Şahan Nuhoğlu

Ailenizin Kaşmir'den İngiltere'ye göç etmesinin sebebi neydi?

Muzaffer: 60'larda Asya'dan bir göçmen işçi akını oldu İngiltere'ye. İstihdam açığı vardı, ucuz emeğe ihtiyaçları vardı, beyazların yapmak istemediği işleri yapacak işçiler gerekiyordu. Annemle babam, 60'larda Asya'dan Britanya'ya göç eden binlerce göçmen işçiden biriydi.

Babanızın belli bir mesleği var mıydı?

Muzaffer: Kaşmir'de öğretmendi, İngiltere'ye ilk geldiğinde çelik sanayiinde çalıştı, sonra tekstil işçiliği daha sonra da belediye otobüslerinde biletçilik yaptı... Britanya'nın Asya'dan, Karayiblerden göçmen işçi getirtmesinin başlıca sebeplerinden biri de sendikaları zayıftlatmak, işçilerin grev silahını etkisiz hale getirmekti. Çok ilginçtir, yabancı işçilerin gelmesine önayak olan politikacıların başında Enoch Powell adlı Muhafazakâr Parti milletvekili geliyordu. Aynı Powell, daha sonra "yabancılar dışarı" korosunun assolisti oldu.

PropaGhandi (Aki Nawaz): Enoch Powell, sömürgeci zihniyetin tipik bir temsilcisi. Zaten, göçmen işçiler politikası da köle ticaretinin "çağdaş" versiyonu. Bu yalnız Britanya'ya özgü bir şey değil, Almanyasında da, Belçikasında da, Fransasında da sistematik bir ırkçılık var. Göçmen işçiler her yerde ikinci sınıf insan muamelesi görüyor. Almanya'daki Türk işçileri mesela...

Muzaffer: Almanya'daki Türk işçilerinde benim dikkatimi çeken şu oldu: Kendi kültürlerine, kendi kimliklerine sımsıkı bağlılar, Türkiye'deki Türklerden daha fazla sahip çıkıyorlar kültürel kimliklerine... Özellikle genç kuşak çok sıkı; militanca mücadele ediyor ayrımcılıkla, ırkçılıkla, asimilasyonla...

Cartel diye bir grup var, onlarla hiç temasınız oldu mu?

PropaGhandi: Cartel'i biliyoruz, ama hiç bir araya gelmedik. Başka bir Türk grubu daha var, Islamic... Islamic bir şey... Çok sıkı herifler...

Islamic Force... Ama isimlerine bakıp Islamcı olduklarına hükmetmek yanlış olur, yanılmıyorsak bir ironi söz konusu, zira "I" ve "S" üstüste bindirilmiş, dolar işareti şeklinde... Şarkı sözlerinde de, bildiğimiz kadarıyla, İslamcı bir ton yok...

PropaGhandi: İslamcı ne demek ki zaten?

Sizce ne demek?

PropaGhandi: Eğer, "İslamcı"lıkla fanatizm ve kendisinden olmayana zulmetmek kastediliyor-

sa, yanlış. Çünkü, fanatizm ve zulm Islam'da olmayan şeyler.

Peki "fundamentalist" Islam ne sizce?

PropaGhandi: "Fundamentalist Islam", Batılıların yarattığı bir kavram. Aslına bakarsanız, asıl "fundamentalist" Amerika. Orada "fundamentalist" Hıristiyanlık var.

Suudi Arabistan nasıl bir yer?

Muzaffer: Suudi Arabistan müslüman bir ülke değil ki. Kraliyetle yönetilen bir ülke orası, İslam'da kraliyet diye bir şey yok ki. Suudi Arabistan'daki feodal bir sistem, İslami bir sistem değil. Baskıcı, zulmedici bir monarşi.

Peki, İran İslam Cumhuriyeti ne tür bir rejim?

PropaGhandi: Ne zaman İran'ın lafı geçse, hemen mollalar, ayetullahlar filan deniyor. Peki, ya Şah, Şah'a ne demeli?

Evet, ne demeli?

PropaGhandi: Şah demek baskı, zulüm, kıyım demek. Bugün mollalara, ayetullahlara laf edenler dönüp bir de Şah rejimine bakmalı. Kaç tane BBC begeseli seyrettim Şah dönemi İran hakkında, hepsinde CIA başroldeydi. O zamanın CIA yöneticileri Şah'ı nasıl desteklediklerini, halkın muhalefetini nasıl bastırdıklarını, işledikleri cürümleri kendileri anlatıyor.

O halk muhalefetinin en etkili unsurlarından biri İranlı sosyalistlerdi, demokratlardı, TUDEH partisiydi ve Şah rejiminin zulmune en çok onlar maruz kalmışlardı. İran devriminde en aktif rolü de onlar oynamıştı, ama Humeyni rejimi, Şah rejimini aratmayacak bir mezalimle İranlı sosyalistleri, demokratları tasfiye etti... Dolayısıyla, Humeyni rejiminin Şah rejiminden daha iyi olduğu nasıl söylenebilir?

PropaGhandi: Bu, iktidar denilen şeyin tipik bir örneği. Her iktidar, sonuçta bir baskı mekanizması. Dolayısıyla, İran devriminden sonra olanlar, İslam'ın "fundamental"leri değil, iktidar mekanizmasının "fundamental"leri.

Impi-D: Suudi Arabistan ve İran rejimlerini dini ideolojiyle açıklamak pek doğru gelmiyor bana. Asıl belirleyici olan bu ülkelerin yeraltı zenginlikleri, petrol yatakları. Yani, asli faktör ekonomi, dini ideoloji ise tali... Eğer bu ülkeler ekonomik bağımsızlığa sahip olsalardı, dini ideoloji bu denli güçlü bir konumda olamazdı.

Muzaffer: Nerede bir iç savaş varsa, orada mutlaka Batının parmağı vardır. Batının çıkarları söz konusudur...

Hangi "Batı"nın?

Muzaffer: Batı Avrupa ve Amerika'nın tabii ki... Afganistan olayı mesela. Taliban'ı iktidara getiren Batı değil mi? Dünyanın dört bir yanındaki savaşlara, çatışmalara biraz yakından bakınca, hepsinin altında Batı'nın irili ufaklı çıkarları olduğu görülür.

Impi-D: Ufağı yok, hep iri çıkarları var... Asıl sorun da bu zaten: Batının "yüksek" çıkarları...

İyi de hangi Batının? "Batı" homojen bir bütün değil ki... "Batı" dediğimiz şey sınıflı toplumlar değil mi? Sohbetin başında ucuz emekten, göçmen işçilerden, sendikalardan, grev silahından filan bahsettiniz. Ama, bir yandan da, dünya tarihinin temel çelişkisinin "Doğu - Batı" karşıtlığı olduğunu ileri süren bir söyleminiz var...

Muzaffer: Batının sınıflı toplumlar olması bir şeyi değiştirmiyor ki. İşçi sınıfı, neticede, hakim sınıfların politikalarını uyguluyor. En ırkçı insanlar işçi sınıfından çıkıyor. Bizim insanlarımıza karşı en saldırgan tavırları sergileyenler işçi sınıfından.

Ama, İngiliz milliyetçilerinin, ırkçılarının, neo-faşistlerin, dazlakların partisi İşçi Partisi değil, onlar –işçi sınıfı kökenli de olsalar– Miliyetçi Cephe'nin (National Front) ve Muhafazakâr Parti'nin üyeleri, seçmenleri...

Impi-D: Ama o İşçi Partisi egemen sınıflarla işbirlliği yapıyor, onların dümen suyuna gidiyor.

PropaGhandi: İşçi sınıfı kavramı bana geçerli bir kavram gibi gelmiyor. Kendimce enine boyuna inceledim ve ikna olmadım.

İşçi sınıfı bir kavram geçerli bir kavram gibi gelmeyebilir, ama "sendika" diye bir realite var. Sendikaların üyeleri kimler?

PropaGhandi: Sendikaların artık ismi var, cismi yok. Esameleri okunmuyor artık.

Muzaffer: Thatcherizm sendikaların köküne kibrit suyu ekti. Britanya'nın Amerikanizasyonu böyle sağlandı zaten. Toplum "birey birimi"ne indirgendi, dayanışma ruhu, toplumsal bilinç, gibi şeyler kalmadı. Kimse komşusunu umarsamıyor. Bir araya gelelim, şu haksızlığa karşı mücadele edelim denmiyor. "Benim durumum komşumunkinden iyi olsun, televizyonum daha iyi olsun" deniyor. Britanya'nın Amerikanizasyonu dediğim şey bu. Herkesi "bireyleştirmek", kimsenin kimse için parmağını kımıldatmaz hale gelmesi. Bu zihniyet gündelik hayatımızda, mahallemizde, sokağımızda kendisini gösteriyor. Siyah veya renkli biri bir saldırıya maruz kaldığında, bir protesto eylemi yapmak için insanları biraraya getirmek öyle zor ki...

Madenciler grevi efsanevi bir direnişti. Fakat Thatcher madenciler sendikasını dümdüz etti. Çünkü toplumun diğer kesimleri madencileri, Scargill'i desteklemedi. Madencilerin yandaşları azınlıkta kaldı. Kalbimiz Scargill'le. Ama, onu destekleyenlerin ırkçılığa karşı olacaklarına dair bir garanti yok. Bir insan solcu diye otomatikman ırkçılıktan muaf olmaz.

Böyle bir durumda, "doğal müttefikiniz" olarak düşündüğünüz kimler oluyor?

Impi-D: Çeşitli bireyler...

PropaGhandi: Her kesimden insanlar...

Impi-D: Vicdan sahibi insanlar...

PropaGhandi: Küçük bir azınlık, ama her zaman her yerde vicdan sahibi bir azınlık vardır.

Peki, bu insanların vicdan sahibi olmaları dışında bir ortak paydaları var mı?

Muzaffer: O ortak payda İşçi Partili veya sendikalı olmak değil. Maruz kaldığımız ırkçılık sendikaların umrunda bile değil. İşçi Partisi ise zaten o ırkçı politikaların bir parçası.

İşçi Partisi'ne kimler oy veriyor sizce?

PropaGhandi: Şu sıralarda herkes İşçi Partili. Eskisi gibi şu kesimler oy veriyor diye bir ayrım yapmak çok zor artık.

Eskiden, yani Thatcher döneminde kimler veriyordu?

Impi-D: Eskiden İşçi Partisi emeği, çalışan insanların sözcüsüydü, ama artık Muhafazakâr Parti'den bir farkı yok.

Siz kime oy verdiniz?

Impi-D: Ben o sırada Britanya'da değildim.

Muzaffer: Hiçbirisine vermedim.

PropaGhandi: Ben İşçi Partisi'ne verdim.

Niye Muhafazakârlara değil de İşçi Partisi'ne?

PropaGhandi: Çünkü Muhafazakârlar siyah aleyhtarı, ayrıca sağcı...

Muzaffer: Ama, İşçi Partisi iktidarında siyahlara yapılan saldırılar azalmadı, aksine arttı. Bütün beyazlar ırkçıdır demiyorum ama, ırkçılık sağ-sol tanımıyor.

Impi-D: Şimdi bir referandum yapılsa, "siyahlar Britanya'dan kovulsun mu?" diye sorulsa, inanın bana Britanyalı seçmenlerin çoğunluğu bu soruya "evet, kovulsun" cevabını verir.

Peki, kimler "hayır" oyu verir?

PropaGhandi: İyi, dürüst bir azınlık. Büyücek bir azınlık, ama yine de azınlık.

Muzaffer: İşçi Partisi'ne oy verenlerin hepsi "hayır" oyu vermeyecektir, şaşırtıcı bir oranda "evet" çıkacağına kalıbımı basarım.

Peki, Maden İşçileri Sendikası'nın eski başkanı Arthur Scargill'in kurduğu Sosyalist İşçi Partisi'ne oy verenlerden de "evet" cevabı çıkar mı?

Muzaffer: Elbette çıkar.

PropaGhandi: Scargill müthiş bir adam. Ona hayranız. Madenciler grevi efsanevi bir direnişti. Fakat sonra ne oldu? Thatcher hükümeti madenciler sendikasını dümdüz etti. Niye? Çünkü toplumun diğer kesimleri madencileri, Scargill'i desteklemedi. Madencilerin yandaşları azınlıkta kaldı.

Muzaffer: Kalbimiz onunla. Ama, onu destekleyenlerin ırkçılığa karşı olacaklarına dair bir garanti yok. Bir insan solcu diye otomatikman ırkçılıktan muaf olmaz. Irkçılık öyle bir şey ki, toplumun her kesimine sirayet eder, nüfuz eder, en beklenmeyecek yerlerde ortaya çıkar.

PropaGhandi: Marksist bir konferansın dinleyicileri arasında bile çıkabilir.

Peki, baştaki "fundamentalizm" konusuna dönersek, Fun da Mental'in fundamentalleri neler?

PropaGhandi: Tam adalet, tam eşitlik. Ve aşk. Evet, aşk. Bizim fundamentallerimiz bunlar.

Peki bu fundamentaller ile İslami fundamentalizm uyuşabilir mi?

PropaGhandi: Bunu bilemeyiz, çünkü bugüne kadar fundamentalist bir İslami rejim olmadı. Ne Suudi Arabistan'daki, ne İran'daki, ne de

Bugüne dek sosyal adaleti en saf haliyle uygulayan tek bir rejim oldu: Sandinistalar. Onları saygıyla anıyorum. Bir de Küba deneyi var, tıkır tıkır işleyebilirdi aslında... Ama üzelerinde öyle büyük bir dış baskı oldu ki... Müsaade etmediler.

Pakistan'daki sistemler "fundamentalist" İslami rejimler. Öyle olduklarını iddia edebilirler, öyleymiş gibi yapabilirler, ama değiller.

Muzaffer: Ama, bugün Batı'daki birçok şey aslında İslami prensiplere dayanıyor, mesela sosyal devlet aslında İslami bir "fundamental".

Herhangi bir dinin fundamentallerini temel alan bir toplumda, "tam adalet, tam eşitlik ve aşk" gerçekleşebilir mi?

Muzaffer: İslami toplumlar 600-700 yıl bunu gerçekleştirdiler. Al Hamra dönemi neydi ki? Onca yıl İspanya'da hakimiyet kuran Emeviler...

Ama, söz konusu güç değil; adalet, eşitlik ve aşk. Adalet ve eşitlik bir yana, bütün tek tanrılı dinler aşka çeşitli sınırlamalar, yasaklar getirmiyor mu?

PropaGhandi: Bütün dinlerin "fundamental"ı aşktır.

İslam hukukunda "recm" diye bir uygulama var, Katolik kilisesi boşanmayı yasakladı yüzyıllarca... Bunları vaaz eden bir inanç sisteminin "fundamental"i aşk olabilir mi? Veya ölüm cezası ile "tam adalet" bir arada olabilir mi sizce?

PropaGhandi: Peki, örneğin çocuklara tecavüz edip onları öldüren bir katil ölüm cezasını haketmiyor mu sizce?

Hakettiğini söylediğimizde o katilden ne farkımız kalıyor?

Impi-D: Kitap ne diyor ölüm cezasına?

Hayır demiyor.

Muzaffer: Siz İslam'ı incelediniz mi?

Bir parça, ama ölüm cezasına karşı olmadığı herkesin bildiği bir şey. Köleciliğe de karşı değil.

PropaGhandi: Olur mu, İslam kölelerinizi azad edin diyor.

Kölelerinize iyi davranın diyor, kölecilik günahtır demiyor, kölelerin azad edilmesini tavsiye ediyor sadece, emretmiyor.

PropaGhandi: Bu biraz da köleciliği nasıl yorumladığınıza bağlı. Kuran'daki "köle", bildiğimiz anlamdaki köle değil ki, daha ziyade "hizmetkâr" gibi bir şey... Peki, bugün kölecilik yok mu, var. Tek fark bugünün köleliğinin ücretli kölelik olması.

Ücretli kölelik kapitalizmin fundamentali...

PropaGhandi: İslam'ın fundamentali ise sufizmdir, sufizm de saf aşktır. İslam'ın yayılması sufizm sayesindedir. Çünkü sufiler aşktan söz ederler, toleranstan söz ederler.

Sufizm, İslam'ın yorumlarından biri. En insani olanı denebilir, ama İslam'ın fundamentali sufizmdir demek pek doğru gelmiyor...

PropaGhandi: İslam sufizmdir. Ama İslamın üzerinde o kadar büyük bir dış baskı var ki... İslam'ın demonize edilmesi... İslam'ın başlamasına imkan verilmiyor. Bir ülkenin sufizmle yönetilmesi mükemmel olmaz mıydı? Bütün insanlığa örnek olacak bir düzen kurulabilir sufizmle. Ama, buna asla müsaade etmezler.

Impi-D: Bugüne dek sosyal adaleti en saf haliyle uygulayan tek bir rejim oldu: Sandinistalar. Onları saygıyla anıyorum. Bir de Küba deneyi var, tıkır tıkır işleyebilirdi aslıda... Ama üzelerinde öyle büyük bir dış baskı oldu ki... Müsaade etmediler.

Zapatistalar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Impi-D: 1 Ocak 1994!.. Bütün kalbimle onları destekliyorum.

Doğum yeriniz neresi?

Impi-D: Trinidad. Ama Kanada'da büyüdüm.

Ya sizinki?

PropaGhandi: Pakistan.

İslamiyeti siz mi seçtiniz, yoksa aileniz müslüman olduğu için kütüğe müslüman diye mi yazıldınız?

PropaGhandi: Müslümanlığı seçmedim, müslüman olarak doğdum. Ve sonra dinimi öğrendim.

Sufizmle ilgilenmeye nasıl başladınız?

PropaGhandi: Müslüman bir aileden gelmeme rağmen, İslam hakkında pek bir bilgim yoktu... Ta ki Salman Rüşdi olayına kadar. O zaman ilgi duymaya başladım, öğrenmek zorunda hissettim kendimi. Ve Sufizmi keşfettim.

Niye İslam'ın başka bir yorumunu değil de sufizmi benimsediniz?

PropaGhandi: Kuran'ı ve İslam'ı incelemeye başladığımda benimseyemediğim ve açıkçası hoşuma gitmeyen şeylerle karşılaştım. Kafama takılan soruları dindar insanlara sormaya başladım, fakat tepkiyle karşılaştım. Kızıyorlardı bana, oysa İslam'ı öğrenmekten başka bir niyetim yoktu. Sufizmi keşfettiğimde, Kuran'ın bir zahiri, bir de batını anlamı olduğunu anladım. Dindar geçinen insanlar sadece zahiri anlamına bakıyordu. Dolayısıyla da İslam'ın ruhunu kavrayamıyorlardı. Mesela, geçen akşamki konserimizi islamcı bir ülkede verebilir miydik? Veremezdik, bunun bilincindeyim. Konsere başlarken seyircileri "esselamınaleyküm" diye selamladık. Seyircilerden birisi elini kaldırıp niye islami bir dil kullanıyorsunuz, bu yaptığınız müzik İslam'a uygun değil diyebilirdi. Niye öyle diyebileceğini anlıyorum. Çünkü zahiri olarak İslam'a uygun değil. Ama, ben kalben biliyorum ki, hakikat öyle değil. İnanç ve ibadet bir zevk, bir coşku olmalı. "Derviş"lik de o değil mi zaten? Ben niçin müzik yaptığımı çok iyi biliyorum: Ne ticari bir iş diye yapıyorum, ne şöhret için, ne de başarı için. İslami bir coşku duyduğum için, İslam'ın zevkini aldığım için yapıyorum.

PropaGhandi, güzel bir kelime oyunu. Ama sırf bunun için seçmedim bu ismi. Ghandi'nin yolunu, yöntemini benimsediğim için seçtim. Mücadele tarzına hayranım. Batı, Ghandi'ye bir tür "guru" muamelesi yapıyor ve onu romantize ediyor. Halbuki, o sapına kadar politik bir insan. Onun adaletsizliğe başkaldırısı bütün ezilen halklar için bir esin kaynağı.

Ne zamandan beri böyle düşünüyorsunuz?

PropaGhandi: Üç-dört yıldır sufi tribindeyim.

PropaGhandi ismini kullanmanızın sebebi ne?

PropaGhandi: Bir kere güzel bir isim, güzel bir kelime oyunu. Ama sırf bunun için seçmedim bu ismi... Mahatma Ghandi'nin yolunu, yöntemini benimsediğim için seçtim. Zekasına, İngilizlere karşı yaptığı mücadeleye, o mücadele tarzına hayranım. Batı, Ghandi'ye bir tür "guru" muamelesi yapıyor ve onu romantize ediyor. Halbuki, Ghandi sapına kadar politik bir insan. Ghandi'nin adaletsizliğe başkaldırısı bütün ezilen halklar için bir esin kaynağı.

Albümlerinizde, konserlerinizde Mahatma Ghandi'nin, Malcolm X'in, Louis Farrakhan'ın söylevlerinden pasajlar naklediyorsunuz. Bu üç ismin ortak paydası ne sizce?

PropaGhandi: Üçü de siyahlar ve Asyalılar için örnek kişilikler. Üçü de adaletsizliğe başkaldırdı ve gerçeği dile getirdi. Halklarının haklarının sözcülüğünü yaptılar ve Batının egemen güçleri tarafından bertaraf edildiler.

Kara Panterler için ne diyorsunuz?

PropaGhandi: Kara Panterler Batı medyası tarafından eli silahlı militan teröristler olarak sunuldu hep. Siyahların ve diğer "renkli"lerin mahallelerinde, kurdukları aşevlerinden, düzenledikleri eğitim seferberliğinden hiç söz etmiyorlar. Onlar insan-ı kamildiler. Ve nefsi müdafaa haklarını kullanıyorlardı.

En gözde yazarlarınız kimler?

Impi-D: Noam Chomsky... Şahane bir adam o.

PropaGhandi: Ben şu sıralarda sufizm üzerine kitaplar okuyorum daha çok...

Hanif Kureshi'yle aranız nasıl? Onunla aynı kökenleri paylaşıyorsunuz...

PropaGhandi: Ona ben biraz şüpheyle yaklaşıyorum. Çok emin değilim.

Müziğe sıra gelmeden vaktimiz doldu, bari etkilendiğiniz, sevdiğiniz müzisyenlerin, grupların isimlerini alalım hiç olmazsa...

PropaGhandi: Fishbone, Sex Pistols, Clash... Benim ilk göz ağrım punk.

Impi-D: Public Enemy, MosDef ve Rage Against The Machine. Ve tabii ki Clash.

PropaGhandi: Son olarak şunu eklemek istiyorum: Biz anti-Batı değiliz. Batının öyle özellikleri var ki, Doğu'nun onları benimsemesi gerekiyor. Ve Doğu'nun o kadar çok zaafı var ki. Onlarla da cebelleşmek gerekiyor. Bizim vurguladığımız şu: Ortalama Batılı o kadar çok pisikoloji ve politik saldırı altında ki... Gırtlağına kadar cehalete, ukalalığa ve kendini beğenmişliğe batmış durumda. Biz bu cehalete, bu egosantrizme, beyaz adamın üstünlüğü zihniyetine karşı mücadele ediyoruz.

Söyleşi: **Yücel Göktürk**

Ve efsane geri dönüyor!

JETHRO TULL

Harbiye Cemil Topuzlu

Açıkhava Tiyatrosu

İstanbul 13 Mayıs 2000 Saat 20:30

Ön Grup

METROPOLİS

Bilet Satış Yerleri:

Vakkorama Taksim	(0212) 251 15 71
Vakkorama Suadiye	(0216) 360 90 90
Vakkorama Akmerkez	(0212) 282 09 65
Vakkorama İzmir	(0232) 421 65 90
Pentagram Shop	(0216) 349 22 68
Shades Müzik Shop Ankara	(0312) 426 59 00

Rover Hotel Armada İstanbul Kent Fm 101.4 –"Açık Radyo." 94.9

Müzik Organizasyon MAJOR

Teknik Prodüksiyon: STARAS Bilgi İçin: (0212) 236 75 60 www.majormusic.com.tr

Prml Scrm

"Xtrmntr"... Aynen yazıldığı gibi okunuyor... Ama, teybe koyunca kabında durduğu gibi durmuyor. Bütün sessiz harfler ayaklanıyor. Primal Scream'in adına uygun bir durum velhasıl. "O nasıl bir uygunluk"un cevabını –yaklaşık olarak– bulmak için Melody Maker, NME ve Uncut'taki söyleşilerine daldık, aşağıdaki alaşıma ulaştık...

Ssl hrflr fşsttr

Albümdeki çarpıcı şarkılardan biri, single olarak da yayınlanan "Swastika Eyes". Bu şarkıdan ötürü faşist imgelemle flört etmekle suçlanmaktan çekindiniz mi?

Bobby Gillespie: Gamalı haç bence güzel bir imge. Otoriter bir kimliğe karşı kullanılabilecek çok güzel bir hakaret sözcüğü. Bir polise, bir gardiyana ya da ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'a söylenebilecek bir şey bu: "Gözlerinde gamalı haç var!" Dolayısıyla bizim o imgeyi kullanmamız meşrudur. Bir hakarettir çünkü. "Swastika Eyes" anfaşist imgelemle flört değil, anti-Nazi bir şarkıdır.

Ve de anti-Amerikan...

Evet, çünkü gamalı haç Amerikan İmparatorluğu'nun bir parçasıdır. Amerika faşisttir. Onun için Amerika'ya hakaret ediyoruz. Biz soldayız, sosyalistiz ve anti-Amerikanız. Askerisınai bir aygıt olan Amerika'nın aleyhtarıyız. Büyük tröstlerin, transnasyonal şirketlerin Amerikasının aleyhindeyiz.

"Swastika Eyes"ın klibi epey ses getirecek gibi. Kimin fikriydi o?

Terry Richardson'la birlikte yaptık, müthiş bir fotoğrafçı o adam. Mani, Duffy ve ben, New York'a gittik, Kızıl Ordu üniformalarını giyip ormanlık bir arazide takıldık. Ortaya çıkan klip bir Sam Peckinpah - Russ Meyer harmanı oldu. Bir hayli de homoerotik. Klibin sonunda, Sophie Dahl, bir makineli tüfekle hepimizin işini bitiriyor.

Albümün açılış şarkısı "Kill All Hippies" de çok tartışılacak gibi görünüyor...

Sıkı bir heavy funk o parça. Ama modern. Led Zeppelin'le Curtis Mayfield'ın buluşması. Şarkının hikayesi Dennis Hopper'ın "Easy Rider"da anlattığı hikaye. Ama, filmdeki hikaye Amerika'da yaşanmış bir olay. "Kill All Hippies", "Easy Rider"ın finalindeki cinayeti işleyen zihniyeti anlatıyor.

Sesli harfleri kullanmaktan niye vazgeçtiniz? Yoksa onları mütehakkim mi buluyorsunuz?

Evet, sesli harfler faşisttir. Onlara siktiri çekmek lazım. Virüs gibiler. Yahudi-Hıristiyan kültürünün emrine amade bir virüs. Onu mort etmeli! İngilizceyi kesip doğrayacağız. İmha edeceğiz ve yeniden kuracağız. Kendi dilimizi yaratacağız.

Peki bu frengi hikayesi ne, albümde dört parçada bahsi geçiyor. Özel bir durum mu var?

Bence frengi güzel bir öfke sözcüğü. Tıpkı pislik gibi. Nefretle dolu bir kelime. Frengiden ölebilirsin, iğrenç bir hastalık. Dolayısıyla, polis ve politikacıları tarif etmek için harika bir laf.

Dünya liderlerinden birini değiştirmek elinizde olsaydı, kimi azlederdiniz, onun yerine kimi koyardınız?

Bill Clinton'ı azlederdim, onun yerine George Clinton'ı getirirdim. Beyaz Saray'ı da siyaha boyatırdım ve böylece "groove" sahibi bir millet olurlardı.

"Xtrmntr"ın esin kaynakları kimler?

Joy Division, 60'ların sonu-70'lerin başındaki James Brown, aynı dönemin Miles Davis'i -live albümlerdeki Miles-, 13th Floor Elevators, MC5'ın Fred "Sonic" Smith'i... Son birkaç yılda dinlediklerimiz ağırlıklı olarak bu isimlerdi... Bir de Clash filminden –"The Clash: Westway To The World"– çok etkilendik. O filmi seyrederken resmen gözlerim doldu. O grup yaptığı müziği öyle bir aşkla seviyor ki... Bugünün müziği aşktan öylesine yoksun ve öylesine muhafazakar ki... Ne fikir var, ne zikir, ne tavır... Suya sabuna dokunmuyorlar; sağcı, siktiriboktan bir müzik yapıyorlar. Thatcher'ın çocukları iktidarda. Çok iyi gruplar da var tabii, ama bir elin parmakları kadar az...

Kimler mesela?

Royal Trux mesela. Harbi rock'n'roll starı o herifler. "Accelerator" müthiş bir albüm, süper bir rock'n'roll. Bir de Bonnie "Prince" Billy'i –Palace Brothers'ın Will Oldham'ı– çok beğeniyorum, harika bir şarkı yazarı. "I See A Darkness" geçen yıl en gözde plağımdı. Bu iki ismin bu yıl parlamasını umuyorum, çünkü çoktan hakettiler bunu.

Mogwai'yi nasıl buluyorsunuz?

Müthiş bir grup. Tavırları, duruşları harika. Hem kişiliklerini seviyorum, hem de müziklerini. Cure'un Robert Smith'iyle yapılmış bir söyleşi okudum, yeni albümünde Mogwai etkisi olduğunu söylüyor ve diyor ki: Mogwai'de Cure'u duyabiliyordum, şimdi de Cure'da Mogwai duyuluyor. Bunu söylemek çok kıyak bir "cool".

Peki, sizin etkilediğiniz gruplar, müzisyenler kimler?

Kimseye öyle aman aman bir etkimiz olduğunu sanmıyorum, belki bir parça Death In Vegas ve Chemical Brothers'ı etkilemiş olabiliriz. O da daha çok müzikal yelpaze anlamında, yoksa bizim müziğimizi kopya ettikleri anlamında değil.

Sizce gitar kullanmadan da rock'n'roll yapmak mümkün mü?

Evet, mümkün. Suicide'ın ilk albümü buna çok iyi bir örnek.

Madonna fanı olduğunuz biliniyor, zaman zaman başka pop şarkıcılarından da söz ediyorsunuz. En gözde beş pop şarkınız neler?

Bir Madonna fanı olduğumu söyleyemem, ben onun bazı single'larının fanıyım. Geçen yılın en iyi single'ı "Beautiful Stranger"dı. Bir sürü kıyak pop single'ı var. Blondie'ninkiler mesela. Pop dünyası başka bir gezegen ama, harika şeyler de çıkabiliyor. T. Rex'in "Get It On"u nefis bir parça, gerçi o rock'n'roll... Peki, "en iyi beş pop şarkısı" listem şöyle: Madonna'nın "Into The Groove"u, Donna

Summer'ın "I Feel Love"ı, Blondie'nin "Heart Of Glass"ı, New Order'ın "Blue Monday"i, The Ramones'un "Sheena Is A Punk Rocker"ı.

Bir de Abba olayınız var...

Bir-iki Abba single'ını çok severim. Gençliğimde sarışın olandan hoşlanırdım, sonradan esmerini beğenmeye başladım. "Dancing Queen" ve "Knowing Me Knowing You" harika plaklar. Ama "Super Trouper" nanay. Kötü. Daha fazlasını söylemek istemem.

Rock dünyasında sizi en çok heyecanlandıran gruplar kimler?

Elbette en başta Jesus and Mary Chain geliyor. Primal Scream, Primal Scream haline gelmeden önce onlardan biri olduğum için söylemiyorum bunu, gerçekten de son rock'n'roll gruplarından biri onlardı. Ve tabii ki Nirvana'ya, Kurt Cobain'e hayrandım. Galiba onun ölümünden sonra ortalıkta rock'n'roll diye bir şey kalmadı pek, tıpkı Miles Davis ve John Coltrane'den sonra cazın kalmadığı gibi. Ve insanın tüylerini diken diken eden o muhteşem "Amerikan Folk Müziği Antolojisi"ni ortaya çıkaran insanlardan sonra folk müziğinin yitip gitmesi gibi... Motörhead'i dinleyince o yüksek enerjili rock'tan bir doz almak hâlâ mümkün belki ama, yine de eski rock-'n'roll'dan eser yok artık. Belki de bir mutasyon geçirmesi gerekiyor. Laf aramızda, bence biz gayet iyi bir rock'n'roll grubuyuz.

Guns'N'Roses'ı nasıl buluyorsunuz?

Onları severim. 1988'de, Alan McGee beni plak şirketinin ofisinden kovalamıştı, kolumda Guns'N'Roses bandı var diye. "Çok boktan herifler onlar" deyip duruyordu. "Vardıkları yer 'The House Of Love' " diyordu. "Siktir git" demiştim, "ben 'Apetite For Destruction'a bayılıyorum." Hakikaten harika bir plak, Axl da manyağın Allahı. Ama şimdi ne yaptıklarını bilmiyorum, aslında ortada grup filan kalmadı. Axl dağıttı adamları. Ne gruptu ama: Duff McKagan, davulda Steven Adler, canki baterist, ona hayrandım, Izzy Stradlin, Axl... The Cult'tan Ian Ashbury anlatmıştı, Guns'N'Roses'la birlikte çaldığı bir turneden sonra, "Axl kafayı yemiş" demişti. O Ian ki, kendisini Jim Morrison sanıyordu, işte o Ian, Axl için "kafayı yemiş" dediğine göre, siz hesap edin...

Bir matbaada çalışıyordum, sabah dokuz, akşam beş. Tek tesellim punk rock plaklarıydı. Clash, The Jam Joy Division, Dr. Feelgood, The Buzzcocks... Primal Scream onlardan doğdu zaten: Punk bizim için ekmek, su gibiydi. Müzisyen olmak gibi bir ihtirasım yoktu. Punk'ı hayatım, dünyam kılmak bana yetiyordu.

Bugüne dek en çok beğendiğiniz rock konseri hangisiydi?

O kadar çok konsere gittim ki, hangisinin en iyi olduğunu bilemiyorum. Ama, son zamanlarda gördüğüm en iyi konser Iggy Pop'un Hamburg konseriydi. Mani'nin dili tutuldu. Kendine geldiğinde şöyle dedi: Yıldırım çarpmış gibi oldum. İkimizin de ayağı yerden kesilmişti. Iggy büyük usta, Kutsal varlık.

Rod Stewart'ın "Rocks" adlı şarkınızı cover etmesi nasıl oldu?

Bizim için bir onurdu o. Biz hepimiz Faces fanıydık. Ronnie Wood'a ve Rod Stewart'a hayrandık. Bence, harika bir versiyon çıktı ortaya. Çünkü o şarkının esin kaynakları Faces ve Stones'du zaten. Dolayısıyla, cover'ını Rod Stewart yapınca mükemmel oldu.

Siz bir cover albüm yapsaydınız, hangi şarkıları seçerdiniz?

Belki biraz country, deep soul filan. Bazı şarkıları yorumlamak kıyak olurdu. İnsanların haberdar olmadığı öyle şahane parçalar var ki, onları gün yüzüne çıkarmak lazım. Mesela, "I'm Five Years Ahead Of My Time" diye bir parçanın cover'ını yaptık. The Third Bardo adlı kimsenin bilmediği bir Amerikalı topluluğun, 60'ların garaj gruplarından birinin şarkısı... Onu bu yaz single olarak piyasaya çıkaracağız. Muhteşem bir şarkı. Bir takım Amerikalı çocuklar avuç dolusu asit atıp bu harika psikedelik şarkıyı yazmışlar. Tabii biz kendi yorumumuzla cover ettik onu. Zaten bir cover albüm yapacak olursak, başkalarının yaptığı gibi şarkıları aynen kopya etmeyiz, kendi ilavelerimizi yaparız.

Primal Scream 1999, soldan sağa Gary "Mani" Mounfield, Bobby Gillespie, Martin Duffy.

"Xtrmntr", bir dans plağı mı, yoksa bir punk albümü mü?

Bir bakıma ikisi de. Single'ımız "Swastika Eyes" albümdeki diğer parçalardan farklı. Bir Truva atı bile denebilir. Diğerleri heavy punk ve funk. Yoğun bir albüm, yoğun ve siyah. Güzel de... Britanya'da yaşamak nasıl bir şey, onu anlatmaya çalıştık. Yazdığım şeyler gördüklerim ve hissettiklerim. Bu bir "kaçış" albümü, hayalperest bir plak değil. Duygularımızın doğrudan, dolaysız, dolambaçsız ifadesi.

Yaşınız ilerledikçe grubunuz siyasileşiyor... Bu hep böyleydi de şimdi şimdi mi bu kadar öne çıkıyor?

Gruptaki herkes İskoç sosyalizminin rahle-i tedrisinden geçmiş insanlar. Dolayısıyla, başından beri politik bir grubuz. Ama, galiba geçmişte bu konularda şarkı yazmakta zorlanıyorduk, fakat şarkı yazarlığımız geliştikçe kendimizi daha açık seçik ifade etmeye başladık. Ayrıca, Thatcher'ın seçilmesinden bugüne yirmi yıl geçti ve onun ülkeye verdiği zarar artık iyiden iyiye ayan beyan hale geldi. Bu konularda yazmanın tam vakti, çünkü toplumun güçsüzleşmesinin sebebi Thatcher'ın uyguladığı politikalar. Yirmi yıl önce sendikal hareket vardı, şimdi yok. Yirmi yıl önce güçlü bir sol muhalefet vardı, şimdi yok. Şimdi tek parti rejimi var. Amerika gibi olduk, demokrasi varmış gibi yapılıyor. Dolayısıyla, şimdi bunları yazmak, söylemek gerekiyor. Bunları görüyoruz, hissediyoruz ve öfkeleniyoruz. Belki ukalalık gibi gelecek ama, "Imperial"da –üçüncü single'ımızdı galiba– sol hareketteki gruplar kendi aralarında kavga ederken sağcıların nasıl saflarını sıklaştırdıklarını anlatmıştık. Ben hep politik bir insandım. Ama, ülkenin gidişatı öfkemi iyice biledi. Britanya öylesine sağa savruldu ki, ortada sol muhalefet diye bir şey kalmadı. Ne muhalefet var ne de doğru dürüst bir fikri hareket Thatcher, 80'lerde ülkeyi ezip geçti. Dünyanın dört bir yanında aynı şey oldu aslında, Amerika'da, Avustralya'da, her yerde. Siktiğimin çokuluslu şirketleri... Ölüm kültürü her yerde kök saldı. Glasgow'daki eroin olayı fecaat. Bir torbası 20 pound, eskiden 100 pound'du. Bunu hükümetin toplumu kontrol altında tutmak istemesine bağlıyorum. Ecstacy, bir cemaat maddesi, "house music" zamanında insanları bir araya getiren bir şeydi. Eroin insanları birbirlerinden yalıtan, uzaklaştıran bir madde. Ve birdenbire çok ucuz bir nesne haline geliverdi. Gerçekten çok siktiriboktan bir durum. Ağır uyuşturuculara müsaade ediliyor, çünkü o maddeler insanları pasif, itaatkâr yapıyor. Ve dolayısıyla hükümetler tarafından toplumu denetlemek için kullanılıyor. Bu paranoyakça bir komplo teorisi gibi gelebilir, ama 60'larda Amerika'da Kara Panterler'e de yapılan buydu. Brighton ve Liverpool ayaklanmalarından sonra da aynı şey oldu, oraları eroin cenneti oldu. Brighton'ı bir görseniz, eroin sebil. Bu feci bir şey.

Yaşınız ilerledikçe öfkeniz artıyor galiba...

Evet, çünkü gün geçtikçe olup bitenlerin daha bir farkında oluyorum. NATO'nun Yugoslavya'yı bombalaması mesela... Akıldışı bir şey, delilik resmen. Ama Tony Blair TV'de zevkten dört köşeydi... Yugoslavya ordusuna dokunmadılar, kadınları, çocukları, köprüleri, oto yolları, şehir merkezlerini bombaladılar. Ülkenin altyapısını imha ettiler. Çılgınca bir şeydi ve orta sınıf gazeteleri tüm kana susamışlıkları ve savaş aşklarıyla bu bombardımana alkış tuttular, NATO propagandası yaptılar. Niye böyle yaptılar? Çünkü, şimdi Dünya Bankası, IMF –yani Amerika– Yugoslavya'ya milyonlarca dolar kredi verecekler, adamlar ülkelerinin altyapısını yeniden kursunlar diye. Ve bütün ihaleleri de Amerika, Almanya, Fransa, Britanya kapacak. Ve tabii ki, Yugoslavya bu kredilerin ancak faizlerini ödeyebilecek ve sittin sene borçlu kalacak. Gidip Coca Cola fabrikaları açacaklar, silah fabrikaları kuracaklar... 80'lerde ve 90'larda kitlesel bir depolitizasyon gerçekleşti; Britanya'daki gençlik bütün bunlardan bihaber, bu konularda hiç mi hiç fikirleri yok. Büyük bir beyin yıkama bu.

"Xtrmntr"da "sivil itaatsizlik yok" diye bir dize var. O dizeyle anlatmak istediğiniz ne?

Artık sivil itaatsizlik revaçta değil. Oysa, 70'lerde güçlü bir sendikacılık vardı, insanlar patronların veya hükümetlerin kendilerini iğfal etmelerine müsaade etmiyorlardı; hakları, hukukları için mücadele ediyorlardı, örgütleniyorlardı. Artık esamesi bile okunmayan bir dayanışma ve direnç vardı. Thatcher yönetimindeki muhafazakârlık işçi sınıfı hareketini tarumar etti. Maden işçilerinin grevi, işçi sınıfı hareketini imha etmek için kurulan bir tezgahtı. Maden işçileri yenilince, bütün işçi sınıfı hareketi tepetaklak oldu. Sivil haklar son 20 yılda erozyona uğradı. Ve bütün bunlara karşı koyacak bir örgüt yok ortada. İnsanların ebesi sikiliyor, azar tokat girla ve bütün bunlar sineye çekiliyor. Söylediğim bu işte: Sivil itaatsizlik yok ortada.

Sivil itaatsizlik olsun istiyorum. Kontrollü bir öfke ve örgütlenme. Çünkü hükümetler de şirketler gibi oldu. Örgütsüzlük, dağınıklık, ayrı-gayrılık onların işine geliyor. Biliyorlar ki, örgütlenirsek, kendimizi eğitirsek siktiğimin sistemine karşı savaşacağız. Dünya genelinde böyle bu, siktiğimin çokuluslu şirketlerinin faşizmi. İnsanları birbirlerinden yalıtmayı öyle bir becerdiler ki... Ama, yeniden bir araya geleceğimize inanıyorum. Avrupa'daki herhangi bir ülkeye kıyasla, insanlar Britanya'da daha uzun saatler çalışıp daha az ücret alıyor. Gidişat öyle boktan ki, sivil itaatsizliğin geri gelmesi gerekiyor.

Müziğinizin siyasi içeriğinin fanlarınız için esin kaynağı olmasını istiyor musunuz, yoksa melodileri sevmeleri sizin için yeterli mi?

Farketmez, hangi nedenle Primal Scream'e takılacakları onların bileceği şey. Biz kimseye vaaz vermiyoruz. Sadece kıyak bir rock'n'roll grubu diye bizi sevenlere sitem edecek değilim, aksine bundan memnuniyet duyarım. Albümlerimizi aldıkları andan itibaren, o müzik artık onlarındır, ondan istedikleri şeyi çıkarabilirler.

Peki "Xtrmntr"a dinleyicilerin nasıl bir tepki vermelerini isterdiniz?

Üstlerini başlarını yırtmalarını...

İnternetten "indirme"nin geleceğin müziğini belirleyeceği savına ne diyorsunuz?

İnternet hakkında pek bir bilgim yok. Ama eğer plak şirketlerini tarumar edecekse, iyi bir şey demektir. Müzisyenlere, plak şirketlerinin tanıdığı özgürlükten daha fazlasını kim sunacaksa ve müzisyenlerin emeklerinin meyvelerine plak şirketlerinden daha fazla kim para ödeyecekse, ben ondan yanayım. Çünkü, bugünün plak şirketleri siktiğimin mafyasından daha beter. Müzisyenlere avans olarak verdikleri para yalnızca bir kredi. İpotekten beter bir borçlandırma. Bizim durumumuz fena değil, çünkü yolun başında Creation'la yüzde 50 - yüzde 50'lik bir anlaşma yapmıştık, tamamen sosyalist bir sözleşmeydi. Plak şirketlerinin çoğu yüzde 10-11 filan veriyor, sömürünün dikalası. İnternet olayını pek bilmiyorum, eğer grupları özgürleştirecekse, kendi CD'lerini yapıp aracısız tefecisiz satma imkanı sağlayacaksa, eyvallah, internetten yanayım.

Sinemayla aranız nasıl?

Sinemada da aynı durum var. O kadar sağcı ve muhafazakâr oldu ki film dünyası... O filmleri yapanlar gidip banka yöneticisi ya da pazarlama eksperi olsalar daha iyi. Öyle siktiriboktanlar ki. Fakat şu Harmony Korine çok kıyak bir herif. Genç bir Amerikalı, tavrı aynen bizimki gibi. Geçenlerde müthiş bir film seyrettim, 25 yaşında bir Glasgow'lu kız yapmış, "Ratcatcher"... 1975'teki temizlik işçileri grevini anlatıyor. Sokaklar öyle rezil bir durumdaydı ki, orduyu getirip temizletmişlerdi, fareler ortalıkta fink atıyordu.

Politikliğiniz biraz da aile geleneği galiba...

Evet, babam sosyalist prensiplere sadakatle bağlı bir insandı. 70'lerdeki anti-faşist mücadelede aktif olarak yer almıştı. Sendika temsilcisiydi. Çocukluğumda, başka evlerin duvarlarında Kraliçenin veya Papa'nın resimleri olurdu, bizim evde ise Kara Panterler vardı. Bana bu düzene karşı mücadele etmemi, haksızlıklara eyvallah etmememi, hayatını alın teriyle kazanmayanlara saygı duymamamı, inandığım şeyler için mücadele etmemi öğütledi hep. Benim doğduğum yer, Glasgow'un kuzey kısmı, Clydeside, 1935'ten beri İşçi Partisi'nin kalesidir. Hatta, "Kızıl Clydeside" diye bilinir.

Babanızını müzikle arası nasıldı?

Çok severdi, onun dinlediği plaklarla büyüdüm. Beatles, Stones, The Glitter Band, T. Rex, Bowie, The Four Tops, Martha Reeves, The Vandellas...

İlk konserine kaç yaşında gittin, kimle ve hangi grubu görmeye?

İlk konserime 1975'te gittim, 13 yaşındaydım. Thin Lizzy'ye gitmiştik, Alan McGee'yle. Ondan sonra da, 1977'nin sonuna dek hemen hemen hiçbir konseri kaçırmadık. Clash, Joy Division, Dr. Feelgood, The Jam, The Buzzcocks... Primal Scream onlardan doğdu zaten: Punk rock'tan, yüksek enerjili rock'n'roll aşkından. Hayatımızın en heyecanlı dönemiydi. Punk bizim için ekmek, su gibiydi. Pistols'a ve Clash'e bakıp keşke biz de böyle bir şeye dahil olabilsek diyordum. Müzisyen olmak gibi bir ihtirasım yoktu. Plak almak, konsere gitmek ve punk'ı hayatım, dünyam kılmak bana yetiyordu. Benim inancım, felsefem oydu. Hiç unutmuyorum, yıl 1977'ydi, bir bowling salonunun bembeyaz duvarına sprey boyayla "Tanrı kraliçeyi korusun / Ve faşist rejimi / Moron ettiler seni / Potansiyel bir hidrojen bombası" diye yazmıştık. Tam yazıyı bitirirken aynasızlar geldi üzerimize, can havliyle topukladık tabii.

Peki müziğe nasıl başladınız?

Bir matbaada çalışıyordum, 16 yaşındaydım. Sabah dokuz, akşam beş, insanın ruhunu tüketen bir işti. Tek tesellimiz punk rock plaklarıydı. Sonra bir gün Radyo Clyde'ı dinlerken –her çarşamba "Sokaklardan Sesler" diye bir program vardı, hiç kaçırmazdık onu– Drains adlı mahalli bir grubun basçı aradığını öğrendik. Alan McGee başvurmaya karar verdi. Grubun gitaristi henüz 15 yaşındaki Andrew Innes'ti. Alan, Innes'in yeteneğine hayran kaldı ve gruba katıldı. Sonra beni de solist diye dahil etti. Innes'in evine gider, içip sarhoş olurduk, sonra da McGee ve Innes, Pistols'ın, Clash'in, Jam'in şarkılarını çalmaya başlarlardı, ben de yerde yuvarlana yuvarlana ve çığlık çığlığa "No Fun"ı veya "White Riot"ı söylerdim. Çok eğlenceliydi. Şarkı söylemek hiç aklımda yoktu, ta ki Innes'le McGee "Pretty Vacant"ı çalana dek. O şarkıyı dinlerken kendi kendime dedim ki, "ben de bu hikayenin bir parçası olmak istiyorum".

Peki, Primal Scream nasıl doğdu?

McGee'yle Innes Londra'ya gittiler, orada The Laughing Apple diye bir grup kurdular. Ben de okuldan arkadaşım Jim Beattie'yle takılmaya başlamıştım. Jim'in odasında gitar çalıp bağırır çağırırdık. Bir de metal bir kutudan kendimize davul yapmıştık. Kendimize Primal Scream demeye başladık, öyle hayali bir grup vardı kafamızda. Bu arada McGee, Londra'da Demiryolları'nda bir iş bulmuş, ayrıca sağdan soldan borç alıp "Autonomy" adlı bir plak şirketi kurmuştu. McGee'yle Innes kendi şirketlerinden üç tane single çıkarmışlardı. O single'ların kapaklarını da ben yapmıştım. McGee bir de Communication Blur adında bir fanzin çıkarıyordu, sonradan adı Living Room olan bu fanzinin ofisi Roebuck diye bir pub'ın üst katındaydı. McGee orada The Membranes, Television Personalities gibi grupları sahneye çıkarıyordu. Bizim de ilk sahneye çıkışımız orada oldu: Ben, Jim Beattie ve bir kasetçalar. McGee, sonra bizi bir stüdyoya soktu, 83'te oluyor bu, Glasgow'dan bir arkadaşımızı (Judith Boyle, keman ve vokal) da aramıza alıp "The Orchard" diye bir şarkı kaydettik. O kadar kötüydü ki, sonra yaktık onu.

Jesus and Mary Chain'e katılmanız nasıl oldu?

Yine 83'teydi, Glasgow'da takıldığımız kulübün işletmeci-

Bir-iki Abba single'ını çok severim. Sarışın olandan hoşlanırdım, sonradan esmerini beğenmeye başladım. "Dancing Queen" ve "Knowing Me Knowing You" harika plaklar. "En iyi beş pop şarkısı" listem şöyle: Madonna'nın "Into The Groove"u, Donna Summer'ın "I Feel Love"ı, Blondie'nin "Heart Of Glass"ı, New Order'ın "Blue Monday"i, The Ramones'un "Sheena Is A Punk Rocker"ı.

Bütün eserleri: Sonic Flower Groove (87), Primal Scream (89), Screamadelica (91), Give Out But Don't Give Up (93), Vanishing Point (97), Xtrmntr (99)

si, bana bir kaset verdi, "bir dinle bak, hoşuna gidecek, bu adamlar grup kurmak için müzisyen arıyor" diyerek. Dört tane şarkı vardı o kasette ve dördü de müthişti, Suicide'ı aratmıyordu. Ruh kardeşlerimi bulmuş gibi oldum, hemen basçılarını aradım, birbirimizi hiç tanımadığımız halde tam üç saat konuştuk telefonda. O kadar çok ortak yanımız vardı ki, kitaplar, filmler, müzik, tavır... Glasgow'da aynen bizim gibi düşünen, hisseden birilerini bulmak o kadar güzel bir duyguydu ki... Davulcuları ayrılmıştı, onun yerine beni aldılar. O zamanlar adları Daisy Chain'di. Jim ve William Reid kardeşler rock'n'roll starları olmak istiyorlardı. Aslında zaten öyleydiler. Onlarla birlikte çalmak Velvet Underground'da olmak gibi bir şeydi. Ama yine de Primal Scream'i sürdürmek istiyordum. İlk Jesus And Mary Chains albümünden ("Psycocandy", 1985) sonra, Reid kardeşler, Chains'in daimi üyesi olmamı istediler, yani Primal'ı bırakmam gerekiyordu. Bunu yapamazdım, çünkü Primal'ın çok iyi şarkıları olduğunu, orada bir potansiyel yattığını biliyordum.

İlk albümünüz "Sonic Flower Groove", 1987'de ancak 62. sıraya kadar yükselebilmişti, bu sizin için büyük hayal kırıklığı oldu herhalde...

Evet, idollerimizin yanına bile yaklaşamayan bir albümdü o. Grup dağılma noktasına geldi, Beattie ayrıldı, ben, Young ve Innes Brighton'a kapağı attık. Byrds'e ve Love'a bayılıyordum, fakat onların müziğini en uç noktaya götürmüştük. Ama artık yüksek enerjili rock'n'roll yapmak istiyorduk. Kağıtları yeniden kardık, Young gitara geçti, vaktiyle Nico'nun arkasında çalan The Faction'dan Philip Tomanov (davul) ve Henry Olsen'ı (bas) ekibe dahil ettik ve yeniden yola çıktık.

Uzun saçlarınız, deri giysileriniz ve amfetamin destekli gitar riff'lerinizle 1969'un Stooges'u gibiydiniz...

Evet, rock'n'roll'u yeniden keşfetmiştik. Harbi heavy'ydik ve çok kıyaktık.

Ama, ikinci albüm, "Primal Scream" de ilkinden daha iyi karşılanmadı, hatta NME "kafaları karışık, tutarlılıktan yoksun" demişti sizin için.

İlk albümümüz asit, ikincisi speed, üçüncüsü ise ecstacy'di. Ve asıl Primal Scream bu üçüncü evrenin olayıydı.

"Loaded" single'ından sonra, aynı NME sizin için "son büyük rock'n'roll star" demişti. Üçüncü albüm "Screamadelica" ise "Anarchy In The UK'den bu yana en önemli albüm" diye nitelendirilmişti. Melody Maker da "son zamanların en devrimci müziği" yorumunu yapmıştı.

Gerçekten de yeni bir şey yapıyorduk; yeni, özel ve heyecanlı. Başka gruplar siyah-beyaz düşünürken biz Technicolor misaliydik. O albümde o kadar büyük bir aşk var ki, bu kadar sevilmesinin sebebi de o zaten. Yaptığımız şarkılardan öyle onur duyuyorduk ki...

Peki dördüncü evre neydi, "Give Out But Don't Give In"e kuluçkalık yapan evre?

O kokain evresiydi. 1991, 92'de ecstacy'nin tadı kaçtı, bir sürü boktan katkı maddesi koymaya başladılar. İşte o sıralarda biz de kokaine takılmaya başladık. Ve mankafalara döndük. Yeni bir albüm yapabilmek için Londra'yı terketmek zorundaydık, zira kafayı yeme noktasına gelmiştik. New York'a veya Los Angeles'a gitseydik, değişen bir şey olmayacaktı. Soluğu Memphis'te aldık, orada rock'n'roll güdülerimiz yeniden hayata döndü. Bunda Roger Hawkins (davulcu) ve David Hood'un (basçı) büyük payı vardı. İkisi de ayaklı rock tarihi gibiydi, Dylan'la, Aretha Franklin'le, Stones'la, Wilson Pickett'la çalışmışlardı. Onlarla takılırsak yepyeni şeyler öğreniriz diye düşünüyorduk, yanılmamışız, bize müthiş bir esin kaynağı oldular. "Screamadelica"dan sonraki albümümüzün "down" bir şey olmasını istiyorduk. Velvet'in üçüncü albümü gibi olmasını istiyorduk, ama beceremedik.

"Sonic Flower Groove" nasıl bir Byrds ve Love kopyası duygusu verdiyse, "Give Out" da MC5 - Stooges kopyası gibiydi...

Yine de çok güzel şarkılar vardı. Mesela "Cry Myself Blind" bence harikaydı. Öyle hüzünlü ve yavaş bir parça ki... Britanya'da hiçbir grup onu öyle çalamaz. Bizimki de Kelt kökenimiz sayesinde galiba. Acayip bir hüzün var içimizde, derin ve kapsayıcı. Eğer, "Cry Myself Blind"daki duygu, albümün tamamına yayılmış olsaydı, "Give Out" güzeller güzeli bir albüm olurdu. Ama ilginçtir, "Give Out" bizim en çok satan albümümüz oldu, sadece ilk üç günde 100 bin tane gitti.

Sivil itaatsizlik olsun istiyorum. Kontrollü bir öfke ve örgütlenme. Çünkü hükümetler de şirketler gibi oldu. Örgütsüzlük, dağınıklık, ayrı-gayrılık onların işine geliyor. Biliyorlar ki, örgütlenirsek, kendimizi eğitirsek s.ktiğimin sistemine karşı savaşacağız. Dünya genelinde böyle bu, s.ktiğimin çokuluslu şirketlerinin faşizmi.

Primal Scream 1991, "Screamadelica" zamanları

"Trainspotting"in yazarı Irwin Welsh, ID dergisi için sizle yaptığı söyleşide şöyle diyordu: "Kulüp olayından sıtkı sıyrılan Scream, kollarını açmış harbi rock'n'roll'un hasretini çeken büyük kalabalıkların kendilerine koşmalarını bekliyor." Ama, Depeche Mode'la birlikte çıktığınız Amerika turnesinde Welsh'in sözünü ettiği kalabalıklar sizin için bir hayal kırıklığı oldu galiba...

Evet, o turne çok yanlıştı. Plak şirketinin baskısıyla binlerce insana çalacağız diye gittik. Ama, realite tahmin ettiğimiz gibi olmadı. Depeche'çiler bize çok iyi davrandılar, ama onların dinleyicileri orta sınıf goth kızlardı. Bizim için yanlış bir kitle ve yanlış bir atmosferdi o. Ben şehrin göbeğinde çalmak istiyorum, Boston veya Washington'un 30 kilometre ötesinde değil. Biz kent müziği yapıyoruz, rock'n'roll çayır-çimen olayı değil ki.

Stone Roses'ın basçısı Gary "Mani" Mounfield'ın Primal'a katılması nasıl oldu?

"Give Out" turnesiyle "Vanishing Point" arasındaki dönem çok boktandı. O bize tanrının armağanı. Dağılma noktasına gelmiştik, Mani bize katılınca yeniden grup bilincine kavuştuk. O gelmeseydi, herhalde en azından ben devam edemezdim. Cantona'dan bu yana yapılmış en iyi transfer Mani'dir.

Albümünüze adını veren "Vanishing Point", "Easy Rider" varisi bir yol filmi... Albümdeki şarkılardan biri, single olarak da yayınladığınız "Kowalski" de filmin baş kahramanının adı. "If They Move... Kill'em" da, Sam Peckinpah'ın "Wild Bunch"ındaki bir diyalogdan alınma... "Vanishing Point"te yapmak istediğiniz neydi?

"Vanishing Point" 1997'nin punk'ıdır. Tavır ve hissiyat anlamında. Primal Scream'i ilk kurduğumuzda, en gözde albümümüz PIL'in "Metal Box"ıydı. "Vanishing Point", 1990'ların sonu Britanya'sındaki hayatı anlatıyordu, tıpkı "Metal Box"ın 1970'lerin sonu Britanya'sının haleti ruhiyesini ifade ettiği gibi. O nemli, karanlık yabancılaşma duygusunu. Ama, "Vanishing Point", "Metal Box"a kıyasla daha içe dönük, daha psikolojik bir albüm.

1997'de, "Vanishing Point"in hemen ertesinde Londra'da Victoria Park'ta bir konser verecektiniz, ama konser tarihi Prenses Diana'nın cenazesiyle aynı güne tesadüf etti ve organizatörler "bir saygı nişanesi" olarak konseri ertelediklerini duyurdular. Siz de bu tutumu kınayan bir basın açıklaması yapmıştınız. Ne demiştiniz o açıklamada?

Diana Spencer'a ve kraliyet ailesinin hiçbir ferdine herhangi bir saygı duymadığımızı, monarşiye yüzde yüz karşı olduğumuzu ve konsere çıkmak istediğimizi söyledik. Ama belediye, polis ve organizatörler müsaade etmedi.

Primal Scream'in serüvenini birkaç cümleyle özetlemek gerekirse, ne dersiniz?

Bütün hikaye punk rock'la başladı. Her şey punk sayesinde oldu. Hayatımda tanıdığım en iyi insanlarla punk sayesinde karşılaştım. Alan McGee, Andrew Innes, Jim ve William Reid, Andrew Weatherall... Biz punk'ız. Hikayemiz bir punk hikayesi.

Çeviren: **Y.G.**

Roll camiasında bir "kült filmler" anketi yapsak, "Dünya Filmleri" klasmanında "altın kemer" herhalde "Easy Rider"a ve dolayısıyla Dennis Hopper'a giderdi. Oscar ödülleri ve İstanbul Film Festivali sebebiyle madem gündemde sinema var, Dennis Hopper'a bir selam göndermemek olmaz.

Özgür olmandan hoşlanmıyorlar Billy

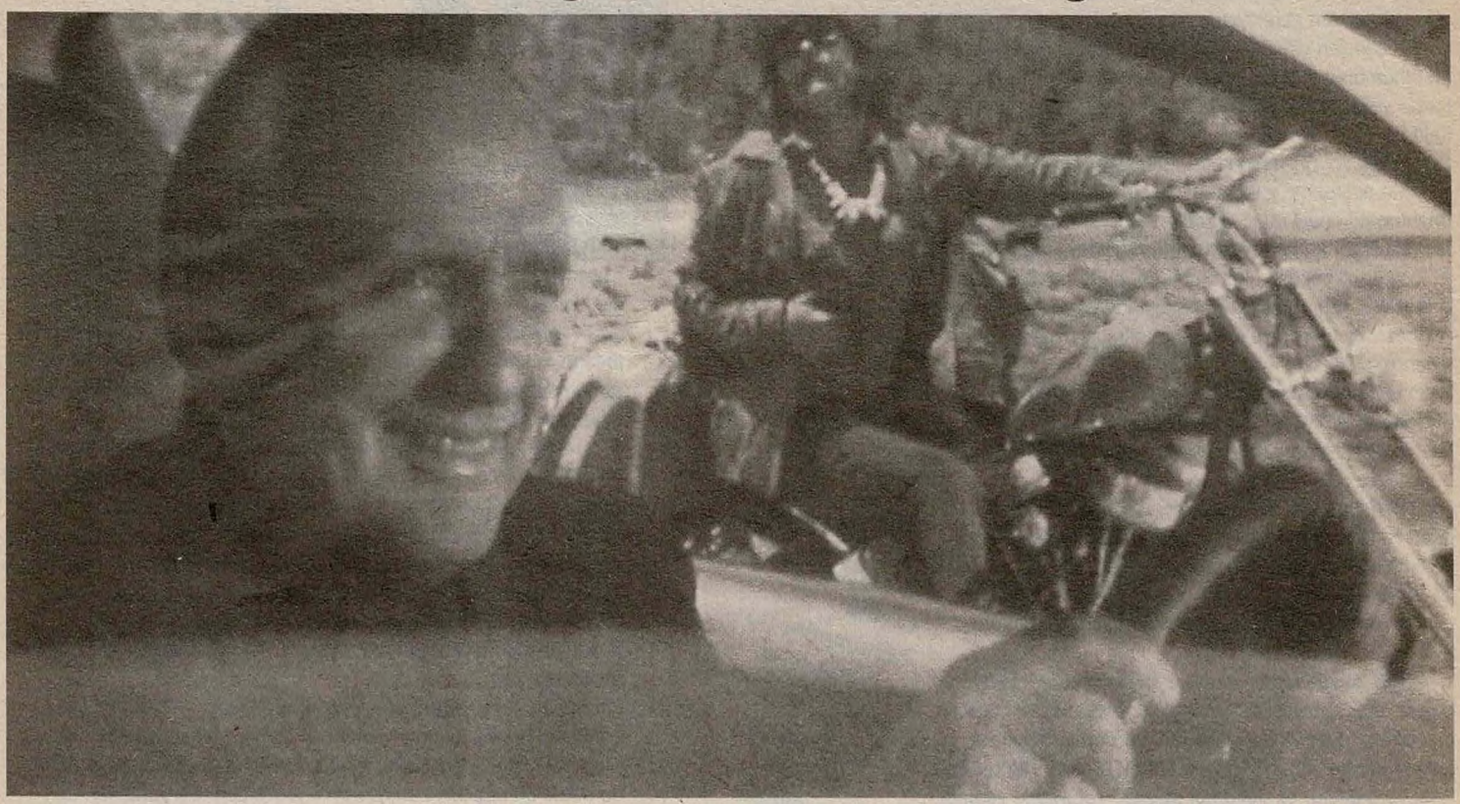

Allen Ginsberg'in "Uluma"yla yaptığı başkaldırı çağrısını duyan Dennis Hopper, 1960'larda, Amerikan mitlerinin en büyük hazinesi, Amerikan düşlerinin en üretken fabrikası Hollywood'a karşı muhalif bir sinema estetiği yaratmak için yola çıktı ve karşı-kültürün sinemadaki temsilcisi oldu. Tıpkı yakın arkadaşı James Dean gibi, otorite karşıtı gençliğin simgesi haline geldi. Fakat önemli bir farkla: Hopper'inki "nedensiz bir başkaldırı" değildi, giderek politikleşen bir duruştu.

Hopper, 1953'te San Diego'nun Old Globe tiyatrosunda oyunculuğa başlamıştı. Shakespeare klasiklerinde rol alıyordu. Kısa bir süre sonra Hollywood'a geçerek bazı filmlerde küçük roller buldu. Kendinden sadece bir yaş büyük olan James Dean ile tanıştı.

Metod günleri

Aktör Stüdyosu'nda (New York) "metod oyunculuğu" tekniğini öğrenmiş olan James Dean, yanılsamayı gerçekliğe dönüştürebilme ustasıydı. Yanılsamayı gerçekliğin yerine koymuyor, gerçekliğe dönüştürüyordu. Yoğunluğu ve aşkınlığı olan karakterler yaratıyordu. Hopper, Dean'i tanıdıktan sonra "metod oyunculuğu"nun önemini kavradı.

Hopper, James Dean'in ölümünden sonra kendinin de uzun yaşamaması gerektiğine inanmaya başlamıştı. Genç yaşta ölmenin bir sanatçı için zorunlu olduğunu düşünüyordu. Çünkü, sanatçıyı kutsal bir amaç uğruna acı çeken ve ölen bir ermiş, bir 'martyr' olarak görüyordu. Bu nedenle de, İsa gibi 33 yaşında öleceğini söylüyordu.

Bu soy düşüncelerinin gelişmesinde dinsel saplantıları olan annesinin payı vardı. Ayrıca, ilkgençlik yıllarında okuduğu "Ermiş Thomas'a Göre İncil" başlıklı gnostik metinden de çok etkilenmişti. Söz konusu metinde, yaratıcılığın yıkımın diğer yüzü olduğu belirtiliyor, yeryüzüne şeytansı ve hazcı bir mesihin geleceği duyuruluyordu. ("Ermiş Thomas'a Göre İncil"den bir alıntı: "Sevgili anneciğim, bugün birkaç kişiyi cehenneme kapattım!")

Hopper yıllar sonra, Charles Manson'ın, gnostik metinde sözü edilen şeytansı mesih olduğuna inandı ve ona sempati duydu. Sinemadaki ilk rolünü Nicholas Ray verdi ona. "Asi Gençlik" (Rebel Without A Cause) adlı bu filmde, James Dean'in lideri olduğu gençlik çetesinin üyelerinden biriydi. "Asi Gençlik"den sonra rol aldığı "Cehennemden Teksas'a" (From Hell To Texas) adlı geleneksel western'in çekimleri sırasında yönetmen Henry Hathaway'in başını oldukca ağrıttı. Filmde küçük bir rolü vardı ama Hathaway'in yönetmen olarak otoritesini tanımamış, sorunlar çıkarmış ve bir sahnenin tam 85 kez yeniden çekilmesine neden olmuştu. Filmin gerginlik içinde tamamlanmasının ardından Hollywood'dan uzun süre koptu. New York'a giderek Lee Strasberg'den ders aldı, off-Broadway tiyatroların sahneledikleri oyunlarda roller aldı ve ancak yıllar sonra Hollywood'a geri dönebildi.

Hopper ilk bakışta göründüğünden çok daha politik bir sinemacıdır. Politik kimliği olan bir asidir. Hopper, kuşağının kendini ifade edebilmesi bakımından sinemayı ideal bir araç olarak görüyordu. "Devrimci bilinç sinema salonlarında kazanılacak" diyordu.

Politik kimliği olan bir asi

Hopper, kuşağının kendini ifade edebilmesi bakımından sinemayı ideal bir araç olarak görüyordu. Bütün sanatların sentezi olan, duygusal, estetik ve dinsel bir araç. "Devrim için kamerayla savaşılacak. Devrimci bilinç sinema salonlarında kazanılacak" diyordu.

Hopper, beat şairlerinin yanısıra, California avantgarde sanatının pek çok sözcüsüyle tanıştı, dostluk kurdu. Onların etkisiyle, özellikle yönettiği erken dönem filmlerinde belirginleşen karşı koyucu, nihilist bir sinema estetiği yarattı.

Hopper ilk bakışta göründüğünden çok daha politik bir sinemacıdır. Politik kimliği olan bir asidir o. 1963'de sivil haklar hareketine katılmak üzere Güney'e gitmiş, "uzun saçlı, zenci dostu ve komünist" olduğu

gerekçesiyle orada ırkçılar tarafından fena halde dövülmüştü de. "Easy Rider"ın finalinde, iki karşı-kahraman'ın redneck'lerce öldürüldükleri sahnede Güney'deki anılarından yola çıkmıştı.
1975'de faşist darbenin ardından, Şili halkıyla dayanışma için düzenlenen bir gecede Hopper, Allende'nin son konuşmasını gözyaşları içinde okumuştu.
Hopper'in modern sanata büyük ilgi duyduğu biliniyor. Bu ilgi salt koleksiyonculuk düzeyinde değil. Bir zamanlar fotoğrafçılık yapmış, kolaj-montaj çalışmaları ve soyut dışavurumculuktan etkiler taşıyan resimler yaratmıştı.
Hopper, soyut dışavurumcu resim ve metod oyunculuğu arasında, başvurdukları teknikler bakımından benzerlikler bulur. Ona göre, bu ikisinin ortak yanı, yaratma süreci boyunca şiddetli acı çeken ve bunu dışavuran sanatçının ağır ağır ilerlemesidir. "Easy Rider" ve "Son Film"de (The Last Movie) soyut dışavurumcu estetikten yararlanan Hopper, resim ve yaratma arasında hiçbir boşluk bırakmamış, zihinsel ayıklama yapmamış ve bir anlamda şaman misyonunu benimsemiştir.

"Kesin an" kuramı

Hopper'ın fotoğraf sanatına ilgisi 1960'ların başında doğdu; ilk fotoğraflarında Cartier Bresson etkisi hemen farkedilir. Cartier Bresson'un "kesin an" kuramı da, tıpkı metod oyunculuğu ve soyut dışavurumculuk gibi, kendiliğindenliği otantik olabilmenin ön koşulu sayar.
Hopper, doğal ışıkla çektiği fotoğraflarda tam alan kompozisyonları geliştirdi. Fotoğrafta kırpmayı, kesmeyi reddetti. Bu tür çalışmalarının en iyi örnekleri Alabama'daki sivil haklar yürüyüşlerinde, hippilerin komünal barış ritüellerinde, "love-in"lerde çektiği fotoğraflardır. Fakat onun fotoğrafçı olarak ün kazanmasını, Vogue ve Harper's Bazaar için gerçekleştirdiği sanatçı, aktör ve aktrist portreleri sağladı. Art Forum dergisi için çektiği kapak fotoğrafları ise avantgarde sanatçı statüsünü pekiştirdi.
California avantgarde'ının en nihilist sanatçılarından biri olan Bruce Conner, Hopper'in estetiğini ve sinema anlayışını derinden etkilemiştir. Bruce Conner da yakın arkadaşı beat şairi Michael McClure gibi, Kansaslıydı. O da Kansas ovalarından gelip California bohemyasına katılmıştı. (Conner, McClure'un özyaşamsal alıntısı "Dört Bölümlü Bir Romanın Serüvenleri"ni resimledi).

Siyah Dalya

Conner, resim, kolaj ve montaj çalışmalarında "kutsal olmayan üçlü"yü (cinselliği, ölümü ve şiddeti) işledi. Yapıtlarından çoğu pornografiktir. 1960'da, aktris Elizabeth Short'un öldürülmesinden yola çıkarak gerçekleştirdiği ve onun anısına ithaf ettiği "Siyah Dalya" (Black Dahlia) adlı montaj çalışmasında fetiş nesneler kullanmıştı... Short, 1947'de, Hollywood'un henüz parlayan bir yıldız adayıyken öldürülmüş, katili (ya da katilleri) bulunamamıştı. Uzun, simsiyah saçlarından, siyah renkli giysilere düşkünlüğünden dolayı "Siyah Dalya" takma adıyla anılıyordu. Gizi hiçbir zaman çözülemeyen bu cinayetten yola çıkan Conner, kullandığı fetiş nesnelerle Short'un çok özel eşyalarını teşhir ediyormuş izlenimini yaratmıştı. Kadını kurban eden bir kültürü, bir toplumu eleştirdiği bu çalışmasında, sanki Short'un gardrobundan çaldığı ya da öldürülmesinden hemen sonra üzerinden gizlice aldığı giysileri, aksesuarları kullanmıştı. Siyah naylon kadın çorapları, tavus kuşu tüyleri, dantel parçaları, eşarplar...

Chessman kampanyası

Conner, bir sanatçı olarak, dönemin politik ikliminden etkilendi. Duyguları, dürtüleri, dönemin politik olaylarıyla birleşti.
San Quentin'deki hücresinde on yıldan uzun bir süre ölümü bekleyen ve elektrikli sandalye üzerinde infazını önleyebilmek için inanılmaz bir hukuk savaşı veren Charlie Chessman'ın bu mücadelesi, aydınlardan, sanatçılardan da destek almış ve destek ölüm cezasına karşı kampanyaya dönüşmüştü. 1960'da Chessman'ın cezası infaz edildiğinde, yüzlerce kişi hapishane önünde toplanarak protesto gösterisi yaptı. Aynı insanlar iki ay önce de Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Soruşturma Komitesi'ni protesto etmek için bir araya gelmişler, şiddet kullanarak gösteriyi engellemek isteyen polise direnmişlerdi. Bu açıdan bakıldığında, Chessman için yürütülen kampanya 1960'ların protesto hareketlerininin bir parçası ve hatta dönemin siyasal, toplumsal muhalefetinin ilk kıvılcımlarından biri sayılır.
Conner, Chessman için yürütülen kampanyaya "Çocuk" adlı çalışmasıyla katılmıştı. Bu, siyah balmumundan yapılmış bir çocuk figürüydü. Bedeni hırpalanmıştı, çığlık atmak için açtığı ağzına ise naylon bir tıkaç konularak susturulmuştu. 1959'da San Francisco Sanat Birliği'nin yıllık sergisinde yer aldığında büyük etki uyandırmış ve izleyicilerden bir kısmı kendilerini dehşet içinde dışarı atmışlardı. Aslında, Conner'ın yapıtlarında ürkütücü bir yan hep vardır. Bu bakımdan Daumier ve Goya'nın anlatım geleneğine bağlıdır. Hem alaycı olabilen, hem de dehşete düşüren bir sanatçıdır o.

Bir kuşak adına söz alan "Easy Rider", Amerikan popüler kültüründe bir mihenk taşıdır. Karakterlerin ve izleğin gelişiminde ana öğe olarak rock müziğin kullanıldığı "Easy Rider"ı modern bir western olarak niteleyebiliriz.

İmge kinetizmi

1970'lerde Conner'in sanatında gizemci bir yön de belirginleşti. Metafizik bir dönüşümü göstermede, ruhsal deneyimlerini yansıtmada dinsel sembollerden yararlandı.

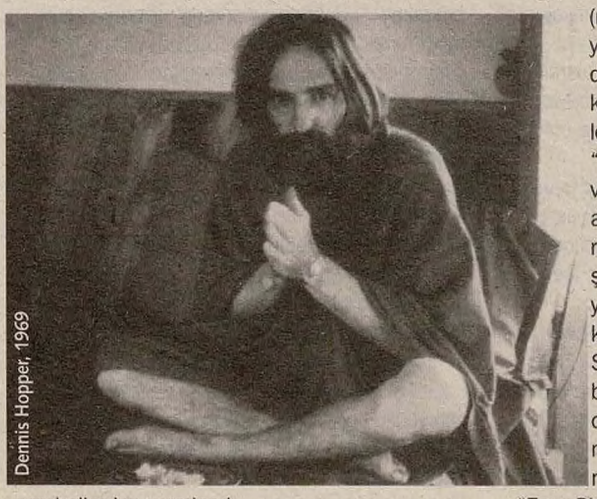
Dennis Hopper, 1969

Conner, sanat dünyasının kıyısında kalmayı tercih etti. Resimlerini sergilemekten, filmlerini göstermekten uzun süre kaçındı. Deneysel filmlerini Los Angeles'in sinema kulüplerinde, galerilerinde gösterme konusunda onu ancak 1960'larda Wallace Berman ikna edebildi.
Conner'ın arşivlerden bulduğu belgesellerden, haber filmlerinden parçalar alarak, bunları monte ederek geliştirdiği "Film" ("Movie", 1958) adlı çalışmasında dehşet anlarının ürküntü görüntüleri art arda gelmiş, üstüste binmişti. Conner başvurduğu bu montaj tekniğiyle izleme eylemini sorguluyor, sinemadaki imge kinetizminin yarattığı tepkileri ölçüyordu.
Conner'ın 1960'ların başında gerçekleştirdiği "Kozmik Işın" (Cosmic Ray), dipte rock müziğinin kullanıldığı ilk film sayılıyor.
1965-66 yılları arasında, hippi mekkesi San Francisco - Avalon Ballroom'da düzenlediği multimedya gösterileri ve ışık oyunlarıyla psychedelic müziğin görsel karşılığını yaratmaya çalışan Conner, 1981'de yaptığı "Amerika Bekliyor" (America Is Waiting) filminde ise Brian Eno ve David Byrne'ün müziklerine yer vermişti.
Hopper, "Easy Rider"ın dekorlarında, montajında Conner'ın sanatından, sinemasından etkilendi. 1990'da, Conner'ı, Michael Kohn Galerisi'ndeki (Santa Monica) sergisinin kataloğunda yazdığı önsözde, bu konuda ona ne kadar borçlu olduğunu açıkladı. ("Easy Rider"dan kazandığı yüklü parayla, Conner'ın birçok resim ve kolaj çalışmasını satın almıştı).

Semina

Kalifornia'da alternatif kültürün yayılmasında önemli bir rol oynayan Wallace Berman da, "Easy Rider"ın karşı-kahramanlarına, motosiklet üzerinde Amerika'nın anayollarını kat eden ve serüven arayan drug kovboylarına model olmuştu. Berman, "Easy Rider"da da hippi komününün bir üyesi olarak görünüyordu. Berman'ı toprağa tohum atarken görüntüleyen Hopper, böylelikle, onun çıkardığı ve tohum, semen anlamlarına gelen "Semina" adını taşıyan yeraltı dergisine gönderme yapıyordu.

Modern bir western: "Easy Rider"

"Easy Rider", güney argosundan bir sözcük. Bir fahişeyle birlikte yaşayan, onun yanına sığınarak kolayca geçinip giden erkek. Bir pezevenk değil, ama hayatını olabildiğince az yorularak (mümkün ise hiç yorulmadan), en kolay yoldan yaşayan biri. Filmde Peter Fonda'nın canlandırdığı Captain America karakteri de, "Amerika fahişe oldu, bizlerse kolay yoldan geçiniyoruz" diyordu.
"Easy Rider" bir kuşak adına söz alan ve Hollywood sistemine ciddi biçimde alternatif bir film olmanın yanısıra, Amerikan popüler kültüründe bir mihenk taşıdır da. Terry Southern kısa bir senaryo yazmıştı, ama Hopper ve Fonda çekim sürecinde çok doğaçlama yaptılar. Sanat ve hayatın birebir ilişki içine girebilmesi için, çekimler gerçek mekanlarda yapıldı. Karakterlerin ve izleğin gelişiminde ana öğe olarak rock müziği kullanıldı.
"Easy Rider"ı modern bir western olarak niteleyebiliriz. Karşı-kahramanlar adlandırılırken de Vahşi Batı'ya gönderme yapılmıştır. Hopper'ın canlandırdığı karaktere Billy the Kid, Peter Fonda'ınkine ise Wyatt Earp (ve Captain America) adları verilmiştir. Onların da özgür olmaktan, özgürce yaşamaktan başka istekleri yoktur. Ama

anımsayalım hele, Bob Dylan, Sam Peckinpah'ın o şiirsel western'i, "Pat Garrett and Billy the Kid" için yazdığı şarkıda, "özgür olmandan pek hoşlanmıyorlar, Billy" ("Billy, they don't like you to be so free") demiyor muydu? Kolay binicilerin özgür olmalarından hoşlanmayanlar da vardır. Romantik başkaldırı, anayolda ölümle noktalanır.

"Easy Rider" belirli bir tarihsel an ile çakışmıştı. Hippilerin barış ideallerinin, Yeni Sol'un savaş karşıtlığının şiddetle gölgelendiği an ile. Bu tarihsel anda, Cehennem Melekleri Rolling Stones'un Altamont konserinde bir genci bıçaklayarak öldürmüşler, Charles Manson ve müridleri korkunç cinayetler işlemişler, Robert Kennedy ve Martin Luther King, suikast sonucu hayatlarını kaybetmişlerdi. Polis ve Siyah Panterler arasında çatışmalar başlamıştı, Wheathermen örgütü sağı solu bombalıyordu, Demokratların Chicago'daki toplantısında genç eylemciler dövülüp tutuklanmışlardı ve Kent üniversitesinde (Ohio) dört öğrenci Ulusal Muhafızlar'ın kurşunlarıyla can vermişti.

"Easy Rider", yaygınlaşan bu şiddeti, farklı olana karşı düşmanca davranışı, onu şiddet yoluyla yoketme eğilimini eleştiriyordu. Sürücüleri öldüren ve alev alev yanan motorsikletler ile Vietnam köylerinde ateşe verilen saz kulübeler arasında paralellik kuruyordu.

Bazı eleştirmenler filmin nihilistlik olduğunu yazdılar. Oysa Hopper, "Haydi çıkın, Amerika'yı değiştirmeyi deneyin, ama kendinizi kollamayı da unutmayın. Çünkü orada, dışarıda, gözü dönmüş, gerçekten tehlikeli adamlar ver ve onlar sizin keyifli işler yapmanızı, hoşça vakit geçirmenizi hiç istemezler" diyordu.

D.H. Lawrence'ın mezarının başında

Jay Stevens, drug'lara yaklaşımları bakımından, sivil haklar hareketinin ve savaş aleyhtarı gösterilerin en dinamik unsurlarını oluşturan Yeni Sol radikalleriyle hippiler arasında kalın bir çizgi çizmenin mümkün olmadığını belirtir. Karşı-kültür içindeki yaygın eğilim, bazı drug'ları, özellikle de LSD'yi zihinsel programlamaya karşı bir panzehir olarak görüyordu. Buna göre, LSD uyuşumcu olmayan genç bir kuşağın ortaya çıkmasına katkıda bulunabilirdi.

Hopper'ın sanatında ve sinemasında drug'ların önemli bir yeri vardır. Karşı-kültürün birçok sanatçısı gibi o da LSD'nin özgürleştirici gücüne güvenmiş, bilinç genişletme potansiyeline inanmıştı. Drug kullanma, psikoterapi ve metod oyunculuğu arasında sıkı bir bağ bulunduğunu ileri sürüyordu. "Easy Rider" filminde, New Orleans mezarlıklarındaki trip sahnesinde gerçekten LSD etkisi altındaydılar. Çekimden az önce, Hopper LSD etkisi altında Peter Fonda'ya psikoterapi uygulamış, onu çocukluğuna dönmeye ve annesinin intiharına ilişkin düşüncelerini, duygularını açıklamaya kışkırtmıştı. Filmde açık politik düşünceler, Jack Nicholson'ın canlandırdığı Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği üyesi, ayyaş avukat George'un ağzından dile getiriliyordu. George marihuana içtikten sonra Amerika'yı anarşist bir ütopyaya dönüştürme düşünden söz ediyordu. Hopper ve Nicholson, bu sahnenin çekiminden bir gün önce New Mexico'da, D.H. Lawrence'ın mezarı başında LSD yolculuğu yapmışlar ve ertesi günkü rolleri için hazırlanmışlardı.

Kansas'ın öyküsü

Hopper, Bergman ve Antonioni gibi Avrupalı ustaların en başarılı yapıtlarıyla boy ölçüşecek bir sanat filmi, popüler bilinci dönüştürecek bir avantgarde film yapmak istediğini sık sık dile getirmiştir. "Son Film" (The Last Movie) de, bu isteği gerçekleştirme girişimidir.

"Son Film", film içinde filmdir. Duygusal dayanakları sorgulayan, yanılsama ve gerçeklik arasındaki köprüleri ortadan kaldıran bir film.

"Son Film"in yüzeydeki öyküsü şöyle özetlenebilir: Kansas (Dennis Hopper) adlı bir dublör, bir western filminin tehlikeli sahnelerinde oynamak üzere, film ekibiyle birlikte Peru'ya gitmiştir. Filmin tamamlanmasından sonra ekip Peru'dan ayrılır, fakat Kansas orada kalır. Peru'da şansını denemek, çok uzun zamandır düşlediği bir şeyi gerçekleştirmek istemektedir. Ticari olmayan bir film, bir sanat filmi yapmak için kalmıştır Peru'da.

"Son Film"in kahramanı Kansas, tipik bir beyaz, orta sınıf Amerikalı olmaktan kurtulamaz. Peru'da kalmıştır, ama Amerikan Düşü'yle sarhoştur. Bu düşün onu yıkıma götüreceğini, açgözlülüğün şiddete yönelteceğini görememektedir.

Yörede yaşayan Maria adlı fahişeyle dostluk kurar, onu pezevenginin sömürüsünden kurtarır. Dağın eteklerinde kerpiçten bir ev yaparak orada Maria ile birlikte yaşamayı düşlemektedir. Fakat, zamanla fantazisi genişler. Kerpiç ev özlemi görkemli bir villa düşüne dönüşür. Bunu gerçekleştirebilmek içinse öncelikle zengin olması, çok para kazanması gerekmektedir. Dağda bir tatil köyü ve eğlence merkezi kurmak üzere harekete geçer. Bu arada Maria da değişmiştir. Lükse düşkün, tüketici bir ev kadını olmuştur. Kansas'dan bir vizon manto hediye etmesini ister. Kansas mantoyu satın alabilmek için yaşlı ve zengin bir kadınla para karşılığında yatar. Mantoyu alır, ama Maria onu kullanmış, fahişelik yapmaya zorlamıştır. Gururunun kırıldığını hisseden Kansas, Maria'dan bunun acısını çıkarır, onu döver.

Kansas, tipik bir beyaz, orta sınıf Amerikalı, "Mr. Middle America" olmaktan kurtulamamaktadır. Büyük arabaların, yüzme havuzlarının, yüksek banka hesaplarının düşünü görmektedir. Peru'da kalmıştır, ama Amerikan Düşü'yle sarhoştur. Henüz masumiyetini de kaybetmemiştir. Bu düşün onu yıkıma götüreceğini, açgözlülüğün şiddete yönelteceğini görememektedir.

Kansas, Peru'da bulunmasının asıl nedenini de unutmamış, Avrupalı yönetmenlerin yapıtlarıyla boy ölçüşebilecek bir sanat filminde başrol oynama idealinden vazgeçmemiştir. Nitekim, Perulu bir yönetmenin filminde oynamayı kabul eder. Fakat, yönetmen, Kansas ve figüranlık yapan yerliler, çok farklı dünyalarda yaşamakta, "sinemasal gerçeklik" konusunda hiç anlaşamamaktadırlar.

"Son Film" bir döngüyle, tam da başladığı yerde noktalanır. Filmde Hollywood ekibinin bıraktığı dekor western kasabası kullanılmaktadır. Figüranlık yapan Perulu Chincharo kızılderilileri senaryo gereği bu kasabayı ele geçirirler. Ancak, yerliler gerçeklik ve yanılsama arasındaki farkın bilincinde değildirler. Düello yapan Hollywood

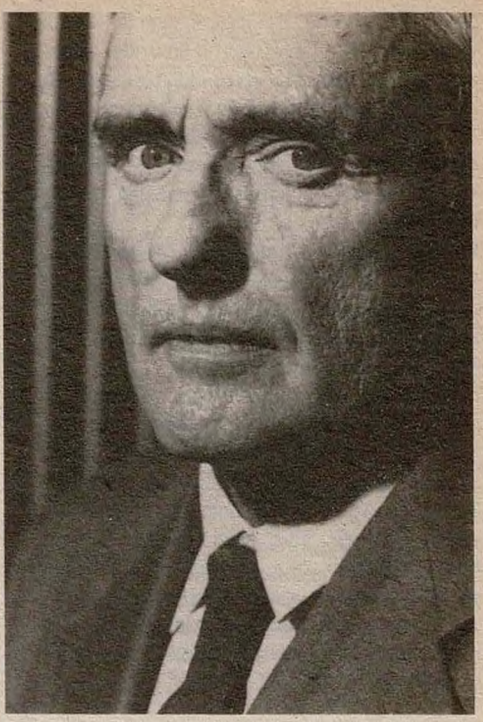

kovboylarının birbirlerini gerçekten öldürdüklerini düşünmektedirler. Kansas, onları kovboyların ölmediklerine, sadece ölüyormuş gibi yaptıklarına inandırmaya çalışır.

Çekimleri yapılmakta olan ve Kansas'ın başrol aldığı filmin adı "Son"dur ('La Ultima'). Kansas'ın canlandırdığı beyaz adam filmin sonunda ölecek ve böylece, atalarının yerlilere yaptığı soykırımın bedelini ödeyecektir. Aslında, beyaz adam atalarının ağır suç işlemiş olduklarını bilmekte, yerlileri hunharca öldürerek topraklarını gaspetmiş olmalarından dolayı suçluluk duymaktadır. Yerliler, Kansas'ı öldürmeden önce ilginç bir ritüel gerçekleştirirler.

"Son Film"de klasik western sinemasının bütün öğeleri özgürce kullanılmıştır. Günbatımında düellolar, filmin yalnız kahramanına kucak açan altın kalpli fahişe... Birçok sahnesi doğaçlama çekilen, mit ile fanteziyi karıştıran, "yüksek kültür" ile popüler sinemanın en kötü örneklerini harmanlayan, John Ford western'lerinden Kurosawa'nın "Yedi Samuray"ına kadar pek çok kaynaktan beslenen "Son Film"de Hopper, ilginç metaforlar ve çarpıcı semboller de kullanmıştır. Örneğin, yerlilerin hasırdan yaptıkları kameralarla Hollywood ekibini egzorsize ettikleri sahne. Burada yerliler hayatı ve sahiciliği reddeden bir sinemaya karşı güçlü bir kültürel direniş gösteriyorlardı. Ritüelin kurbanı ise Hollywood dublörü Kansas'dan başkası olamazdı.

"Son Film"in çekimleri Peru'daki cuntayı ve katolik kilisesini rahatsız etmişti. Hopper'ın bu ülkeye gelir gelmez bir gazetede yayımlanan söyleşisinde, marihuana içmekten büyük keyif aldığını; bir lezbiyenle aynı evi paylaştığını ve eşcinsel haklar hareketini desteklediğini açıklaması, cuntayı ve kiliseyi rahatsız etmenin ötesinde, kızdırmıştı da.

Hopper, "Son Film"de modern zamanlarda doğmuş bir sanata, sinema sanatına modern öncesi bir duyarlılıkla yaklaşmıştır. Sinemanın gücünü büyünün etkisiyle kıyaslamış, film yapmayı ilkel kabilelerdeki kötü ruhları kovma ritüelleriyle özdeşleştirmiştir. "Son Film" aynı zamanda, uzun zamandan beri susturulmuş farklı seslere kulak veren, farklı dünyalara yönelen ve o dünyaların insanlarına sevgi besleyen bir filmdir.

Halil Turhanlı

SON BAŞVURU: 21 NİSAN FİNALLER: 9-17 MAYIS

5. ROXY MÜZİK GÜNLERİ

9-18 MAYIS, 2000

Ve işte başvuru koşulları

- ✓ Kendi eseriniz olan en az iki parçanın yer aldığı demo kasetinizi,
- ✓ yaptığınız müziğin tarzını,
- ✓ şarkı sözlerinizi,
- ✓ grubun adı ve özgeçmişini,
- ✓ telefon ve adresinizi

21 Nisan 2000'e kadar
ROXY
Sıraselviler Cad. Aslanyatağı Sk.
No. 7 Taksim - İstanbul adresine
göndermeniz gerekmektedir

Detaylı bilgi için
Tel: (0212) 249 1283 - 249 1301

SON BAŞVURU: 21 NİSAN
FİNALİSTLERİN AÇIKLANMASI: 1 MAYIS
FİNALLER: 9-17 MAYIS
ÖDÜL TÖRENİ: 18 MAYIS
ROXY FİNAL KONSERLERİ GİRİŞ: 2.000.000 TL.

ROXY İSTANBUL

Sıraselviler Cad. Aslanyatağı Sk. No: 3 Taksim-İstanbul • Tel: (0212) 245 6681
e-mail: roxyclub@superonline.com - http: //www.roxy.com.tr

Çetin İnanç

"Sinema sevaptır" diyor Çetin İnanç. Aksini kim iddia edebilir? Ayrıca bazı Çetin İnanç filmlerinin büyük sevap olduğu da su götürmez. Örneğin, artık "kült" mertebesindeki "Dünyayı Kurtaran Adam"ın son yıllarda işlediği sevabın haddi hesabı yok. Ne zaman bahsi açılsa o filmin, milletin yüzü gevşiyor, gözleri ışıldıyor, bir muhabbettir başlıyor. Bundan ala sevap nasıl olsun?.. Sinemaya 1960'ta Atıf Yılmaz'ın asistanı olarak başlayan, Lütfü Akad'la, Yılmaz Güney'le çalışan, 68'den itibaren kendi filmlerini çeken İnanç, eşine az rastlanır –belki de hiç rastlanmaz– bir rejisör, daha doğrusu "auteur". Uluslararası Fantastik Filmler Festivali'nde onca film içinde parmakla gösterilen "Dünyayı Kurtaran Adam"ın yaratıcısı İnanç, şu sıralarda maişet motorunu döndürmek için TV dizileri çekiyor, ama şimdilik sadece Roll'a ifşa ettiği yeni projesiyle "yedinci sanat"ı bir kez daha sarsmaya hazırlanıyor.

Sıkı durun!
"Kahpe Ufolar" geliyor

Ne güzel çelişki!

Çetin İnanç: Bir kısım genç jenerasyonun çok ilgisini çekiyor. Etrafıma toplanıyorlar, soruyorum, ne anlıyorsunuz? "Valla hocam, üç sefer seyredip öyle uyuyorum" diyor biri. Gülmekten kırılıyormuş, annesi "yeter oğlum, çatlayacaksın" diyormuş. Bu kahkahanın üstüne babası odaya giriyor, merakla, "bu nasıl film, ben bundan korkarım" diyormuş. Ne güzel çelişki! Üstelik fertleri birbirine yaklaştırıyor. Çocuk katıla katıla gülmese, peder odaya girmeyecek para ister diye. Ötekine soruyorum, "hiçbir şey anlamıyorum" diyor. O da bir başarı, öyle değil mi? Film yapıyorsun, hiçbir şey anlamıyor adam. Yokluklar içinde yapılmış bir film, bir şey anlatmak istedik belki eksik anlattık o dünyayı yaşatamadık. Neden? Kilyos yakınlarında seti kurduk, üç gün yağmur yağdı, ne dekor kaldı, ne uzay gemisi, ne uzay şehri.

Spielberg'in işleri

Metin Demirhan diye bir kardeşimiz var, Atlas Pasajı'nda, Atılgan'ın sahibi; "Fantastik Türk Sineması" adlı bir kitap derlemiş, ne iyi etmiş. Çok önemli bir arşiv. Orda gördüm ki, benim bilmediğim filmleri de başkaları yapmış... Benim 'kare as'ım yok sinemada, ama Spielberg'in işlerine şapka çıkartırım. Gerisi bildiğim şeyleri anlatıyor. Yaşıyorum canım ben de bunca yıldır! Gördük o anlatılanları.

Ufoların veziri diyor ki...

Sıkı durun! "Kahpe Ufolar" geliyor. Senaryosunu yazmaya başladık. Taksim'e ufoları indirdim. Çıktı ufonun adamları, İstiklal Caddesi boyunca Tünel'e yürüttüm. "Dünyayı Kurtaran Adam"ı çekerken video sihri yoktu. Bakın ne cambazlıklar yapıyorum şimdi. Ufolar uzayda yaşıyor. Dünya ile bir türlü bağdaşmıyorlar. Ufoların reisi diyor ki, "kim ulan bu dünyanın en büyük adamı?" Bugün Clinton, yarın artık kim olacaksa. "Alın getirin bana" diyor. Ufolar yola koyuluyorlar, bir sistem hatasından ötürü İstanbul'a iniyorlar. Bizim cumhurbaşkanını alıyorlar. Vezirleri diyor ki, "aradığımız adam bu değil". Araştırıyorlar, anlıyorlar hatayı. Türkiye-Amerika arası yazışmalar başlıyor, "aman bizim başkanımızı geri getirin" diye. Güzel değil mi hikaye?

Diyecekler ki böyle film olur mu... Ya olursa? Biri diyecek ki, ufolar bizim başkanı niye kaçırsın? Öyle dersen hiçbir şey olmaz. Ne yani, manifesto gibi film mi yapalım illa! Benim kalemim Ed Wood, o anlar beni. Duydum ki "Atatürk gibi" benim filmlerin posterini asmış odasına.

Uçan atın üstüne astronotu koyup karadelikten geçireyim de görün

Diyecekler ki böyle film olur mu... Ya olursa? Biri diyecek ki, ufolar bizim başkanı niye kaçırsın? Öyle dersen hiçbir şey olmaz. Ne yani, manifesto gibi film mi yapalım illa! Benim kalemim Ed Wood, o anlar beni. Duydum ki "Atatürk gibi" benim filmlerin posterini asmış odasına.

Çok para gerekecek bu işe. Önce İtalya'da oynayacak, sonra Amerika'da. Espriyle karışık mesaj verme filmi olacak. Altında şunu aramak lazım: Amerika bugün tek güç, ya değişir, Türkiye tek patron olursa? Uzaya adam yollayacağız, Tekirdağ'da düşecek gemiler. Hicvedeceğim, sorgulayacağım bol bol bu filmle... İyi bir rol çıkarsa ve kabul ederse, Cüneyt Arkın abiyle tekrar çalışmaktan keyif alırım. Mesela Marlon Brando gibi –hani Superman'de baba rolündeydi–, birkaç sahnede ama majör rollerden birinde oynayabilir. Onu dünyada ufolarla mücadele edecek bütün savaşçıların ustası, dumanlı bir dağda yaşayan bir bilge olarak görebilirsiniz. Savaşçılara mücadele formülünü o verir. Ya ne komik, aya gitmek günahtır denirdi; ulan güneşe gidecekler be yakında. Neresi sevap peki? Söyliyeyim, sinema sevaptır mesela. Uçan atın üstüne astronotu koyup karadelikten geçireyim de görün. "Dünyayı Kurtaran Adam"dan sahneler konur, dünyayı kurtardığı günler flashback şeklinde sunulabilir. "Kahpe Bizans" oluyor da, "Kahpe Ufolar" niye olmasın? Üstelik bizim başkanı kaçırıyorlar. Düşünsene, hep başbakan Süleyman'ı alıp götürüyorlar. Aman ha; yurtdışına çıkacağım, çevirmesinler sonra bu laflardan. Amerika'ya çocukların yanına gidiyorum, yılda beş ay yaparım bunu. Hem tedavi olayım diyorum, ciğerler hep su toplamış. Burda doktorlar hemen ameliyat diyor, ürküyor insan. Aman neme lazım, bunlar narkoz makinasını filan unuturlar içimde. Hem de gerekli bağlantıları yapayım, ufo oyuncaklarımı, maketlerimi alıp tam teşekküllü döneyim.

Söyleşi: **Şahan Nuhoğlu**

Hayalet Köpek: Samuray Tarzı (Jim Jarmusch) Jarmusch'un 37. sayımızda uzun uzun bahsettiğimiz filmi nihayet İstanbul'da... Hayalet Köpek, işlerini "Samuray tarzı" gören, nevi şahsına münhasır bir kiralık katil. Onun, düşmanlarını yok etme öyküsünü mafya ve hip-hop dünyasının derinliklerinde, Japon Samuray felsefesinin eşliğinde seyretmek istemez misiniz? Bu gerçeküstü suç ve ceza filminin RZA tarafından yapılan müzikleri sadece Japonya'da yayınlandı, hatırlatalım. *(15 Ctesi 21.30 Reks, 30 Pazar 15.00-21.30 Emek)*

Buz Pisti (Jean-Philippe Toussaint) Türkçeye de çevrilen "Banyo", "Fotoğraf Makinası" gibi kısa romanlarından tanıdığımız yazar Toussaint, üçüncü sinema denemesiyle karşımızda. Bir buz pistinde çekilip çabucak bitirilmesi, hemencecik montajlanması ve Venedik Festivali'ne yetiştirilmesi gereken bir film var, lakin bir türlü bitirilemiyor: Çünkü buz pisti "kaygan". Gündelik hayatın ve varoluşun tuhaflıklarını her zaman tiye almasını bilmiş bir Belçikalı sanatçıdan sinema dünyasına ve endüstrisine alaycı bir bakış. *(16 Pazar 15.00-21.30 Alkazar, 20 Perş 15.00 Alkazar)*

Kodes (Laurent Bouhnik) Genç bir Fransız yönetmeni mercek altında: Laurent Bouhnik.

"Kodes"in yanısıra "Select Otel" ve "1999 Madeleine", yani bugüne kadar çektiği bütün filmleri gösterilecek. Her üç film de çağdaş Fransız toplumunun marjından dokunaklı manzaralar sunuyor. Mesela salaş oteller, fakirhaneler, mesela hapishaneler... "Kodes", içerde aynı hücreye düşmüş üç "kader mahkumu"nun, Kader'in, Arnaud'nun ve France'ın hikayesi. *(21 Cuma 15.00 Reks, 20 Perş 15.00-21.30 Alkazar)*

Mutluluk (Todd Solondz) Merkezinde, 30 yaşında bir baltaya sap olamamış Joy Jordan'ın olduğu bir Amerika öyküsü. Konu "mutluluk"sa sadece çiçekler, böcekler değil, bir takım bozguncu hayaller, tuhaflıklar, hatta sapkınlıklar da devreye girecek tabii. Joy'un anne babası emekli cenneti Florida'da mutsuz bir evlilik sürdürüyor. Ablalarından biri ev kadını; psikiyatrist kocası Bill boş zamanlarında Lolita resimlerine bakıp otuzbir çeken, parkta gezen ailelerin üstüne tüfekle ateş etmeyi düşleyen bir Amerikan Sapığı namzeti. Joy'un diğer ablası problemli bir yazar... Aile denen tabuyu güzelce silkeleyen bir film. *(22 Ctesi 21.30 Reks, 29 Ctesi 12.00-19.00 Emek)*

Rastgele Balthazar (Robert Bresson) Ölümünün üstünden dört ay kadar bir zaman geçtikten sonra bu büyük yönetmenin filmleriyle İstanbul'da buluşuyoruz. Hem de tam dokuz filmiyle birden. 1966 tarihli siyah beyaz klasik "Rastgele Balthazar", Fransa'nın kırsal bölgelerinde geçen bir "arkadaşım eşek" öyküsü. Önce çocukların sevgilisi bir sıpa, sonra eziyet gören bir yük hayvanı, ardından bir sirk yıldızı, yıllar geçtikçe bir "bilge". Jean Luc Godard bu film için "birbuçuk saate sığdırılan dünya" demiş. Üstüne biz ne söyleyelim! *(23 Pazar 15.00-21.30 Alkazar)*

ATOM EGOYAN

Felicia'nın Yolculuğu

Kanadalı Egoyan'dan bir Britanya öyküsü... 17 yaşındaki İrlandalı bir köy kızı, aşık olduğu çocuğun peşinden İngiltere'ye yollanıyor ve tuhaf ortayaşlı bir adam olan Hilditch'le tanışmasıyla asıl "yolculuk" başlıyor. Uncut dergisi bu kendine has "gerilim" filminin ünlü yönetmeniyle görüşmüş.

İnsanın kendini inkarı

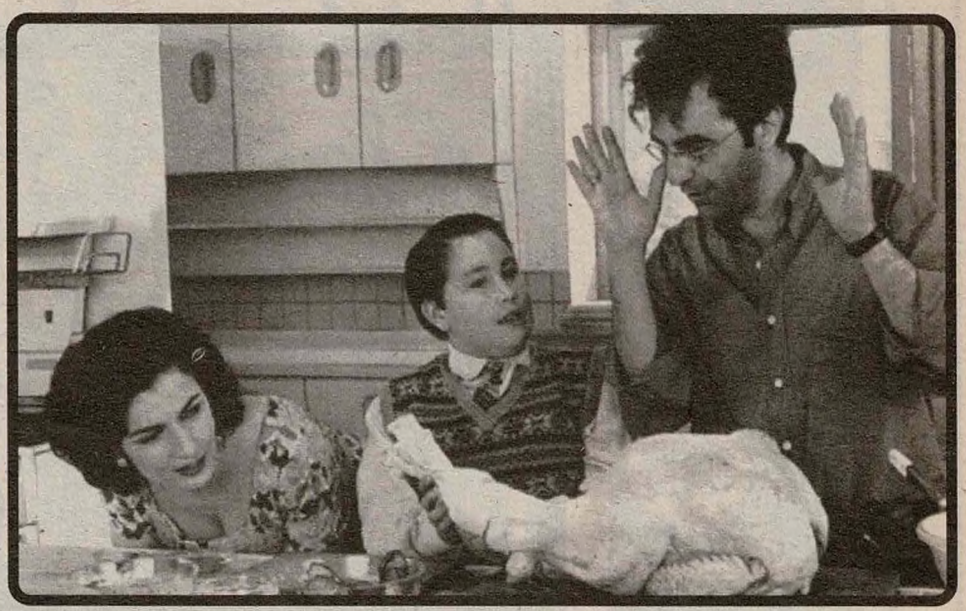

"Felicia'nın Yolculuğu"nda, Bob Hoskins'in katili Hilditch'in yaşadığı yer, annesinden kalma hatıralarla dolu, 50'lerden beri hiçbir şeyin değişmediği tuhaf bir mekan. Ama Hilditch dışarı çıkıp insanlar arasına karışınca da, hemen dışarıya ayak uyduruyor.

Atom Egoyan: Evet, ama karşılaştığı herkes de 50'lerin bir filmindeymiş gibi davranıyor. Şimdi seyrettiğimde, "Felicia'nın Yolculuğu" bana bir dönem filmi gibi geliyor. Felicia'nın İrlandası bugünün İrlandası değil kesinlikle. Daha ziyade, eski kırsal İrlanda'nın klişesiydi. Özellikle öyle bir atmosfer yaratmıştım, çünkü kahramanların içinde yaşadıkları hayal dünyasını anlatmak istiyordum. Benim bir yönetmen olarak karşı karşıya olduğum mesele, karakterlerin içdünyalarını yansıtan dili bulmaktır. Bir o kahramanın, bir öteki kahramanın ruh dünyasına giriyorsun. Ve kahramanların her ikisi de, kendi kimliklerini, benliklerini inkar halindeler. Film, onların nasıl bir dünyada yaşadığını göstermeye çalışıyor.

Hilditch'in evini, bir canavarın şatosu gibi mi düşündünüz?

Evet, ama bir şato kadar büyük olamazdı. O mekana hakim olan şey sessiz, alt perdeden bir ekspresyonizm, çünkü Hilditch'in oradaki haleti ruhiyesi öyle. Hilditch'in evi psikopatolojiyle beslenen, muhafaza edilen bir mekan. Bütün küçük koleksiyonları, kapları, dolapları görüyoruz, sonra da arka bahçede itinayla istiflenmiş genç kadınlar koleksiyonunu farkediyoruz.

Hilditch geçmişinin önemli olaylarının üzerini başarıyla örtüyor. Bu durumun sizin Ermeni kökleriniz bastırarak Kanadalılaşmanızla bir ilintisi var mı?

Benim yaşadığım şey Kanada rüyasıydı, bu asimilasyonist bir rüyadır: Bir ülkeye gidebilir ve o toplumun fonksiyonel bir üyesi olabilirdiniz. Ben bu durumun tipik bir örneğiyim. Bütün bunların altında, kişilik dediğimiz şeyin aslında inşa edilen bir şey olduğunu farketmem yatıyordu. Bu özellikle de büyüdüğüm şehirde, Victoria'da böyleydi. Orası, imparatorluğun sınır karakoluydu, Disneyesk bir yerdi, insanlar Britanyalı olmakta ısrar ediyorlardı, dolayısıyla Hilditch orada rahatça yaşayabilirdi. İnsanın kendi kimliğini reddetmesinden dolayı ödüllendirilmesi beni hep etkiledi ve bu, bütün filmlerimde kendisini hissettirdi: İnsanların kendi kişiliklerinden farklı bir kimliğe bürünmeleri ve bundan herhangi bir acı-sızı duymamaları. Başkalarına zarar vermediğin sürece, gerçeği yaşamanın ne faydası var ki? İnsanın kendi kimliğini inkar etmesi uç noktalara vardığında seri cinayetleri provoke ediyor.

"Exotica"dan önce filmleriniz soğuk bulunuyordu. Sizse, bu filmlerin güçlü duygulardan bahsettiğini, bundan vazgeçemeyeceğinizi söylüyordunuz. Yeni filmleriniz o duygulardan azad olduğunuz izlenimini veriyor. Değiştiniz mi?

İyileştiğimi düşünmeyi seviyorum. Ama geçenlerde farkettim ki, içimde boktan şeyler var. Yaptığınız iş, yakınlarınıza, –incittiğiniz yakınlarınıza– sinir bozucu geliyor. Şöyle diyorlar: "Bu meselelerde çok güzel şeyler söylüyorsun, ama söylediklerinin aksini yapıyorsun."

(15 Ctesi12.00-19.00 Emek, 22 Ctesi 15.00 Reks)

Çeviren: **Merve Erol**

Zihni Müzik

n-closer.

Çıktı

colors of julia

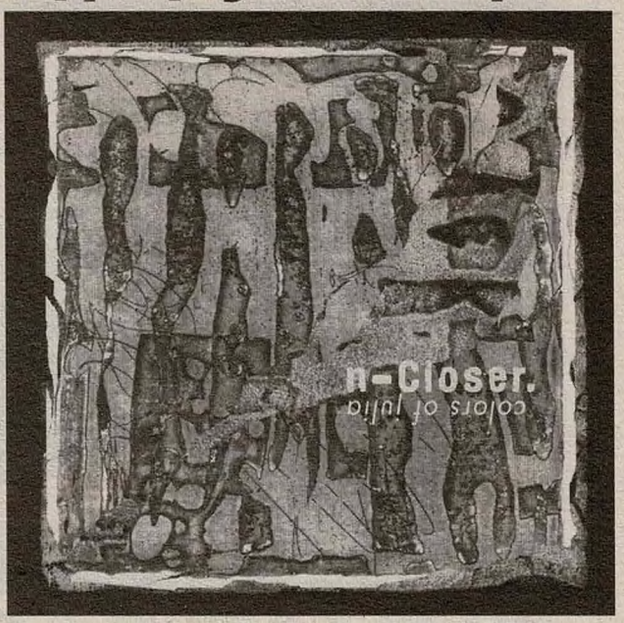

cd-mc

• • •

Portishead, **Morcheeba**, **Massive Attack** gibi grupların melankolik atmosferini ve **Nine Inch Nails**, **Aphex Twin** gibi isimlerin distorte edilmiş deneysel soundunu bulabilirsiniz.

• • •

www.ncloser.com

ZİHNİ MUSIC CENTER
AKMAR PASAJI 70/4 KADIKÖY (81300) İSTANBUL TURKEY
TEL: 90. 216. 418 11 46 FAX: 90. 216. 349 22 68
www.zihni.com / www.zihnimusic.com / zihni@zihni.com

DAĞITIM: EMI - KENT ELEKTRONİK SANAYİ ve TİCARET A.Ş.
İMÇ 6. Blok 6302 34470 - UNKAPANI / İSTANBUL / TÜRKİYE
Fax: (0212) 519 10 65
mehmet.portakal@emimusic.com / bulent.citak@emimusic.com

dAG

Yeşil çöl

YUSUF ŞAHİN

Öteki

Mısırlı usta Yusuf Şahin tam yerinde ve tam zamanında siyaset yapıyor. Küresel ekonominin tuzağına düşmüş bir üçüncü dünya ülkesinde iki genç sevgili, birbiriyle içiçe geçmiş uluslararası spekülatörler ve İslamcı fundamentalistlerin dünyasına balıklama dalıyor. Yusuf Şahin dünyamızda neler döndüğünü Les Inrockuptibles'e anlatıyor.

Yusuf Şahin: Bugünlerde siyasetçilerin hiç de zeki olmadıklarını düşünüyorum, olacakları öngörmekten tamamen acizler. Daha ekonominin "globalleşmesi" lafını duymaya başladığım andan beri, bu durumun ilk sonuçlarından birinin, otuz yıldan beri varlığını sürdüren ve gençlere çalışma imkanı sunan prodüksiyon şirketim Misr International'ı kapamayı göze almam olacağı benim için çok açıktı. Konu çok acildi ve ucu bana doğrudan dokunuyordu. Her yerde olur olmaz şekilde kullanılan bu "globalleşme", "küreselleşme" laflarının arkasında yatanın ne olduğunu anlamak istedim. Hatta bu konu benim için, Körfez Savaşı hakkında düşünmekten daha fazla acil hale gelmişti... Bu ekonomik savaş çok daha sinsiydi. "Globalleşme"nin, hiç kimsenin iplemediği insanların gündelik hayatları üzerindeki etkilerini, sonuçlarını anlatmak istedim. Kosova'da olup bitenlere baktığım zaman, Batılı yöneticilerin bütün bunları öngöremediklerini söylediklerini işittiğim zaman, bu adamların tehlikeli serseml er olduklarını düşünüyorum. Halbuki siyaset öngörülerde bulunabilmeye dayanır.

Kosova olayına tepkiniz nasıl oldu?

Bu derece hazırlıksız olunması beni müthiş şaşırttı. Halklara yapılan adaletsizliklerden nefret ediyorum, bu belki de benim "İskenderiyeli" yanımdan kaynaklanıyordur. Bir kez daha iktidarlarını korumaktan başka hiçbir şey düşünmeyen sapık heriflerin yerine halklar bedel ödüyor... Ben bir film yapmaya karar verdiğimde, çekime başlamadan önce, günde on saatten iki sene boyunca çalışıyorum. Onlarsa, bir haftada savaş kararı alıyorlar, ne senaryo, ne tretman!.. Sanki olacaklar hakkında Bosna bir işaret değilmiş gibi! Demokrat bir sosyalist hava saldırılarını savunamaz, bunun savunulabilir bir tarafı yok! Sivillerin üzerine bomba yağdıracaklarına, uluslararası bir mahkemede Miloseviç'i mahkum etseler çok daha faydalı bir şey yapmış olurlardı. Halbuki, şimdi, ilk fırsatta onunla pazarlık yapmaya hazır görünüyorlar. Hazırlıksızlıklarını unutturmak için, zavallı sığınmacıların görüntülerini bizlere göstererek içimizi parçalamayı çok iyi biliyorlar!

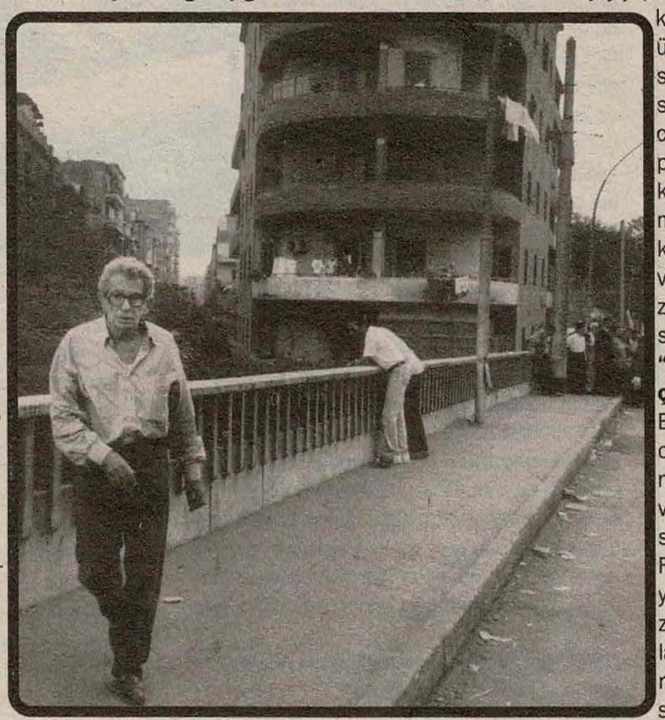

Filminizde uluslararası çıkarlarla, yolsuzluklarla entegrist hareketler arasındaki gizli anlaşmaları, içiçeliği biraz abartmıyor musunuz?

Sanmıyorum. Eski SSCB'yi Amerika, Afganistan üzerinden nasıl yendi, bir baksanıza... Mısır'daki "aşırılık yanlıları" kimler? Afganistan'daki eski mücahitler, yıllarca Amerika tarafından silahlandırılan ve eğitim verilen savaşçılar. Gerçeklerin yanında, benim filmim sadece küçük bir işaret çakıyor. Niçin Mısır hükümeti bin küsur islamcıyı serbest bırakıyor? Bütün bunlardan, islamcı müslümanlarla iktidardaki oportünistler arasındaki üçkağıtların kokuları geliyor. Ancak, fanatik teroristlerle, hakikaten inanan ve de yanılan fundamendalistler arasındaki farkı da görmek lazım.

Filmdeki mimar, manipüle edilmekten, kullanılmaktan korkan ileri görüşlü sanatçı, sizin sözcünüz mü?

Evet. Manipüle edilmemek için hiç durmadan bundan korkmak, çekinmek gerekir. Çünkü iktidar çok büyük, inanılmaz araçlara sahip. Bütün gazeteleri, bütün medyayı denetimi altında tutuyor. Beni bir baş belası olarak gören iktidarı eleştiriyorum, ama beni susturmaları biraz zor. 73 yaşıma geldiğimi, bana daha uzun süre katlanmak zorunda olmadıklarını söylüyorlar. Şimdilik, ben nasıl onlara maruz kaldıysam, onlar da bana maruz kalmak zorunda! Dünyadaki en değerli şey dürüst kalmak, dürüstlüğünü korumaktır. Bunun için de öğrenmeye, bilgi edinmeye devam etmek gerekir. Benim işim, dolayısıyla da zevkim, asla aşılmaya, geçilmeye izin vermemekten ibarettir. Bunun için de çok okuyorum. Sinemacı olduğum için de, televizyonlardaki görüntüleri, seslerdeki titreşimleri hemen farkediyorum, zihnime kaydediyorum, sahte olanı hemen ayırt ederim.

İyilik-kötülük konusunda akla-kara durumuna düşme riskinden nasıl kaçındınız?

Bütün kahramanlarımı insanlar olarak işleyerek. Margaret adlı kahramanı hakikaten hastalıklı, patetik bir şahsiyet olarak göstermeseydim, seyirci derhal ondan nefret edecekti ve film daha başlamadan bitecekti. Her ne kadar iğrenç şeyler yapsa da, onun insanlığını, yalnızlığını, ıstıraplarını göstermek önemliydi. Aynı şekilde, Amerika'dan nefret etmem de mümkün değil. Bana mesleğimi onlar öğretti. Böylesi canlı, yaşam dolu bir ülkeden nefret etmek için gerçekten salak olmak lazım. Oradaki dram, okuma yazma bilmeme oranının bir üçüncü dünya ülkesindeki kadar olması, çocuklarının ellerine silah vermeleri! Amerika'dan beni tiksindirdiği için değil, beni büyülediği için bahsediyorum. Ben Mısırlı bir sinemacıyım, kesinlikle Amerikalıları taklit etmek gibi bir niyetim yok, ama filmim Fransız müzik geleneğine ne kadar şey borçluysa, Amerikan ya da Mısır müzikal komedilerine de o kadar borçludur.

Sinemacı olarak çabanızın gösteriyle didaktizmi evlendirmek olduğunu söyleyebilir miyiz?

Bir tez hazırlayıp sunacaksanız, film çekmektense Sorbonne'da bu işi yapmak daha iyidir! Sinema her şeyden önce bir eğlencedir, ama o kadar güçlüdür ki, onunla bir şey yapmamak da çok yazık olur. Her zaman seyircinin sıkılmasını engellemeye çalışırım. Bir festivalde jüri üyesi olduğumda, bazen artık perdede bir şeyler olsun diye bağırasım gelir. Eğer seyre dalmayı istesem, gider bir tabloyu seyrederim ve saatler boyunca güzelliğini tüketmeden ona bakabilirim! Eğer bir planın süreye ihtiyacı varsa, ona bunu vermek gerekir, ama bu öyle boşu boşuna ya da sistematik olmamalı. Eğer oyuncu dahiyse, düşüncesinin hareketini bakışlarıyla verebiliyorsa, plan uzun uzun devam edebilir; ama eğer oyuncuda iş yoksa, en kısa zamanda kesmeyi tercih ederim. Montaj bir seçme, sezme, ayırt etme işidir.

"Öteki"de "Antigone" ve "Romeo ile Juliet" gibi çok bildik hikayeleri temel alıyorsunuz...

En temel kurallardan biri seyirciyle aranda bir suç ortaklığı kurmaktır. Daha sonra onu daha iyi şaşırtmak ve sarsmak için. İşin önemi, herkesin bildiği ve size sağlam bir temel sunan bu hikayeleri "nasıl" işleyeceğinizde, "nasıl" ele alacağınızda yatıyor. Filmim bu hikayelerin evrenselliğiyle Mısır'a özgü yanları arasında bir gel-gitten oluşuyor. Mühim olan zaten bilinen hikayeleri anlatırken yeni verileri kullanmaktır. Kahramanların sonunda öldüğünü bilerek bir filmi seyretmeye gidebilirim, peki ama "nasıl" olacak, işte benim ilgimi çeken budur.

"Öteki" sizce hangi türe giriyor?

Her ne kadar komik unsurlar barındırsa da, bu film müzikal bir trajedi. Müzik benim günlük ihtiyaçlarımdan biri. Eğer filmim fazla didaktikleşmeden, seyircinin görmediği şeyleri görmesini sağlarsa, çok memnun olurum. "Öteki"de farklı unsurları yanyana getirmeye, aralarında bağlar kurmaya çalıştım. Yaratıcıyla entellektüel arasındaki fark budur: Entellektüel bilgileri bir araya getirir, yaratıcı radikal olarak yeni bir şeye ulaşmak üzere karıştırdığı, bir araya getirdiği unsurlardan yararlanır. Hakiki bozgunculuk, hayal gücüdür. Ve gelişip serpilmesi için ona zaman ve özgürlük tanımak gerekir. Sina çölü üzerine birdenbire boşanan sağanakları gördüğüm zaman, içimden "bu çölü yemyeşil, bağlık bahçelik hale getirmek için bu sudan yararlanmamak ne kadar yazık!" diye geçirirdim. Sina'nın yeşillendiğini tahayyül ederdim; bu hayalimi bir çizgi film hilesiyle perdeye yansıttım: Beni çok eğlendirdi. Beni engelleyen ne olabilir ki? Filmlerim saflık, arılık yanlılarına göre değil. Filmlerim benim İskenderiyeme, benim Kahireme çok benziyor: karmakarışık. Ben çok yüzlüyüm, ama aynı zamanda, bende her şey birbirine bağlıdır, birbirine tutunur.

(15 Ctesi 15.00-21.30 Emek, 21 Cuma 12.00 Reks)

Çeviren: **Siren İdemen**

Buena Vista Social Club (Wim Wenders) Bu sene İstanbul Caz Festivali'nde en azından bir kısmını görmeyi umud ettiğimiz Kübalı ihtiyarlara adanmış süper bir film. Compay Segundo, İbrahim Ferrer, Ruben Gonzalez ve arkadaşları Ry Cooder'ın girişimleriyle son yılların en popüler geleneksel müzik albümüne imza attılar ve sonunda Wim Wenders'i de bu işe bulaştırdılar. Wenders elinde kamerasıyla Havana sokaklarında dolaşıyor, sonra New York'ta Carnegie Hall'daki konserde ekibi görüntülüyor. 100 dakikalık bu Küba partisinde, sofrada bir kuş sütü eksik. *(22 Ctesi 12.00-19.00 Emek, 29 Ctesi 21.30 Reks)*

Karmakarışık (Mike Leigh) Bu yıl Altın Lale yarışmasının ağır toplarından biri İngiliz Mike Leigh. Bu kez o çağdaş, gerçekçi kent öykülerinden birini anlatmıyor. Kamerasını, Victoria döneminin ünlü opera-komik yazarı Gilbert'ın ve besteci Sullivan'ın dünyasına odaklıyor. 1885 tarihli ünlü "Mikado"nun hazırlıklarına girişen Gilbert ve Sullivan'ın şahsında, kendi hayatlarında azap çeken ama sanatlarında kitleleri güldürmeye, eğlendirmeye çalışan insanları perdeye getiriyor. *(28 Cuma 21.30 Emek, 29 Ctesi 12.00 Alkazar, 30 Pazar 21.30 Atlas küçük s.)*

1900 Efsanesi (Giuseppe Tornatore) Geçen yüzyılın ilk günü, 1 Ocak 1900'de Amerika'ya göçmen taşıyan bir transatlantikte, makinist, terkedilmiş bir çocuk bulur. Çocuğu kendi büyütmeye karar verir ve adını Yeni Yüzyıl koyar. Makinist bir süre sonra kazada ölse de, küçük Yeni Yüzyıl hayatını Virginian transatlantiğinde sürdürmeye devam eder. Kendi kendine piyano öğrenir ve gerçek bir virtüöz olur: Hayatında karaya ayak basmamış bir virtüöz... İtalyan yönetmenin filminde büyük usta Ennio Morricone'nin müzikleri var. *(22 Ctesi 19.00 Reks, 29 Ctesi 15.00-21.30 Emek)*

Mektup (Manoel de Oliveira) Portekizli ihtiyar Manoel de Oliveira'dan, modern çağa taşınmış bir 17. yüzyıl öyküsü. Sevdiği adam tarafından terkedilen Catherine, ısrarlara dayanamayarak pek sevmediği tanınmış bir doktorla evlenmeyi kabul eder, ancak daha sonra ünlü bir şarkıcıya aşık olur. "Zevcelik" vazifelerini yerine getirmeye devam mı edecektir, yoksa kalbinin işaret ettiği yere mi gidecektir? Madame de Lafayette'in romanı "Clèves Prensesi"nden uyarlanan filmde başrolde Chiara Mastroianni var. *(17 Ptesi 12.00 Reks, 18 Salı 15.00-21.30 Beyoğlu)*

Gizli Dosya (Ken Loach) Ustalara Saygı başlıklı bölümde İngiliz "working class hero" Ken Loach'dan beş film birden. 1990 tarihli "Gizli Dosya" İngiliz polisinin Kuzey İrlanda'da uyguladığı zulüm politikasını gözler önüne seren, hükümetin tepesinde dönen dolapları açık eden, zamanında epey gürültü koparmış bir film. Hikaye, 1980 yılında Amerikalı insan hakları gözetimcisi Paul'ün Belfast'ta polis tarafından öldürülmesiyle başlıyor. Vurulma sebebi "dur emrine uymamak" gibilerinden bir şey ama, kazın ayağı öyle değil. Maksat, Paul'ün cebindeki, üst düzeyde çok kişinin canını yakacak kasete ulaşmak... *(18 Salı 21.30 Atlas küçük s., 20 Perş 12.00-19.00 Atlas büyük s.)*

PEDRO ALMODOVAR

Annem Hakkındaki Her Şey

İspanyol yönetmenin son başyapıtı... Manuela, biricik oğlunu bir kazada kaybeder ve onun son isteğini gerçekleştirmek adına çocuğun babasını aramaya başlar. 18 yıldır görmediği baba Esteban, artık Barcelona'da Lola ismiyle takılan bir travestidir... Almodovar, Les Inrockuptibles dergisine filminin öyküsünü anlatıyor...

Sevdiğim kitabı okuyan annemin sesi

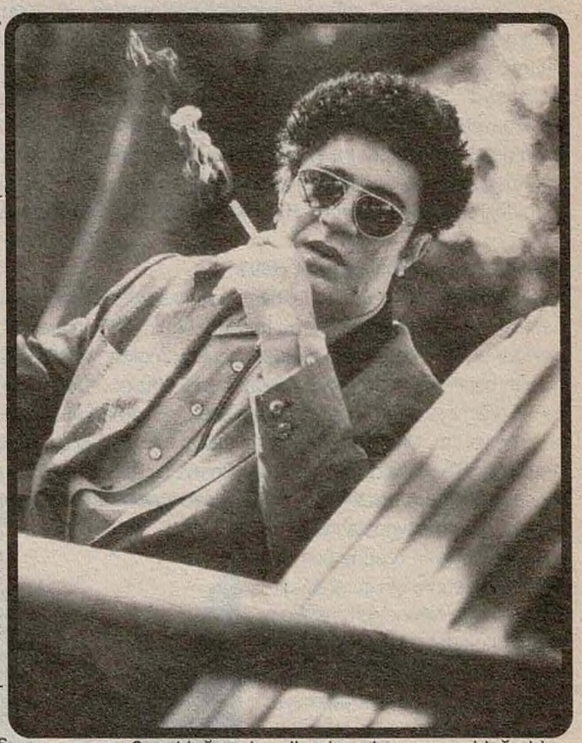

Filminizin adı otobiyografik bir eser etkisi uyandırıyor. Ama aslında, "Annem Hakkındaki Her Şey", Mankiewicz'in filmi "All About Eve"den geliyor; yani otobiyografik hiçbir unsur yok mu bu filmde?

Pedro Almodovar: Bütün filmlerimde otobiyografik bir boyut var, ama dolaylı bir biçimde, genellikle filmde canlandırılan kişiler aracılığıyla aktarılan bir şey bu. Olup biten her şeyin, görülen her şeyin arkasında ben varım, ama hiçbir zaman kendimden birinci şahıs olarak söz etmiyorum. İçimdeki bir şey alenen otobiyografik bir projeye kalkışmama engel oluyor. Burada da, tabii ki, söz konusu olan annem değil, kurgusal bir kişilik. Ama yine de, bir dönem, annem hakkında bir film yapmayı değil de, elime kamerayı alıp onun karşısına geçmeyi ve onu öylece konuşurken çekmeyi arzu etmiştim. Çünkü o konuşmayı çok seven bir kadın. Ayrıca, onun yaşında, hâlâ yapabildiği tek şey bu. Hiçbir zaman gerçekleştirmediğim ve asla gerçekleştirmeyeceğim bu projede annem kendisi hakkında ya da istediği konuda konuşacaktı. Sesinin duyulması, dinlenmesi için hoşuma giden kitaplardan ona bölümler okutmayı düşünüyordum. Sevdiğin bir kitabı okuyan annenin sesi, müthiş bir birleşim.

Bunlar hangi kitaptan hangi parçalardı?

Biri Truman Capote'nin "Bukalemunlar İçin Müzik"inin önsözüydü. Orada Capote, birkaç satırda, ama en tam haliyle, herkesten daha iyi bir şekilde sanatsal yaratının doğasını anlatır, içerdiği hem olumlu hem de aynı zamanda acılı yanıyla. Bu önsözün okunması (Manuela oğlu Esteban'a okuyor) filmdeki kendi annemle doğrudan ilgili tek şey.

Filminizin konusunun annelik, anne olmanın acıları olduğu söylenebilir mi?

Evet. Film çok önemli bir soru soruyor: Bu yüzyılın sonunda aile nedir? Aile kurumu onbeş yıldan beri çok değişti. Kalabalık ailelerin sayısının giderek çok azaldığı ve çok az kişinin ömürlerinin sonuna kadar bir aile içinde yaşadığı bir dünyaya giriyoruz. Bu aile şeması neredeyse yok oldu. Filmde bu şemanın yerini doğal dayanışma alıyor. Bu çok temel bir şey. Şefkat oldu mu, her tür aile oluşabilir. Kaçınılmaz olarak, hep anne rolünü üstlenen biri olacaktır. Filmin sonunda, Manuela kendisinin olmayan bir çocuğun annesi olacaktır. Esas olan, etrafındaki insanlara karşı cömert olman, onlara iyi davranmandır.

Tıpkı Manuela gibi, sizin anneniz de doğuştan oyuncu. Okuma yazma bilmeyen arkadaşlarına mektup okurken onlara hikayeler uydurduğunu anlatmıştınız.

Çocukluğumda, ailemin çok parasız olduğu bir dönemde, Estremadure'e yerleşmek için Manche'ı terketmiştik. Bu korkunç fakirlik döneminin ilk aylarında, annem bir sürü girişimde bulundu. İlkin, yaşça benden büyük çocuklara akşamları ders veren bir öğretmen haline getirdi beni... Sonra, sokağımızdaki herkes çok çok yoksul olduğu ve okuma yazması olmayan çok kişi olduğundan, annemle ben herkes için mektuplar yazmaya ve okumaya başladık. Komşu kadınların mektuplarını yazıyordum, annem de onlara gelenleri okuyordu. Ama annemin mektupta yazılı olanların dışında şeyler anlattığını farkediyordum. Köydeki kadınların hepsinin hayatını bildiği için, onların hoşuna gidecek şeyler söylüyordu. Tabii ki, dinleyicileri de mest oluyordu. Mektubun yarısını annemin uydurduğunu görmek, bana hayal gibi, masal gibi geliyordu. Gerçeklikle kurgunun ilişkisi konusunda aldığım en önemli ders sanırım bu olmuştur. Annemin tıpkı sanatçılar gibi davrandığını farkettim. Sanatçılar da gerçeklikten esinlenir, ama onu uyarlarlar.

Siz de mi?

Bir hikaye yazarken, gerçeklikle oynarım. Annem gibi, seyircinin gönlünü almak, hoşnut etmek için değil, ama dramatik kaygılarla. Olayların örgüsünü güzelleştiririm. Gerçeklik harekete geçiren fikri verir, sonrasını benim tahayyül etmem gerekir.

Bu filmde, kadınların gerçekliği idare etme yeteneğini bir anlamda yüceltiyorsunuz...

Evet. Kadınlar bir şeylerin içinden ustalıkla sıyrılma, imalarla kendini ifade etme, cevap vermeme, eksik söyleyerek yalan söyleme ya da ba-

zen uydurma sanatına sahipler. Özellikle de cinsel konularda kızların nişanlılarıyla ve diğerleriyle ilişkilerinde. Anneler hep daha özgürlükçü olmuştur, en azından benim Manche'da tanıdıklarım öyleydi. Olay çıkarmasınlar diye her şeyi babalardan gizlerlerdi. Çünkü Manche'da maşizm içe işlemiştir, İspanya'nın en maşist bölgelerinden biridir. Öyle sanıyorum ki, anneler babaları idare ederek ya da onlara yalan söyleyerek ev içindeki dengeyi ve huzuru koruyorlardı. Büyük askeri stratejistler erkeklerdir, gündelik hayatın büyük stratejistleri ise kadınlardır. Erkekler büyük bir sebatla, çabayla, tamamen sinik bir şekilde yalan söyleyebilir, ama kadınlar gerçekliği yumuşatmayı, ona bir başka görünüm vermeyi, felaketlerden kaçınmak için rol yapmayı becerebiliyorlar... Film aynı zamanda, mutlak umutsuzluk içinde bulunan, yıkılmış, mahvolmuş bu kadının –Barselona'ya geldiğinde Manuela, oğlunu kaybettikten sonra tıpkı zombi gibidir– nasıl olup da başkalarına yardım edebilecek hale geldiğini de anlatıyor. Artık hiçbir şeyden korkmadığı için, kaybedecek hiçbir şeyi kalmadığı için ne olursa olsun her koşula ayak uydurabilecek durumdadır. Kendini düşünmez, ihtiyatlı değildir. Ona araba kullanmayı bilip bilmediğini soruyorlar, "eveet, tabii" diyor. "Nereden uyuşturucu bulabiliriz biliyor musun?" "Hayır, ama öğrenirim." Başkalarının hayatlarının içine girmek, onlarla bütünleşmek için mümkün olan her şeyi yapıyor. Yeniden yaşamaya, hissetmeye başlıyor. Sanki yanmış, kömür olmuş gibi. Birisi çocuğunu kaybettiğinde, herhalde üstüne yıldırım düşmüş gibi olur diye tahayyül ediyorum. Sonra, giderek, yavaş yavaş hücreleri yenilenir. Başkalarıyla yeni ilişkiler kurarak insan yeniden hayata döner.

Manuela sizin olmak isteyeceğiniz kadın mı?

Hayır, hayır, Manuela olmak istemem! Ayrıca, kendimi hiç kadın gibi görmedim... İlla filmdeki kişilerden biriyle kendimi özdeşleştirmem gerekse, oğluyla özdeşleştiririm. Onunla aynı şeylere ilgi gösteriyorum ve öyle sanıyorum ki, eğer yaşasaydı bana benzer biri olurdu. Neyse, sonuçta bu kendimi en az resmettiğim filmim.

Filmde kadınlar neredeyse kendi kendilerine yeterli bir durumda, erkeksiz yaşıyor gibi. Oldukça feminist...

Anlatmak istediğim bu değildi. Bu sadece erkek rollerinin daha önemsiz olduğu, kadınlara dair bir hikaye. Ama bu konuda militan falan değilim. Dramaturjik açıdan kadınların erkeklerden daha fazla ilgimi çektiği doğru. Bir erkek çocuğunu kaybettiğinde, Manuela kadar acı çeker, ama sonra, hayatı büyük ihtimalle aynı seyri izlemez. Erkeğin, acı ya da mahrumiyet, hayal kırıklığı karşısındaki tavrı daha farklı. O kadar göz alıcı, heyecan uyandırıcı değil. Ayrıca, erkek şahsiyetlerin mutlak bir üstünlük sahibi olduğu, kadınlarınsa göstermelik olduğu Amerikan sinemasına karşı tepki göstermek gibi bir arzum da vardı. İnanılmaz sayıda iki erkek kahramanlı filmler var: Nicolas Cage'le bilmem kim, Robert De Niro'yla bilmem kim, Silvester Stallone'yle başka bir herif... Bu tür filmler beni müthiş sıkıyor. Eğer iki erkek yoksa da, bu sefer, Sharon Stone oluyor, ki o da bir erkek: Erkek rolleri oynuyor, erkek iktidarına sahip. Ama bir şey yazmaya başladığımda bir kadın filmi yapacağım ya da şu filmi ya da bu filmi yapacağım gibi bir şey düşünmem. Tamamen samimi bir şekilde, tahlillere falan girişmeden, öylesine geldiği gibi yazmaya başlarım. Bu filmde beni de şaşırtan bir şey var, sonuçta, gayet esrarengiz bir nedenle şu erkek karakterleri yazmış oldum: Biri ölüyor, biri efemine, diğeri Alzheimer'lı bir yaşlı. Erkekleri böyle görüyor değilim. Filmin merkezine bir grup erkeği yerleştirme konusunda çekincelerim olduğu aşikar. Bunun kendimi model olarak almayı kesinlikle hiç istememden kaynaklandığını sanıyorum.

"Annem hakkındaki her şey"de yine sizin alıştığımız dünyanızla karşı karşıyayız, ama bu sefer daha ağır, daha duygu dolu bir şekilde ele alınmış. Artık insanları sarsmak, kendinden geçirmek, coşturmak ihtiyacı duymuyor musunuz?

Bu düşünüp karar vererek yapılmış bir şey değil. Daha ağırbaşlı, sade bir film yapmak gibi bir hedefim yoktu. Filmlerimin eskisine göre daha az komik olduğu açık, ama bu, zamanla, tecrübeyle ortaya çıkan bir gereklilik oldu. Filmlerimi kategorilere ayırmıyorum, bir yanda fantastik filmler, öbür yanda gerçekçi olanlar gibi... Olgunluk kelimesini kullanmak istemiyorum ama, insan giderek, zamanla daha önce yaptığı şeylere karşı bir doygunluk hissediyor. Ve içinde yaşadığın dünya, kendi dünyan da aynı olduğundan, aynı unsurları kullanmaya devam ettiğinden, çünkü insan o kadar da değişmiyor, değişen yaklaşımın oluyor. Bakış ve ton farklı oluyor.

Bu filmde ağırbaşlılık gerekli miydi?

Evet, yoksa hikaye tam bir soytarılığa dönüşürdü ki, bu da yapmak isteyeceğim en son şey olurdu. Ben gerçekçilik ya da gerçekdışılık terimleriyle düşünmüyorum. "Kika" ve "Matador" gibi bazı filmlerim gerçekdışı, tamamen soyut, fikirler kişilerden daha önemli. Ama bütün öteki kurgularımda gerçeklikten esinlendim. Eski filmlerimden birinde, manastırdaki kaplanın hayal ürünü olduğu çok açık. Ama o devirde, Bunuel gibi, gerçeküstücüler gibi çalışmayı, gündelik kalıplara tamamen gerçekdışı bir unsur yerleştirmeyi seviyordum. Bu gerçeküstücülüğün temeli. Ayrıca, mizahi bir etki de yaratıyordu. Ama filmlerim asla natüralist değildir. Son filmimin insanların çok hoşuna gittiğini biliyorum, bu yeni yalın, neredeyse kuru tarzımı beğendiklerini biliyorum, ama benim açımdan bu bütünün bir parçası, diğerleriyle bütünlüklü. Bu hikayeyi anlatmak için yalınlık bence en iyi yaklaşımdı. Bugün, çok memnunum, çünkü bu nedenle film onca insanın hoşuna gitti sanıyorum. Perdede gördüğü kişilerde kendisini bulması zor olsa da, seyirci rahatlıkla filmin içine girdi. Bu çok keyif verici bir şey, sadece sinematografik açıdan ya da bencilce nedenlerle değil, asıl önemlisi seyircinin hoşgörü limitlerini zorlamayı başardığımı sanıyorum. Böyle koca memeli bir travestinin oğlunu kollarına alıp da "oh! oğlum, senin baban benim!" dediği sahnede kimse gülmekten katılmıyorsa; anne travestiye tanımadığı öteki oğlunun fotoğrafını ve oğlanın babasını anlattığı defterini verdiğinde, seyirci duygulanıyorsa, bunun nedeni en ilkel anlamıyla aileyi işlememdir. Geri kalan her şey tali.

Film için çok araştırma yaptınız mı?

Daha fazla bilgi sahibi olmak istediğim tek şey, travestilere ve orospulara yardım eden rahibelerdi. Barselona'da da Madrid'de de bu insanlarla meşgul olan rahibeler var. Bir gazetede bu konuda bir şeyler okumuştum. Travestilerle rahibelerin yanyana bulundukları bu mekanlardaki neredeyse aile havasını, gündelik hayatı düşünmek benim için harika bir şeydi; rahibeler travestilere onları orospuluktan kurtaracak meslekler öğretmeye çalışıyor. Sonra, onlara bakıp tedavi ediyorlar, çünkü genellikle çok perişan halde oluyorlar. Ben de, "misafirhaneler" diyelim, bu misafirhaneler hakkında, oradaki günlük yaşam hakkında daha fazla bilgi edinmeye çalıştım, ama rahibeler istemedi. Bu yüzden böyle sadece bir sahne çektim.

Antonia San Juan çok şaşırtıcı. İlk defa bir travesti filmlerinizde bu kadar önemli bir rol üstleniyor. Onu nasıl keşfettiniz?

Bir kere o travesti değil. Ne olduğunu bana sormamanız lazım. Nasıl söylesem? Bu başka bir şey... Onu tanıdığımda tamamen, bütünüyle bir kadındı, hâlâ da öyle. Onu çok izbe, çok underground kafe-tiyatrolarda one-woman show yaparken, alaycı hikayeler anlatırken keşfettim. İki filmde çok küçük iki rol oynamıştı. Ama tam olarak ortaya çıkması benim filmimle oldu. Onunla çok çalıştım. Üç hafta boyunca denemeler yaptık. İlk başta, yapabileceğinden şüpheliydim, bayağı tereddüte düştüğüm anlar oldu. Ama sonuç harika.

Sade bir film anlayışından söz etmiştiniz...

Bu benim 13. filmim olduğu için eskisine göre daha fazla imkana sahibim. Kamerayı daha farklı kullanabilirdim. Daha önce hiç yapmadığım kamera hareketleri yapabilir, efektlerden yararlanabilirdim. Ama şimdi, artık sinema dilini öğrenmeye başlarken, planlarımı mümkün olan en sade şekilde çekmeye çalışıyorum. Kameranın her hareketi için karşı konulmaz, zorunlu sebepler olması lazım artık. Ama kamerayı hareket ettirdiğimde de çok büyük hareketler yaptırıyorum.

Madrid dışında çevirdiğiniz ilk film bu. Niçin Madrid'den dışarı çıkmaya karar verdiniz?

Çünkü Manuela'nın Madrid'i terk etmesi gerekiyordu, o şehir ona oğlunu, trajediyi, ölümü hatırlatıyordu. Film bu kadının, bir oğlu olduğundan habersiz babayı bulup ona oğlunun kendisini düşündüğünü söylemek için yola koyulmasını anlatıyor. Hareket etmesinin tek nedeni bu, yoksa intihar ederdi. Peki niçin Barselona? Çünkü orası İspanyol travestileri için zorunlu geçiş yeri. Tanıdıklarımın hepsinin bir Barselona dönemi olmuş. Paris'e gidip kendilerine göğüs yaptırıyorlar, sonra Barselona'ya dönüp çalışmaya başlıyorlar. Lola adlı kahraman bu güzergahı izleyen bir travestiden kısmen esinlenerek ortaya çıktı. Sahilde, plajda ufak tefek ticaret yapıyordu ve bikiniyle dolaşıyordu, ama karısının mini etek giymesine izin vermiyordu. Bana bunu anlattıklarında maşizme ya da herhangi bir önyargıya karşı mükemmel bir tavır olduğunu düşünmüştüm, çünkü o kadar akıldışı, o kadar irrasyonel ki. Ayrıca, Barselona çok güzel bir şehir, bu da orada çalışmak istemek için iyi bir neden: harika bir sinema seti.

(16 Pazar 12.00-19.00 Emek, 30 Pazar 15.00 Reks)

Çeviren: **s.i.**

Neurosia: Sapkınlığın 50 Yılı (Rosa von Praunheim) Gerçek adı Holger Mischwitzki, ama bir kadın ismini, Rosa'yı, ve sanki soylu bir aileden gelmişçesine von Praunheim soyadını kullanıyor. Rosa von Praunheim eşcinsel hakları savunucusu Alman yönetmen. Hem "marjinal" hem de "kült". Bu sene festivalin büyük sürprizlerinden biri, üstelik üç filmi birden gösteriliyor. "Neurosia", kendi hayatından yola çıkarak çektiği kurgusal bir eser. Film bizzat kendisinin öldürülmesiyle başlıyor. Bir TV muhabiri, amatörce yapılmış "sapkın" filmleriyle tanınan bu yönetmenin ölümünün ardındaki sırrı araştırmakla görevlendiriliyor. Bu sayede, Berlin ve New York'un underground mekanlarında skandallarla dolu bir hayata kucak açıyoruz... *(22 Ctesi 15.00-21.30 Beyoğlu)*

Zürafa (Dani Levy) Sinema Günleri müdavimlerinin yakından tanıdığı Alman auteur sinemacı Levy son filmiyle bu sene de festivalde. Başrollerden birinde yine kendisi var. New York'ta geçen öykü hayatları bir şekilde birbiriyle kesişen iki genci anlatıyor. Gelenekçi bir Yahudi ailenin oğlu David, Alman taşrasından New York'a kaçan Lena. Bu ikisi, David'in annesinin şaibeli ölümünün ardından hastanede tanışıyorlar ve aralarında bir aşk doğuyor... Film bir yanıyla siyasi bir gerilime dönüşürken, Almanya'da yükselen ırkçı dalga da her yanda pis izlerini bırakıyor... *(16 Pazar 21.30 Reks, 28 Cuma 12.00-19.00 Atlas büyük s.)*

Korkunç Muzur (Gillies MacKinnon) Hippi düşlerinin geçer akçe olduğu zamanları anlatan güzel bir film. 1972 yılındayız. Julia 25 yaşında, görmüş geçirmiş bir kadın ve iki de kızı var. Erkin Koray misali "keşif gezisi" babında kızlarını yanına alıp kapağı Fas'a, Marakeş'te bir otel odasına atıyor. Oyuncak bebekler yapıp satıyorlar, bazen de çocukların işsiz –ama şair– babası Londra'dan üç-beş kuruş yolluyor, kıt kanaat geçiniyorlar. Hayat en az İngiltere'deki kadar sıkıcı bir hal almışken bir gün Julia, sokaklarda gösteriler yapan düzenbaz bir Faslı gençle, Bilal'le tanışıyor. Ve ona aşık oluyor... *(25 Salı 12.00-19.00 Emek)*

Cezayir, Her Şeye Rağmen Hayat (Djamila Sahraoui) Bu yıl festivalin en büyük güzelliklerinden biri "İnsan Hakları"na adanmış filmler... Nantes'da belediye otobüsünde bir zenci, Peru'da bir kadın hakları savaşçısı, Gazi Mahallesinde bir cumartesi annesi, Kudüste din baskısı altında nefessiz kalan bir çift, İzmir'de sudan sebeplerle içeri atılan gençler, gözaltında kayıplar, Vietnam'da vurulanlar, Mandela'nın şoförlüğü, Che'nin fotoğrafı, Hindular, Sihler, Çeçenler, Tamil gerillaları... Kısalı uzunlu 15 film... "Cezayir, Her Şeye Rağmen Hayat" Cezayir'deki sorunlara iki delikanlının günlük hayatının içinden bakıyor. Bu film, bir Arnavut komünist kadının hikayesini perdeye getiren "Söyleşi" filmiyle aynı seansta gösterilecek. *(23 Pazar 15.00-21.30 Beyoğlu)*

TAKESHI KITANO

Kikujiro'nun Yazı

Bu yıl festivalde Kitano'nun sadece son filmi "Kikujiro'nun Yazı" değil, üç eski filmi de gösterilecek. Ayrıca yönetmenin Japon televizyon dünyasındaki yerini araştıran "Şaşırtıcı Takeshi Kitano" isimli belgesel de programda... Les Inrockuptibles dergisi, Kitano'yla son filmini konuşmuş...

Tersine masallar

Takeshi Kitano: Gangsteri, yakuzaları, polisleri konu alan bir dolu film yapmıştım. Havayı değiştirmek, bu gerilim ve şiddet yüklü dünyadan kaçmak istedim, bu kadar basit. "Kikujiro'nun Yazı" filmimi bu yüzden yaptım.

"Kikujiro"nun o çocukluk ve oyun etrafında dönen dünyası, "Sonatine" ya da "Çocuklar Geri Döner" gibi önceki filmlerinizde de zaten mevcut değil miydi?

Filmlerimde bu türden sabitler olup olmadığını bilmiyorum, ama kesin olan, oyun zevkinin benim iflah olmaz saplantılarımdan biri olduğu.

Önceki filmlerinize kıyasla, "Kikujiro" Avrupa'da bilinmeyen komedi programlarınıza daha yakın gibi.

Hayır, televizyon programlarımdan çok farklı. Ekrandaki skeçlerim çok daha üzerinde çalışılmış, daha cüretkar ve şüphesiz daha "riskli"ler, çünkü bir kere yenilikçiler, ayrıca Japon toplumunu eleştiriyorlar. Oysa, bu filmde mizah çok daha klasik kalıplara dayanıyor.

Bu film için bilinçli olarak Chaplin'den, Laurel-Hardy'den ya da Amerikan "buddy-movie"lerinden etkilendiniz mi?

Beni harekete geçiren, bu çok fazla işlenmiş konudan nasıl bir şey ortaya çıkarabileceğimi görmekti. Dolayısıyla, başka bir filmi taklit etmem çok anlamsız olurdu. Konuyu farklı işlediğimin kanıtı yine filmin kendisi: Klasik bir yol filmi gibi başlıyor, anneyle erken ve başarısız karşılaşmanın ardından yolda "kayboluyorum" ve kendimi bir labirentin içinde dolanırken buluyorum.

Kendinizi sinema düşkünü bir sinemacı olarak görüyor musunuz?

Sinema düşkünü değilim, çok az film seyrederim. Bir film seyrederken, her zaman teknik yanıyla ilgilenirim, nasıl çekildiğine kafa yorarım. Asla kendimi salıp zevk alamam. Tıpkı Dünya Kupası'nı seyreden bir futbolcu gibiyim; bir futbolcunun bundan zevk alabileceğini düşünemem, kendisini sahadaki oyuncuların yerine koyar, bunu tercih eder.

Venedik'te Altın Aslan'ı kazandıktan sonra, Japonya'da itibarınız arttı mı?

Hiç de değil! Altın Aslan'ı tesadüf eseri aldığımı, İtalya'da piyangodan çıktığını sanıyorlar. *(gülüyor)*

Tüm mizansenlerinizde ortak nokta bir şeyleri hep eksik söylemeniz, tam göstermemeniz... Ağlayan çocuğu uzaktan ve arkadan çektiğiniz sahne gibi...

Mizacım böyle; fazla duygusal şeyleri çok doğrudan göstermeyi sevmiyorum. Bu bir sıkılganlık sorunu. Duygular sapır sapır art arda döküldüğünde kendimi rahatsız hissediyorum; işte o zaman, araya bir mesafe koymayı ya da o sahneyi tamamen kesmeyi tercih ediyorum.

Neden Kikujiro herkese her konuda sövüp sayıyor? Sizce küfür bir bozgunculuk biçimi mi?

O kadar da kötü niyetli değil. Eskiden insanlar, halk arasında böyle konuşurlardı, her cümleye noktayı bir küfürle koyarlardı. Bu, cümleleri birbirine bağlamanın bir yolu, Amerikalıların "you know"u gibi. Birbirine gerzek, moron, kaçık dersin, ama bu aslında dostane bir işaret, bir dil alışkanlığıdır. Kikujiro'nun bütün o küfürlerini de böyle değerlendirmek gerek.

Filmdeki çiftte, yetişkin/çocuk rollerini tersine çevirmeyi istediğiniz hissediliyor. Yetişkin, aptal bir palyaçoya, çocuksa ciddi bir izleyiciye benziyor.

İki karakterde de çocukluk ve ciddiyet, mutluluk ve üzüntü arasında gelgitler olduğunu sanıyorum. Kikujiro şöyle bir durumda: Çocuğu annesine götürmesi gerek, ama ona nasıl davranması gerektiğini bilmiyor. Ona gömlekler hediye ediyor, hoşuna gidecek şeyleri yapmaya çalışıyor... Bu, rollerin yer değiştirmesi değil; Kikujiro kendini nereye yerleştirmesi gerektiğini bilmiyor ve çocukla arasındaki mesafeyi ayarlamaya çalışıyor. Bu filmi bir masal gibi görmek gerek. Bir yetişkin masalı. Çocuk kendi yerinde, olduğu gibi; oysa yetişkin, onun etrafında dönüyor. Çocuklar için masalların tersine çevrilmesi...

Neden Kikujiro çocuğu annesiyle tanıştırmaktan vazgeçiyor?

Bunun tamamen Japonlara özgü bir şeyle ilgili olduğunu sanıyorum... Öncelikle, karakterim aptal denecek kadar saf, aynı zamanda utangaç. Hayatını yeni baştan yaratmış bu kadının hayatına birdenbire girmektense, mesafeyi korumanın daha iyi olacağını düşünüyor. Filmdeki karakterin bakış açısı bu. Ama bir de benim kendi bakış açım var: çocukla annesinin karşılaşmasını çekmemeyi tercih ettim, çünkü fazla sulu gözlü bir duruma sürüklenmek istemedim. Filmlerimin tabii ki bir duygu yakalamasını isterim, ama kesinlikle bunu patolojik boyuta vardırmam. Öyle olunca da, Kikujiro yalan uyduruyor, çocuğa onun annesi olmadığını söylüyor ve onu bir başka dünyaya götürmeyi tercih ediyor. Siz de bilirsiniz, yetişkinler fazla gaddar şeyleri çocuklardan saklamak için palavralar uydururlar. Ben çocukken, çok parasızdık, annemle lokantaya gider, mütevazı yemekler yerdik; ama ben yan masalarda oturanların koca koca tabaklarına bakar, onlardan yemeği arzu ederdim; annem o yemeklerin çocuklara göre olmadığını, midemi bozacağını söylerdi; ama yine de, lokantanın öbür ucunda o güzel yemeklerden yiyen çocukları görürdüm; o zaman annem şöyle cevap verirdi: "Vah yah, ama o çocuğun durumu farklı, o yakında ölecek, onun için bunlardan yemesine izin veriyorlar"... *(gülüyor)* Kikujiro da aynı yola başvuruyor, br masal uyduruyor. Ve sonunda kendisi de inanıyor, ben de eminim annem o pahalı yemeklerin mideyi bozduğuna sonunda kendisi de inanıyordu, beni ikna etmeyi o kadar istiyordu ki...

(22 Ctesi 12.00 Reks, 29 Ctesi 12.00-19.00 Atlas büyük s.)

Çeviren: ***Bihter Sabanoğlu***

ABBAS KIAROSTAMI

Rüzgar Bizi Sürükleyecek

İranlı sinema şairi Abbas Kiarostami'nin rüzgarı bizi bu sene bir Kürt köyüne, Siyahdere'ye sürüklüyor. Bir mühendis ve üç arkadaşının, kısacası dört "şehirli"nin, bu her şeyin uzağındaki köye gizemli, tuhaf ziyaretinin perdeye nasıl yansıtıldığını, Les Inrockuptibles'den naklen, Kiarostami'nin ağzından dinliyoruz...

Bütün köy düzüşüyordu

Son filminiz "Rüzgar Bizi Sürükleyecek"i sevmekte güçlük çektiğinizi söylemişsiniz.

Abbas Kiarostami: Başkalarının filmim hakkında söylediklerini duyunca, onunla barıştım. İzleyenler filmimden tam da anlamalarını istediğim şeyi anladılar. İnsanın kendi filminden zevk alabilmesi için araya biraz mesafe girmesi gerekiyor. Hâlâ çekim günlerinden bazı kötü anılar ve bazı ayrıntılar beni rahatsız ediyor. Filmi yapmak yaklaşık yedi ayımı aldı ve yorgunluktan bitap düştüm. Neredeyse montaj masasında ölecekti. Dirilmesi için sizlerin seyretmesi gerekti.

Peki sonuç hayal ettiğiniz kadar iyi olmadı mı?

Ben artık hazırladığı yemeklerin tadına varamayan bir aşçı gibiyim. İşte onun için sizlerin zevkine ihtiyaç duyuyorum. 20 yıldır bir kadınla evli olan, ama eşinin çekici olduğunu ancak başka erkeklerin bakışlarından anlayan bir adama benziyorum. Bu, eşimi sevmediğim ya da onun güzel olmadığı anlamına gelmiyor... Ama filmin benim gözümde tekrar yeni olabilmesi için başkalarının zevkine ihtiyacım var.

Film mükemmel manzaraların olduğu yerlerde geçiyor. Acaba, John Ford'un dediği gibi, sizin de film çekme arzunuz biraz da bu muhteşem yerlerde bulunma isteğinizden mi kaynaklanıyor?

Kesinlikle doğru: Bu güzel yerlere gitmek için bir bahaneye ihtiyacım vardı. Konu pek önemli değildi; asıl önemli olan, benim filmde gördüğünüz yerlere duyduğum arzuydu. Filmin konusunu dört yıl önce birisi getirmişti ve o anda, bunun bu yerleri çekebilmek için iyi bir fırsat olduğunu fark ettim. Oraya gittim ve iki yıl boyunca mekanları saptamak için fotoğraflar çektim. Hayatımda gördüğüm en garip yerdi.

Köyde böylesine garip olan neydi?

Yöre halkı ve bize karşı davranışları. Mesleğimiz hakkında bir şey bilmiyorlardı ve bizi davetsiz misafirler olarak görüyorlardı. Montajın son gününe dek onlarla iletişim kurmakta zorlandık. Ama kendi işleriyle öyle meşguldüler ki, bizimle uğraşacak zamanları da yoktu, hepsi sabahın köründen akşama kadar çalışıyor ve tek yaptıkları da bu. Onları görmeden önce, bir insanın bu kadar çalışabileceğini hayal bile edemezdim. Filmdeki cenaze töreni, ilkel bir ekonomi biçimine dair olduğundan, inandırıcı kılmak için köyün uzak ve geri kalmış olması gerekiyordu.

Siz bu törene katıldınız mı?

Hayır. Ama varolduğuna inanıyorum, çünkü kullanılan aletleri gördüm: Yani törene gitmiş kadar oldum. Bu bana bir İran şiirini hatırlattı, karısını arayan ve çölde bir çobana sorular soran adamın hikayesi. Çoban hikayede adama karısının hamile olup olmadığını, deveyle seyahat edip etmediğini, bal ve sirke taşıyıp taşımadığını soruyor. Koca tüm bu sorulara "evet" diye karşılık veriyor. Nihayet, çoban, adama karısını görmediğini, bütün bu ipuçlarını yoldan edindiğini söylüyor! Bazen ipuçları yeterli olur, sinemanın da her şeyi göstermektense, izleyiciye ipuçlarını vermesi çok daha iyi. Benim ilgimi çeken sinema, izleyiciye her şeyi gösterdiği izlenimini verip aslında sadece ipuçlarını verendir.

Köy halkı kendi rollerinde oynamayı kabul etti mi?

Hayır. Genç kız haricinde, bütün pek önemli olmayan roller için, çevredeki köylerde yaşayanları seçtim. Köydekileri kamera karşısına geçirmek imkansızdı, zaten de sadece siluet halinde görünüyorlar. Onları biraz olsun çekebilmek için, binbir kurnazlığa başvurmak, olur olmaz şeyler anlatmak zorundaydım. Yerin çöktüğü sahneyi çekerken, aramızdan birini bir çukur dibine koydum ve onları gerçekten bir kaza olduğuna inandırmaya çalıştım. İşte o zaman köylüler yardımımıza koştu, ama bunun yapmacık bir kaza olduğunu bilselerdi, yerlerinden bile kıpırdamazlardı. Para için bile oynamayı kabul etmediler. Onların gözünde, ciddi bir iş yapmaktan aciz bir takım aptallardık. Sinemanın büyüleyiciliği falan burada işlemiyordu, sanki başka bir gezegendi. Ve filmimi orada göstermeyeceğimi biliyorum, çünkü perdede köylerini görmek onları hiç mi hiç ilgilendirmiyor.

Planların birinde çiftleşen iki inek görüyoruz. Bu bir tesadüf mü, yoksa bir manası var mı?

Yaz aylarıydı ve ne zaman hayvanları çekmek istesek çiftleşiyorlardı! Aşk mevsimiydi. Bütün köy düzüşüyordu, insanlar, hayvanlar... Biz hariç.

Gerçekten de filmde cinsellik kendini çok hissettiriyor.

Evet. Filmi bir satırda özetlemem gerekse, ölümü arayan, ama sadece yaşamla karşılaşan birinin öyküsü derim. Ve bu köyde, yaşam her yerde, bizim çekebildiğimizden çok daha güçlü bir biçimde kendini gösteriyor.

Filmlerinizde sık sık karşılaştığımız labirent ve dolambaçlı yol temaları İran edebiyatında çok mu geçer?

Evet, hem de çok fazla. Bu hem tema olarak hem de biçim olarak İran şiirinde çok yaygındır. Tekrarlar İran şiirinin ana yapılarından biridir. "Arkadaşımın Evi Nerede" filmindeki yolu ben kendim inşa etmiştim. Diğer filmlerimdeki zigzaglı yolları bir sürü yol fotoğrafı çektikten sonra bulmuştum.

Filmin ana karakterinin tek düşündüğü cenaze töreninin filmini çekmek ve gözü başka hiçbir şey görmüyor. Sizce böyle bir körleşme sinemacıların sık başına gelen bir tehdit midir?

Tabii ki. Sadece önceden tasarladıklarını filme alan ve gözü başka hiçbir şey görmeyen pek çok sinemacı var. Oyuncu repliğini tam olarak söyleyemediği için aynı sahneyi yirmiyedi kez çektiğini anlatan bir arkadaşım vardı, halbuki bence aktörün kendi repliğini yaratmasına izin vermeliydi.

Sizce filminiz teorik unsurlarla neredeyse belgesel unsurların dengesi üzerine mi oturuyor?

Filmin başında, arabadaki karakterler görmediğimiz bir ağaçtan bahsediyor. Daha sonraki sahnede ağacı görüyoruz. Ama zaten konuşmada belirtilen ayrıntılar yeterliydi, her şeyi göstermem gerekmiyordu. Nasıl çukurdaki işçinin sesi varlığını kanıtlıyorsa; sonra attığı kemik parçası, kazanın ardından ayaklarının hali, tüm bunlar izleyicinin onu görmesine yetiyor, öyleyse neden göstereyim? Bu karakteri ben yarattım, sırf seyirci için var, ama onu göstermeye ihtiyaç duymuyorum.

Bu filminiz aynı zamanda çok da materyalist...

Maddi dünyayı ayrıntılarıyla gösteriyorum, ama bu ayrıntıları ayırarak. Bu unsurları birleştirmek, birbirinin ardına eklemek izleyicinin işidir. Ben izleyiciye önemli bir görev veriyorum. İzleyicinin ekranda ona verdiklerimi birleştirip kendi filmini yapması gerek. Ve genelde, onun kafasında yarattığı film benim yaptığımdan ilginç oluyor. Filmlerimden birinde kaplumbağanın dört ayak üstüne düştüğü sahneyi seyircinin alkışladığını görünce, yanlış yaptığımı, bu sahnenin çıkması gerektiğini düşündüm. Bu coşku beni rahatsız etmişti, gösterim sırasında seyircinin filmi alkışlamaması gerekir. Orada kendimi üçkağıtçılık yapan, sloganlarla insanları kandıran bir politikacı gibi hissettim... Kaplumbağa, Rocky'den bir sahne gibiydi!

(24 Ptesi 12.00-19.00 Atlas büyük s.)

Çeviren: **Sarven Bingül**

ROLL KÜTÜPHANE

Boris Vian Sıradan İnsanlar İçin Peri Masalı (Güncel)
Douglas Coupland Komadaki Sevgilim (Parantez)
Edgar Allan Poe Klasik Cinayet Hikayeleri (Doğan)
Enis Batur Hatay'da Bir Rolls Royce (Altıkırkbeş)
François Maspero Kara Kumsal (İletişim)
Georges Perec Şeyler (Metis)
Halil Turhanlı Bir Erdem Olarak Sapkınlık (Çiviyazıları)
Henri Miller Uykusuzluk (Ara)
Henri-Frederic Blanc Uyku İmparatorluğu (Can)
İsmet Özel Bir Yusuf Masalı (Şule)
Jean Cocteau Derin Uykunun Söylevi (Sel)
Jean-Philippe Toussaint Banyo (Ayrıntı)
James Woodall John Lennon-Yoko Ono (İletişim)
Mehmet Taner Küflü Şimşek (YKY)
Mehmet Güreli Alope'nin Odası (Can)
Nurdan Beşergil Rüzgar Çıktı (Çağdaş)
Raymond Chandler Büyük Uyku (Metis)
Robert Schneider Uykunun Kardeşi (İletişim)
Sait Faik Şimdi Sevişme Vakti (Bilgi)
Roni Margulies Elsa (Adam)

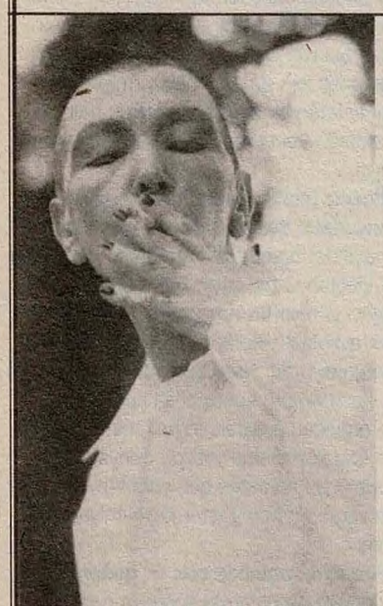

BRIGITTE FONTAINE

Yazdın mı, "Sefiller"i yazacaksın

Brigitte Fontaine, Fransız şansonunun rock'a, teknoya, dünya müziklerine açılan kapısı. Gainsbourg kadar popüler olmayan, hep marjinal kalan bir dişi-Gainsbourg. 60'ların ortalarında Jacques Higelin, Rufus, Areski gibi kalburüstü sanatçılarla başladığı müzik serüvenini sürdürüyor, hâlâ kart çocuk sesiyle cesur şarkılar yazıyor, söylüyor... Ve aşağıda da gördüğünüz gibi bol bol okuyor.

"La Symphonie Pastorale" adlı şarkınız Fransız edebiyatının klasiklerine adanmış bir eser. Hugo'dan Cocteau'ya sayısız büyük yazar arasında sizi en çok etkileyen hangisi?

Brigitte Fontaine: Senede en az bir kez Choderlos de Laclos'nun "Tehlikeli İlişkiler"ini mutlaka okurum. Kitabı ilk defa okuduğumda, daha henüz kızdım; zevkten, hayranlıktan ve ottan şaşkına dönmüştüm. Bu hayranlığım hâlâ aynı şekilde devam ediyor, bence mutlak bir başyapıt bu roman. Özellikle 19. yüzyılın büyük Fransız klasiklerine düşkün olduğumu söyleyebilirim, itiraf ediyorum, Stendhal, Balzac, Maupassant ve Victor Hugo, ne yazık ki...

Neden "ne yazık ki"?..

André Gide'in lafını tekrarlamak için "ne yazık ki" dedim. Bir gün ona da en büyük Fransız şairinin kim olduğunu sormuşlar, cevabı "Victor Hugo, ne yazık ki," olmuş. Aslında, onunla aynı fikirde değilim. Herhalde Gide ne Rimbaud'yu, ne Baudelaire'i, hatta ne de Verlaine'i okumuş. Buna karşılık, roman açısından soracak olursanız, bence doğru, Victor Hugo, hiç şüphesiz, 19. yüzyıl Fransız edebiyatının en büyük yazarı. "Sefiller" devasa bir şey, üstünden de üstün. Bir başka büyük kitap da Emile Ajar'ın "Onca Yoksulluk Varken" adlı romanıdır. O kitabı bir barda okumuştum ve aynı cümlede, hem ağlıyor hem de gülüyordum. Bunu anlatmak istiyorum, çünkü bilmem hatırlıyor musunuz, o kitapta Mohammed adında birisinin işlettiği bir kafeye takılan küçük Momo vardır. Mohammed iki şeye aşıktır: "Kur'an" ve "Sefiller". Bunları o kadar çok seviyordur ki, kafasında ikisi birbirine girmiştir. "Kur'an"dan bir şey anlattığını sanırken "Sefiller"den bahseder, "Sefiller"den bahsettiğini sanırken "Kur'an"dan söz eder. Şöyle bir laf eder: "Evladım Momo, yazdın mı, 'Sefiller'i yazacaksın", bence de kesinlikle öyle.

Sizde roman yazma arzusunu kim uyandırdı?

Muhtemelen sevdiğim ve anlatmak istediğim insanlar. Bir de tavsiye etmekte hiç tereddüt etmeyeceğim bir yazar: Colette. O gerçek bir usta. Üslûbu kusursuz, hatta bundan da öte, çünkü çok özgün: hem arızalı, inişli çıkışlı hem de lezzetli. Anlaşılması güçleştiği anlarda bile çok lezzetli. Ama yine de, belli birisinin bana yazma zevki aşıladığını söyleyemem. Aslında, günün birinde yazacağımdan emindim ve o gün geldi.

Edebiyatta diğer sevdikleriniz kimler?

Jean-Pierre Ceton'u çok beğeniyorum: "Rauque la ville" adlı romanı büyük bir mutluluk. Bir başka sevdiğim kitap da Ians August Shade adlı bir Danimarkalı yazarın 1943'de yazdığı romanı "Deux etres se rencontrent et une douce musique s'élève dans leurs coeurs" ("İki İnsan Karşılaşır ve Kalplerinden Tatlı Bir Müzik Yükselir")... Olağanüstü, delice, insanı sarhoşa çeviren, şehvetli, yumuşak ve kıyıcı, korkunç ve yüce, inanılmaz bir iştahla okuyor insan... Bunların dışında, altıncı yüzyılda, Doğuda, İran'da olağanüstü şairler, filozoflar ve tabii sufiler var. Benim en beğendiğim, ozan Ferideddin Attar. "Kuşların Dili"nin ve "Kutsal Kitap"ın yazarı. Ibn Arabi ise olağanüstü, sekiz cümlesinden en fazla birini anlasam da, inanılmaz yoğun, müthiş. Düşüncesinin tamamını anlayabilmek için herhalde bir sufi tekkesinden çıkmak lazım.

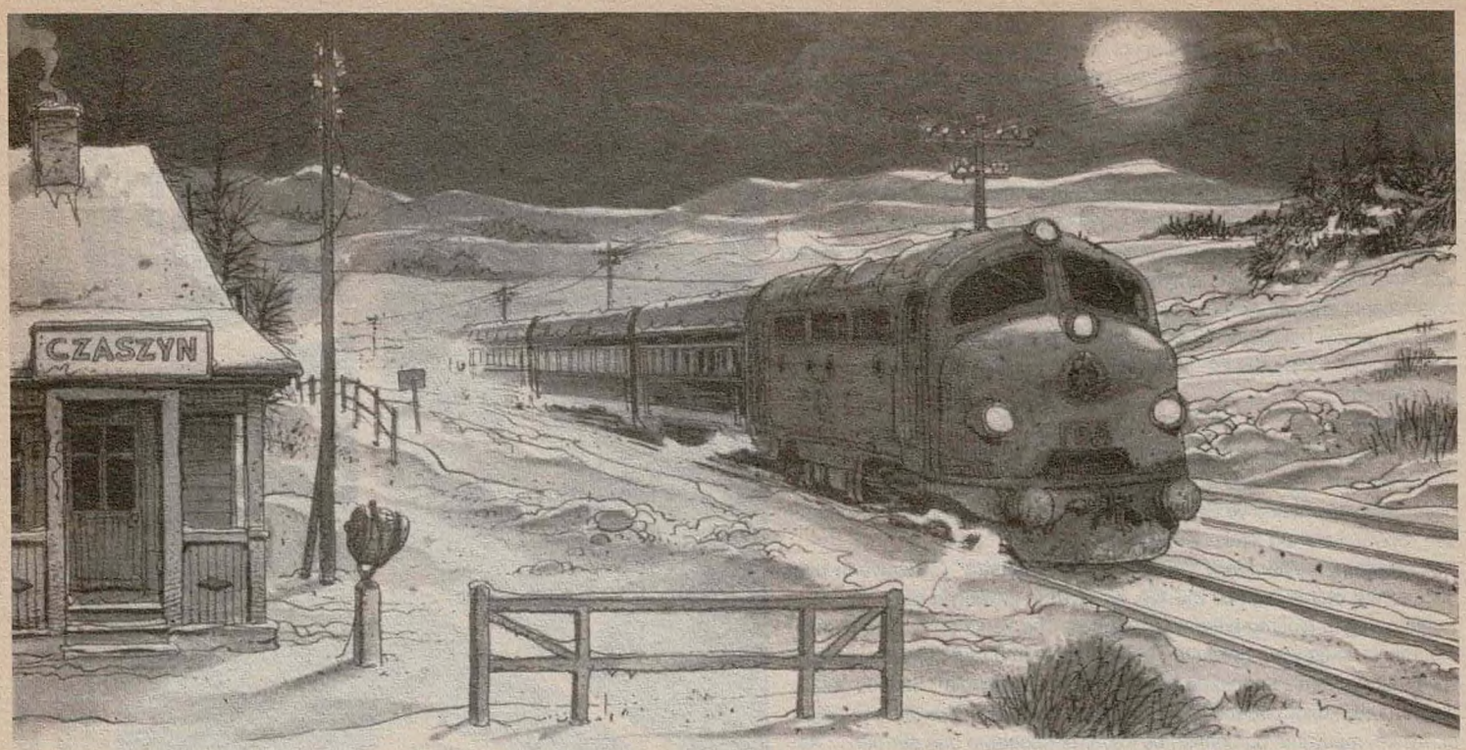

Enki Bilal

Tarihi bireyler mi yapar, yoksa kitleler mi? Bu eski soruya verilebilecek en umutsuz cevabı gözlerinizle görmek isterseniz, "Av Partisi" artık Türkçede. Enki Bilal'in, ortağı Pierre Christin'le birlikte hazırladığı "Av Partisi", envai çeşit siyasal entrikanın kılavuzluğunda Sovyetler Birliği'nde sönen umutları ve çözülüşü anlatıyor... Dünyanın en önemli çizgi romancılarından olan Enki Bilal, 1951 doğumlu bir sanatçı. Babası müslüman, annesi Çek. Çocukluğu Belgrad'da, eski bir Türk mahallesinin yakınında, sokaklarda top oynayarak geçiyor. Ailesiyle birlikte 10 yaşında Paris'e geliyor, Fransızcayı Tenten okuyarak söküyor. 14 yaşında çizgilerini sağa sola göndermeye başlıyor, 20'li yaşlarında önce dergilerde çizmeye koyuluyor, sonra yayınladığı albümleriyle şöhrete ulaşıyor. "La Foire aux immortels", "Femme piège" ve "Froid équateur" albümlerinden oluşan "Nikopol Üçlemesi", YKY tarafından Türkiye'de yayınlanan 83 tarihli "Av Partisi" ve Yugoslavya'daki trajediye ışık tutan "Sommeil du monstre" en önemli eserleri... Ayrıca "Bunker Palace Hotel" ve "Tykho Moon" isminde iki de uzun metrajlı filmi var. Bu ay kütüphanemizin başköşesine "Av Zamanı"nı yerleştiriyoruz ve çizgileriyle, plaklarıyla Enki Bilal'in dünyasına dalıyoruz.

Dehşet ve acı alay

Aldığınız ilk 45'liği hatırlıyor musunuz?

Enki Bilal: Müziğe hep özel bir ilgi duydum. Yoksulluk edebiyatı yapmak istemem ama, liseye kadar müziği sadece radyodan dinleyen çocuklardandım. Aldığım ilk plak Le Journal Mickey dergisinin düzenlediği resim yarışmasının ödülüydü. Yaptığım resimle 150. olmuştum. Ödülüm süper bir Roger Lanzac 45'liğiydi. Müzikle ilk tanışmam radyodan sıkı sıkı takip ettiğim Brel ve sonraları ye-ye'cilerdi. Büyüyünce, lisede, biraz marjinal arkadaşlarla küçük bir grup kurduk. O zamanlar Moody Blues'a hayranlık duyuyordum. 1968-69 yıllarıydı ve Eric Burdon ve Animals'ı keşfettiğimde yıldırım çarpmışa dönmüştüm. Burdon'daki şiddeti harika buluyordum. Derken, Pink Floyd ve özellikle de, bana göre en güçlü albümleri "Atom Heart Mother". Çok tuhaf bir şey, barındırdığı çılgınlık ve coşkuyla asla yaşlanmayacak, eskimeyecek bir makine gibi.

Aynı zamanlarda, bir de Stones - Beatles kapışması vardı...

Evet, yaşıtım herkes gibi ben de bu düellodan nasibimi aldım. İşin tuhaf yanı ben daha çok Beatles taraftarıydım. Sonra, 70'li yıllarda, birdenbire Beatles'dan sıtkım sıyrıldı. Hala da beni sıkar... *(gülüyor)* Tabii ki, dinlediğimde olağanüstü iyi buluyorum. Ama yine de, bugün Stones'u beğeniyorum. Özellikle de kırış kırış olan, yaşlanan, kötü, çökmüş yönleri için. Bu birbirinden kopamayan karanlık grubu seviyorum, güzel buluyorum, onları çizebilirim mesela. Ayrıca, müzikal bakımdan çok etkili bir sadeliği hala koruyorlar. Ha, bir de herkes gibi benim de Bowie dönemim oldu.

Punk'ın yükseldiği yıllarda kimlere takıldınız?

50'li yıllarda savaşın travmasını yaşayan Yugoslavya'da bindim bu trene... İnsanoğlunun kendisini çevreleyen dünyayla kurduğu ilişkiden daha önemli bir şey yok bence. Bu nedenle de yaptığım her şeyin siyasi bir yankısı oluyor. Her şey birbirine tutunuyor: insan insana, insan sisteme...

Clash aklıma geliyor... Beni çok derinden etkilemişlerdi. Sonra, belli türlere körü körüne bağlanmamak, daha seçici klasik bir kültür edinme çabasıyla caz dinlemeye başladım ve hâlâ dinliyorum. Miles Davis bugün hâlâ tam bir canavardır, Chet Baker ve Gil Evans hakikaten her zaman iyidir.

Ayrıca, bir de gitar kahramanları efsanesi var...

Bak işte o konuda benim için tek bir isim var: Frank Zappa. Onun hayranıydım. Herkesin unuttuğu, gözden uzak bir herifti, ama öldüğünde ben hakikaten çok büyük üzüntü duydum. Son derece etkileyici bir gitaristti, "Joe's Garage"ı hatırlasanıza. Onun dışında, bakalım neler var. *(raflarında CD'lerin yığılı olduğu dolaba gidiyor ve karıştırmaya başlıyor)* İşte, Peter Hammill. Onun albümlerinin çoğu var bende... Van Der Graaf'la keşfedilen, hâlâ bir şeyler yapmaya devam eden, bırakmayı kabul etmeyen bir adam... Sonra, Queen var. Herkes gibi ben de onları tanıdığımı sanırdım, ama bugün yeniden dinlediğin zaman, bütün bu hit parçaların ötesinde, şu ses, şu çılgınlık var. Bir anda yüce bir herifi keşfediyorsun.

Konserlere gider misiniz?

Hayır. Bunun için plan program yapmak, önceden her şeyi tasarlamak, bilet ayırtmak lazım. Tıpkı tiyatroya gitmek gibi. Oysa ben, projelerime, senaryolarıma, sürekli kafamı işgal eden şeylere gömülü bir halde yaşıyorum, öyle olunca da önceden pek uzağı göremez oluyorum. Kalabalık mı? Yo, sağol. Ben evimde oturmayı tercih ederim.

Peki hiç Black Sabbath'lar, Led Zeppelin'ler falan, bir hard rock döneminiz oldu mu?

Hayır, hayır! Asla... Asla dinlemem. Ayrıca, şu dance müziğinden de, bütün bu yeni numaralardan, Küba-İspanyol tarzından da en az o kadar nefret ediyorum. Tahammül ötesi. Hakikaten kafamı şişiriyor. Buna karşılık, yeni gruplar arasında No One Is Innocent'ın benim için bir yeri var. Onları, sözlerini, enerjilerini çok beğeniyorum.

Rap'e ne diyorsunuz?

Hıı... *(gülüyor)* Yanlış anlaşılmasın, Bilal bütün akımlara son derece saygılı bir çocuktur ama, kendimi bir rap CD'si alırken de düşünemiyorum bile. Ama aynı zamanda, bana çeşitli projeler için gönderdikleri bazı rap CD'leri var, dinledikçe onlarda bir samimiyet hissettim. Amerikalı rap'çilerin neler anlattıklarını anlayamıyorum. Oysa, bu söz üzerine dayalı bir müzik, dolayısıyla da saygıyı hakediyor, yüzyılın sonunda özel bir yeri var. Ama bütün yıl, gün boyu rap tüketenler için bu sözlerin hâlâ bir anlamı kalıyor mu, onu da bilemiyorum.

Ya tekno?..

Uzun bir süre kafamı şişirdi, ama tuhaf bir şekilde artık eskisi kadar rahatsız etmiyor... *(tereddüt geçiriyor)* Biraz caz gibi, çalışırken sesini kısıp dinleyebilirsiniz. Tekno ve Brian Eno. İnsan bunu dinlerken, kendi sinemasını yapıyor, kafanda filmler kuruyorsun.

Son çizgiroman albümünüz "Le Sommeil du Monstre" ("Canavarın Uykusu") somut olarak belli bir müziğe, bir albüme dayanıyor mu?

Sonlara doğru, albümü bitirmek üzereyken, The Verve'ün "Urban Hymns" albümüne rastgeldim, hakikaten benim albümümü tarif ediyordu. Üçlemeyi ilk tasarladığım zamanlarda bir Oasis dönemi geçirdim. Sadece onları dinliyordum, sonra birdenbire "Be Here Now" katlanılmaz gelmeye başladı. Ayrıca, medyanın bu herifleri bu kadar pohpohlayıp öne sürmesi... Aslında, eskinin Beatles - Stones tartışması bugün Oasis - Verve karşılaşması halini aldı sanki. Bu durumda, ben Oasis karşıtı, Verve taraftarı olurum. Bunların dışında, U2 dinliyorum, sonra bütün REM CD'lerini alırım. Michael Stipe'ın sesini, o çıplak, doğrudan ama duyarlı yanını seviyorum. Yani, sonuçta, evet rock'un benim kültürüm olduğu söylenebilir. Zaten şu sıralar "Sommeil du Monstre"un müzikal versiyonunu yapmaya niyetleniyoruz. Ama henüz hayal, proje aşamasında, Ruychi Sakamoto'nun, Natacha Atlas'ın, Ekova'nın adları geçiyor. Ayrıca, Sony'den 40 dakikalık müzik ve benim yaptığım desenlerden oluşan görüntüler halinde bir CD olarak çıkacak. Küçük bir dijital kamerayla çizim yaparken kendimi filme aldım. Sayfanın üzerinde duruyordum ve görüntünün, resmin oluşumu görünüyordu. Sekiz-dokuz dakika sürüyor, o da CD-Rom'da yer alacak.

Aylarca bir proje üzerinde çalıştıktan sonra, tatile giderseniz yanınızda CD götürür müsünüz?

Evet, Asya'ya seyahat etmeyi çok seviyorum. Orada, sevimli oteller, deniz, bungalow'lar var... Öyle zamanlarda, yanımda Bach götürürüm. Bak, Bach hakkında konuşmadık... *(gülüyor)*

Eğer bir müzik resimlerinizle özdeşleşecek olsa, sizce de bu Massive Attack olmaz mıydı?

Dur, tabii, tabii! Zaten bir projem hakkında onlardan cevap bekliyoruz.

Ya Fransızlar hakkında ne diyorsunuz?

Doğru bak, onlar hakkında konuşmadık... Bir kere Nougaro'dan başlayalım. Onun şarkıları olağanüstü, sanki film gibi, çok güçlü. Sonra, Bashung. Ben hep Bashung taraftarı oldum, çünkü iyi bir herif, çok çok iyi bir herif. Bir o, bir de Manset. Manset, benim pikabı olan arkadaşıma gidip de müzik dinlediğim dönemime denk düşüyor; "La Mort D'Orion"u, "On est Dieux"yü, "Animal On Est Mal"i keşfetmek hayatıma damgasını vurmuştu. Manset benim çizgilerimi de etkilemiştir. Şarkılarının sözleri içime işlerdi. Bazen gün içinde bir şeyle uğraşırken, birden hoop diye Manset'nin bir cümlesi çıkıp dilime dolanırdı... Kurgu-bilimi keşfettiğim, astronomiye, yıldızlara, galaksilere, ışık yıllarına merak sardığım dönemdi.

Anlaşıldı, uçuşa geçiyoruz...

Kurgu-bilim sevmek zeka belirtisidir... Ama, öyle sanıyorum ki, ben bir an önce 21. yüzyıla girmek için telaşlanıyorum, bence kurgu-bilim daha şimdiden geçmişe ait bir sözcük. Bu

deyimle bir alıp veremediğim var... Aynı zamanda da sanatsal ifadenin hakiki anlamıymış gibi geliyor. Çünkü gerçekten yaşananla aradaki mesafeye sözle anlatılamaz olana dair. Uzaya, gökyüzüne, Manset'ye... tutkun olmak açık olmak demektir sanki...

Gerçek hayatta bombalanan elçilikler, uyuşturucu kullanan bisikletçiler, sapkınlıkları ortaya çıkan devlet başkanları, binbir felaketle karşılaşıyoruz. On yıl önce bir çizgi roman senaryosunda bunları görsek, inanmazdık...

Çok matrak. Gazeteciler habire bana gelip "neden bu kadar karamsarsınız?" "çizgileriniz niçin bu kadar karanlık" diye sorular soruyorlar. Etrafınıza bir baksanıza... Olağanüstü. Ama benim aklım başımda. Ayrıca, ne çok istihza var...

"Le Sommeil Du Monstre" sanki sadece bir çizgi roman olmanın ötesinde bir mesaj vermeye çalışıyor gibi...

Sadece ustaca bir şekilde bazı şeyleri anlatmak üzere hikaye yapmak artık içimden gelmiyor... Ayrıca, Yugoslavya hakkında bir sürü saçma sapan şey okumuştum. Beş para etmez şeyler de duydum, iyi şeyler de. Ben bir bakış açısı ortaya koyuyorum, açık seçik. Eğer iyi incelenirse, bunun gerçekçi bir kitap değil, bir mesel olduğu görülür. Dehşet ve acı alay bir arada. İçimdekini boşaltmak için başvurduğum bencilce bir yöntem. Kendi anlamını kurmak okuyucuya kalmış.

Bu kadar karanlık, karamsar konular işlemenize karşın, çizgi romanlarınızın bu denli sevilmesini neye bağlıyorsunuz?

Bunu açıklamak benim açımdan zor. Çok geniş bir kesime seslenmek için ne yapılması gerektiği bilinebilseydi ya da çizer olarak, romancı olarak veya sanatın herhangi bir dalında insan kariyerini önceden tasarlayıp kurabilseydi çok fazla kolay olurdu. Benim çalışmalarımda okuyucuya aktarılan içtenlik, doğallık, otantiklik. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. İşin içinde hesap kitap yok. Oldukça karanlık, karamsar, ağır, çetin, sert ve şiddet dolu dünyaları çiziyorum, ama bunları takıntılı bir samimiyetle işliyorum, belki de okuyucuyu etkileyen budur. Ben grafik çalışmasını yazı çalışmasından ayrı düşünemiyorum. Christin'le yaptığımız çalışmalarda örneğin, çizimlerin yazının bir tekrarı, onun süslemesi, senaryonun basit ve doğrudan resimlenmiş hali olmaması çabası vardır. Bugün pek çok çizgi romanın zaafının bu olduğunu düşünüyorum. Metnin sağladığı görüntülerle, çizili anlatının görüntüleri arasında sürekli bir karşılaşma, bir çarpışma biçimi yaratmak gerek. Metin üzerinde öyle oynanmalı ki, okuyucu başka görüntüler üretmenin heyecanını duysun.

Kurgu-bilim kendi köklerini, geçmişi kazımadan, derinlemesine

araştırmadan ortaya çıkmıyor galiba, sizin için de bu durum geçerli mi?
İnsan olarak bütün birikiminizi taşıyorsunuz. Ben hafızaya çok inanıyorum. Benim çok seçici bir hafızam var, onu çok soyut bir biçimde kullanıp yaratıcı çalışmama aktarıyorum. Çok tuhaf ama, Belgrad'daki çocukluk günlerimi hatırlamakta zorlanıyorum. Bölük pörçük kırıntılar kalmış. Bazılarının yaptığı gibi hayatımı puzzle halinde, parçaları birleştirerek yeniden kurmayı beceremiyorum. Yine de, çizerken dünyalar yaratmak için bilinçli bir şekilde olmasa da hafızamı kazıyıp duruyorum. Kurgu-bilim için söylediğiniz de böyle bir şey herhalde. Kurgu-bilimin ötesinde, ben perspektiften söz etmeyi tercih ederim. Çünkü bir süreden beri kurgu-bilim yaptığım gibi bir duyguya sahip değilim; başlangıçta yapmıştım. Ama benim açımdan, üçleme bir kurgu-bilim değil. Bugünkü dünyamız hakkında, geleceğe dönük düşünceler diyebiliriz. Aslında, geçmişin, nispeten yakın geçmişin malzemelerini kullanıyorum, çünkü uzak geçmiş o kadar ilgimi çekmiyor. Çünkü benim tarihim, benim hikayem bu; geçmişten bugüne akıp gelmesi gayet normal... Ben 50'li yıllarda savaşın travmasını yaşayan Yugoslavya'da bindim bu trene... O zamanlar doğrudan şiddet olaylarıyla içiçe bir ortamdaydım. Bugün neysek onu, yarın ne olacağımızı canlı, yaşayan malzeme üretti. Bu, benim korkularımdan söz etmemin bir biçimi. İnsanoğlunun kendisini çevreleyen dünyayla kurduğu ilişkiden daha önemli bir şey yok bence. Bu nedenle de yaptığım her şeyin siyasi bir yankısı oluyor. Her şey birbirine tutunuyor: insan insana, insan sisteme...

"Froid Equateur"ün ("Soğuk Ekvator") son sayfaları hiçbir sistemin sizi tatmin etmediği izlenimi veriyor...
Ama artık ideolojik sistemler kalmadı. Hiç de kusursuz olmayan, hatta tamamen hatalı iki sistemin çöküşüyle bunu gördük: kapitalizm ve komünizm. Tabii komünizmin çöküşü daha gözalıcı oldu. Bunun getirdiği dramları hepimiz biliyoruz. Ama kapitalizm de bozguna uğradı; şimdi liberalizm gerçek bir ideoloji olmadan yeniden yapılanmaya çalışıyor. Eğer bugün Avrupa bir bütün olmakta bu kadar zorlanıyorsa, bunun nedeni ortak bir projenin olmamasıdır; bir korku, bir endişe, bir kaygı var sadece. Siyasetçiler içler acısı bir endişeyle yönetiyorlar, çünkü seçimlerden daha ilerisini, daha uzun vadeyi görecek kapasiteleri yok. İşte burada çok büyük paradokslar var. Gelecekte esin kaynaklarının azalması gibi bir tehditle karşı karşıya olduğumu hissetmiyorum, tersine, giderek daha çok şey olacak anlatacak.

Çizgi roman okuyucularınızla niçin daha az buluşur oldunuz?
Çok ilginç, çünkü böyle bir ünüm olduğunu sanmıyorum. Evet, fuarlara katılmamaya başladım. Fuar sistemi kabus gibi bir şey. Benim şahsen çok kalabalığım oluyor. Sonuçta, iki saat içinde en ufak bir temas kurmadan 200-300 kişiye kitap imzaladığımı fark ediyorum. Arada sırada kitapçılarda düzenlenen imza günlerini tercih ediyorum, çünkü buralarda daha az sayıda kişiyle karşılaşıyorsunuz, daha fazla vaktiniz oluyor.

Çizgi roman yapmaya devam edecek misiniz?
Tamamen özgür bir şekilde, başka ifade araçlarını da (sinema, dekor...) kullanarak devam edeceğim. Kendimi sadece çizgi romana hapsetmemek bana çok doğal geliyor. Ama tabii ki, çizgi romanı bırakmayacağım, çünkü çizgi roman çok lüks, çok olağandışı bir ifade aracı. Yalnızlık kavramı ender bulunan bir lüks; hele insan ünlü olduğunda bu daha da önemli, yayıncına hesap vermemek, istediğini istediğin gibi yapmakta özgür olmak çok büyük bir şans! Böylesi bir özgürlük başka hangi alanlarda var bilemiyorum. Sinemada çok az sayıda yönetmen bu kadar özgürlüğe sahip, çünkü sinemada özgürlük devasa bütçelere bağlı, en büyük yönetmenler bile finansal sorunlara bağımlılar.

Genç yazarların bu "lüks"e ulaşması zor değil mi?
Çizgi roman faaliyeti tamamen özgür olduğunda, maddi zorlamaların dışına çıktığında bir lükstür. Bugün, yeni başlayanlar son derece zor bir dönemdeler.

Çok da meraklısı var ama...

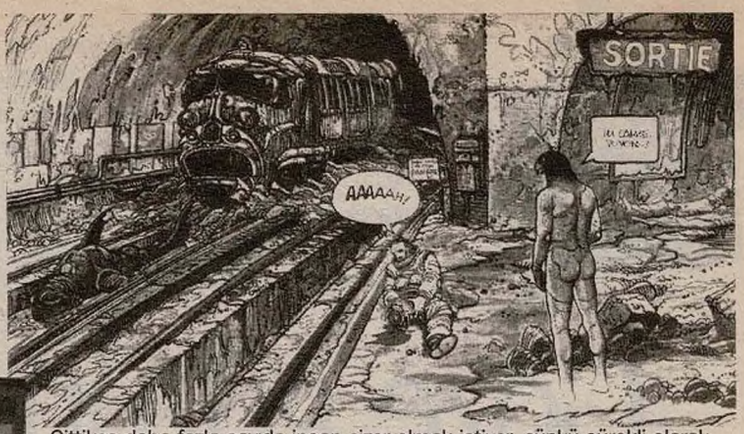

Gittikçe daha fazla sayıda insan çizer olmak istiyor, çünkü sürekli olarak görüntülerin bizi çevrelediği, kışkırttığı, cezbettiği bir dünyada yaşıyoruz: video, sinema, iletişim, her şey görüntüden geçiyor. Ama yine de, şu anda 80'li yıllardaki kadar çizer adayı olduğundan emin değilim. Hatta sanki daha azmış gibi geliyor bana. Çünkü çok büyük bir çeşitlilik var. Görüntü alanında çok farklı yollar var. Çizgi romanın sorunu artık eskisi kadar desteğin kalmaması, eskisi gibi dergiler yok. Benim en gençlerinden olduğum bir kuşak ve biraz daha genç kuşak hala belli bir rahatlık içinde çalışıyor, ama yeni başlayanların işi zor.

Sinemaya ilginiz çizgiromancılığınızın doğal uzantısı mı?
Sinema benim için bir çocukluk tutkusu. 9 yaşındayken Belgrad'da bir filmde oynamıştım. Filmin kameramanına inanılmaz bağlanmıştım. Sonra, Fransa'ya gelince, her pazar sinemaya gider, western'leri, şövalye filmlerini seyrederdim. Lise yıllarına kadar hep bütün popüler filmlerini seyrederdim, sonra, auteur' sinemasını keşfettim. Benim için çizgi roman tutkusu sinemadan hiç ayrılmamıştır. Benim için sinema ve çizgi roman hep aynı anda varolan iki tutkuydu. Çizimi de sinemayı da aynı zamanda, çok küçük yaşlarda keşfettim. Sinemacı olarak yaptıklarım çizer yanımdan büyük ölçüde besleniyor. Sinema da başka imkanlar getiriyor, ses, hareket, duygular... Ayrıca, ekip çalışması da hoşuma gidiyor. Ama kendimi tamamen başka bir şeye vakfetmek üzere çizgi romanı asla bırakmam. Sinema, çizim konusunda beni ateşliyor. Çizgi romanla ilk tanıştığımda, hikayeler anlatma arzusu duyuyordum. Çizgi romanın temeli, çizimle metni evlendirmektir. Hikaye anlatma oyunudur. Bir anlamda sinemayla aynı işleve sahiptir. Sinema yapmak, yeniden çizme arzusu uyandırıyor, çizmek sinema arzusu yaatıyor ve böyle gidiyor. Benim hikaye anlatma kültürüm hem sinematografik hem de romanesk. Benim grafik sanatçılığımda edebiyatın da büyük katkısı vardır. Kendimi sadece çizgi romancı olarak görmüyorum. Çizgi roman yaparken hep bir yandan da sinemanın hayalini kurdum. Ama bu sinemayı çizgi romandan üstün gördüğüm anlamına gelmez. Hatta yaratma özgürlüğü bakımından sinemanın çizgi romanın gerisinde olduğunu düşünüyorum. Çünkü sinema bir sanayi, çok fazla zorunluluk, çok fazla kısıtlama var, geniş bir kesime seslenmeniz gerekiyor...

5. kısım

"Göze gözün eski yasası herkesi kör bırakır. Ahlaka aykırıdır çünkü muhalifinin anlayışını kazanmaktansa onu aşağılamayı diler, onu kendine çevirmektense yoketmeyi arzu eder. Şiddet ahlaksızdır çünkü sevgiden ziyade nefretten gelişir. Cemaati yıkar ve kardeşliği imkansız kılar. Toplumu diyalog yerine monologa terkeder. Şiddet kendi yenilgisiyle biter. Sağ kalanlarında kin, yıkıcılarında ise gaddarlık yaratır..." Martin Luther King böyle derken Malcolm X meşru müdafaadan bahsediyordu. Siyah mücadele iki kutup arasında gitti geldi. Erdir Zat'ın değme filme taş çıkaracak heyecanlı tarihçesi bu ay da gerilimi düşürmüyor: Crips ve Bloods çetelerinin eski kan davası, Los Angeles'ı darmadağın eden ayaklanmalar, "homeboy"luğun, çete yoldaşlığının manası... Tuğlalardan, taşlardan otomatik silahlara, Martin Luther King'den Rodney King'e giden cefalı yol... Teybe bir hiphop koyun, buyurun...

Göze gözün eski yasası

1992 Los Angeles ayaklanmalarından hemen sonra gazetelerde yer alan bir küçük haber bütün o hengamenin arasında unutuldu gitti. Haber, Los Angeles'ta, Nation of Islam'a (İslam Ümmeti) ait bir camide Louis Farrakhan'ın California temsilcisi bir imamın arabuluculuğuyla bir araya gelen Bloods ve Crips çetelerinin barış anlaşması imzaladığını duyuruyordu. Çete liderleri gene o günlerde LA'deki bir başka camiden yapılan canlı radyo yayınında şunları söyledi: "Bu ibadet yerinde müslümanlarla birlikteyiz, çünkü temelde onlar bizim inandığımız, istediğimiz, uğrunda dövüştüğümüz şeye inanıyorlar. Bizi destekliyorlar ve bize öğütte bulunuyorlar... Müslümanlar seninle bir insanla konuşur gibi konuşur. Kırmızı veya mavi renk taşıyorsun diye, Blood veya Crip olduğun için seni küçümsemezler. Sana küfretmezler, katil muamelesi yapmazlar. Sana insan olarak saygı gösterirler. Bizim de istediğimiz budur, saygı görmek. Bize de başkalarına davranıldığı gibi davranılsın..."

O sıralarda medya, İslam Ümmeti'nin yayın organı The Final Call'un kapağında Ice-T, Ice Cube, Chuck D, Sister Souljah ve Farrakhan'ı bir araya getiren fotoğrafa odaklanmıştı, ama fotoğrafın kadrajına girmeyen tarafta bambaşka bir oluşum yeşeriyordu. İslam Ümmeti'nin tarihi boyunca doğal lider Elijah Muhammed'in sadık sağ kolu olan Farrakhan, onun 1975'teki ölümünden sonra bile tahta oturmak için uzun yıllar bekleyen sabırlı bir lider olarak siyasal yaşamının yükseliş dönemine girmişti. Nicedir sözünü ettiği "Allah'ın ordusu" sonunda kuvveden fiile dönüşüyordu. Öte yandan, barışçı bir yol izlemeye karar verdikten sonra, marjinalleşip eski nüfuzunu yitiren Black Panther Party'nin 60'lardaki silahlı radikalizminden esinlenerek gelişen iki büyük gang ilk kez legal platforma adım attı. Medyada "organize suç çetesi" olarak geçen ganglar, mensuplarınca "halk ordusu" olarak kabul ediliyordu. Kimdi bu insanlar? Neden "gang-banging" yapıyorlardı? Onca yıl birbirine karşı kan davası güttükten sonra şimdi neden barıştılar? Rap'in başına gelen "gangsta"nın gerçek yaşamdaki karşılığı neydi?

Toplumsal cinnet ve Paskalya matemi

"Ayaklanmalar başlamadan hemen önce, 92'de, Paskalya'ya bir hafta vardı, 55 ile Figueroa'nın köşesindeki hamburgercideydim. Küçücük bir kız bana doğru yürüdü, beş-altı yaşlarındaydı, bir el ilanı verdi. İlan şöyle diyordu: Gelin bu Paskalya'da içinde ölüm olmayan bir haftasonu yaşayalım. Cuma gecesi saat 12'den pazar geceyarısına kadar kimse kimseyi öldürmesin, gelin hiç-öldürmesiz bir haftasonu yaşayalım.' Dileği yerine gelsin diye dua ettim. Ne yazık ki el ilanını veren bir yetişkin değil, küçücük bir kız çocuğuydu... Sonra, ayaklanmaların ortasında Crips ve Bloods arasında bir şeyler olacağını hissettim, o noktada birbirlerinden öç almak için koşan bazı kardeşler ortaya çıktı. Derken, Bloods ve Crips bütün şehirde çatışmaya başladı." Olayların canlı tanığı, defalarca hapse girip çıkmış eski bir gangsta olan Q-Bone anlatıyordu bunları.

Ayaklanmalar Rodney King'i döven polislerin beraat etmesine duyulan öfkenin spontane olarak patlamasıyla başlamış, ama kısa sürede protesto havasından çıkıp dizginlenemez bir toplumsal cinnete dönüşmüştü. Çete liderleri gangsta müfrezeleri üstündeki kontrollerini tamamen yitirmişti. El altında ne kadar silah varsa ortaya çıkmış, bu, düşmanı belirsiz sokak savaşının daha da körüklenmesine neden olmuştu. Chicano-Latino gangların siyahlarla birlikte dükkanlarının yağmalanmasına karşı silahlanarak cephe oluşturan Korelilere saldırması Los Angeles'ı makinalı tüfeklerin, hatta roketatarların konuştuğu bir içsavaş kenti haline getirdi. Çete liderleri gangstalarını kontrol altına aldığında ise iş işten geçmişti. Ortalık sakinleştiğinde iki taraf da kara kara düşünüyordu. İşte bu noktada, Farrakhan'ın barış çağrısı geldi. Blood'ların lideri General Robert Lee ile Crip'lerin lideri Godfather Jimel Barnes camide barış yemini etti. Böylelikle yirmi yıldır süren kan davası sona erdi. Kısaca Bloods olarak bilinen LA Brim Blood Ordusu'nun kurucularından General Robert Lee, gangstaların "come out" (açılma) kitabı olarak kabul edilen "Uprising" kitabında şöyle diyordu: "İki kuşaktır gang çatışmasının içindeyim ve artık amacım gang savaşlarını durdurup barışı getirenlerden biri olmak. Artık amacım gençler ve gang üyelerine yönelik projeler, programlar hazırlayıp daha iyi bir yaşam düzeyine kavuşmalarını sağlamak." General Lee kendini bir gangster olarak görmüyor. "Kardeşlerime de her zaman söylediğim gibi, kendimi asla bir gang üyesi olarak kabul etmedim, ben bir Brim Ordusu askeriyim. Bazı arkadaşlar

'Brim gang' der, ben 'Brim ordusu' demeyi tercih ederim, çünkü hep halkın askeri olarak hissettim. Bana göre en büyük gang Los Angeles Polis Departmanı'dır."

Beşikten mezara orijinal gangsta

Crips'in kurucusu ve ruhani lideri "Godfather" Raymond Washington, bir gün en yakın arkadaşı "Godfather" Jimel Barnes'a kafasındaki gang projesini anlatırken cebinden çıkardığı bir bebek karyolası fotoğrafını gösterip gang'ın adını açıkladı. "Crib", yani beşik sözcüğünü çağrıştıracak biçimde "Crip" diyecekleri: "Beşikten mezara, Crip'ler asla ölmeyecek, çoğalacak. Bir gün göreceksin, kuşaktan kuşağa Crip'ler dünyayı kaplayacak." Raymond'un lakabı RIP'ti. C-RIP adı aynı zamanda onu da ölümsüzleştirecekti. Jimel liderliği paylaşma teklifini kabul etti. Yıl 1968'di. Bloods ise 1969'da, sonradan esrarengiz bir şekilde meçhule karışacak olan Eddie adında bir gangsta tarafından kuruldu. Gang'a nefer olarak katılan Robert Lee zamanla generalliğe kadar yükselecekti.

Siyah mafyanın bütün Amerika'da etkinlik kazandığı ve ülke çapında büyük bir eroin pazarının oluştuğu yıllardı. Uyuşturucu ticareti yoluyla yoksul yaşama alternatif oluşturacak cemaat ekonomileri yaratmayı hedefleyen ganglar böylelikle ortaya çıktı. Ama gang olgusunun LA gettolarında belirmesi 60'ların başlarına kadar uzanıyordu. Gladiators, Businessmen, Blood Alleys ve General Lee'nin küçük bir sempatizanı olduğu Rabble Rousers çeteleri ilk ganglar olarak anıldılar. "Gang-banging" denen çete savaşları da ilk kez bu yıllarda görüldü. Anlatılanlara göre her şey aşağı yukarı günümüzdeki gibiydi, sadece o zamanlar daha az kişi ölüyordu. Modern zamanlarda iki araba dolusu insan tüfekler, Uzi'ler, AK'ler, 9 mm. tabancalarla çatışırken, eskiden şişeler, tuğlalar, kalas, beyzbol sopası, kriko ve bıçak gibi ilkel silahlar kullanılmıştı. Siyahların acımasızca birbirine girdiği çatışmalar Watts ayaklanmalarına kadar devam etti.

General Robert Lee, 1965 ağustosunda patlayan Watts ayaklanmasını küçük bir çocuk olarak yaşadı: "On yaşlarındaydım. Her taraf ateşe verilmişti. Ambulanslar, polis arabaları caddelerden jet gibi geçiyordu. Kuyumcular, içki dükkanları yağmalanıyordu. Herkes içki içiyor, etrafa molotof kokteylleri savuruyordu. Biz çocuklar çok eğlendik. Annem beni odama kitledi ama pencereden kaçtım." İlk olarak

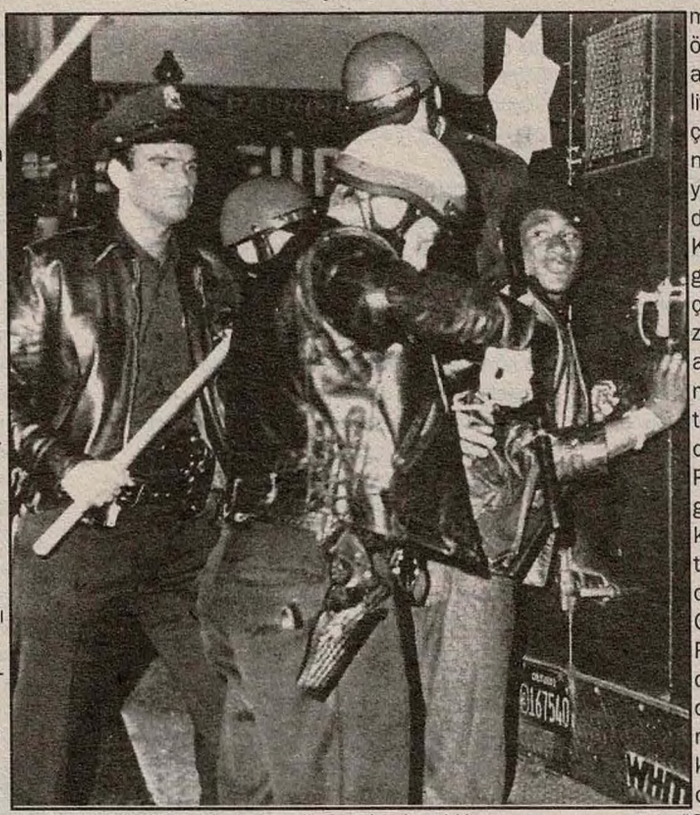

1964'te siyah Amerika'nın başkenti Harlem'de başlayan cemaat ayaklanmaları günümüze kadar dönem dönem yaşanageldi. Ama 34 kişinin ölümüne 900 dolayında kişinin yaralanmasına yol açan Watts ayaklanması, 1992'deki Los Angeles ayaklanmalarına kadar yaşanan en büyük ayaklanmaydı. Onun sonrasında da gang çeteleri bir barış anlaşması yaparak 1968'e kadar çatışmadılar. Döneme damgasını vuran siyah politik bilinç, getto gençlerini insan hakları mücadelesi içinde kaynaştırmayı başarmıştı.

Mavi gözlü şeytan

Kızıl bayrak taşıyıp kırmızı aksesuarlar takan Bloods ile üniforma rengi olarak maviyi kullanan Crips arasındaki kan davası 1971'de, Brim mensubu Li'l Country'nin Crips tarafından öldürülmesiyle başladı. Örgütün sevilen elemanının intikamını almak için derhal misillleme yapan Bloods, 1992'ye kadar her ölüm yıldönümünde Crips'ten kurbanlar aldı. Bloods, rakibine nazaran daha politik bir kimlik taşıyor, gerilla ordusunu çağrıştıran bir örgütlenme modelini benimsiyordu. General Lee şöyle anlatıyor: "Kara Panterler her yerdeydi, onun dışında US (United Slaves-Birleşmiş Köleler) ve İslam Ümmeti vardı. Bana göre Kara Panterler LA'de hepsinden çok daha fazla şey yaptı. Malcolm güzel konuşuyordu, ama eyleme gelince aynısını yapamadı. Eğer dediğini yapamıyorsan, benim için hiçbir kıymeti yoktur. Huey P. Newton öyle değildi, ne dediyse yaptı. Ben George Jackson, Huey P. Newton, Bobby Seale, H. Rap Brown gibi kardeşlerin yolunu izledim... Huey kardeşi beyazlar da çok seviyordu. Nitekim, Jane Fonda ona San Fransisco'daki evinde yıllarca baktı."

Godfather Jimel Barnes ise öteki lider Raymond Washington'ın öldürülmesinden sonra, Crips'in değişmez lideri oldu. Gene de ikiz yönetim ilkesini benimsediği için Tookie adında bir genci kendi gibi kasları sağlam bir gladyatör olarak yetiştirip örgütün ikinci adamı yaptı. "Gang her zaman negatif bir şey demek değil," diyordu Barnes, örgütlenmenin gençleri bir araya getirip kaynaştıran, onları başta spor olmak üzere rekreatif etkinliklere yönlendiren, ortak sorunlarına kolektif çözümler bulmaya çalışan, Afro-Amerikan komünal yaşam geleneğini canlı tutan pozitif bir yanının da bulunduğunu belirtiyordu. Nitekim çete mensuplarının gettolarda arabalarını parkedip toplandığı noktalarda yapılan gangsta rap gig'leri, bu gençle-

aylık kitap ve eleştiri dergisi

virgül,

sayı 29

Melih Cevdet Anday Ali Galip Yener
Platon'da Kadına Duyulmayan Aşk Filiz Dingil
Söyleşi: Atilla Şentürk, Nikolaj Frobenius, Cem Akaş
Bizi Biz Yapan Hikâyeler Naci Bostancı
Polisiye Romanlar Ömer Türkeş
Cennetin Dilleri Özgür Taburoğlu
İlkgençlik Kitapları Yeşim Topraksız
Mithat Şen ve Beden Yazısı Yalçın Sadak
Yeni Toplumsal Hareketler Yaşar Çabuklu
Okumanın Halleri: Büyümek Sırma Köksal
Türk Meşhurları Ansiklopedisi Ahmet Eken
'Homojenleştirme' Sorunu Üzerine Berna Ülner
Proust Yaşamınızı Nasıl Değiştirebilir Göksun Yazıcı
Osmanlı Şiiri Antolojisi Murat A. Karavelioğlu
Divan Şiirinde Kadın Mustafa Şerif Onaran
Reşat Nuri Tomris Uyar
Çetin Altan Nuray Mert
Gürsel Korat Tufan Gündüz
George Braque Enis Batur

pusula yayıncılık tel: 0212. 252 42 80 • faks: 0212. 293 15 44

rin değişmez müziği haline geldi. Rapçiler liriklerinde her zaman gang çatışmalarını kesip bütünleşerek hipergettoları soluksuz bırakan endüstri sonrası toplumsal çöküntüye karşı bir direniş ortamı oluşturmaya çalışıyorlardı. Başardılar da. Godfather Jimel Barnes, LA'in gangsta rapçilerine şükran duyduklarını belirtiyor: "Crips olsun, Bloods olsun, gangsta gençliğin içinde birçok akıllı, yetenekli çocuk bulunduğuna inanıyorum. Ama onlar bu cevherin farkında bile değiller. Bu yüzden rapçi kardeşlerimizin yaptıkları çok önemli. Ice-T, Ice Cube, Dr. Dre ve diğer kardeşlerimiz yeteneklerini ortaya koyarak gençlere yol gösterdiler."

General Robert Lee, gangsta yaşamına ayak bastığı sıralarda bir gün, bir arkadaşının gelip "Şeytan kim biliyor musun" diye sorduğunu hatırlıyor. "Hayır, dedim. Yoldan geçen polis arabasını gösterdi, içinde beyaz genç bir polis vardı. 'İşte şeytan' dedi. Mavi gözlü şeytan. İnandım, çünkü daha küçücük bir çocukken polis saldırısına uğramıştım..." Getto insanlarında polise karşı derin bir nefret vardı. Tam da bu yüzden NWA'nın "Fuck Tha Police"ini ilk duyduğunda getto gençleri sevinçten çılgına döndü. Çünkü içlerinden birileri çıkıp polislere açıkça küfreden bir parça yapmış, üstelik bunu legal yollarla plağa kaydederek piyasaya sürmüştü. Böyle bir şey sahiden cesaret istiyordu. Hiphop kültürde fanatik bir biçimde mutlak saygıyı ifade eden "respect!" ünlemi, siyah kominitelerde bir tür sevinç yaratan böyle oturaklı davranışları ifade etmek için kullanılıyordu. Nihayetinde, bu bir onur kazanma savaşıysa, boombox'larla dolaşan b-boylar devriye gezen polis arabalarının yanından geçerken "Fuck Tha Police"in sesini iyice açarak içinden kıs kıs gülme fırsatını kaçırmayacaktır. Ne var ki, bu karşı tarafın dişlerini sıkıp, kafasını ısrarla sallayarak "ben sana gösteririm" mesajı göndermesine de yol açacaktır.

Adaletin bu mu dünya

Ice Cube, 1991'de Rodney King'in acımasızca dövülmesinin ardından televizyonda verdiği demeçte "Bu bizim her gün karşılaştığımız bir şey; tek fark, bu defa bir kamera vardı" demişti. Harvard Üniversitesi'nden ekonomist Richard Freeman'in endüstri sonrası kentsel durumu ele alan raporu 1989'da, LA'de yaşayan 15-35 yaş arası Afro-Amerikanların yüzde 35'inin tutuklandığını ortaya koyuyordu. 1990'a girer girmez gerçekleştirilen "Çekic Operasyonu" sırasında 50 binden fazla siyah kodesi boyladı. Yüksek nüfuslu kentsel alanlar içinde Amerika'nın sakin noktalarından biri olması umulan başkent Washington DC'de, 1982 yılı içinde tutuklananların yüzde 70'i 45 yaşın altındaki siyahlardı, giderek kentte yaşayan siyah erkeklerin yüzde 85'inin yaşamının bir noktasında hapse düştüğü saptandı. "Delinquent" (Suçlu) filminde beyaz orta sınıf rock & roll gençliğinin kriminal eğilimlerini anlatırken, baba katili, karşı cinsin elbiselerine yönelik fetiş, suç üreten aile ve teen-age intiharı gibi toplumsal sinir uçlarına cesurca dokunan underground sinemacı Peter Hall şunları söylüyor: "Herkes bilir, azınlık mensupları, özellikle siyah ve hispanik gençler sudan gerekçelerle polis tarafından durdurulup aranır. Gene herkes bilir ki, bu ulusal bir şaka haline gelmiştir, iyi bir avukatın yoksa mahkemede hiçbir sonuç elde edemezsin. Bu yüzden, ufak tefek suçlar yüzünden veya hiçbir şey yapmadığı halde haksız yere hapse giren bu çocukların sabıka kayıtları hızla kabardı. Böylece kriminal rap tabakası giderek büyüdü. Bunlardan bazıları, hiçbir cürüm işlemedikleri halde, birçok anlamsız tutuklanma sonucu kabaran sabıka kayıtları yüzünden faili meçhul bir vakayı kapamak isteyen polisler tarafından rahatça kullanıldı; 'bu zaten yollu' diye düşünerek dosyaya bir ciddi ceza daha eklemekten çekinmediler. Tabii hapiste geçirdiğin zaman arttıkça daha çok kriminal oluyorsun. O.J. Simpson davası, Amerika'nın, eğer çok iyi avukatların ücretini ödeyebiliyorsa, siyah erkeklerin bile cinayetten berat edebileceği noktaya eriştiğini gösteren en ilginç olaydır."

Başkan Bush, Seattle, Las Vegas, Atlanta, San Fransisco ve New York gibi kentlere de sıçrayıp ülkede buz gibi bir terör korkusu yaratan Los Angeles ayaklanmalarından sonra, sıkıyönetim altına alınan bölgeye gidip 38 saat süren bir inceleme gezisi yaptı. Gezi sonrasında şöyle dedi: "Ülkenin birçok yerinde meydana gelen olayları doğru bulmuyorum, bu durumda statükoya dönmemeliyiz. Burada değil. Başarısızlığın, nefretin, yoksulluğun, umutsuzluğun egemen olduğu herhangi bir kentte değil." Bush aynı demecinde ayaklanmacıları tanımlarken "sorumsuz" tabirini bir kez daha kullandı. Başkanlığı boyunca gettolar konusunda "kişisel sorumluluğu teşvik eden programlar uygulanması" şeklinde ciddiyetten uzak, ekonomik marjinalizasyonu hiçe sayan, ırkçı bir politika izlemişti. Oysa, Reagan-Bush döneminin getirdiği toplumsal çöküntüyü çarpıcı bir biçimde belirleyen bir istatistik raporu, Harlem ve Güney Merkez LA'de yaşayan siyahların ortalama yaşam süresinin üçüncü dünya ülkelerinin en yoksullarından biri olan Bangladeş'ten daha az olduğunu ortaya koydu. Bush yıl sonunda yapılacak başkanlık seçimlerindeki şansını LA olayları yüzünden büyük ölçüde riske sokmuştu. Reagan-Bush döneminde iyice güçlenen ekonomik liberalizmi, sosyal liberalizmle tamamlamayı vaat eden Bill Clinton ise, LA ayaklanmasını çok iyi kullanarak 30 milyonu aşkın nüfusuyla ülkede yaşayan en kalabalık azınlık grubunu oluşturan siyahların oylarını kendine çekmeyi başardı; 12 yıllık Reaganizmden olumsuz yönde etkilenen öteki azınlıkların, işçi sınıfının, kadınların ve eşcinsellerin oylarına yöneldi. Peter Hall, 1992 seçimlerini şöyle yorumluyordu: "LA ayaklanmaları olasılıkla Clinton ve Demokratların kazanmasına yardım etti. Çünkü orta sınıfın kentli yoksul halkın kızgınlık ve düş kırıklığına karşı hâlâ duyarlı olduğunu kanıtladı. Artı, Rodney King davası polisin yeteri sıklıkta cinnet geçirdiğini ve mahkemelerin alenen adaletsiz olabileceğini gösterdi. Evet, sistem adaletsizdi, daha da kötüsü, birçoğumuzun ölümüne yol açabilirdi. LA ayaklanmaları Reaganizme karşı bir dalgaydı, ama mafyanın başka ırktan insanları arabalarıyla sürüklediğini görmek kimseyi arkasına almadığına göre pozitif bir dalga değildi. Reganizme karşı çirkin bir tepkiydi."

Kralların laneti

Hiphop sinema, ayaklanan genç kuşağı, başta John Singleton'ın LA getto yaşamına neredeyse bir belgeselci kadar sadık kalan "Boyz In The Hood", Ernest Dickerson'ın "Juice" ve Hughes Kardeşler'in "Menace II Society" filmlerinde etraflıca anlattı. Irkçılığı çok önceleri "Easy Rider"ın finalinde apaçık bir biçimde gözler önüne seren usta Dennis Hopper'ın "Colors" filmi, toplumsal dışlanmayı genç sinemacıların yanına bile yaklaşamayacağı sipsivri bir boyutta ele alıyordu. Spike Lee'nin "Do The Right Thing" adlı ilk filmi ise ırksal düşmanlık, ayrımcılık, isyan gibi olguları LA olaylarından üç yıl önce Brooklyn'deki bir mahallenin renkli mikrokozmosunda işlemişti. Film dönüp dolaşıp iki büyük siyah liderin şiddete bakışındaki çelişkide düğümleniyordu. Bu aslında hiphop kuşağının açmazıydı. "Bir ırksal-adalet meydana getirme yolu olarak şiddet hem uygulaması imkansız, hem de ahlaka aykırıdır," der Martin Luther King Jr. "İnişi büsbütün tahrip ile sona eren bir helezon olduğu için uygulaması imkansızdır. Göze gözün eski yasası herkesi kör bırakır. Ahlaka aykırıdır çünkü muhalifinin anlayışını kazanmaktansa onu aşağılamayı diler, onu kendine çevirmektense yoketmeyi arzu eder. Şiddet ahlaksızdır çünkü sevgiden ziyade nefretten gelişir. Cemaati yıkar ve kardeşliği imkansız kılar. Toplumu diyalog yerine monologa terkeder. Şiddet kendi yenilgisiyle biter. Sağ kalanlarında kin, yıkıcılarında ise gaddarlık yaratır." Malcolm X ise farklı bir bakış getirir: "Nefsi müdafaa olarak şiddet kullanmaya karşı değilim. Eğer içinde kendini sayunma varsa, zaten ona şiddet demem, akıllılık derim."

General Lee ve Blood'ları

Farrakhan ve İslam Ümmeti hakkında daha fazla bilgi için bkz. "Allahın Batısında", Gilles Kepel, *Metis Yayınları*

Ice Cube'un "Death Side" adlı parçasında LAPD'den bir polis tehditkar bir edayla "Sana kral gibi davranacağız" der. "Hangi allahın cezası kral" diye atılır Ice Cube ve yanıtlar: "Rodney King! Martin Luther King! Ve bütün allahın cezası Afrika kralları!" Bu noktada, hiphop'un birçok grupta görülen nasyonalist kimliği berraklık kazanır. Ice Cube üç adımda "kökler"e ulaşmıştır. Rodney King, 90'larda had safhaya varan resmi ırkçılığa karşı oluşan siyah bilincin simgesidir. Karanlık bir suikasta kurban giden Martin Luther King'in adının zikredilmesi ise siyah militanlığı vurgular ve 60'larda sözde kazanılıp pratikte yerine getirilmeyen sivil hakları, kamerayla sabitlenmiş bir vahşeti göstererek hatırlatır. Afrika krallarının da benzer bir akıbeti olmuştu. Batı'nın köle ticareti döneminde Gana, Mali, Songhai gibi antik Afrika imparatorlukları tamamen yokedildi. Bu durumda, siyahların önündeki tek yol, köleliğin izlerinden bütünüyle kurtulup anavatan Afrika'daki güçlü uygarlığı tekrar kurmaktır.

Tarihsel travmanın atlatılabileceğine inanmayan nihilist gangsta rap de sonunda bütün öteki Afro-Amerikan kuşaklar gibi bir "bellek" sorununa saplanıp kalır. Böylece, gangsta rap'in kötümser kaderciliği, Afrika-merkezli bir nasyonalizme, Pan-Afrikanizme varır. Ice Cube bunu açıkça dile getiriyor: "Kendimiz hakkında sınırlı bilgimiz var, bu bizi bir zenci zihniyetine yönlendiriyor. Siyah gençler için en iyi yer İslam Ümmeti'dir." Ice-T de aynı fikirdeydi ve hiphop kuşağına Farrakhan'ın sahip olduğu odaklanmayı, yoğunlaşmayı öneriyordu. Giderek gang liderleri General Robert Lee ve Godfather Jimel Barnes da Farrakhan'ın yolunda birleşmişti. Siyah ütopya antik Mısır'a, tarihin muamması o görkemli uygarlığa çıkıyor. Önceleri Elijah Muhammad, İslam Ümmeti'nde bulunduğu devrede Malcolm X ve bugün Louis Farrakhan'ın anlattığı "kayıp Shabbazz kabilesi"nden geldiklerine inanan siyah delikanlılar sahte altın kolyelerde antik Mısır'la ilgili simgeler taşımaktan, kızlar Kleopatra çağrışımı yapan kostümler giymekten fanatik bir gurur duyuyor. Rap liriklerinde, graffitilerde, albüm kapaklarında antik Mısır'dan unsurlar hep kullanılageldi. Hatta X-Clan konuyu antik Yunan uygarlığını külliyen yok saymaya kadar götürdü. Yeni kuşak rapçi Nas ise, "Nastradamus" olmadan önceki albümü "I Am"in kapağında bir firavun olarak belirdi. Hiphop araştırmacısı, akademisyen Jeffrey Louis Decker siyah nasyonalizmin içinde iki temel akımın bulunduğunu savunuyor. Afrika merkezli nasyonalizmden farklı olarak 60'lardan esinlenen, ikinci bir nasyonalist dalganın bulunduğuna işaret ediyor. Önde gelen temsilcisi de Public Enemy. Burada beliren en önemli fark, İslam Ümmeti'nin yanına Black Panther Party'nin komünist mirasının da eklenmesi. Public Enemy'nin edindiği çizgi, biraz "öncü savaşı"nı odakta tutan Latin Amerikan gerilla geleneğini çağrıştıran bir çizgi ve hiphop kültürde ikinci bir örneği yok. Siyah cemaati etkilediği, hatta arkasına aldığı da kesin.

Gotfather ve Crisp'ler

Militan rapçi-organik aydın

Afrika'daki kökler, köleliğin izlerini silmeye, siyah kültürü özgürleştirmeye çalışan bütün Afro-Amerikan aydınlarının her zaman temel meselesi oldu. Bu anlamda, siyah nasyonalizmde beliren kimlik sorunu, hiphop'tan çok daha önce gündeme girmiş, ılımlısından radikaline bir bütün olarak Amerikan solunun en canlı parçasını oluşturan siyah aydınlar arasında enine boyuna tartışılmış, James Baldwin'den Toni Morrison'a bütün Afro-Amerikan edebiyatın nesnesi olmuş bir şey. Hiphop kültürde saygın bir yeri olan, sözü dinlenen felsefeci-estetikçi Haki Madhubuti, 1973'te yayınlanan "From Plan To Planet" adlı kitabında edebiyatıyla, sanatıyla Afro-Amerikan kültürel mirası değerlendirirken, gençliğe kendi dillerini, kendi stillerini hızla yaratmayı ve bu amaçla gazeteden televizyona her türlü medyayı sonuna kadar kullanmayı salık veriyordu.

Bu kültürel rönesans içinde müziğin yeri çok önemliydi. Yazar Cornel West bu durumu şöyle açıklamakta: "Siyah müzisyenler Afro-Amerikan yaşamda önemli bir rol oynamaya başladıklarından beri özel bir misyon ve sorumluluk edindiler; siyahları kültürel anlamda beslemek ve motive etmek, onlara peşinden gidilecek bir vizyon vermek." 60'larda James Brown'ın öncülüğünde gelişen ve Detroit bazlı Motown hareketine kadar açılan funk-soul dalgalanma, West'in tanımladığı bu özel misyonun birebir karşılığıydı. 1970'lerde ise George Clinton'ın P-Funk hareketi siyah radikalizmin yeni sahnesini kurdu... Gençliğinde bir kalipso şarkıcısı olan Farrakhan, 1971'de Brooklyn'de verdiği bir vaazda şunları söyledi: "Kardeşlerim, eğer Siyah Adam yeni bir müzik yaratacaksa, bundan böyle blues yoktur. Siyah Adam bundan böyle blues söylemez. Dediğimizi iyi dinle: Yok! Siyah Adam bundan böyle caz yapmaz. Caz yok, kölelik günlerimizden gelen bir müzik artık yok. Eğer özgür bir adamsan, özgür bir dille konuş. Yepyeni konuşan bir şiir yarat. Yepyeni konuşan bir sanat, bir tiyatro yap. İste o zaman tekrar orijinal bir insan olabilirsin."

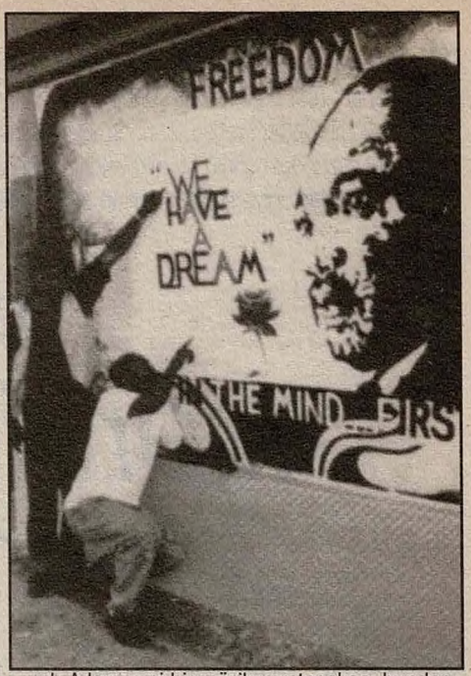

Hiphop bunun tam cevabıydı. Aranan, arzulanan tam böyle bir şeydi. Böylece hiphop, kendinden önceki Afro-Amerikan kuşakların takdirini alarak siyah cemaatler içinde bir bütünlük sağladı. Chuck D'nin televizyona çıkıp o sert üslubuyla politikacıları haşlaması siyah halkın gururunu okşuyordu, Çünkü aralarından birinin çıkıp dobra dobra her şeyi anlatması gerekiyordu. Hiphopçular temsil ettikleri radikal potansiyeli her fırsatta eyleme yönlendirdiler, yürüyüşler, gösteriler düzenleyip, okullarda ve hapishanelerde mitingler yaptılar, buralarda rap müziği bir ajitasyon-propaganda gereci olarak kullandılar. Örneğin, 1989'da, Brooklyn'de Yusuf Hawkins adlı bir siyah müslüman, fanatik beyaz gençlerin saldırısı sonucu öldürüldükten sonra, X-Clan grubu "Öfke Günü" adlı geniş katılımlı bir yürüyüş düzenlemişti. Bu eylem de ötekiler gibi ister istemez Pan-Afrikanizm ve siyah nasyonalizme odaklanmıştı. Bir başka örnek de, ayaklanmalardan sonra Ice Cube'u canlı yayında haber programına çıkarmak için Compton'daki evinden arayan ABC televizyonunun bir sonuç elde edememesiydi. Çünkü Ice Cube, ayaklanmaların başından beri bir haber alamadığı kardeşlerini ve arkadaşlarını bulmaya çabalıyordu.

Jeffrey Louis Decker, Chuck D, KRS-One, Ice-T, Ice Cube gibi siyah bilincin sözcülüğünü üstlenmiş rapçilerin toplumsal rollerini Gramsci'nin "doğal aydın" kavramıyla açıklıyor. İtalyan devrimci Antonio Gramsci, "Hapishane Defterleri" adlı kitabında "her sosyal grup, cemaate organik olarak bağlı aydınlar yaratır" tezinden çıkarak bu aydınların üstlendiği öncülük işlevini anlatıyordu. Amerika'daki politikacıların ve sanatçıların birçoğunun tersine rapçiler, geldikleri yer olan siyah cemaatle aralarındaki organik bağları sürdürdüler, bu müziklerinin bir parçası oldu.

Erdir Zat

(devamı gelecek ay)

Naim Dilmener

Radyo programlarını, 45'lik gecelerini takip ediyorduk, Gazete Pazar ve Radikal 2'deki düzenli yazarlığı da gösterdi ki, kara plak üzerine basılı hangi "Türk hafif müziği" eseri varsa, onun bilirkişisi Naim Dilmener. Derken, elimize single'ı "Sabrina" geçti, ardından uzunçalar "İmkansız Aşk Hikayeleri" yetişti. Zannetmeyin ki bunlar müzik eseridir: Pop vakanüvisi Dilmener'in kaleminden bu sefer edebiyat çıktı. Son olarak da bazı yazar dostlarının bu hikayelere remiks yapacağını duyduk... Bu ay Naim Dilmener'in kapısını tıklatıp içeri girdik, gözlerini bağladık, "nedir bu çalan" diye sorduk. "Blind test" vesile oldu, Mardin'den İstanbul'a, 70'lerden 00'lara, şarkılardan türkülere uzun bir seyahat yaptık.

DEĞERLİ DİNLEYENLER, MARDİN'DEN NAİM İÇİN MİNA SÖYLÜYOR

Ajda Pekkan - Sana Neler Edeceğim *(45'lik)*

(başlar başlamaz gülmeye başlıyor) Bu iyi moral oldu bana başlangıçta.

Ne olduğunu sormayacağız tabii, kolay bir başlangıç yaptık. Ne diyelim Ajda Pekkan için?

İyi şarkıcıdır. Bu da eğlenceli bir şarkıdır.

Peki, neden çok sevmeyeni vardır?

Bence çok sevilir. Benim kuşağa bakarsanız, yani doğum tarihi 50'lerin herhangi bir aralığında olanlar kadını severler. Fakat doğum tarihi 65 ve sonrası olanlar, o ilk çıkış dönemini yakalayamamış olanlar, kadının artık çok snob dönemlerine yetiştiler. Bana sorarsanız, Türk popunun hiç tartışmasız en iyi ismi.

Nedir seni bu kadar etkileyen tarafı?

Bütün şarkılarını ezbere biliyorum. Bu çalan da onun en büyük hiti. Ama çok az bilinen bir şarkısını bile çalsan, aynen böyle eşlik ederdim. Ben bir Ajda Pekkan gecesi yaptım, orada da insanlar çok az bilinen, kıyıda köşede kalmış şarkılarını bile ezbere söylüyorlardı.

Foto: Şahan Nuhoğlu

O insanların büyük bir çoğunluğu evlerinde oturup büyük bir ihtimalle asla Ajda Pekkan dinlemezler, hatta beğenmediklerini açıkça ifade ederler. Bir parti ortamındaysa eğlenerek hepsini söylerler.

Tam da olması gereken değil mi? Pop dediğin nedir? Eğlence. Pop müziğin ana gayesi zaten eğlendirmektir. Benim bu pop şarkılarında yakaladığım elbette kendi hesabıma sadece bu kadar değil her zaman, ama bu tarafını çok önemsiyorum. Yazılarımda da, yazarken kendimi okurken de, okuyanı eğlendirmek gibi bir gayem var. Okuyan kah kah kih kih gülsün istiyorum. Evimde de, işyerimde de bu şarkıları dinlerim ben. Özlerim de dinlemediğim zaman. Üst üste iki hafta oturup Ajda Pekkan dinlemediğim olmamıştır benim. Bu şarkılar eskidiği için bazı insanlara artık eğlenceli geliyor ama benim için hiç öyle olmadı.

İlk dinlediğin günü hatırlıyor musun?

Elbette. İlk dinlediğim şarkısı "Moda Yolunda"dır. Yılbaşını Mardin'de bir akrabamızda kutluyoruz, onların da Ankara'dan gelen akrabaları var. Biraz dışa açıklar, bizim gibi Mardin'e kapalı değiller. Onlar adını pikap olduğunu öğrendiğimiz o aleti getirdiler. Birkaç tane de 45'lik. A dedik, ne güzel, şaşkınlıkla dinliyoruz. Ajda Pekkan'ı da gazeteden, dergilerden biliyorum. Sinema oyuncusu falan o zaman. "Moda Yolunda" o gece birkaç defa çaldı. Ben o gece yalvar yakar "n'olur" dedim, "pikap bizde kalsın biraz". Bir de tabii o 45'lik kaldı.

Kadın olarak nasıl buluyorsun?

Güzel. Tuhaf bir kadın aslında. Sizce de öyle değil mi? Estetik yaptırması da önemli değil, ama bu kadar abartması...

Zamanında genç erkeklerin rüyalarını süslemiş bir kadın mıdır yani?

Tabii ki! Hem de nasıl! Tamam, Özcan Tekgül kadar, Aysel Tanju, Melek Görgün kadar, hatta daha sonra Arzu Okay, Mine Mutlu kadar süslemiş değil tabii. Ama onun da etkisi var.

Peki, şimdi sana "Şarkıdaki Maymun"u çalsak?

En nefret ettiğim Kızılok şarkısı. Onun sevmediğim çok az işi vardır ama, o şarkıdan nefret ederim. Tamam, Ajda kötü şarkıcıdır, kötü şarkılar söyler, yabancı şarkılara söz yazdırır, hepsine tamam, ama işi şarkıcılık olan ve bunca yıldır şarkı söyleyen bir insana bunun reva görülmesini çok kabul edemiyorum. Tabii, Kızılok orada onun temsil ettiği dünya görüşüne karşı biraz da. Ama bu kadın hiç politikaya bulaşmadı, çok açık sağ politika yapan insanlar vardı ve onlar daha fazla hakediyordu. Eskiden bir ara, ben de Fikret Kızılok gibi bakardım bu meseleye. Ama artık düşünüyorum da, bu pop şarkıcılarının işi politik olarak yetkin olmak, zeki olmak değil. Entellektüel olmak hiç değil. Yalçın Pekşen'in Ajda'yla ünlü röportajı vardır. Kadını yerin dibine batırmayı marifet bildi. Bütün bir röportaj boyunca bunun altını çizmeye çalışırsan ne kazanırsın ki? İşi şarkı söylemek olan bir kadın işte.

Cem Karaca - Emmioğlu *(45'lik)*

Şarkı "Emmioğlu" da, kimin söylediğini çıkaramadım. *(sözler girince)* Tamam, Cem Karaca. Cem Karaca'yı da severim. "Resimdeki Gözyaşları"yla tanıdım onu. Arkasından da "Bu Son Olsun", ki onu çok severim. *(şarkıya eşlik ediyor)* "Urfa Mardin'e bakar emmoğlu..."

Çocukluğunun Mardin'i nasıl bir yerdi?

Geriye dönüp bakınca biraz tuhaf oluyor. Geçen gün Murathan'la (Mungan) aynı şeyi konuştuk. Mardin'deyken Mardin bizim için bir cehennemdi. Ama zaman geçtikten sonra geriye dönüp baktığında, birçok konuya daha mülayim yaklaşmaya başladığında, Mardin'e de öyle bakıyorsun. O Mardin şimdikinden daha iyi, çok daha hoşgörülü bir yerdi. Süryaniler, Ermeniler vardı, gayrimüslimler ve müslimler beraberdi, en azından görünüşte herkes birbiriyle çok iyi anlaşıyordu. Ben de Süryaniyim, biliyorsunuz. Şimdi artık oralarda tek tük hıristiyan kaldı. O zamanlar kızlar erkekler okuldan çıkar, yolda beraber yürürdü. Ders çalışmaya gidersin, beraber müzik dinlersin. Sinemaya gittiğinde kızlar arkada, erkekler bir ön sırada ayrı otururdu, ama yine de o zamanın şartlarında Mardin biraz daha serbestti birçok yere göre. Çok sıkıntılı ve boğuntulu bir yer değildi. Ama şimdi öyle artık.

Mardin'deki Süryani hayatı nasıldı?

Şimdi Türkiye'de 4 bin kişiyiz sanırım. Mardin'de ise 60-70 kişi kaldı. Genel olarak azınlıklar üzerinde olan baskıdan dolayı gittiler işte. Ezildiklerini hissettiler. Üstten hep komşuluk, bir saygı, sevgi durumu vardı ama alttan alta da bir ayırma vardı. Temel bir noktada fikir yürütmeye gelindiğinde, o müslüman sen gavur olurdun. Çocukken okulda hıristiyan çocukları olarak biz hep alttan almak zorundaydık. Müslüman çocuklarıyla herhangi bir kavga çıkmamalıydı çünkü. Murathan gibi üç-beş arkadaşım vardı. Hıristiyanlık, müslümanlık gibi din farklılığının hiçbir önemi olmadığını daha o yaşlarda düşünen arkadaşlardı, ama sayıları azdı. Bütün herkes gibi biz de aslında biraz bu sorunlardan İstanbul'a geldik.

O zamanlar Modern Talking'den nefret ederdik. Ama bir kızdan ayrılmışsın, sınavdan kaçmışsın, bir yerlere gitmişsin, bir yerlerde çalıyormuş. "Allah kahretsin, gene bu mu çalıyor" demişsin muhtemelen. Şarkıyı hâlâ sevmiyorsun, ama önüne öyle bir anılar yığını getiriyor ki, bir tuhaf oluyorsun.

Deep Purple - Smoke On The Water *(Machine Head)*

Biliyorum bu şarkıyı, nakarattan çıkarırım. *(nakarat gelince)* "Smoke On The Water". Deep Purple severdim ama çok fazla dinlediğimi söyleyemem. Esas "Black Night"ı çalsaydın onu daha iyi tanırdım, o şarkıyı severim çünkü. O yıllarda yabancı müzikleri de dinlerdik ama ben gene popa meyilliydim. *(gülüyor)* Deep Purple, Jethro Tull, Uriah Heep vardı, ama diğer tarafta Adamo'lar, Sylvie Vartan'lar, Mina'lar, Nada'lar vardı. Onları seçerdim nedense. Rock tarzı işleri Murathan çok severdi. Bana, açıkça söyleyeyim, biraz sert geliyorlar. O yüzden öbürlerini tercih ederdim. O zamanlar TRT'de Denetleme Kurulu vardı. Her Türkçe şarkı çalınamazdı. Mesela biraz önceki "Emmioğlu" denetimden geçmemişti. Yabancılara denetim yoktu ve bu yüzden yabancılar daha fazla çalınıyordu. Ama Mardin'de rock bize çok yabancı bir kavramdı. Lisedeyken bırak rock dinlemeyi, rock sözcüğünü söylediğimizi bile hatırlamıyorum. Bilirdik, ama şarkılar arasındaki farklılık, bizim için sadece yabancı müzik-Türkçe müzikti. Türkçeler arasında bile Anadolu pop, aranjman falan gibi bir ayrım yoktu kafamızda.

Siluetler'in "biz saykodelik müzik yapıyoruz" dediklerini hatırlıyorum Diskotek, Hey dergilerinde. Ama biz hiç takılmamıştık nedir bu diye. Belki İstanbul'da netti bu işler ama Mardin'de yoktu.

Koleksiyonculuk nasıl başladı?

Çok sonraları başladı bende bu. Başımdan herkesin başından geçtiği gibi tuhaf şeyler geçti. Çok zor bulurduk parayı, çok zor bulduğumuz için de çok zor harcardık. Lisede kuruş kuruş para biriktirirdim, çok para biriktirmişim gibi gelirdi, ama İstanbul'da o paranın aslında çok olmadığını anlıyorsun. O yüzden çok düşüne düşüne bir şeyler yapman lazım. Topu topu beş-altı 45'lik alabilirsin. Bir tanesi kesin Ajda Pekkan. Hümeyra alırım bir tane de. Çok zor satın alabildiğim için o plakları elimde tuttum hep. Koleksiyon olsun diye değil yoksa. Sonra 1972'de ben üniversiteyi kazanınca, annemler de kalktı İstanbul'a geldi. Ama gelirken bütün bu çerçöpü taşımayalım deyip bütün dergi koleksiyonumu atmışlar. Neyse ki plakları getirdiler. Babamın da makaralı bantları vardı, onları getirmişler bir de. Babam terziydi. Civarda tambur, keman, darbuka çalan adamları toplardı. Bu adamlar da hep gariban müzisyenlerdi. Yoksul insanlardı hepsi. Evde bunlara ziyafet verirdi ve çalın derdi. Çalardı ve birlikte söylerlerdi, ama bu sekiz-dokuz saat sürerdi. Ve babam bunları kaydederdi. Üzerlerine de tarih koyardı. Aynı zamanda cümbüşü, kemanı falan kim çalmış, yazardı. O adamlar önce yeme-içme sevdasına gelirlerdi bize, ama üç-beş dubleden sonra kendilerinden geçer, saatlerce çalarlardı... Suriye'de akrabalar vardı bizim. Nusaybin'e yakın sınırda Haseki diye bir kasaba. Orada çok iyi cümbüşçü falan olduğunu duyardı, sırf bunun için kalkar, oraya gider, orada kayıt yapardı. Makara bantlar çok uzun sürerdi, beş-altı saatlikti. Arkasına da kayıt yapardın, al sana oniki saat. Akşam 6'da başlarlardı, sabah 6'ya kadar.

İstanbul'a gelince ne yaptı?

Burada öyle bir ortam yoktu. Vefat edene kadar o bantlarını dinledi. Belki o yüzden benim de o plaklarımı atmadan getirdi buraya. Hey, Diskotek koleksiyonum, yaz tatillerinde gazinolardan yürüttüğümüz afişler hep gitti. Kulis kapılarına gelip imzalı fotoğraf alırdık, ama önceden afişleri yırtardık. Erol Büyükburçların falan afişleri hep çöpe gitti. 1972-1973 üniversiteye başladım, bütün bunlar burjuva pisliği deyip ben de geri kalan şeyleri attım. Salut les copains dergilerimi falan. Muhteşem şeylerdi. Şimdi Fransa'da, tanesi 70 franktan, kapağında Johnny Hallyday falan olanları bulmaya çalışıyorum. Onlar da öyle gitti. Bir dönem gözaltına alındım, annem-babam kitaplarımı yokettiler.

Ama her seferinde 45'likler aradan sıyrıldı.

Bir de senin şu imzalı fotoğraf koleksiyonun var, bir yazında da anlatmıştın...

Onları ilk olarak Mardin'den mektup yazarak toplamaya başladım. Bizim kuşağın o aralar en büyük hastalığı buydu. Bir diğer hastalığımız da radyolara istek göndermekti. "Mardin'den Naim Dilmener ve Murathan Mungan için Mina söylüyor..." anonsunu duymak için radyonun başında beklerdik. Adımızın okunacak olması bizi çok mutlu ederdi. Bazen sevmediğimiz bir şarkıya bile istek yapardık, adımız çıksın diye. Bir de oturur, bu mektupları döşerdik: "Bir imzalı fotoğrafınızı isterim, saygılar sunarım..." Hepsinden gelmezdi. Mesela Ajda Pekkan'a bin mektup yazdım ama gelmedi. Türkan Şoray'dan da gelmemişti. Geçenlerde Mavi Işıklar grubuyla tanıştım. Dedim, "ne efendi insanlardınız ya, ne zaman mektup yazsam imzalı fotoğraf gönderirdiniz." Moğollar, Üç Hürel de hep öyleydi. Dört-beş ayrı poz ve bir cevap mutlaka gelirdi.

Konser olmaz mıydı Mardin'de?

Öyle çok pöpüler birileri gelmezdi. Melek Görgün gelmişti hatırladığım. Orada, o geri kalmış bölgede kim iş yapar diye düşünürlerdi herhalde, abazan çoktur diye Melek Görgün'ü getirirlerdi. İş yapardı da. Kapı çerçeve kırılırdı. Feri Cansel'in geldiğini hatırlıyorum, ortalık yıkılmıştı. İstanbul'a gelince çok konsere gittim ben. Gazinolara gidemezdik ama yazları alternatif durumlar olurdu. Bazı çay bahçelerine girerdin, bir kola ısmarlardın ve arka arkaya bir dolu insanı seyrederdin. Daha az popüler olurlardı ama. Gökben falan çıkardı mesela. Böyle bir dolu insandan sonra en son Cem Karaca ya da Timur Selçuk olurdu. Cem Karaca'yı, Erkin Koray'ı, Timur Selçuk'u Yeşilköy'de yazlık Reks sinemasında seyrettim. Çadırlar olurdu sonra. Erol Büyükburç konserlerine çok giderdim. 1969'da Erol Büyükburç'un enteresan bir sahne şovu vardı. Aya ayak basıldıktan sonra Erol Büyükburç insanlığın aya ayak basışını canlandırırdı sahnede. "Erol Büyükburç'un aya ayak basması" diye reklamı yapılırdı. Ed Wood filmleri gibi bir dekor. Lame renkli toplar tavana asılmış, parlak renkli bir sandalye, renkli çizmeler, Apollo'nun maketi, sahneye bir astronot kıyafeti koymuşlar, tavana asılı yıldızlar.... Bugün kitsch bile diyemezsin. Ama gülmeyin, o zaman ortalık dağılıyordu bu konser yüzünden... Bugünkülerin giydiği kıyafetler, o televizyonda gördüğümüz Dedikodulu Meyhaneler falan, daha mı az komik yani?

Hümeyra - Unutulduk Bak Sevgilim *(Hümeyra)*

(sözleri söylüyor hemen) Hümeyra. Sözleri Yıldırım (Türker) yazmıştı. Çok güzel sözleri var. Keşke Yıldırım daha fazla şarkı sözü yazsa... Tanışayım diye en çok kendimi paraladığım insandı Hümeyra. Son on yıldır falan öyle tanışmak istediğim bir insan olmadı. Hatta mümkünse tanışmamak isterim. Ama Hümeyra, çok fazla tanımak istediğim bir insandı. Yazdığım yazılardan sonra beni aradı. Telefonlaştık. Daha sonra görüştük. Sonra sıkı dost olduk. Şimdi Amerika'da, evlendi, Jimi diye bir caz müzisyeniyle. Arada sırada gelecek buraya... Şimdi Ada Plak'la bir Murathan Mungan şarkıları albümü hazırlıyoruz. Ama şarkıları yeniden başkaları söylüyor. Hümeyra da Yeni Türkü'nün yaptığı "Çember"i söyledi. İlk dinledim, sanki yeni bir Hümeyra şarkısı gibi geldi bana. Bazılarında bu sihir var işte. Neye dokunsan kendi şarkın yapıyorsun... İlk çıktığı zamanlar biz tapardık Hümeyra'ya. Hey'in en iyi şarkıcılar kategorisi vardı. Oyla seçilirdi, ama oylar 876-900 oy falan, bizim altından kalkabileceğimiz oylar. Benle Murathan, bir de çok ilgili olmasa da bizim zorumuzla katılan başka arkadaşlar, "Hey alınacak, kupon kesilecek ve en iyi şarkıcı bölümüne Hümeyra yazılacak" diye ajitasyon yapardık. Hurraaa, hepimiz gönderirdik, ertesi hafta bir alırdık Hey'i, Hümeyra bir numara. 40-50 oy toparlamışız ve onunla bir numaraya taşımışız onu. Nasıl gurur duyardık kendimizle. Sonra kendisine anlattım, gülmekten yerlere düşüyordu. Hiç kötü şarkısı yoktur. En zırıl, aranjman tarzı olanında bile bir şey vardır... Aldığım ilk plaklardan biri de Hümeyra plağıdır. İstanbul'a geldiğimde gördüm "Olmasa" 45'liğini, muhteşem bir kapağı vardı. Kadırga'dan Beyazıt'a gidip geliyorum, altgeçitteki plakçı geçerken hep bu şarkıyı çalıyor. Girdim, kim dedim. Bu vitrindeki kız, yeni çıktı dediler. İlk plağıymış. Ajda Pekkan alacağım yerde bu plağı aldım. Gittim, Mardin'de güldüler bana, Hümeyra kim lan diye? Kısa zamanda çok popüler oldu. Bazı insanlara böyle sıfırdan yetişirsin. Sıfırdan yetiştiğin insanlara karşı başka bir ilgin olur. Ona bir tuhaf hisle bağlanıyorsun. Sanki çocuğunmuş da, elinde büyümüş gibi. 80'lerin yabancı pop grupları da öyle benim için. Culture Club mesela. İlk single'larıyla tanıdım, sonra ne yaptılarsa aldım. Büromda hâlâ Culture Club posteri asılıdır.

"Şiribim Şiribom", "Son Verdim Kalbimin İşine", "Sen Gidince", "Hayat Bayram Olsa"... Böyle şarkıları hemen çalakalem çalmayacaksın. Az bilinenlerle başlayıp, içki yükünü alıp tozutabilecekleri zaman onları arka arkaya kullanıyorsun, herkes tozutuyor. O zaman "ne şahane müzik yapıyor" oluyorsun.

Sen bir de albüm kapaklarına karşı takıntılısın.

Benim gibi takıntılı olan çok var. Yazan belki bir tek benim. "İlhan İrem'in kapakları güzeldir" diye yazmıştım, İlhan İrem aradı ve "bunlara dikkat eden var mıymış" dedi. Üç saat sırf plak kapakları üzerine konuştuk onunla. Grafik tasarımına önem verilmez Türkiye'de, tarih de yazılmaz, çalanların ismi de yazılmaz. Dışarıda o kadar çok farklı kapak baskıları, limited edition'lar, özel box'lar falan yapılıyor ki... Demek ki dünyada bizim gibi manyakların sayısı hiç de az değil.

Hümeyra'nın ilk işi plak kapağı yapmak. Onun kapakları nasıl?

Bence çok güzel. Hangi kapakları yaptın diye sordum, hiç hatırlamıyor. Günde beş kapak yaptığı olurmuş. Sadece Türkçe albümlere değil, Jethro Tull, Doors 45'liklerine falan da kapak yapmışlığı var... Çok sevdiğim bir albüm bile olsa, kapağı kötüyse, inan ki bir parça düşer gözümden. Dinlerim ama bir parça aşağıya iner değeri. Ajda Pekkan'ın bütün kapakları berbattır mesela. O tarz kadınlar çok güzel görünecekleri fotoğraflarının basılmasını isterler sadece. Anadolu popçular biraz daha özenirler kapağa, kendi resimleri yerine başka fotoğraflar falan basarlar. Erol Büyükburç kendi yaparmış kapaklarını... O zamanlar kapak için masrafa da girmek istemiyorlar. Grafikere falan para verecekler... Ajda Pekkan'ın örneğin, üç plağı çıkmış arka arkaya, üçünün de kapağı aynıdır. Sadece şarkı ismini değiştirmişler.

Murat Kemaloğlu - Aşktan Değil *(Kaplumbağaların Uykusuna Dek)*

Murat Kemaloğlu bu. *(gülüyor)* Murat o zamanlar arkadaşımdı. Bu albümün yapıldığı zamanları hatırlıyorum. Murat Hacettepe Tıp'ta okuyordu. Bunları o zamanlar bestelemişti. Bülent Ortaçgil'e tapan bir yeniyetmeydi. Ben de askerlik yapıyordum. Yıldırım'ın arkadaşıydı, ben de öyle tanıdım. Kimse basmadı bu şarkıları, o da Öncü Plak'la anlaştı. Öncü o zamanlar finansmanı sen sağlarsan plağını basardı. Murat annesinden borç aldı, plağı bastırdı. Zamanında fena ses getirmedi. Hey'in listelerine bile girdi. 15'e kadar yükselmişti, bayram etmiştik. O listeler şimdiki kadar yalan dolan değildi. Şimdi mesela Kral TV'yle Prestij dosttu, Alişan bir numaraydı, bozuştular, Alişan ilk 20'de yok. O zamanlar da o kadar sağlıklı değildi belki, ama iyi-kötü bir kıstası vardı.

Murat Kemaloğlu şimdi ne yapar?

Antalya'da yaşıyor. Psikiyatri eğitimi aldı ve şimdi bir psikiyatri kliniği var. 15 yıl tamamen bağımız kopmuştu. Ben onun bu plağı üzerine Gazete Pazar'da yazı yazınca bana bir mail attı. O zamandan beri mail'leşiyoruz arada bir. İsimlerini sır gibi saklamakla beraber, İngiltere'den üç tane baba rock'çu psikanalize geliyormuş. Farklı bir tarz uygulayan önemli bir kliniği var orada.

Smashing Pumpkins - Never Let Me Down Again *(Various Artists For The Masses)*

Bildiğim bir ses, ama şarkıyı tanıyamadım.

Smashing Pumpkins, şarkı da Depeche Mode şarkısı.

Ha, tribute albümde mi bu şarkı? Pumpkins'in "Today"ini çok seviyorum. MTV'nin ilk yayına başladığı zaman keşfettim onları. Bütün gün klip seyrediyordum. Çok güzel bir şarkıydı. Klipte solist dondurma satıcısı rolünde dolaşıyordu. Radiohead'i de o zamanlar sevmiştim. Depeche Mode ise o elimizde büyüyenlerden. 80'lerin başında o new wave çıktığında tanıdım onları. Vince Clark'la yaptıkları ilk albümü çok sevmiştim. Biraz hafif bulunur o albüm.

80'lere de bir ilgin var...

Tabii, Eurythmics, Human League, Alison Moyet, Yazoo, Culture Club, Levey 42, Dead Or Alive, Cure gibi o zamanların gruplarını çok seviyorum nedense.

O zamanlar çoğu insan için hafif pop grupları olarak görülürdü bunlar. Şimdi nedense sevilmeye başladılar.

Tabii, geriye dönmeye başladılar. Geçenlerde konser vardı, param olsa gidiyordum: Culture Club çıkıyor. Bir de Bananarama var. Hatırlar mısınız o üç tane kızı? Şimdi iki kişiler. Heaven 17 de var. Üç grup art arda. Tam bana göreydi ama gidemedim. Culture Club'ın yeni albümüne bayılayım diye çok uğraştım, yüz kere üst üste dinlemek istiyordum, ama çok kötü bir albüm olmuş.

Acaba o zaman da kötü müydüler? "Karma Chameleon" bugün çıksa beğenir miydik?

Beğenmezdik herhalde. O zamanlardan hatırladığımız için seviyoruz galiba. O zamanlar Modern Talking'den nefret ederdik. Ama bir kızdan ayrılmışsın, sınavdan kaçmışsın, bir yerlere gitmişsin, bir yerlerde çalıyormuş. "Allah kahretsin, gene bu mu çalıyor" demişsin muhtemelen. Ama şimdi hepsi geride kalmış, sana o günleri hatırlatıyor ve eskisi gibi nefret etmiyorsun onlardan, duymak hoşuna gidiyor, sevimli buluyorsun. Şarkıyı hâlâ sevmiyorsun, ama önüne öyle bir anılar yığını getiriyor ki, bir tuhaf oluyorsun. O zamanki sıkıntılar, güzel anlar geçiyor gözünün önünden ve böyle bir gevşeme durumu oluyor. Bunların artık bir şarkı olmanın ötesinde bir anlamı oluyor, müzik parçası olmaktan çıkıyorlar. Bu retro hadiselerinde böyle bir taraf var bence. Şimdi ben Yaşar'dan nefret ediyorum, ama yirmi yıl sonra bir diskoda "Divane" çalındığında belki kendimi piste atar dansederim.

Çok uzun süre zaten yirmi sene önceki şarkıları çaldın; radyo programların nasıl başladı?

Mavi Radyo'ya takılıyordum. İlk program yapmaya başladığımda, insanlar takılsın istiyordum programa. Oturur afiş yapardım kendim. Renkli fotokopiyle çoğaltır, kafe kafe dolaşırdım asmalarını rica etmek için. Çoğu da "olmaz" derdi. Kendiğilinden olana, biraz ilkel olana, fazlasıyla basit olana karşı bir ilgi vardır bende. Plak kapağından bir tane fotokopi alıp, kesip, oraya koyup, altına o zamanın yazıcılarının en kötü sıradan fontlarıyla "Eski 45'likler" yazınca çok beğeniyordum. Tabii ki iyi bir grafik değil, hatta grafik bile değil, ama evde "homemade" yapmışsın, basit ve ham, çok çekici geliyordu. Ben internetten hâlâ elle numaralanmış, siyah-beyaz fotokopiyle kapak yapılmış 45'likler ısmarlıyorum. Punk grupları yapar bunları. 300 tane basılmış plaklar falan bunlar.

Punk seviyor musun?

Aslında dinlemeyi o kadar sevmem açıkçası. Ama bu ambalaj kısmı çok hoşuma gidiyor. Bu konuda çok yaratıcılar. Bakılacak bir nesne, ürün, ambalaj olarak benim çok ilgimi çeker birçok albüm ve sırf bunun için alabilirim. Koleksiyonumda hiç dinlemediğim ama kapağına vurulduğum şeyler var. Bu punk 45'likleri mesela, postadan geliyor yirmi tane, tek tek seyrediyorum uzun uzun, inceliyorum ve çoğunu dinlemeden rafa koyuyorum. Renkli plak garanti topluyorum. Ne olduğu hiç önemli değil onun da. Dışarıda çok yayınlanıyor 45'lik. Bazı gruplar, mesela Oasis, Blur single'larını 45'lik formatında da basıyorlar.

Sezen Aksu'yu eleştiren bir yazı yazdım, kıyamet koptu resmen. Sanki bir put yıkmışım gibi. "Naim, tebrikler, bu kadına kimse dokunamıyordu" falan diyorlar. "Gülistan Okanlardan esirgemediğin övgüleri Sezen'den mi esirgedin? Nasıl yaparsın" diyenler de çıktı.

Boney M - Rivers of Babylone *(Nightflight To Venus)*

Bunu bileceğiz tabii. Evet... Boney M. *(şarkıyı söylüyor)* Severim ben disko müziklerini. Hayalim ne, biliyor musunuz? Bütün bu 70 sonlarının ve 80'lerin çöp diskolarını çalacak bir disko. Oradan çıkmazdım herhalde. Eskiden çok diskotek seven biriydim. Her haftasonu giderdim diskoya, 80 başlarında. İstanbul'da disko patlaması vardı. Dans etmeyi beceremem, ama ederim. *(gülüyor)* Bak ne kadar basit bir ritm, ama çok hoş.

Barlarda "45'lik geceleri" düzenliyorsun. Oralarda tepkiler nasıl oluyor? En çok hangi şarkılar insanları çoşturuyor?

Bu tür gecelerin başlarında insanlar utanırlar. Sonra biraz içince pistlere fırlarlar. Şarkıları söylerler bağıra bağıra, ezbere bildiklerini de görürsün. Ama galiba insanlar bunları bilip sevdiklerini, dinleyip dans etmek istediklerini ayıp bir şeymiş gibi gizliyorlardı. Ama geceler ilerledikçe bunu atıp bu eski pop şarkılarıyla bir güzel eğlendiler... Bir noktadan sonra sıralamayı, hangi şarkıların hangi aşamada çalınacağını kollaman gerekiyor. Benim elimde banko dediğim silahlar var. Gökben'den "Şiribim Şiribom", Seyyal Taner'den "Son Verdim Kalbimin İşine", Beyaz Kelebekler "Sen Gidince", Şenay'dan "Hayat Bayram Olsa"... Böyle şarkıları hemen çalakalem kullanmayacaksın. Az bilinenlerle başlayıp, içki yükünü alıp tozutabilecekleri zaman onları arka arkaya kullanıyorsun, herkes tozutuyor. O zaman "ne şahane müzik yapıyor" oluyorsun. *(gülüyor)*

Sezen Aksu - Sarı Odalar *(single)*

Bu son yaptığı "Sarı Odalar" mı?

Sever misin?

Herkes Sezen Aksu sevmediğimi zanneder ama severim. Eleştiren bir yazı yazdım Radikal 2'de, kıyamet koptu resmen.

Başka biri hakkında eleştiri yazınca kıyamet kopmuyor da, Sezen Aksu hakkında olunca neden kopuyor?

Gazete kelimesine dokunmadı, onu söyleyeyim. Ama 97'den beri bu köşeyi yazıyorum, hiçbir yazıma bu kadar yanıt gelmedi. Telesekreterime tebrikler doldu. Sanki bir put yıkmışım gibi. "Naim, tebrikler, bu kadına kimse dokunamıyordu" falan diyorlar. Ben buna da şaşırdım. Kimsenin bu kadın hakkında yazamadığının gerçekten farkında değildim. Ayrıca "Türkiye'nin en iyi şarkıcısına neden böyle dedin? Herkes bitti, sıra ona mı geldi? Gülistan Okan'lardan esirgemediğin övgüleri Sezen'den mi esirgedin? Nasıl yaparsın" gibi e-mailler falan da geldi. Bir hafta sonra da kadının kendisi aradı. Bana "siz benim düşmanım mısınız" diye sordu. "Düşmanınız değilim, ama son single'ı sevmedim" dedim ben de ona, "bu şarkıyı çok beğenip övenler de çıktı basında. Bir şey yapıp piyasaya veriyorsunuz. Herkes bunu sevemez. Birileri de sevmeyecek. Hatta şanslısınız ki sevmeyen çok az çıktı..."

Bir hafta sonra başka bir yazı çıktı Radikal'de, bu kez tam tersi, göklere çıkaran bir yazı, sanki senin yazının telafi etmek istemişler gibi...

O yazıyı yazan Şafak da arkadaşım. Öyle bir derdi yoktu. O yazı daha ön-

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval - Mey

Ram-Ses Müzik Atölyesi Kulübü
• Konser, söyleşi, imza günü, panel ve çeşitli organizasyonlar
• Her perşembe "plak günü"
• Her cumartesi "video gösteri günü"
• Her türlü müzik materyali (nota, şarkı sözü, cd, kaset, cd-rom...)
• Enstrüman alımlarında indirim
• Özel organizasyonlarınıza yardım edilir
• Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

ceden gazeteye verilmişti hatta. Ben nasıl Ajda hayranıysam, o da Sezen hayranı. O tamamen tesadüf eseri oldu, cevap ya da telafi değildi... Başka bir gazetede belki Halexiu'yla yaptığı konserler için bunları yazamazdım. Herkes çok büyük başarı diye bahsediyordu çünkü. Halbuki o konserde çok kötüydü. Atina konserinde de çok kötü olduğunu Yorgo Kirbaki yazdı. Birileri çok büyük başarı diyor, diğer yandan ben konserdeyim, kadının sesi çıkmıyor. Nasıl bir iş, anlamadım. Kadının böyle bir gücü var. Yeşim Salkım'la kavgasını düşün. Yeşim Salkım Rumelihisarı'na çıkamadı. Sonunda Uzanlar ihaleye girip Most Production'dan aldılar Hisar'ı, Yeşil Salkım çıktı ve bütün Most sanatçılarına kapattılar Hisar'ı. Bu da ilginçti yani. *(gülüyor)* Bu kadar çok yazarsan ve her yazdığını önemli görüp yayınlarsan, ortaya "Sarı Odalar" gibi kötü sonuç çıkıyor. Böyle söz nasıl yazılır? Akşam karalarsın bir şeyler, sabah kalktığında bakarsın ve dörtte üçünden utanır, "saçmalama ya" dersin kendi kendine, üzerini çizersin. Ama gece yazmış, sabah düzenlemeciye göndermiş. Şarkı sözü emek ister biraz. Ama artık herkes böyle: Kapıda şarkı bekleyenler var, şarkı başına birkaç milyar veriyorlar... Daha az üretse, daha başarılı olurdu. Yazdıkları her satıra bulunmaz hint kumaşı muamelesi yapıyorlar. Yazdıklarının dörtte üçünü çöpe atmayı öğrenmeliler. Atmıyorlar. Edebiyatçılar böyle değil midir? Bin sayfa yazarlar, bir sayfa yayınlarlar. Ben Murathan'a hep derim, "keşke çöp kutunu boşaltmasan da ben gelip toplasam, ileride kim bilir neler çıkar oradan" diye. *(gülüyor)* Bu arada ben Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur, Kibariye ve hatta Ercan Turgut gibi bir takım arabeskçileri de çok severim. Kibariye'nin son albümünde Sezen Aksu'nun "Ben Sende Tutuklu Kaldım"ı da var. Çok iyi söylüyor. Kadının o aşkı gerçekten yaşadığına inanıyorsun. Ben Sezen Aksu'nun herhangi bir yerde tutuklu falan kaldığına hiç inanmamıştım şarkıyı dinlerken. *(gülüyor)* Ama Kibariye'yi dinlerken, deli bir aşka tutuklu kaldığını hissediyorsun. Ses var, ruh var, o ses kıvrımları var... Sezen Aksu bana kağıttan okuyormuş gibi geldi.

Duran Duran - The Reflex *(Strange Behaviour)*

(epey sonra) Duran Duran bu. "Reflex"... Remiksini yapmışlar demek.

Senin remiksere karşı özel ilgin nereden geliyor?

Çok bildiğin bir şarkıyı bir anda tanıyamayacağın hale getiriyorlar. Bazen şarkının remiksi kendisinden güzel oluyor. Başka insanlara veriyorsun şarkıyı ve onlar onu başka bir yere taşıyorlar, bu benim çok hoşuma gidiyor işte.

Kendin de remiks yaptın. Tabii müzik olarak değil de, yazı alanında. İki kitabın var ve öykülerin remiksleri var içinde.

Ben eskiden elle yazardım. Yazıyı değiştirmek istersin, ortalarında bir hata yaparsın, baştan almak deli eder insanı. 80'lerin sonunda bilgisayar aldım. Baktım o zaman için mucize gibi bir durum var. Ekle, çıkar, paragrafların yerini değiştir... Tekrar hikayeler yazmaya başladım. Bir dolu şey yazdım, bir gün "neden remiksi olmasın bunların" dedim. Aklıma ilk gelen, bunları güvendiğim insanlara vermek. Adet öyledir ya, falanca şarkıyı yapıyor, filancaya remikslletiyor. Ben de "Sabrina" öyküsünü birilerine vereyim, remiks yapsınlar, yeniden yazsınlar istedim. Ben geleneksel, stardart bir hikaye diliyle yazdım, başkaları daha değişik yapsın. Ama insanlara söylemeye utandım. Hikaye yazmışsın ama ortada bir kitap falan yok. Yakınımda birçok yazar olmasına rağmen utandım onlara teklif etmeye ve kendim yaptım. Müzikte nasıl yapıyorlar diye düşündüm. Zaman kaydırdım, kişi kaydırdım. İlk remikste olmayan bir ayrıntıyı genişlettim. Bir sonraki versiyonda başka bir zamana taşıdım, oldu bitti. Kitap çıkınca birçok insana sevimli geldi. Fatih Özgüven, Perihan Mağden remiks yapıyorlar şimdi öyküleri.

Bir de onlara isimler verdin. Club mix, radio mix gibi... Radio mix'le club mix arasındaki farkın yazı karşılığı nedir?

Club mix'le radio mix arasında bir efendilik farkı vardır. Radio mix yapar-

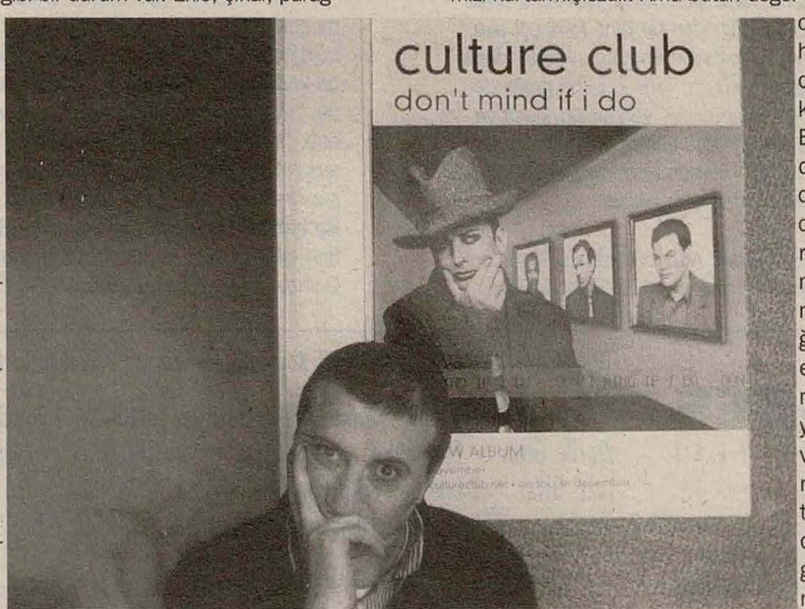

"Ahmet Mehmet Süreyya, hepsi boş hepsi rüya..." Süreyya olduğu için rüya oluyor, ya da rüya olmasaydı Süreyya diye biri olmayacaktı. "Kırmızı ceket pantolonla karşılaştık seninle Moda yolunda..." Ama daha beteri de var: "Seninle deli doluyum, sensiz bir hiç oluyum..."

san, daha geleneksel, açık saçık lafların olmadığı bir dil kullanman gerekir. Madonna, Prince filan yapıyor ya, dirty version, clear version diye. Kendileri sansürlüsünü yayınlıyorlar. Örneğin hikayenin birinde kadının kocası ölmüş ve her gün sinemaya gidiyor, film seyrediyor. Bunun dirty version'ını yaptığımda ortaya bir de şu çıkıyor: Kadın sinemada bir de yer göstericiyle düşüp kalkıyormuş. İlk versiyonu böyle olsaydı, bunun radio mix'ini yapsan, o zaman o sahneleri atacaktın. Radio version temiz versiyon demektir. Müzikte radio version çok bangır bangır disko ritmli olmamalıdır, daha herkesin dinleyeceği bir şekilde olmalı...

Ertan Anapa - Cumartesi Pazar *(45'lik)*

"Cumartesi Pazar" şarkının ismi. Sözler Sezen Cumhur. Söyleyen de... Ertan Anapa! Hep böyle sözler yazdı işte adam ya! "Cumartesi pazar, söylenir şarkılar, Zeki Müren de var, sonra Gönül Yazar"... *(gülüyor)* "Şarkılar" demiş ya, arkadan "Gönül Yazar" gelecek ille, uysun tabii kafiye, sonra "dostlar". Böyle şarkı çok. Mesela "Fatma Neriman ne demiş, buna Canan gücenmiş..." *(gülüyor)* bu kafiye hastalığı çok iş açmış başımıza. "Ahmet Mehmet Süreyya, hepsi boş hepsi rüya..." Bakar mısınız? Süreyya olduğu için rüya oluyor, ya da rüya olmasaydı Süreyya diye biri olmayacaktı. *(gülüyor)* "Kırmızı ceket pantolonla, karşılaştık seninle Moda yolunda..." Ama daha beteri de var: "Seninle deli doluyum, sensiz bir hiç oluyum..." *(gülüyor)* "Doluyum" deyince "olayım" diyemiyor ardından, o yüzden "oluyum" demiş, kafiye tutmuş böylece. Bu da Ajda Pekkan'ındır. *(gülüyor)* Yasemin Kumral'ın "Barış Şarkısı" vardır bir tane. Çocuk korosu var arkada. "Amerikalılar buna peace derler" diyor, çocuklar tekrar ediyor, "pis derler, pis derler..." Yirmi tane çocuğa barış dedirteceksin, tabii onlar da pis derler, al sana bakalım! *(gülüyor)* Tamam konuşuyoruz bunları, gülüyoruz, eğleniyoruz. Ne yapacağız başka? Geldik gideceğiz bu dünyadan. Dinleyelim, gülelim, sonra da çekip gideriz işte. Murathan bana "nasıl dinliyorsun bunları, Türk popu dediğin tam bir lağım" diyor. Lağımsa lağım, ya ne yapalım? İki şarkı dinle, gül. Sarhoş değilsen, evde dinleme. *(gülüyor)* O çok popüler yabancı şarkılar çok mu farklı? Tamam oradaki kalitelilerin Türkiye'de fazla karşılığı yok, ne yapalım, burası da Türkiye...

Bütün bu plaklar, bunların bu kadar birikmesi bazen fazla gelmiyor mu sana, ağırlık hissi vermiyor mu?

Yok, hayır. Öyle "ölüp gideceğim, bunlar ne olacak, sahaflara düşerler" falan gibi düşüncelerim hiç yok. Bir single ısmarladım diyelim internetten, o bana geldi, o kapaklı değişik versiyonunu ben elime aldım, benim için büyük bir tatmin oluyor, o an için o yetiyor bana.

Daha büyük bir tatmin var mı gözünde, o hayalimin gerçekleştirilmesi karşılığı bütün arşivi verirm dediğin?

Depremden sonra ikilem yaşadım. Bir sabah uyandığımızda belki canımızı kurtarmışızdır. Ama bütün değer verdiğimiz bu tarz nesneler yok olmuştur. Bunu çok düşündüm ve hiç umursamayacağıma karar verdim. Bir sabah uyandığımda bu koleksiyon olmayabilir. Olmasın. Bir tek oğlum olsun dedim. Ben de olmayabilirim. O olsun. Bunu düşününce epey rahatladım. Kalır da yaşarsak, hayat düzelince tekrar toplamaya, internetten ısmarlamaya başlarım. Ben bugün internet başında track list'e bak, kapağına bak, ısmarla derken yeterince eğleniyorum, postacı getiriyor, mutlu oluyorum. Başka koleksiyoncular gibi değilim. Kaydeder, veririm. Hatta televizyonlara plakların kendisini veririm. Biri geldi, tüm Tanju Okan'ları verdim. Arkadaşlarım diyor ki, "ben versem, geri geldiği güne kadar uyuyamam". Benim aklıma bile gelmiyor. Geri getirdiklerinde hatırlıyorum bazen. İlle de benim olsun diye derdim yok. Adamlar alsın, televizyonda göstersin, bir dolu insan izlesin. Biri gelip, "bilmem kimin birinci 45'liği bende yok" dediğinde, çok takıldığım Ajda, Hümeyra falan değilse, "al senin olsun, sen benden daha çok seviyorsun" diyorum. Bilmem kimin ilk 45'liği de olmasın benim arşivde, ne olacak ki?

Söyleşi: **Serkan Seymen - Merve Erol**

Roll, ilk kitabını iftiharla takdim eder

Eşe dosta 1 Mayıs hediyesi

"Oscar Wilde adıyla 'sosyalist' kavramının yanyana gelmesi, hele Türkiye gibi bir ülkede, insanları şaşırtabilir. Wilde denince Dorian Gray akla gelecektir; oyunları, masalsı öyküleri akla gelecektir, ama sosyalizm üstüne ne düşündüğünü bilen fazla kişi çıkmayacaktır. Kendini sosyalist görenlerin bu yazıda söylenenleri ciddiye alarak düşünmesi gerekir. Çünkü Wilde gelişkin bir bireysellik çerçevesinde bakıyor sosyalizme. Dolayısıyla söyledikleri, bir hayli yakın Marx'ın sosyalizm anlayışına. Oscar Wilde kitleler adına bireyselliğe karşı manevi şantaj uygulayacak 'ahlakçılık' biçimlerinden hoşlanmıyor. Marx da sosyalizmi bir 'ahlakçılık' olarak görmekten hiç hoşlanmamıştı. Hatta bunu sık sık abarttığı ve dolayısıyla bir 'bilimcilik' yanıltısına yaklaştığı görülür.

Dünyanın pek çok yerinde sosyalist hareketlerde gelenekçi 'ahlakçılık' biçimleri sosyalist ahlaka karışmış, hatta onun yerine geçmişlerdir. Bu bakımdan Oscar Wilde'ın tavizsiz söylemi bir panzehir işlevi de görebilir."

Murat Belge

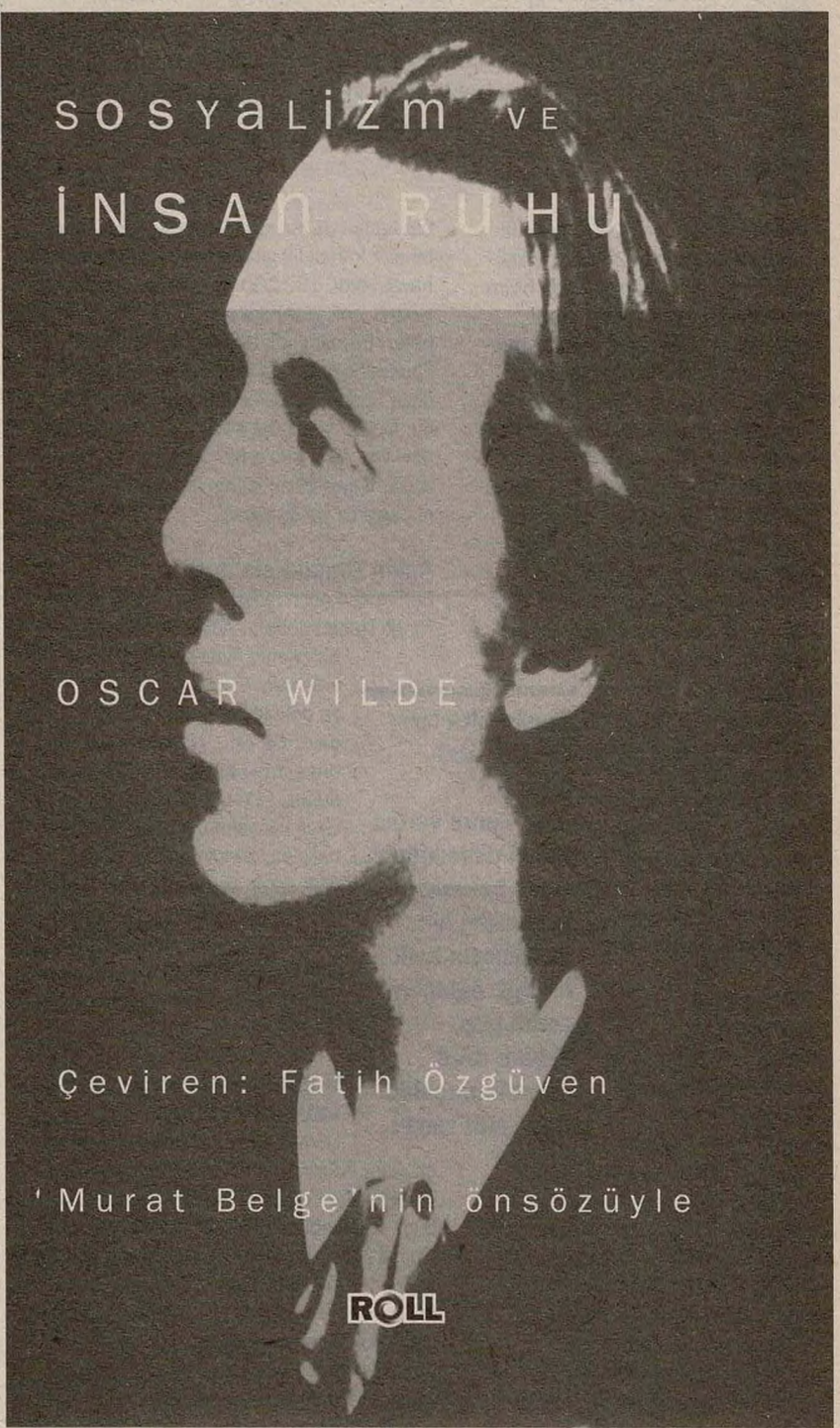

SOSYALİZM VE
İNSAN RUHU

Nisan ortasından itibaren kitabevlerinde

(Israrla isteyiniz)

Tango Hasan'ın karakedisi

1999'un son günü akşam üzeri Karakedi'ye misafir olmuştuk. Alış-verişin hızlı olduğu bir saatti. Tango Hasan, birkaç metrekarelik tezgahında şaşırtıcı bir performans sergiliyordu. Peşpeşe müzik değiştiriyor, gelene geçene, bu arada bize de laf yetiştiriyordu. Ama alışverişini hiç aksatmadan. Ona göre Beyoğlu, sürekli bir happening hali. Karakedi'nin misyonu da caddenin halet-i ruhiyesine uygun müzik çalmak. Yılbaşı diye o akşam daha çok Christmas şarkıları çalmıştı. O zamandan bu yana üç ay geçti. Tango Hasan'la muhabbetimiz kış uykusundan nihayet uyandı. Artık Karakedi'nin önünden saklanmadan geçebileceğiz...

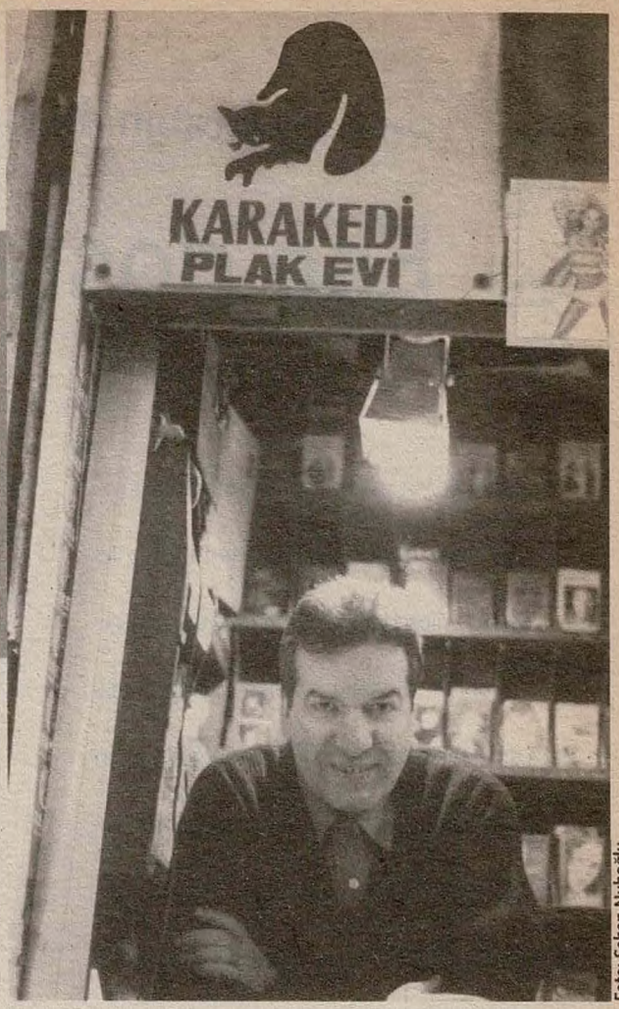

Foto: Şahan Nuhoğlu

Hasan Üngör: Ocak 2000 tarihi itibarıyla Beyoğlu'nda 27 tane müzik market var. Onlardan biri olan bizim Karakedi'nin adı, Le Chat Noir (Fransızca'da karakedi demek) marka bir bayan parfümünden geliyor. Bundan 60 yıl önce Hasan Bey Apartmanı'nın giriş katında bulunan parfümeri mağazasının sahipleri; Antuan ile Raki diye biri Rum, öbürü Ermeni iki Türkiye vatandaşıymış. Bugün apartmanın girişinde sağlı sollu yer alan Karakedi ile karşı komşusu, kadın içgiyimi satan dükkan, aslında bu parfümeri mağazasının vitrinleriymiş. Biz geldiğimizde vitrinler çoktan dükkan olmuştu. Burası anahtarcıydı mesela. Daha eskiden saatçi ve totocuymuş. Karakedi 1966 yılında işte bu birbuçuk metrekare alanda açıldı. Şimdi 34 yaşında ve beş metrekareyiz.

Hasan Bey Apartmanı

Burası eski İstanbul ailelerinden Ebusuudoğulları'na ait. Bir çocukları varmış Hasan Bey diye. İntihar mı etmiş, yoksa çok genç yaşta ince hastalıktan mı gitmiş, neyse işte, onun ismini vermişler apartmana. Tam karşımızda Rumeli Hanı var. Abdullah Restoran bir zamanlar oradaydı. Karşı köşemizse Kımız Restorandı. Ondan sonra Cat oldu, ondan sonra da Polo. Yanım Kupa Mağazası, ondan sonra Karaca oldu. Öbür yanım Tanca Mağazasıydı...

-Afedersiniz, "Tango Passion" var mı?
-Kalmadı, ama onun yerine ben sana bir...
-Yok kalsın, o lazım...

Eskiden Beyoğlu apartmanlarının üst katları da ışıl ışıldı. Halbuki şimdi bütün binalar karadelik gibi. Hatırlıyorum, her katta hayat vardı. 150-200 metrekarelik, yüksek tavanlı, çok güzel daireler. 70'li yıllardan itibaren Beyoğlu'nda aile yaşamı kalmadı. Ebusuudoğulları da Suadiye'ye taşındı. Bina önce baştan aşağı konfeksiyon atölyesi oldu. Neyse şimdi üst katımızda Literatür Yayınevi var. Arka tarafa bir müzik-dans okulu açıldı. Gayet güzel kültür ve sanat apartmanı oluyoruz yavaş yavaş.

Aslım Çanakkale'den

Benim asıl adım Hasan Üngör, ama bana Tango Hasan derler... Adım Karakedi'yle bütünleşmiş. Aslında ailem Çanakkale'den. Evimiz Sarıçay'ın boğaza döküldüğü deltadaydı. Sarıçay... Of, off... Ne kefal avladım orda. Yılan balığı, nasıl biliyor musunuz, öyle oltayla değil, kılıçla. Gazlı kül yakardık, ışığa gelir yılan balıkları, sonra çalardık kılıcı... Açık şarap alırdık, çarşının içinde Çakır vardı, ondan. Yılan balığından şiş yapardık. Ben Çanakkale Cumhuriyet İlkokulu'nda okudum. Babam Şehir Lokantası'nda metrdoteldi.

Benim olta tabir ettiğim özel takıntı müziklerim vardır. Şimdi dinlediğiniz Rosa Eskenazi bunlardan biri. Sabahleyin halk müziği, öğleden sonra pop, akşam üzeri otantik parçalar. Geç vakit tango.

O gün o kadar çok Beatles satmıştım ki...

Liseyi İstanbul Mecidiyeköy'de okudum. Müzikle ve Karakedi ile tanışıklığım epey eskilere dayanır. Plakları çok seviyordum. Karakedi'de o zaman, hakkını yemeyelim, iki güzel tezgahtar kız çalışıyordu, yıl 1969. Patron İslam Bey. O zamanlar Beatles'ın "Come Together"ı ve Led Zeppelin parçaları çok meşhur, okuldan arta kalan zamanlarda doğru buraya. Dükkanın önünde oyalanarak müzik dinler, hayranlıkla posterleri, plak kapaklarını seyrederdim. Artık beni tanıyorlardı. Bir gün tezgahtar kızlardan biri gelmemiş, yerine geçtim. Geçiş o geçiş... O gün o kadar çok Beatles plağı satmıştım ki...

-Ooo... Murat Bey, hoşgeldin, nasılsın? Tanıştırayım, Murat Kekilli...
-Nasıl gidiyor abi satışlar?
-Çok güzel, çok güzel. Şu an elimde kalmadı, şimdi çarşıya adam gönderdim aldırmaya.
-Abi devamlı televizyonlar arıyor. Şimdi de TGRT'den geliyorum.
-Arayacaklar tabii oğlum. Sen bir yıldız gibi parlayacaksın. Yalnız bozulma ha... Hadi güle güle...

Alman Lisesi, Avusturya Lisesi, Galatasaray Lisesi öğrencileri külliyen günde dört-beş kez önümde volta atar. Günün birinde bu okullar tatile girer, mezun verir. Haftanın her günü gördüğüm çocuklar kaybolur, onların yerine yenileri gelir. Bu defa onların içinden yeni arkadaşlıklar kurulur. Aradan yıllar geçer, kimilerinin yolu yine Beyoğlu'na düşer, doğru Karakedi'ye. Şakaklara ak düşmüş olabilir, alında kırışıklıklar, parmakta bir yüzük veya elinde bir çocukla, "beni tanıdın mı?" diye karşıma dikilirler. İşte bak bak, canlı örnek geliyor... Anlatsana...

-Adım Babür Somer. Avusturya Lisesi 1980 mezunuyum. Halen Viyana'da yaşıyorum. Kısa bir süre için İstabul'dayım. İlk plağımı Karakedi'den almıştım, sevgilim için. Karakedi'nin diğer müzik dükkanlarından farkı, onunla konuşabiliyorsun, sana bir şeyler öneriyor. Aradığını buluyor, ısmarlıyorsun, ayırtabiliyorsun, pazarlık edebiliyorsun. Karakedi'ye üç senede bir mutlaka uğrarım, her gelişimde tanır beni.

Nerde kalmıştık? Liseden sonra buraya girdim. İlk girdiğimde bu daracık alanda vakit nasıl geçer diye korkuyordum. Halbuki burada 18 saat bile çalışsan sıkılmazsın, çünkü devamlı hareket var. Değişik insanlar geliyor gidiyor. Benim müşterilerim elittir, müziği gerçekten severler. Birinin ne istediğini gelişinden anlarım. Söylemeden kaseti önüne koyarım.

Beyoğlu'nda Rum müziğini ilk ben çaldım

Benim olta tabir ettiğim özel takıntı müziklerim vardır. Şimdi dinlediğiniz Rosa Eskenazi bunlardan biri. 1993'ten beri çalıyorum, yedi senedir. Sabahleyin halk müziği, öğleden sonra pop, akşam üzeri otantik parçalar. Geç vakit tango. Karakedi'de arabesk satılır, fakat çalınmaz. Mesela ben burada Fransız şansonları çalarım, İtalyanca çalarım. 1930'lardan beri resmen olmasa da yasak olan Rum müziğini Beyoğlu'nda ilk ben çaldım. Ama bu demek değil ki, moda şeyler yok bende. Hepsi var. Çok sattı filan diye televizyonlarda duyuyorsunuz ya, inanma. Biz biliyoruz kimin ne kadar sattığını. Serdar Ortaç çıktı, caddede herkes onu çalıyor. Yalnız ben tango çaldım.

52→

Tango butik

Bir gün tanımadığım biri, "afedersiniz, burası Karakedi mi" dedi. Belçika'dan geliyormuş. Karısı bir plak listesi yapmış, bunları illaki Karakedi'den alacaksın, demiş. "Ancak sizi bana öyle bir anlattı ki, ben dörtbeş katlı bir müzik mağazası bekliyordum, onun için şaşırdım" dedi. Sonra cebinden uzunca bir liste çıkardı. O zamanlar yabancı LP 50-55, yerli LP'ler 35 liraydı. Listeden 45 tanesini çıkardım verdim. Adam şaşırdı tabii, hepsini bir yerden bulduğu için. "Karım beni buraya göndermektle haklıymış" dedi.

Şeceattin Tanyerli, vefatından önce çok sık sık gelirdi buraya. Üçüncü albümünü çıkarabilmek için kıvranıyordu. Çok üzüldüm, çıkaramadan ölünce. Ben burada tango çaldığım vakit kimse tango dinlemiyordu. 97'den sonra oldu patlama. Karakedi'yi tango butik yapmıştım. Bu yüzden adım Tango Hasan'a çıktı.

-Şey, pardon, Selami Şahin'in son kaseti var mı?
-Yok, ama gelecek.
-Ebru'nunki?
-O da 24'ünde.
-Hay allah ya... Gelince benim için ayırın lütfen, işte parası. Üstüne Filiz diye yazın... Hadi kolay gelsin.

Bak işte benim müşterim böyle. Güven sınırsız. Bunun gibi ne çeşitleri var; bir gün 22-23 yaşlarında bir çocuk yanında güzel bir kızla geldi. Bir 45'lik istedi. O zaman şöyle de hoş bir zarfımız var, plakları bunun içinde veriyoruz. Zarfın arkasında bütün plak şirketlerinin sembollerini koymuştum. Aradan üç ay geçti. O çocuk yine geldi ama başka bir kızla. Bir üç ay daha geçti, hazirandı. Bizimki yine değişik bir kızla geldi. Bu defa kız çekiştiriyor, oğlan gelmek istemiyordu. Epey tartıştılar. Sonunda "yahu senden ne zaman plak alsam kızdan ayrılıyorum. Şimdi Karakedi yüzünden onu da kaybetmek istemiyorum" dediyse de, kız istedi, plağı aldı.

Tartalım Servet

Kapı önünde takılan kantarcı çocuk mesela, bizim müziğimiz çekti onu buraya... Tanır mısınız? "Bu kantar doğru tartar" diye bir nakarat tutturdu, kendi çapında Beyoğlu meşhuru oldu. Beş-altı kez beyin ameliyatı geçirmiş biri. Babası Erman Han'ın karşısındaki Korhan Han'ın çaycısı. Adı Servet Asker. Çaldığım şarkılara katılır. Biz çarşı esnafı olarak onu hem koruyoruz hem de getir-götür işlerine koşuyoruz. Böylece yolunu buluyor. Şimdi mesela yerinde yok, birtakım faturalı ödemeler için gönderdim. Birazdan damlar, çok gırgır bir çocuk...

-Sürprize bak, hoşgeldiniz... Nasıl, Fatih Erkoç iyi gidiyor mu?
-İyi iyi, Megavizyon'da çok iyi gidiyor. Ankara da öyle.
-Bizde de iyi... Tanıştırayım sizi... Aura Production'dan Sıtkı beyler, Fatih Erkoç'un yapımcıları. Bizim böyle yapımcılarla da diyaloğumuz vardır...

Sezen Cumhur'un hakkı yeniyor...

Müziklerini çok çaldığım bir isim de Sezen Cumhur Önal abimizdir. Vaktiyle plak çıkarıyordu. Sylvie Vartan'ı, Johnny Haliday'i o getirdi. Aranjman devri başlarında çok yenilikler, çok birincilikler yapmış bir adamdır. Bakmayın, bir kampanya halinde hakkı yeniyor. "Benim Bütün Dualarım Seninle", Ertan Anapa'nın yorumuyla... Bunun gibi çok parça kazandırmıştır pop müziğine. Dolayısıyla bana da. Şimdi onu gıyabında Karakedi'den saygıyla anıyorum.

-Mazharların "Ele Güne Kar-

şı" kaseti var mı abi?
-"Best of" olarak var.
-O bende de var, hay aksi...

Gilbert Bécaud'dan "Nathalie"yi çok çaldım, bir üniversiteli Rus kızla yaşadığı güzel bir aşk hikayesidir. Galatasaray lisesi dağıldı mı, çalarım. Bécaud, Yves Montand, Joe Dassin, Edith Piaf, Mireille Mathieu, Dalida, Salvatore Adamo filan... Bir anda caddenin havası değişirdi. Dalida Fransa'da arabeskin öncüsü olmuş bir kadın mesela... Oryantalle Fransız müziğini miks etti. Onun etkisi Rachid Taha'lara kadar geldi.

Fransız Kültür'de bir öğretmen hanım vardı. Siz bizim müziğimizi ne kadar çok seviyorsunuz diye beni tebrik etti. Hatta beni onların Şükran Gününe davet bile etmişti.

Dario Moreno, bizim İzmirli. Onun şarkıları "Deniz ve mehtap sordular seni", "Votka rakı ve şarap"... Ayrıca Fransızca parçaları da vardı. Çaldığım vakit cadden geçen insanlar öyle heykel gibi donup kalırdı... Parası olan alırdı. Bilhassa Raymond Lefevre orkestrası ve Paul Mauriat vesaire... Böyle iki-üç plak çalardım... Sanki başka bir boyuta geçerdi insanlar... Mesela bir Portofino vardı, "I found my love in Portofino..." diye başlayan... Arkadan şarrrr.. diye bir dalga sesi. 13 yaşımdayken ilk dansımı bu şarkıyla yapmıştım. Ne zaman dinlesem o kızı hatırlarım.

Bak, bak... Kantarcı "Tartalım Servet" nihayet geliyor... Şimdi ikiyüz binini almadan faturalarımı asla vermeyecek. Olsun, biz ondan razıyız...

-Ooo... Servetçiğim, hoşgeldin... Çok üşüdün mü?
-İkiyüzbin lira...
-Bak seni gazeteci arkadaşla tanıştırayım...
-İkiyüzbin lira...
-Ver şu kağıtları, üste para artmadı mı?..
-İkiyüzbin lira...
-İlahi Servet, hadi ver...
-İkiyüzbin lira...
-Kaçıyor muyuz kerata...
-İkiyüzbin lira...

Söyleşi: **Ümit Bayazoğlu**

BRONX CAFE
MÜSİC LIVE

ÇARŞAMBA
PRIVATE NASA DRESS (live electronic)

PERŞEMBE
PSYCHO CANDY

CUMA
SUITCASE

CUMARTESİ
GRIPIN

• GİRİŞ ÜCRETSİZ •

İSTİKLAL CAD. YEŞİLÇAM SOKAK NO:34 (EMEK SİNEMASI ARKASI)

BABYLON NİSAN

Lawrence "Butch" Morris "New Mehter Culture": *1 Nisan, 22:00 / 2 Nisan, 21:30*

Giorgio Gaslini Globo Quartet: İtalya'da caz ondan soruluyor: Seksenin üzerinde albümüyle, binlerce konseriyle Gaslini, cazın kitabını yazan adamlardan biri (İtalya'da okullarda okutulan iki önemli müzik kitabı var). Erbabından müzik... *3 Nisan, 21:30*

İlhan Erşahin Quintet: *4-5-6-7-8 Nisan, 22:30*

Emin Fındıkoğlu "Detente": Tuna Ötenel, İmer Demirer, Elvan Aracı gibi isimlerin dahil olduğu "all-star" topluluktan Ellington besteleri... *9 Nisan, 21:30*

Cold House: *12 Nisan, 21:30*

"Avrupa'nın Sınırlarında": Alman perküsyoncu Christoph Haberer'in girişimleriyle oluşturulan proje İrlanda, İtalya, Portekiz, Balkanlar ve Türkiye'nin vurmalı ağırlıklı müziklerini harmanlıyor ve eski kıtanın hudutlarını çiziyor. Bu da bir all-star kadrosu, Okay Temiz ve Yıldız İbrahimova da burada... *14 Nisan, 22:30*

Babylon By Bus (DJ Cem & DJ Mehmet): *15 Nisan, 22:30*

Embryo: Yılların Embryo'su artık yakın akrabamız. Babylon konseri, "İstanbul - Casablanca" tur albümünden sonraki ilk İstanbul ziyaretleri... *18 Nisan, 21:30*

DJ Jazzy Nice & Nappy G: DJ Chillfreez de dahil olmak üzere üç disk jokey de New York aleminin krallarından sayılır. Nappy G'yi zaten Groove Collective'den tanıyoruz, vurmalılardaki ve milleti gaza getirmedeki kabiliyetini artık DJ'likte kullanıyor. Diğerlerinin de Groove Collective tozunu yutmuşlukları, meşhur Manhattan dans partileri Giant Step'te boy göstermişlikleri var. En iyi müziği çalacaklar, biz de en iyi dansımızı yapalım... *21 Nisan, 22:30*

DJ Chillfreez & Nappy G: *22 Nisan, 22:30*

Laço Tayfa: *26 Nisan, 21:30*

Acid Trippin': *27 Nisan, 21:30*

Sfeq: Avrupa cazının en avant-garde topluluklarından Sfeq, Hollanda'dan çıkan en kayda değer gruplardan biri. DJ Git Hyper'in sample'larına eşlik eden bas klarinet ve alto saksofon, Akbank Caz Festivali'nin üstüne, nisanın en iyi konserlerinden birini dinletecek bize. Kaçırmayalım. *28-29 Nisan, 22:30*

[parti] ↓

PEYOTE'de THE SMITHS

Morrissey ve The Smiths özel alaka ister, her ruhun nüfuz etmesi zordur, neşeli gönüllere tavsiye edilmez. Ama The Smiths'in rock'n'roll'u da hiçbir şeye değişilmez. Beyoğlu'nda İmam Adnan Sokak'ın medar-ı iftiharı Peyote, 21 Nisan gecesi 23:00'den itibaren Smiths'çilere kapısını ardına kadar açıyor, başta "Queen Is Dead" olmak üzere plakları bir bir sıralıyor...

BİLGİ ÜNİVERSİTESİ'NDE SİNEMA

Toplu Gösterimler: Tom Dicillo

Jim Jarmusch'un "Stranger Than Paradise"ında görüntü yönetmenliği yapan Tom Dicillo, 1991'de "Johnny Suede"le yönetmenliğe geçti. Artık Amerikan bağımsız sinemasının en el üstünde tutulan yönetmenlerinden biri. Seyredenler hararetle tavsiye ediyorlar: Nick Cave sevenler, özellikle "Johnny Suede"i kaçırmasınlar.

Box of Moonlight (1996) **O:** John Turturro, Sam Rockwell, Catherine Keener *7 Nisan, 19:00 / 9 Nisan, 17:00*

Johnny Suede (1991) **O:** Brad Pitt, Catherine Keener, Nick Cave *14 Nisan, 19:00 / 16 Nisan, 17:00*

Real Blonde (1997) **O:** Matthew Modine, Catherine Keener, Darly Hannah, Elisabeth Berkley, Steve Buscemi *21 Nisan, 19:00 / 22 Nisan, 17:00*

Living In Oblivion (1995) **O:** Steve Buscemi, Catherine Keener, James Legros *28 Nisan, 19:00 / 29-30 Nisan, 17:00*

Bir Ustanın Anısına: Luis Bunuel

Gündüz Güzeli (1966) **O:** Catherine Deneuve, Jean Sorel, Michel Piccoli *3 Nisan, 19:00 / 15 Nisan, 19:00*

Bir Endülüs Köpeği (1929) **O:** Pierre Batcheff, Simone Mareuil, Salvador Dali, Luis Bunuel *10 Nisan, 19:00*

Burjuvazinin Gizli Çekiciliği (1972) **O:** Fernando Ray, Paul Frankeur, Delpine Seyrig *17 Nisan, 19:00 / 22 Nisan, 19:00 / 23 Nisan, 14:00*

Arzunun Şu Karanlık Nesnesi (1977) **O:** Fernando Ray, Carole Bouquet, Angela Molina *24 Nisan, 19:00 / 29 Nisan, 19:00 / 30 Nisan, 14:00*

Sinema Tarihinden

Cherbourg Şemsiyeleri (1964) **Y:** Jacques Demy **O:** Catherine Deneuve, Nino Castelnuovo *5 Nisan, 19:00*

Pierrot le fou (1965) **Y:** Jean-Luc Godard **O:** Jean-Paul Belmondo, Anna Karina, Dick Sanders *11 Nisan, 20:30 / 22 Nisan, 19:00 / 23 Nisan, 14:00*

Dünya Sinemalarından

Gabbeh Y: Mohsen Makhmalbaf **O:** Shaghayegh Djodat, Hossein Mohrami *8 Nisan, 19:00 / 16 Nisan, 14:00 / 19 Nisan, 19:00*

Nenette et Boni
Y: Claire Denis **O:** Gregoire Colin, Alice Houri, Jacques Nolot *9 Nisan, 14:00 / 12 Nisan, 19:00 / 18 Nisan, 20:30*

Tron Y: Steven Lisberger **O:** Jeff Bridges, Bruce Boxleitner, David Warner *25 Nisan, 19:00*

92 Minutes of Mr. Baum Y: Assi Dayan **O:** Assi Dayan, Rivka Neuman *26 Nisan, 19:00*

[internet] ↓

http://www.chaoscontrol.com/

Bu adreste tanışacağınız "webzine"in hikayesi, 1992 yılında Boston'da müzik eleştirmenliği yapan bir öğrenci olan Bob Gourley'in, yazdıklarından bir dergi yapabileceğine karar vermesiyle başlamış. Başlangıçta sekiz adet siyah-beyaz sayfadan oluşan Chaos Control için Bob, Trent Reznor'u bulup söyleşi yapmayı bile başarmış. Sonra dergisini en güzel internet'te geliştirebileceğini farkedip Chaos Control web sayfalarını yaratmış. bugün görebileceğiniz gibi, bu elektronik derginin hayli geniş ve eklektik bir içeriği var. Mark Almond, 808 State, Autechre, Miranda Sex Garden, Soul II Soul gibi isimlerin söyleşilerini, video ve audio kliplerini, web site linklerini bulabiliyorsunuz. Keşfedilmeyi bekleyen gruplar da bol. Chat ve elektronik kart gibi fasiliteler, birçok sitede olduğu gibi burada da mevcut. Sitenin tasarımı da iyi bir noktaya gelmiş görünüyor.

http://www.dunvagen.com
http://www.glassnyc.com

Birincisi, Philip Glass için özenle yaratılmış, kocaman bir site. Glass'ın çalışmaları değişik sayfalarda ayrıntılı olarak ele alınmış ("film works", "minimalist"...), albümleriyle ilgili ayrıntılı tanıtım yapılmış. Geniş bir biyografi ve fotoğraf galerisi de mevcut. İkinci adresteyse Glass'ın, hayallerinizi süsleyecek stüdyo kompleksini gezebiliyorsunuz. Stüdyo kelimesi sizin için bir şey ifade etmiyorsa, burada son albümlerini kaydeden sanatçılar fikrinizi değiştirebilir: "Music For Airports" albümü için Brian Eno, "Earthling" albümü için David Bowie, Hooverphonic, Natalie Imbruglia, Brian Jones, The Cure, Soul Coughing, The Breeders, Neil Finn... Gelelim stüdyoya: Haritadan seçeceğiniz A ve B stüdyoları, makine ve live kayıt odaları, ses kaydı için özel bölmeler gerçekten görmeye değer. Gitmiş gibi olmak için mutfağa ve hole de uğrayabilirsiniz! Stüdyoda çalışan 15 kadar yetkiliyle de tanıştıktan sonra yapabileceğiniz en güzel şey, bu stüdyolarda kaydedilmiş bazı albümlerden parça dinlemek.

54→

[televizyon]

KANAL E
Nisan ayı müzik programı

3 Nisan **Hevia**
4 Nisan **Nigel Kennedy**
5 Nisan **Ben Harper**
6 Nisan **Woodstock 94 / 5. Bölüm**
10 Nisan **INXS**
12 Nisan **Betty Carter**
13 Nisan **Woodstock 94 / 6. Bölüm**
20 Nisan **Rush**
24 Nisan **Eurythmics**
25 Nisan **Itzhak Perlman / Brahms**
26 Nisan **Sarah Vaughan**
Bütün programların yayın saati 23:00.

MCM'de Nisan

Le 13' Music
(her gün 13:30 ve 20:00)
6 Nisan **Eels**
13 Nisan **Beck**
20 Nisan **Special: American Folk Rock** (Cotton Matter ve Cat Power)
21 Nisan **Special: Belgium** (Venus, dEUS...)

L'Intégrale
(cumartesi 14:30, pazartesi 21:30, çarşamba 17:30, perşembe 21:30)
1-3-5-6 Nisan **FFF**
8-10-12-13 Nisan **Puff Daddy & The Family**
15-17-19-20 Nisan **The Artist** (yani, Prince)

22-24-26-27 Nisan **Etienne Daho**

Special Evening: Rap
16 Nisan **Rap** (Beynelmilel rap camiasından tanıdık simalar.... 00:00'de klipler gösteriliyor, 01:30'dan itibaren söyleşilere ve canlı görüntülere geçiliyor.)
23 Nisan 00:00 **Voodoo**
(Dr John'dan Prodigy'ye, Orishas'a voodoo ayinleri...)
Chorus
26 Nisan günü 01:00 - 02:30 saatleri arasında yayınlanacak programın konuğu **Alpha Blondy**.

[radyo]

Radyo Boğaziçi 107.9

çarşamba
Rapturous Times
Emin G. Çıtlak - M. Özcan
20:00 - 22:00, Rap&Hiphop
Britannica Eren Emirbayer
22:00 - 24:00, Brit-rock
Rollercoaster
Nalan Yenigün
24:00 - 02:00, Alternatif

perşembe
Pentatonoid
Burteçin Aksel - Asım Samlı
20:00 - 22:00, Blues

cumartesi
Hibrit Alper Yılmaz
20:00 - 22:00 Brit-rock
Electrolysis
Özhan Binici, Ahmet Güneş
22:00 - 24:00
Drum'n'bass

pazar
Garage C. Gümüşçüoğlu, S. Kalafat, İ. Özgül
14:00 - 16:00
Alternatif rock
Strictly Hip-hop 17:00 - 19:00
Paninaro 19:00 - 20:00, Alternatif müzik
Rock Stream Barış Göç, 22:00 - 24:00 Rock
Asansör Alp Gençata, 24:00 - 02:00, Hard rock

Ahtapotun Bahçesi (Açık Radyo 94.9)

Pazartesi akşamları 22:00-23:00 itibariyle Açık Radyo'da dinleyebileceğiniz Roll programı Fotosentez bitermiş gibi yapıyor, ama aslında Cüneyt Cebenoyan ve Cem Sorguç'un Ahtapotun Bahçesi programına bayrak devrediyor. En entellektüel hayvandır, mürekkep sever diye öteden beri takdir hisleri beslediğimiz ahtapotun seçtiği şarkılardan memnun kalırsınız ya, o bir saatin size kazandıracağı başka şeyler de var: Mesela Levent'teki Türsak salonunda gösterilecek filmler için davetiyeler (güzel filmler oynatıyorlar, adreslerini unutmayın: Çalıkuşu Sok. Levent Çarşısı, Levent Kültür Merkezi). Ayrıca Antrakt sinema kitapları: "Çizgifilm - Temel İlkeleri, Yapım Tekniği" (Sevil Ilgaz), "Yeşilçam'dan Önce Yeşilçam'dan Sonra" (Giovanni Scognamillo), "Sinemada Görüntü Kurgusu" (A.G. Sokolov), "Değişimin Dönemecinde Türk Sineması" (Burçak Evren), "Varsa Yoksa Sinemalar" (Sadi Çilingir), "Amerikan Sinemasında Savaş ve Vietnam Filmleri" (Ertan Yılmaz)... Sorulan soruyu bilen üç kişiye tam takım kitaplar, üç çifte sinema bileti... Ahtapotun dediği bize uyar: Müzik, sinema, kitap; şahane hayat...

Uzun metrajlı filmlerinkinden evvel **kısa film festivali** başlıyor. **5 Nisan**'da, o salondan bu salona koşacağız...

[sergi]

"Ölüm Beni Uyanık Tutuyor"

20. yüzyılın en önemli sanatçılarından biri Joseph Beuys. Kimi yere göğe koyamıyor, kimi yerin dibine batırıyor, kimi sadece saygı duyuyor. Plastik sanatların bu büyük ismi, Fluxus grubunun da en önemli sanatçılarından, performans ve aksiyon sanatının önde gelenlerinden biri. En sevdiği malzeme, yağ ve keçe. İnsan hayatını sanat kılmalıdır diyenlerden, dediğini yapanlardan. Beuys'un sanatını daha iyi tanımak için çok iyi bir fırsat var şimdi önümüzde. 20 Nisan'a kadar gezilebilecek "Ölüm Beni Uyanık Tutuyor" sergisine Beuys'un bir sözünü başlık almışlar. Serginin sanatçıları, Beuys 1972'de Düsseldorf akademisinden polis zoruyla atıldığında direnişe geçen öğrencileri. Bakalım üstadın sanatı şimdi öğrencilerinin elinde nasıl sürüyor, nerelere varıyor...

Bilgi Atölye, Sıraselviler Cad. no:111 Taksim tel: 216 23 00

[mecmua]

GENİŞ AÇI

Güzide fotoğraf sanatı dergisi Geniş Açı'nın mart-nisan sayısı yayınlandı. Onuncu sayılarını tam teşekküllü bir Sipa Press özel sayısı halinde hazırlamışlar. Gökşin Sipahioğlu'nun kurduğu ve dünyanın en büyük fotoğraf ajansı haline gelen Sipa Press, çeşitli dergi ve gazetelerde yer almış fotoğraflarla, Gökşin Sipahioğlu, Thomas Haley, Marie Dorigny gibi isimlerin fotoğrafları, söyleşileriyle temsil ediliyor Geniş Açı'da. Yirminci yüzyılın ikinci yarısının tarihi biraz da Sipa Press kayıtlarında yatıyor. Fotoğraf işine meraklıyım diyenler zaten alacak, yakın tarihe ilgi duyanlar da kaçırmasınlar...

HAYALET GEMİ

"Padişah derviş kılığına girmeyi pek severmiş. Ayasofya'da namazını kıldıktan sonra karış karış şehri gezermiş; içi padişah, dışı derviş. Bir gün gene böyle kılık değiştirip elinde keşkülü çarşının ortasında dolanırken, heccavla burun buruna gelmiş. Bakar bakmaz tanımış heccav; ama akılsızlık edip dilini tutmamış: "Açık kollamak, kusur aramak için etrafa bakan göz, derviş gözü değil, padişah gözü olsa gerek!"
Bu güzel hikaye, güzel mecmua Hayalet Gemi'nin mart-nisan sayısından, Elif Şafak'ın kaleminden. Hayalet Gemi'nin 53. sayısının teması göz, görmek, görmeyi bilmek... Retinadan fotoğrafa, tepegözden hileli nesnelere, gözümüzün gördükleri ve görmedikleri üzerine bir dergi dolusu deneme, resim, hikaye... Görmeden bilemezsiniz...

Uzviyet dediğimiz cihazın ruhla elele yaptığı o ahenkli miraç ki, hangi göklere çıktığımızı bilmeden yükseldiğimizi duyarız. **AHMET HAMDİ TANPINAR**, Huzur

Bahar gelir yine karşı dağlara / Mor menekşe, lale bitmek içindir / Bülbül figan eder iner bağlara / Bir gül goncasıyla yatmak içindir **SÜMMANİ**

Ona baktım, bakışımı karşıladı. Gözlerimizle el ele tutuştuk. **KURT TUCHOLSKY**

Senin sol göğsünün altında vuran / Kalp değil taştır be taştır insafsız / Sen Arap kısrağı bense küheylan / Peşinden koştur ha koştur insafsız // İçimde cevapsız kalan merak var / İki yay arasında binlerce ok var / Ava mı çıktın ki bu kadar çok var / O nasıl kirpiktir kaştır insafsız // Ey beni zehrine müptela eden / Sordun mu kimdir bu intihar eden / O ömür törpüsü gözlerden tüten / Esrara keştir be keştir insafsız **CEMAL SAFİ**

OASIS
Standing On The Shoulder Giants
(Sony Türkiye)

Malumunuz, Ocak 2000 tarihli yeni Oasis albümünün adı "Standing On The Shoulder Of Giants": Devlerin omuzunda yükselmek.... Fakat nedense bize görünen hep Gallagher kardeşler ve arkadaşlarının yukarı bakan burunları. Onlar kalbimizdeki iddianın, yüksek şuurun ve pişkinliğin ada temsilcileri. Hadi "arkadaşlar"ı bir kenara bırakalım, tek başına Gallagher'ların bir nimet olarak boy göstermeleri bile husumet teatisi. Geçenlerde The Guardian gazetesinde çıkan bir Oasis "makalesi", bu durumun sadece bizi germediğinin ispatı. Sadece politik ufkuyla değil, kültür-sanat hayatındaki engin tahlilleriyle de merak uyandıran bir gazete The Guardian. Nasıl denir, renkli ama boyalı değil. Yazının sahibiyse, çok defa müzik yazılarıyla karşılaştığımız Sean O'Hagan. O'Hagan, ada yerlilerinin gözbebeği Oasis'den yola çıkıyor, hem yakın hem de uzak geçmişin kilit isimleri arasında dolaştıktan sonra bugüne uzanan bir şablon çıkarıyor. Tam yeni Oasis albümüne eğilmişken karşımıza çıkan yazı, bizim de kafamızdaki tilkilere kılavuzluk ediyor.

Başlama noktamız, pop çarklarının himayesinde Oasis'e tahsis edilen ve kolay kolay boş bırakılmayan "tam şu ânın rock ilahlığı" mevkii. Liam ve Noel kardeşlerin böyle bir tasası olup olmadığı tartışılabilir ama diğer taraftan, "gene mi geldiniz şu fuckin' konsere" tavrını sürdürmeleri, hele Liam'ın iki mısra arasında, elinde def, mikrofonu bırakıp gerilere çekilmesi, akabinde yine o ağzından beş santim yukarıdaki mikrofona yaklaşıp şarkıya girmesi bir ömür. Grubun vücuda getirdiği ses seda aleminin hangi mertebede gezindiği veya asrın dönemecindeki rock-'u temsil etmeye muktedir olup olmadığı onlar için pek mühim değil. Albümü "omuz"lardan indirip adını "devlerin gölgesinde..." diye değiştirme fikri, basit ama son derece isabetli bir karar. Zira Liam ve Noel Gallagher kardeşlerin kreativitesinde, bizdeki Kim Bunlar grubuna benzetilen o meşhur İngiliz dörtlünün, "bunlar"dan da bilhassa John Lennon'ın obsessif etkisi, insanı rahatsız etmeyecek gibi değil. O'Hagan'ın deyişiyle, aslında onlar rock'un ortayaşsonrası buhranına denk düşen, gürültülü ve en televolelik ekibi olmaya aday. Özellikle küçük birader Liam'ın (tırnak içinde ve hatta ünlemle birlikte) punk kabadayılığıysa, ortasınıf sanatkârlar dahilinde en yakın rakiplerine karşı puan kazandıran, suni bir "natura"dan başka bir şey değil.

Oasis'le alıp veremediğimiz ne? "Büyük patlama"nın ve ilk starların neredeyse yarım asır sonrasında rock, bugün uçsuz bucaksız bir mekana yerleşmiş durumda. Kurak yerleri de var, derin suları da. Hatta "milli" parkları bile. Ancak ne zaman ona rengini veren tatlar konsantre hale getirilmeye başlandı, yakın tarihimizin pop-sanat damarına şırınga edilmeleri de kolaylaştı. Sonuç; devamında gelen kuşağın bunu yeni alaşımlara varmak için kullanması ya da zahmetsizce iç etmesi, rotalarını çizen tercihler oldu. İşte meselenin Oasis'e bağlandığı nokta bu: Gölgesine yaslandıkları bütün o "tarihi" isimler, bugün Oasis'in elinde alaşıma değil, bulamaca dönen bir çarkta kaybolup gitti. Kendilerine kalansa, içinden tık sesi gelen "sokaktaki adam" rock'u. Yoksa bugün en geniş bakışla pop ya da rock aleminde de tıpkı çağdaş sanatta olduğu gibi yeni-hiç-bir-şey-yok. Sadece, mevcut uçlarla sonsuz bir melezleşme ve iyi pazarlama var. Beck, Jeff Buckley, PJ Harvey, Nick Cave, Kurt Cobain yahut Massive Attack ve yuvasından kopan diğer Bristol sakinleri gibi kalibresi yüksek, daha ince perdeye inen "songwriter"lar çıksa bile, "toplumsal eğilim" artık aynı anda bu kadar ilah yaratmak istemiyor. Bazen de, ağır ağır yeşertip sonra böyle zaptedilmez haline tanık oluyor. Gallagher'ları ve Oasis'i bir tarafa bırakalım; O'Hagan, malum soruyu bir kere daha yöneltiyor: Bugünkü pop kültürün Lou Reed, Lennon ya da Bob Dylan'ın ilahi aurasına sahip birini yaratması mümkün olmayacak mı? Cevap, elbette ki hayır. Çünkü onlar sadece popun tarihini değil, "myth"in gizemini de içlerinde taşıyorlar...

"Standing On The Shoulder Of Giants"a gelince... Albüm yakınlarda kurdukları plak şirketi Big Brother'dan çıkıyor. Ekibin görüntüleri ve Liam'ın kahredici saç modeli dışında bir de logo değişikliği göze çarpıyor. Kan kaybını önleyip önlemedikleri pek belli olmayan iki yeni eleman, Ride'dan Andy Bell ve Heavy Stereo'dan Gem, Guigsy ve Bonehead'ın yerini alıyor. Noel onlar için, "şimdilik maaşla çalışıyorlar, isterlerse gruba girebilirler" bile diyor. Albüm, hararetli konuşma sample'ları eşliğinde gümbür gümbür bir açılışa sahne oluyor: "Fuckin' In The Bushes". Önce büyük bir şaşkınlık. Beklenmeyecek kıvraklıkta, tekvücut olmuş, coşkulu bir intro. Arkasından ilk 45'lik "Go Let It Out"... Ara ara sürprizlere rastladığımız gibi, yine "nasıl yapmış ki" dedirtecek bir Noel şarkısı. Bütün bir pop-çağının tortusunu yüklenmiş, biraz çamurlu ama gür. "Go Let It Out" bitmeden ikinci duraklama: Yoksa hata mı yaptık Oasis'li dostlarımıza?.. Yeniden mi başlasak... Neyse ki balayı kısa. Gallagher'lar özlerine dönmekte gecikmiyor: "Who Feels Love"ın başlamasıyla beraber bilmem ne kadar zamanda bir verdikleri teneffüs sona eriyor. Liam, bayık vokalini tempo düştükçe daha da yayıyor, hatta ilk beste denemesi "Little James"te, kapanıştaki "Roll It Over"da bu yayık bayık hal zemini kaplıyor. "Put Your Money Where Your Mouth Is" tıpkı ilk şarkı gibi süratiyle sonuna kadar götürüyor ama peşindeki "Little James" birden hız kesiyor. Sonra Noel'in sesinden dinlediğimiz iki şarkı var. Birinin en azından adı güzel: "Where Did I Go Wrong?" Hata hepimizin. Ama sesi Liam'dan az, çok daha az rahatsız edici. Uzatmayalım, Oasis, bildiğimiz Oasis. Gallagher'ler aynı. Ya yeni adamlar? Farkları elbette ki vardır ama onlar da kim bilir neredelir.

O'Hagan, 20. asrın en büyük sanat mecraları gibi rock'un da tamamen gizem üzerine kurulduğunu söylüyor. En tipik örneğiyse Bob Dylan. Daha 60'lar bitmeden bir myth-maker'a dönüşüyor Dylan. İlk modernist rocker olduğu kadar, öz mitolojisini yaratıp, modern ve kendini arayan Amerika mitolojisiyle kenetlendiği için... Stones ya da Beatles'ın o genç, meraklı dönemleri veya sayısız blues, soul, country öncüleri gibi Dylan da pop-şarkı kavramını önce fethediyor, sonra yıkıyor ve yeniden kuruyor. Ancak dediğimiz gibi bunu yakın tarihte olup bitenlerle bağdaştırmak pek mümkün olmayacağı için, cevabın hayır olması da kaçınılmaz. Bereket, rock, kendi mitiyle bağını koparsa bile, üç-beş dakikalık pop şarkıları hâlâ bir ümit alışverişine aracılık edecek güçte. Bunun temelinde de mainstream'in ötesine, popun sınır boylarına uzanan o enerji akışı var. Bu yönüyle Oasis'in de aynı kanalı kullandığı açık ama bağlantı noktaları ve tercihleri, hepsine farklı bir kimlik yüklüyor. Oasis'e yüklenense, rock artıklarından ibaret bir yama kimlik halini alıyor. Bugün Oasis havadisleri artık müzik dergilerinden canyakıcı İngiliz tabloidlerine taşmış durumda ama bizim sözümüz ancak buraya yetiyor. *Gökhan Pamuk*

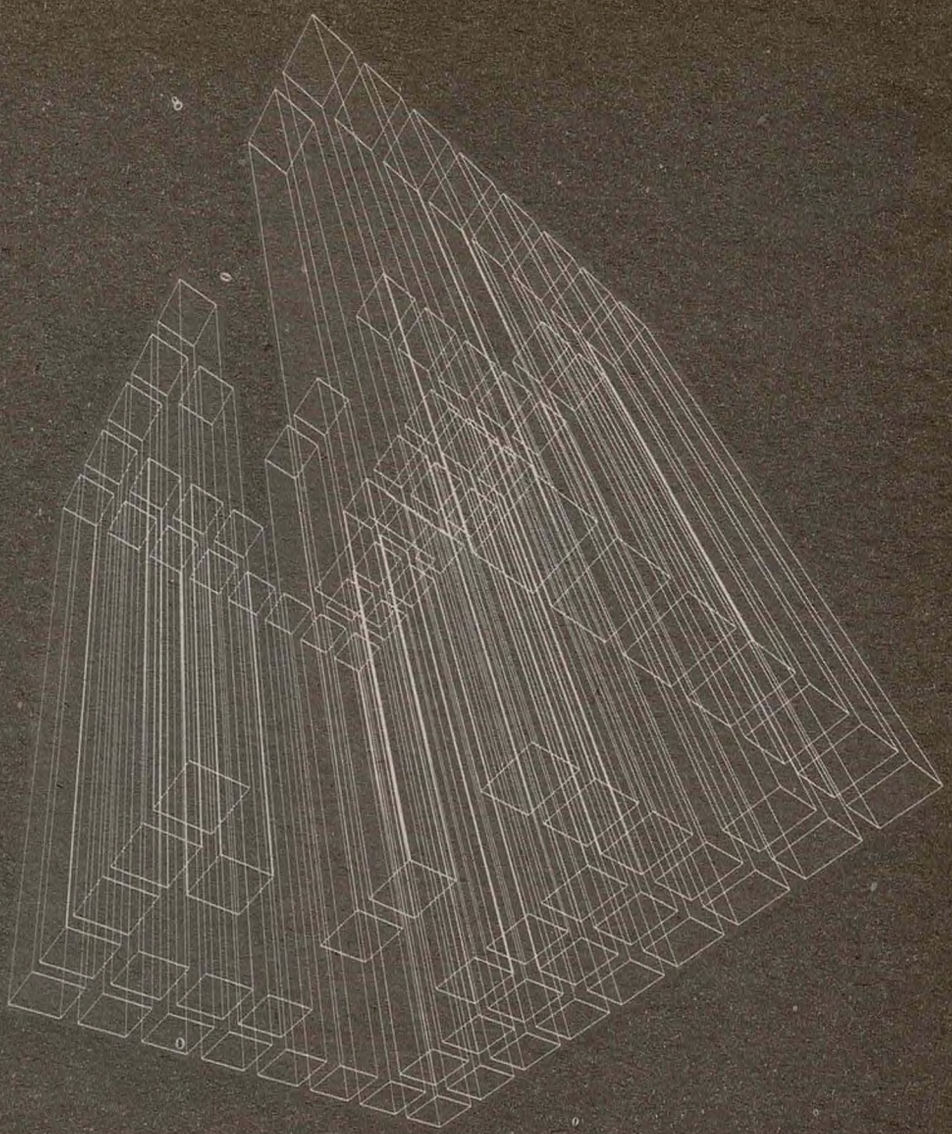

21
22
23 nisan 00
unlimited çoçuk şenliği

staj: (((godet))) ve MAGMA

Harry Baba (CH)
Miss Catchy (CH)
Sabaka (CH)
Klettermax "live (CH)
Paul Brtschitsch "live (DE)
Good Groove (DE)
Andre Galuzzi (DE)
Gravity Zero Crew (TR)
(((Emre))) (TR)

infoline: 0212 244.38.97
0212 292.11.19

Hastayım, ama ne kadar güzel / Gidiyor yüzer gibi vücudumun bir yeri **FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA**

Yatay durumda her şey daha başka görünür. Ölüler daima haklıdır. **KURT TUCHOLSKY**

Bu ayın peşrevi idi. Sayısız dudaklar onu maddesiz neylerden üflüyorlardı. **AHMET HAMDİ TANPINAR**, Huzur

Yolladılar onu Awrupa'ya, Awrupa Awrupa

Yağmur yağmış fidanını beslemiş / Seher vakti bülbül gülü seslemiş / Bahar gülü, gül baharı süslemiş / Baharda gül, gül baharda ne güzel **NEŞET ERTAŞ**

Kahpe dünya
hamamda tas gibidir
Dolaşır hep
cenabet ellerde
NEYZEN TEVFİK

Masallar anlatıp avutamazsın / Talihim gözünü açtı diyorum / Ninniler söyleyip uyutamazsın / Gönlümün uykusu kaçtı diyorum / Müsaaden olursa ben gidiyorum **CEMAL SAFİ**

THE ARTIST
Rave Un2 The Joy Fantastic
(BMG Türkiye)

Nezdimizde, yetmişlerin funk katarından hakkınca nasibini almış, 80'lerde sexfunk'ın, deyim yerindeyse kitabını yazmış bir "mor külhani" Prince. Ritm kataloglarına dönüştürdüğü onca albüm bugün bile birer başucu rehberi. Fakat elden ne gelir, 90'lardaki hal ve gidişatı tam aksine, yeni yeni mahlaslarla, adını küçülten albümlerle, sınırlarını ters yönde genişletmeye yüz tutmakta. Bildiğiniz gibi, bir vakitler mesaisini "köle sanatçı" olarak ifa etmekten dert yanardı Prince. Belki o dönemde yaptıklarını esaretine bağlamak mümkündü ama bugün hâlâ geçmişte bıraktıklarının peşinden geriye açılması, tamamıyla kişisel tercihlerinden ibaret.
Geçen yılın sonlarına rastlayan "Rave Un2 The Joy Fantastic" de, muhtelif köşelere serpiştirdiği bir görünüp bir kaybolan pırıltılar dışında bu kervandan pek uzaklara düşmeyen bir albüm. Bir tarafta, hatta çok tarafta yine sade suya Prince havaları; öbür tarafta içinden çekip çıkarılacak kimi küçük pırıltılar... Ama o günlerin hatrına kalbimiz ikinciye meylediyor. Daha evvel milyonlarca defa yolumuzu kesen "The Most Beautiful Girl..." tarzındakileri bir tarafa bırakırsak, en azından yeni albüm için sarfedilecek birkaç çift güzel sözümüz bile var: Mike Scott'un gitarıyla bir boy daha derinleştirdiği "The Greatest Story Ever Sold"; "iç gıcıklayıcı"lığı Sheryl Crow'dan dinlediğimiz haliyle kıyas kabul etmeyecek "Everyday Is A Winding Road", albümün neon ışıklı şarkıları. Devamında da, içi nasıl dolar bilinmez ama 90'lar için bir "best of" yapmaya niyetlenirse, "Rave Un2 The Joy Fantastic"den alınması elzem "Wherever U Go, Whatever U Do" ve Chuck D'nin "kafiyeci" olarak iştirak ettiği "Undisputed" kadroya girecek öbür şarkılar. Gerçi bunların yekünde ağırlıklı ortalamaya tesir etmesi biraz zor ama eski çağlarda "bir günde devrialem" yapmış, gözüyaşlı güvercinlerle haşır neşir olmuş hayranları için bir parça bal yerine geçmesi pekala mümkün.
Hep söyleriz; The Artist, Prince ya da öz adıyla Rogers Nelson ya da her kimse, bizim için hâlâ ölümsüz ritmlerin mucidi, muhterem bir funk ilahı aslında. Miles Davis'e bağlanırsak, "sevişirken Ravel değil, davul duyan, onbirden, onikiden sonra sokağa çıkanların müziğini yapan" adam... Ama son onyılda tecrübe ettiği "esaret", plak şirketlerine değil daha çok kendisine gibi. Halbuki esas "Emancipation" anahtarı bu değil mi? *Gökhan Pamuk*

DAY ONE
Ordinary Man
(EMI/Kent)

Kendi tabirleriyle "altı üstü Bristollü iki serseri"... Bristol'ün, Bristol denince de akla gelen ilk isim Massive Attack'ın müzik dünyasına yeni ihraç ettiği ikili... Ya da kısaca "Day One". Onlar da belirttiğimiz gibi Bristol'ün yatak odası; Massive Attack elemanlarının sahip olduğu Melancolic plak şirketinden geçerek ulaşmışlar bize. Geçtikleri patikaların izlerini üzerlerine kazıyarak ilerlemişler, şimdi anayolda bizi bekliyorlar. Zıpır hip- hop ritmleri, yürek hoplatıcı melodiler, başıboş bırakılmış gitarlar, iç burkucu sözler grupla beraber albüm boyunca sürüklenip duruyor. Albümün giriş parçası ve ilk 45'liği"Waiting For A Break" ileride rastlayacağımız havanın durumunu kısaca özetliyor sanki. "Ordinary Man"in geriye kalan on parçasında da hava mevsim normallerinin dışında seyrediyor zaten. Kah serin, kah bulutlu, ama hep yağışlı... Albümlerinin çıkışından önce uzun süre turnelerde sürünen ikilinin, Pavement, Gomez ve Flaming Lips gibi eleştirmenlerin gözdesi grupların altında sahne almışlığı da var. Kanaatimizce tüm bu grupların dolaylı etkileri olmuş üzerlerinde... Her ne kadar Bristol çıkışlı olsalar da bir trip-hop grubundan daha başka şeylere benziyorlar. Mesela rahatça dEUS paralelinde bir topluluk denebilir Day One'a... Onlar gibi kaotik değiller, onlar gibi daldan dala atlamıyorlar ama sanki o insanın kendi kendini telef etmeye yönelik yakıcılığı bu albüme de hakim olmuş. Anlattıkları hikayeleri, hislenişleri, hezeyana kapılışları insana inandırıcı geliyor. Elbette Bristol'de hiç kimse bu akşam onlar için ölmeye yeltenmeyecektir sonuçta, ama nasıl olsa oralarda bu eksikliğin hesabını soracak kişilere rastlama olasılığı da kafamıza yıldırım düşmesine yakın bir ihtimal düzeyinde kalacaktır. İpin ucunu yeniden yakalarsak; Day One diyelim, iyi bir grup, es geçmeyelim... *Atilla Aydoğdu*

HOLLAND TUNNEL PROJECT
A Smooth Blend Of Jazz
(Irma Records / S & S)

Albümü ilk dinlediğinizde hip-hop ritmlerinden ürkmeyin, biraz daha sabrederseniz kendinizi hoş bir smooth jazz atmosferinde bulacaksınız. Merak etmeyin, introlarda kullanılan hip-hop ritmleri şarkının ilerleyen kısımlarında oldukça arka plana gömülüyor. Albümün yapımcıları Harold Martin ve Calvin Jones çok sayıda müzisyenle çalışmışlar. Bunların arasında tenor saksofoncu David Watson, vokalist Lugo ve alto saksofoncu Darril Dickson en göze batan müzisyenler arasında.
"No Worry", "Sea Of Love" ve "Rescue" en dikkat çeken parçalar. Albümde r&b öğeleri çok yerinde kullanılmış ama aynı şeyi hip-hop ritmleri için söyleyemeyiz. Hip-hop ve jazz'ın aynı potada eritilmeye çalışılması pek başarılı olmamış. Genel olarak değerlendirdiğimizde, iyi bir caz dinleyicisinin kaçırmaması gereken bir albüm.
Özhan Binici

İnsan yüzünün aşk köşesi sayılan dudakları şairler kiraza benzetirler. Pembesiyle, kırmızısıyle, sulu tadiyle kiraz, dudakla bir tutulur. Ancak, bu benzetmeyi daha çok halk şairleri benimsemiştir. Divan şairleri, İstanbullu şairler, kiraz şehirlerin birkaç kilometre ötesinde dallardan taştığı halde, gülü kendilerine daha yakın bulmuşlar, sevgililerinin dudaklarını goncaya, güle benzetmişlerdir. Ama bu benzetmede gene kiraza bir yakınlık vardır. Çünkü kirazı, botanik bilginleri "gülgiller" familyasına sokar. *("Yurdumuzun Meyvaları", Hayat mecmuası, 1961)*

Atlasam bir vapura, şehire insem, diyorum, şehir umutların, tesadüflerin, tehlikelerin, gürültülerin içinde her zaman elimin altında bulunan bir sergüzeşt tombalasıdır. Sokarım elimi bu torbaya, çekerim 77 numarayı çinko, 19 numarayı tombala! **SAİT FAİK**

Yakasında 40 yıl çiçek taşıyan adamı, İstanbul'un en celtilmen şoförünü, Cim Bom'un en büyük taraftarını yitirdik. Karıncaezmez Şevki, Galatasaray'ın yarı finale çıktığını göremeden öldü.

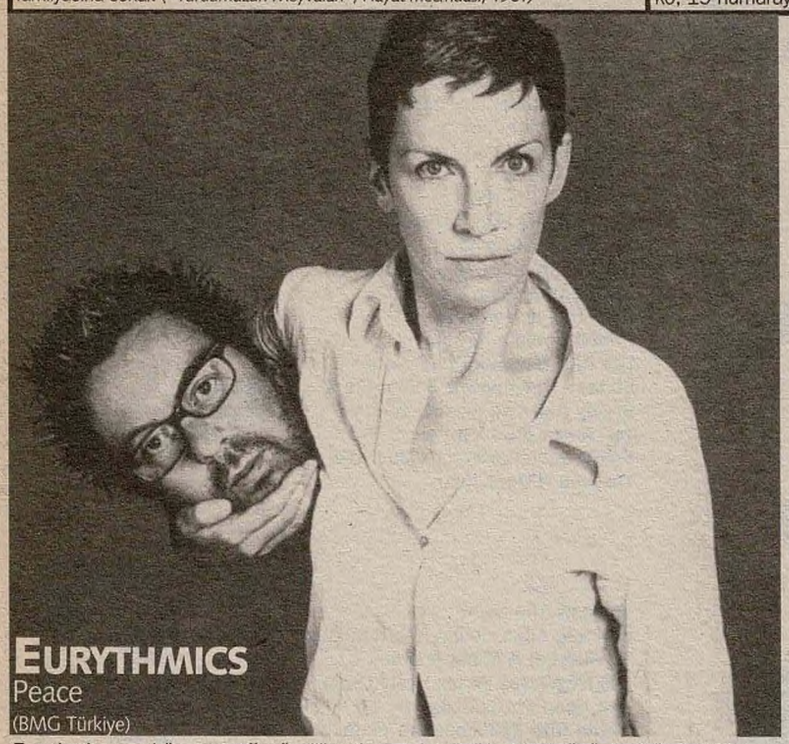

EURYTHMICS
Peace
(BMG Türkiye)

Eurythmics onyıl önce yattığı güzellik uykusundan kalktı. "Geridönüş" albümleri "Peace"in ilk parçasında ifade ettikleri üzre, kendilerini "yeniden onyedi yaşında" hissetmişler... Ancak bu tazeliği, bu gürbüzlüğü bizlere geçirmekte bir hayli zorlanıyorlar. Biraz aynaya bakmadan, çevreyi kolaçan etmeden söylenmiş sözlere dönüşüyor bu nedenle anlatılanlar... Her şeyi "tatlı düşler"den yola çıkarak gerçekleştirmişlerdi, şimdi her şeyin vebalini o düşlerin tatlılığına yıkıp işin içinden çıkıyorlar. Albümün adı "Barış" ve "greenpeace" hayrına yapılmış bir "iş" niteliğinde. Bu iyiniyet albümü aklamaya yeter mi, vicdanınıza kalmış. Müziği barışa kurban vermek de bir seçenek, barışı kurda kuşa teslim etmek de... Albümde şarkı sözleri dönüp dolaşıp "barışın bir sözden ibaret kalışı"na, "dünyayı kurtarıp da insanları mutlu kılan" grup elemanlarına dayanıp duruyor. Dave Stewart'ın Ruhani Kovboylarıyla, Annie Lennox'un bilumum usta müzisyenleriyle yaptığı bir dizi albüm tutsaydı da bu tatlı düşler, o tatlı uykularda sürüp gitseydi daha iyi olmaz mıydı. Bir sabah kalkıp da "I'm alive, yea and it's allright" diye yüksek perdeden bağıran "eski dostlar"la yeniden haşır neşir olmak zorunda kalmasaydık... Merak bu ya; aranızda uyanmaları için onları öpeni göreniniz var mı? *Atilla Aydoğdu*

FOO FIGHTERS
There Is Nothing Left To Lose
(BMG Türkiye)

Müzik tarihine damgasını vurmuş bir topluluğun, topluluktan daha ünlü bir üyesi değil de misal olarak davulcusuysanız piyasada tutunmanız bir hayli güç olacaktır. Ama her örnek Ringo Starr gibi şekilden ibaret olmadığından durumu düzeltme imkanınız her zaman bulunur. Dave Grohl da herkesin bildiği üzre Nirvana kalıntısı... Nirvana'nın geriye kalan iki elemanı, Kurt'un ölümü sonrasında solist olarak yanlarına herhangi bir Nuno ya da Asrın almak yerine, dürüst bir şekilde kendi başlarının çaresine bakmayı yeğlediler. Grohl yoluna yalnız devam etmek yerine Foo Fighters ismiyle bir grup kurdu. Nirvana'nın sound'undan da her albümde biraz daha uzaklaşarak kendi üslubunu oluşturmaya başladı. Kaybedecek bir şeyi yoksa insanlar daha cesur olmazlar mı? Dave de onlardan... Yüzyılı kapattıkları albümde de (basçıları değişmiş durumda) Foo Fighters müziği Seattle'dan iyice kopmuş, daha klasik bir rock anlayışına kaymaya başlamış. Dil varmıyor ama neredeyse AOR yapmaya başlamışlar desek yeridir. Albümü sevmeniz yapılan müziğin türüne ve yapan sanatçılara yakınlığınızla doğru orantılı olacaktır. İkisinden birinde fire verirseniz, biraz dayanma zorluğu çekebilirsiniz. Ama grunge arayıp da duvara toslama olasılığı baki. Ne demişler "allah sahibine bağışlasın"... Nirvana sevenler de hem Dave'i, hem de bizi... *Atilla Aydoğdu*

SALI 22.30 FOCAN HAMMOND TRIO
ÇARŞAMBA 22.30 NEŞET RUACAN
PERŞEMBE 22.30 FO' JAKES
CUMA 23.00 KERİM ÇAPLI BAND
CUMARTESİ 23.00 YAVUZ ÇETİN GRUP

SHAFT
BLUES&JAZZ CLUB

Saat 11.00/04.00 arası açıktır
Cafe saatlerinde kahvaltı, gazete, dergi, kitap, satranç

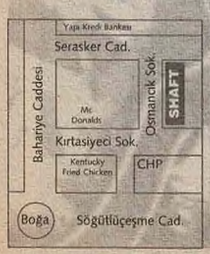

Serasker Cad. Osmancık Sok. No: 13 Kadıköy / İstanbul Tel: 0216 349 99 56 - 0216 349 48 65

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

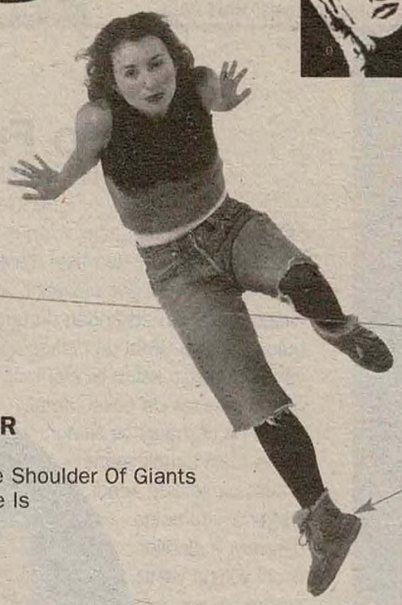

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİALBÜM

Aşık Ali Nurşani Birazcık Adalet
Baba Zula Üç Oyundan Onyedi Müzik
Cat Power The Cover Record
Cockney Rebel Psychomodo
Duman Eski Köprünün Altında
Fiona Apple When The Pawn...
Khaled Kenza
Morphine The Night
Nazan Öncel Demir Leblebi
Nirvana Nevermind
Özay Gönlüm Ninenin Mektubu
Patti Smith Gung Ho
Pulp This Is Hardcore
Primal Scream Xtrmntr
Les Rita Mitsouko Cool frénésie
Sixteen Horsepower Secret South
Steely Dan Two Against Nature
Tori Amos Boys For Pele
Traffic John Barleycorn Must Die
Youssou N'Dour Joko

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Travis** The Man Who
2. **Oasis** Standing On The Shoulder Of Giants
3. **Macy Gray** On How Life Is
4. **Santana** Supernatural
5. **Tom Jones** Reload
6. **Gabrielle** Rise
7. **Moby** Play
8. **Shania Twain** Come On Over
9. **Shania Twain** The Woman In Me
10. **Stereophonics** Performance and Cocktails

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Oasis** Standing On The Shoulder Of Giants
2. **Moby** Play
3. **Geneva** Weather Underground
4. **Belle & Sebastian** The Lazy Line Painter Jane
5. **Various Artists** "Groove Armada - Back To Mine'
6. **Primal Scream** Xtrmntr
7. **Muse** Shobiz
8. **Various Artists** "At Home With The Groove Box"
9. **Tom Jones** Reload
10. **Entombed** Uprising

İNGİLTERE INDIE SINGLE

1. **Moby** Natural Blues
2. **Tom Jones & Stereophonics** Mama Told Me...
3. **Dodger & Johnson** Movin' Too Fast
4. **Geneva** If You Have To Go
5. **Libra Pts Taylor** Anomaly - Call In Your Name
6. **Breakbeat Era** Bullit Proof
7. **Muse** Sunburn
8. **Backstreet Boys** Show Me The Meaning...
9. **Madasun** Don't You Worry
10. **NSync** Bye Bye Bye

ONŞARKI

Animals The Night
Arif Sağ Altım Üstüm Kaç Kuruşluk
DJ Mahmut & Murat G Kalleş
Les Négresses Vertes Hasta Llegar
Lou Reed Perfect Day
Maria Rita Epik Yanımda Yoksun
Massive Attack Risingson
Paul Weller Wild Wood
Santana Smooth
Stone Roses Fool's Gold

KOD MÜZİK / Atlas
1. **Future Sound of Jazz Vol.6**
2. **Travis** The Man Who...
3. **Basement Jaxx** Remedy
4. **DJ Linus** Fantasmagorigve...
5. **Breakbeat Era** Ultra Obscene

ZİHNİ / Akmar
1. **Patti Smith** Gung Ho
2. **Bugge Wesseltoft** New Conceptions Of Jazz
3. **Dust Brothers** "Fight Club" - soundtrack
4. **Jay Jay Johanson** Whisky
5. **Air** Virgin Suicides

KARGA / Atlas
1. **Death In Vegas** Contino Sessions
2. **Muse** Showbiz
3. **Shack** H.M.S. Fable
4. **Macy Gray** On How Life Is
5. **Embryo** İstanbul - Casablanca

ÇALINTI / Aznavur
1. **Eric Burdon** declares War
2. **Orange Symphony** The Oranj Album
3. **Defunkt** Defunkt
4. **Léo Ferré** chante Aragon
5. **Erik Truffaz** The Down

Bitsin artık bu dram, bu fotoroman

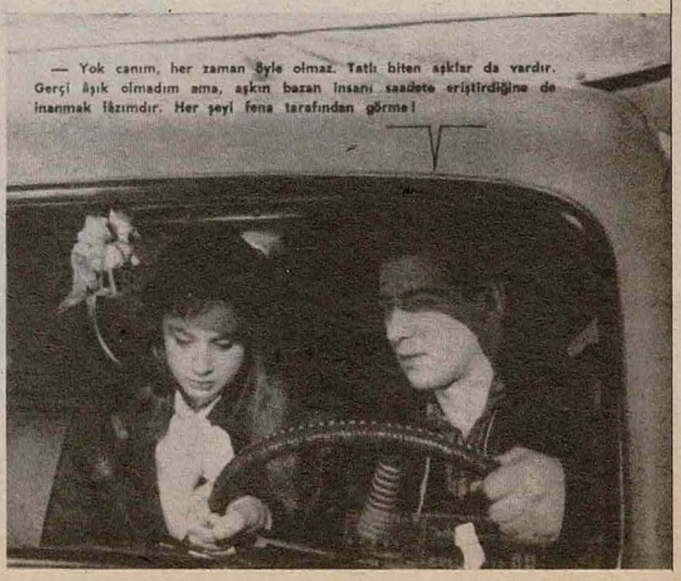

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzononbironikionüçondörtonbeşonaltıonyedionsekizondokuzyirmiyirmibiryirmiikiyirmiüçyirmidörtyirmibeşyirmialtıyirmiyediyirmisekizyirmidokuzotuzotuzbirotuzikiotuzüçotuzdörtotuzbeşotuzaltıotuzyediotuzsekizotuzdokuzkırkkırkbirkırkikikırkücükırkdörtkırkbeşkırkaltıkırkyedikırksekizkırkdokuzelli

METALLICA

ile aynı site'desiniz...

...yeni...muzik...

www.yenimuzik.com ile sevdiğiniz sanatçılar ve müzik türleri hakkındaki bilgilere 'tık'ır 'tık'ır ulaşırsınız. **Satın aldığınız ilk cd'den sonra, diğerlerini birer milyon daha ucuza alırsınız.** Keyfiniz daha da 'tık'ır olur! İsterseniz birbirinden ilginç konulu forumlara katılır, isterseniz düşüncelerinizi diğer müzik severlerle paylaşırsınız. Ar'tık' nasıl isterseniz!

Pink Floyd

Albümden 20, konserlerden 21 yıl sonra "The Wall" bu ay yeniden arzı endam ediyor: "Is There Anybody Out There - The Wall Live 1980-1981." Rock tarihinin gelmiş geçmiş en önemli albümlerinden biri olan "The Wall", Pink Floyd için sonun başlangıcıydı. Bu hüzünlü ve insanlık durumu üzerine düşündürücü serüveni huzurlarınıza getiriyoruz... Mojo dergisi 95 ve 99 yıllarında grup elemanlarıyla ayrı ayrı görüşmüş...

Tuğla tuğla Wall

Pink Floyd, 1967: Syd Barrett, Rick Wright, Nick Mason, Roger Waters

60'ların ortasından bugünlere, UFO, Spontaneous Underground, Happenings gibi underground kulüplerde sahneye çıktığınızdan bu yana köprülerin altından çok sular aktı. O günlerden başlayalım mı, Pink Floyd'un bir underground grubu olduğu zamanlardan...

Nick Mason: Aslında, biz öyle underground filan değildik. Zaten underground hikayesi daha çok Londra olayıydı. Londra'dan taşraya sirayet ettiğinde, müzik ağırlıklı bir olaya dönüşüyor, entellektüel bir arayış olmaktan çıkıyordu. Orta sınıftan gelen insanlar olarak elbette entellektüel mevzularda çene yarıştırabilirdik ve underground'muşuz gibi yapabilirdik, ama bu palavracılıktan başka bir şey olmazdı.

Bu durum Syd Barrett için de geçerli miydi?

Mason: Syd, underground aleminin önde gelen şahsiyetlerinden biriydi; asit kültürünün bir parçasıydı o.

Grubun öteki üyeleri maddelere takılmaz mıydı?

Mason: Ara sıra esrar içtiğimiz olurdu, ama çevremizdeki insanlar gibi peynir ekmek misali takılmıyorduk. Ancak, underground'un kimi yaklaşımlarını, örneğin "mixed medya" fikrini benimsemiştik. Asit atmasak da "happening" fikrine vakıf olmuştuk.

Alexandra Palace'da çaldığız günlerde Soft Machine'den daha fazla yevmiye alıyordunuz, çünkü sizin onlardan ve dönemin diğer gruplardan farklı olarak bir ışık gösteriniz vardı.

Mason: Evet ama, yine de bir ışık tasarımcısı istihdam edemiyorduk, başlarda menejerimiz, sonra da kamyonumuzun şoförü yapıyordu o işi...

Efsaneye bakılırsa, sizin UFO'da çaldığınız günlerde, Beatles kulübün müdavimi olmuştu...

Mason: Palavra. Bir seferinde Paul McCartney gelmişti, hepsi bu. Ama hoşunuza gidecekse, "evet, bütün şöhretler bizi seyretmeye geliyordu, Beatles Floyd'a hayrandı, bildikleri her şeyi bizden öğrendiler" diyebilirim, yalandan kim ölmüş?

Siz o zamanlar kendinizi hippi olarak mı görüyordunuz?

Mason: Katiyen. Ben orta sınıftan gelen bir öğrenciydim, profesyonel müzisyenliğe başlayana kadar. Sonra da grubun gündelik işleriyle uğraşmaya başladım ki, bunun bir dükkan işletmekten pek bir farkı yok. Yani, hippiliğe uygun bir iş değil.

O günlerde repertuarınızda hem "See Emily Play" gibi pop şarkıları hem de "Interstellar Overdrive" gibi uçuk parçalar vardı. Bunlar nasıl bir araya gelebiliyordu? Seyirciler bu bir aradalığı nasıl karşılıyordu?

Mason: Bize göre o parçalar birbirlerine gayet iyi uyuyordu. Fakat, genellikle programın ilk yarım saati dolmadan seyircilerin sabrı taşıyordu. Bazen kalkıp gitmekle yetiniyorlardı, bazen de ellerine ne geçiririrlerse sahneye fırlatıyorlardı. Dolayısıyla, ya şarkılar birbirlerine uymuyordu ya da seyirciler bunu anlamıyordu. Fakat, demoralize olmuyorduk. Tuhaf şey, şimdi aynı tepkiyi görsek derhal emekliye ayrılırız, halbuki o zamanlar hiç umursamıyorduk.

Bu özgüveni neye borçluydunuz?

Mason: Başarma arzusuna herhalde... Londra'ya her gelişimizde kendimize seyirci bulmamız bizi aşka getiriyordu.

Record Mirror dergisi sizi "dört dörtlük" ilan ettikten sonra şöyle demişti: "Ama insan, bu alabildiğine serbest biçimin daha az yetenekli müzisyenlerin elinde ne hale geleceğini düşünmeden edemiyor."

Mason: Demek ki insanların çoğunu, çoğu zaman kandırabilirsiniz. İnsanların bizim çok marifetli müzisyenler olduğumuzu sanmaları çok tuhaf. Anlaşılan çok ikna edici bir halimiz varmış. Geriye bakınca insana komik geliyor. Fakat bu da gösteriyor ki, eğer ilginç bir fikriniz varsa, teknik pek o kadar önemli değil.

1967'deki Queen Elisabeth Hall'daki konseriniz için de Financial Times övgüler yağdırmıştı...

Mason: O konser bizim için dönüm noktası oldu. Ondan sonraki yirmi yılımızı vereceğimiz yaklaşımın başlangıç noktasıydı.

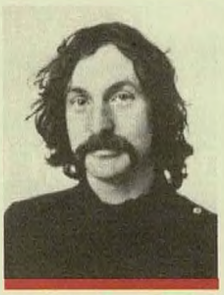

İnsanların bizim çok marifetli müzisyenler olduğumuzu sanmaları çok tuhaf. Anlaşılan çok ikna edici bir halimiz varmış. İnsana komik geliyor. Fakat bu da gösteriyor ki, eğer ilginç bir fikriniz varsa, teknik o kadar önemli değil.

Nick Mason

Birkaç ay sonra da Jimi Hendrix, The Move, The Nice ve başka bazı topluluklarla turneye çıkmıştınız...

Mason: Evet, katıldığımız ilk ve tek ortak turne oydu. Münzevi bir hayat sürdürürken, birdenbire Hendrix'le birlikte turneye çıkan bir grup olmuştuk. Bize ayrılan süre 17 dakikaydı ve bu harika bir şeydi, çünkü Syd Barrett döneminin sonuna doğru sahnede ne halt edeceği belli olmayan bir grup haline gelmiştik. Bu hoşuma gitmiyordu, ama zaten direksiyonda sarhoş bir şoförün oturması kimin hoşuna gider ki? Syd'den sonra Dave, akla kara kadar farklıydı. Pink Floyd'dan zevk almak için gayret sarfetmek gerekmiyordu artık. Bu da konser vermeyi daha zevkli bir hale getirmişti. Çünkü, insanları eğlendirmek istiyorsunuz, onlarla iletişim kurmak istiyorsunuz, onlarla çatışmak, hırlaşmak değil. Seyirciyi kıl etmek, benim anlayışıma göre güzel bir gecenin tarifi değildir.

68 ve 70 Hyde Park konserleri birbirlerinden çok farklı mıydı?

Mason: 68'deki harikaydı, çünkü bir "mini-Woodstock"tan ziyade "parkta piknik" havasındaydı. Çok güzel bir gündü. Bizim için önemli bir olaydı, çünkü bize köklerimizi hatırlatmıştı. Evet, bizim köklerimiz o seyirciydi, biz "mahallenin çocukları"ydık.

Peki Hyde Park 70 nasıldı?

Mason: O zaman artık iş ciddileşmişti. Hyde Park 70'de konumumuzu pekiştirmiştik. O noktadan sonra bugünkü global kimliğimizi kazanmaya başladık. Yine de, 1973'e, "Dark Side Of The Moon"a kadar

62→

underground sayılırdık.

"Dark Side Of The Moon" kariyerinizde dönüştürücü bir rol oynadı, öyle değil mi?

Mason: "Dark Side"dan önce de ışık gösterileri, slaydlar filan söz konusuydu ama, film kullanmaya ve de görüntüleri müzikle ilişkilendirmeye başlayınca, olayın rengi değişti. Regent Street Polytechnic'teki –Roger, Rick ve ben orada tanışmıştık– mimari eğitimimiz sayesinde, grafikleri kendimiz yapıyorduk ve sahne şovumuzu az buçuk tasarlayabiliyorduk.

Grup içindeki huzursuzluklar da o albümle başladı galiba...

Mason: "Dark Side Of The Moon"la yeni bir merhaleye gelmiştik. Acaip bir gerilim başladı, zira o noktadan sonra ne halt edeceğimizi bilmiyorduk. Daha önceleri olmayan grup içi huzursuzluklar da o zaman başgöstermeye başladı.

Gösteriler büyüdü, hasılatlar katlandı, sahnede ateşler yakıldı, gökyüzünde devasa şişme domuzlar uçuruldu... Bu, kimilerine göre sanattı, kimilerine göre de sirk gösterisi...

Mason: Yaptığımız görsel şovlardan hiç pişmanlık duymadım. Aslında biz erken MTV'ydik. Dahası, seyirciyle interaktif durumlardaydık. Sanat olup olmadığına gelince... Onu hiç kafaya takmıyorum. Benim için önemli olan, o görsel efektlerin konsere ne gibi bir katkısı olduğudur. İnsanların dikkatini müziğe ve sahneye odaklıyor mu? Soru budur. Bence, stadyumlarda ne kadar çok efekt olursa o kadar iyi. Görsel efektlerin müziğin değerini azalttığı, insanların hayal güçlerini tehdit ettiği yolundaki argümanları biliyorum. Buna verecek bir cevabım yok.

Seyircilerin sizin gösterilerinize nasıl bir tepki vermelerini istersiniz?

Mason: "Hayatımın en güzel gecesiydi" demelerini isterdim. Geçenlerde, İtalyan seyircilerin "Wish You Were Here"a gösterdikleri tepkiyi konuşuyorduk. Şarkıyı bizle birlikte söylemişlerdi, bütün sözleri biliyorlardı. Felsefe yapmak istemiyorum ama, pop müziğin doğası bu. Yüzbinlerce insanla aynı duyguları paylaşmak çok güzel bir şey. O büyük konserler çok özel anlar. O insanlar orada toplanıyor, çünkü ortak bir hissiyat mevcut.

Paylaşma fikrini seviyorsunuz, ama sahnedeyken hep anonim bir görüntü sergiliyorsunuz, gözlerden uzaksınız...

Mason: Başlangıçta bunun sebebi utangaçlığımızdı. O sayede güçlü bir formül yaratmış olduk. Sahnede başrolde olmamamızı nefsimizi terbiye etmiş olmamıza borçluyuz demek isterdim ama, korkarım ki sebep yalnızca ürkekliğimizdi.

David Gilmour'un, hep müziği öne çıkarmak istediği, Roger Waters'ın ise gösteriyi önemsediği herkes tarafından paylaşılan bir kanı. Siz de Pink Floyd'daki temel çatışmanın bu olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Rick Wright: Bunda önemli bir gerçek payı var. Ben Dave'le aynı saftaydım. Dave, Syd'e kıyasla blues'a çok daha sadık bir gitaristi. Ve çok daha iyiydi tabii. Bu, grubun yönünü değiştirdi. Dave'in stilini Syd'inkine benzetmeye çalışmasına rağmen... Sanırım, Roger şimdi artık şu gerçeği rahatlıkla kabullenebilir: Öyle aman aman bir basçı değildi, daha çok işin gösteri yanıyla ilgiliydi. Ta en başından beri öyle bir vizyonu vardı. İlk günlerden beri sahneye slaytlar projekte ediyorduk ve böylece grubu gizlemiş oluyorduk. Biz hep anonim müzisyenlerdik. Ve bu fikir giderek gelişti. Esasen Roger'ın olayıydı bu, her turnede şovumuz daha bir görkemli hale geldi.

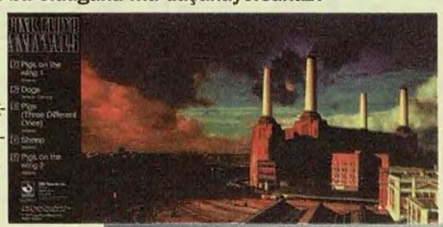

70'lerde Pink Floyd hippiliğe, özgürlük fikriyatına, uçukluğa veda etmişti, öyle değil mi?

Wright: Sanırım öyle. Geçiş dönemi "Ummagumma"yla "Atom Heart Mother" arasındaki dönemdi. Başka bir sürü grup gibi, biz de kavramsal albüm meselesine ilgi duymaya başlamıştık. O zamanlar dünyanın en müthiş müziğini yaptığımızı düşünüyordum, ama şimdi geriye dönüp baktığımda pek öyle ahım şahım olmadığımızı görüyorum. Şimdi daha profesyoneliz, geçmişte bir sound bulmuş ve ona sıkı sıkıya sarılmıştık.

Ve o formülü 70'lerin başında keşfetmiştiniz...

Wright: Grubu ilk kurduğumuzda lokomotif Syd'in sözleriydi. Ben de klavye ve Nick'in davulu için bir şeyler ilave ederdim. Nick, Ginger Baker hastasıydı... Tarzımız daha çok caz etkisi altındaydı. Eğer o deneysel dönemden geçmeseydik, bugünkü noktaya gelemezdik.

"Animals" turnesinde ön sıradakilerden biri Roger'ı sinir etmişti, o da çocuğa tükürmüştü. Roger, bu olaydan sonra, seyirciyle aramıza bir duvar çekmeyi teklif etti. Şiddetle karşı çıktım. Fikir başarılı oldu, çünkü somut bir duvar olmaktan çıktı, bir sembol haline geldi.

Rick Wright

"Dark Side Of The Moon" döneminden önce de, Pink Floyd kendisiyle fanları arasına sanatsal bir duvar çekiyor muydu?

Wright: Pink Floyd dördümüzden daha fazla bir şeydi, şimdi de üçümüzden fazla bir şey. 70'lerde insanlar müziğimizi dinlemeye, gösteriyi seyretmeye geliyordu, Dave'in veya benim sahnede zıplayıp sıçramamızı görmeye değil. UFO günlerinde bile onları cezbeden bizim kişiliklerimiz değil, müzik artı ışık gösterisiydi. Biz de spotların odağı olmamaktan gayet memnunduk.

"Dark Side Of The Moon"u sahnede çalmak nasıl bir duyguydu?

Wright: Şimdi iyi, ama o zamanlar ürkütücüydü, çünkü bir sürü teknolojik sorun çıkıyordu, alet-edevat pek güvenilir değildi, çok baş ağrıtıyordu. Şimdi her şey dijital ve bu sayede saat gibi tıkır tıkır işliyor.

Teknolojik sorunların yanısıra grup içinde anlaşmazlıklar da var mıydı?

Wright: Atıştığımız oluyordu, ama daha sonraki kavgalar gibi şeyler olmuyordu. Aslında, ta okul günlerinden beri Roger'la benim yıldızlarımız barışmıyordu. Roger hep ısırgandı, kırıcıydı. Aramızda zihniyet farkı ve siyasi anlaşmazlıklar vardı. O bir salon sosyalistiydi, bense... Sağcı filan değildim kesinlikle, hiç olmadım. "Dark Side Of The Moon"dan sonra bir parça para geçmişti elimize ve ben de büyücek bir ev almıştım, iki çocuğum vardı. Roger, "bu yaptığına inanamıyorum, olayımızı sattın, bu durumu iğrenç buluyorum" demişti. Altı ay sonra gitti, benimkinden daha büyük bir ev aldı. Bana söylediklerini hatırlattığımda, "evet ama, bunu ben değil, karım istedi" demişti. Palavra tabii. Onu samimiyetsiz buluyordum. Beni en çok kızdıran tarafı buydu.

Anlaşmazlıklarınız sahnedeki performansınızı da etkiliyor muydu?

Wright: Asla. Roger'a sahnede yalnızca detone olduğunda bozuk atıyordum.

Gösteri boyutunun müziğinizi gölgelediğini düşündüğünüz oldu mu?

Wright: Hayır, hiçbir zaman öyle düşünmedim. Sadece bazen kaldırabileceğimizden fazla bir yükün altına girdiğimizi düşündüğüm oldu. Onun dışında yaptığımız şeyden memnundum. Bir istisna oldu sadece, onda da

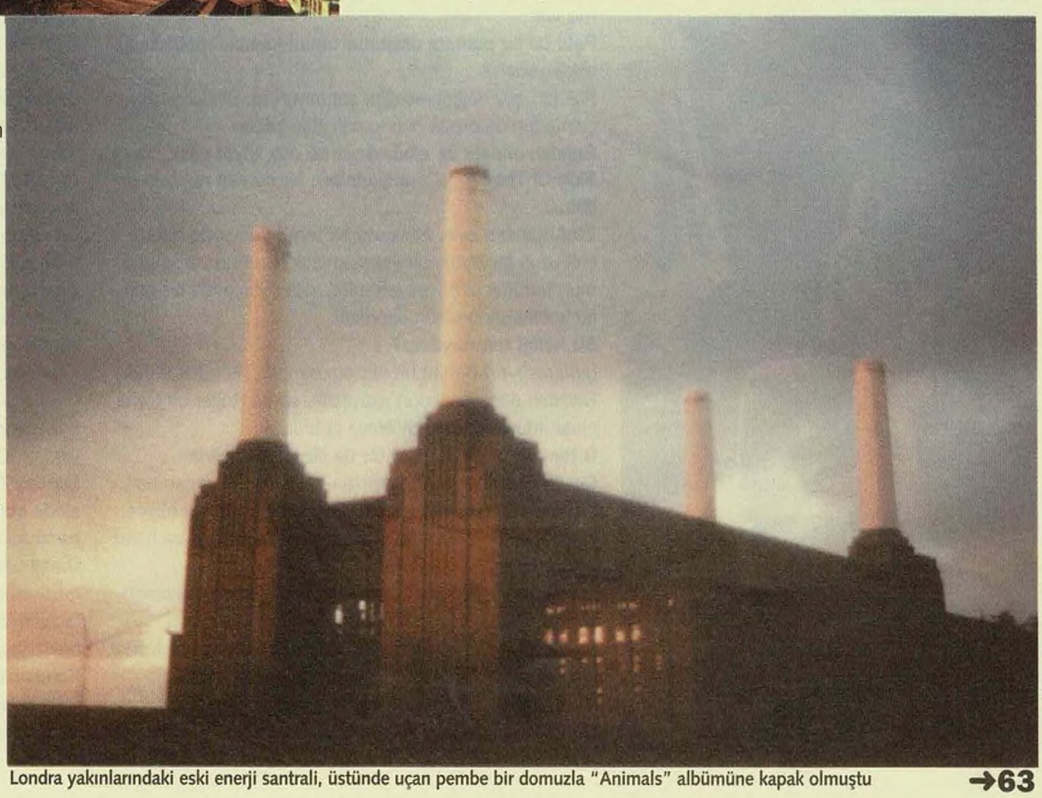

Foto: Gökhan Pamuk, 1997

Londra yakınlarındaki eski enerji santrali, üstünde uçan pembe bir domuzla "Animals" albümüne kapak olmuştu

ben yanılmıştım. Toronto'daki konserde, ön sırada oturanlardan biri Roger'ı sinir etmişti, o da çocuğa tükürmüştü. Bu olaydan sonra, seyirciyle aramıza bir duvar çekmeyi teklif etti. Şiddetle karşı çıktım, seyircinin bunu nefretle karşılayacağını söyledim. Yalnız şunu da eklemeliyim: Duvar fikri başarılı oldu çünkü, seyirciyle aramıza çekilen somut bir duvar olmaktan çıktı, bir sembol haline geldi.

Roger'la ilişkinizin kopma noktasına gelmesi Toronto'daki tartışmadan sonra mı oldu?

Wright: Hayır, "Animals" döneminde oldu. Roger değişmeye başlamıştı, grubun lideri olduğuna iyice inandırmaya başlamıştı kendisini. Ve tabii ki bu ego triplerine girince ilk çatışacağı insan bendim. Ayrıca, ben de kötü bir dönemden geçiyordum, boşanma arifesindeydim. "Animals"ı kaydederken benim yaptığım şeyleri sürekli reddediyordu. Belki bunda benim de kabahatim vardı, tembellik ediyordum. O da herhalde "bu herifin grupta olmasının ne manası var" diye düşünüyordu. Aslında o sıralarda çekip gitmeyi düşünen bendim. Hatta, "Animals" turnesinde "artık gına geldi" deyip çekip gitmiştim. Ama menejerimiz Steve O'Rourke, "gidemezsin, gitmemelisin" diye baskı yaparak geri döndürmüştü beni. "The Wall"u kaydederken, hikaye ve şarkıların büyük bölümü Roger'ındı, dolayısıyla söz hakkı ondaydı. Ve grubu terketmediğim takdirde albümü yayınlamayacağı blöfünü yaptı. Mali durumumuz berbat olduğu için –iflas noktasındaydık, çünkü mali müşavirlerimiz paramızı batırmıştı– blöfünü görmek zorunda kaldık. "Peki, bırakıyorum" dedim, ama konserlerde çalmaya devam etme konusunda direttim. Konserleri seviyordum. Dave ve Nick'le birlikte sahnede çalmak için gururumu çiğnedim. Tuhaftır, sahnede herhangi bir hasmane durum yaşanmadı.

"The Wall"u sahnede çalmak nasıl bir duyguydu?

Wright: Müthişti. Öteki grubun maskelerimizle çıkması harika bir fikirdi. Sahneye bakıyorsunuz, Pink Floyd çalıyor, Dave, Rick, Roger... Sonra perde açılıyor, bir bakıyorsunuz, onların arkasında bir Pink Floyd daha var. Duvarın seyirciye rest çekme olmaktan, "sizi iplemiyoruz" mesajı olmaktan çıkmasıyla birlikte çok iyi bir fikir haline geldiğini düşünüyorum.

Konserlerde seyircilerle kurduğunuz ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

"The Wall" Roger'ın hikayesidir, seyirciyle arasında bir duvar olduğu onun hissiyatıdır. Şu aşikar: Siz bir pop grubu olarak yukarıda, sahnedesiniz ve dinleyiciler aşağıda, sizi dinliyor. Ancak, dinleyicilerle bir duygu paylaşımı içindesiniz Dolayısıyla Roger'la aynı kanıda değilim.

David Gilmour

Wright: Hoşuma gidiyor. Ön sıralardaki insanlarla kontakt kurmaya çalışırım hep. İnsanların yüzlerinde gülümseme görmek çok hoşuma gider. Mutsuz bir yüz ifadesi gördüğümde kötü olurum.

"The Wall"daki sembolizm Pink Floyd'un fanlarıyla ilişkisini yansıtıyor mu sizce?

David Gilmour: "The Wall" Roger'ın hikayesidir, seyirciyle arasında bir duvar olduğu onun hissiyatıdır. Ben bu konuda onunla aynı paralelde değilim. Şu aşikar: Siz, bir pop grubu olarak yukarıda, sahnedesiniz ve dinleyiciler aşağıda, sizi dinliyor. Ancak, dinleyicilerle bir duygu paylaşımı içindesiniz. Dolayısıyla Roger'la aynı kanıda değilim, ama onun kendi vizyonunu gerçekleştirmesi için elimden geleni yaptım.

"The Wall" Roger Waters'ın fikri olmasına rağmen, hepiniz için geçerli olan temel bir soruyu ortaya koymuş oldu, öyle değil mi?

Gilmour: Kesinlikle öyle. "Seyirciyle gerçekten ilişki kuruyor muyuz?" sorusu hepimiz için geçerli.

Peki cevabınız ne?

Gilmour: Roger'ın kendisinin kurduğunu söylediğinden daha fazla bir iletişim içinde olduğumu düşünüyorum seyirciyle.

Sahnede çalarken kendinizi nasıl görüyorsunuz?

Gilmour: Elbette büyük bir kalabalığa müzik yapan bir grubun parçası olarak görüyorum kendimi. Ama, aynı zamanda bir empati de kuruyorum seyircilerle.

Onları görebiliyor musunuz?

Gilmour: E tabi, öndeki elli sırayı filan görebiliyorsunuz. Ama, zaten yaptığınız işe konsantre olmuş durumdasınız. Gözleriniz kalabalığın üzerinde geziniyor, ama gerçekte kimseyi görmüyorsunuz.

Roger Waters'ın ayrılmasından altı yıl sonra çıktığınız ilk turnede onun yokluğunu hissettiniz mi?

Gilmour: Roger ne istediğini bilen ve otorite sahibi olan biridir. İnsanın yanında öyle birisi olması güzel bir şey. Ama, öyle birisi artık yoksa, yokluğunu telafi etmenin yollarına bakmaktan

İflah olmaz bir burjuva varoluşu mu?

Arşivlere daldığımızda, biri 1973'te, diğeri 1975'te NME dergisinde yayınlanmış iki David Gilmour söyleşisi çıktı karşımıza. Es geçmek olmazdı... Sırasıyla naklediyoruz.

"Dark Side Of The Moon" Amerika'da bir numaraya yükseldi. Ne diyorsunuz?

David Gilmour: *(yüzüne yayılan bir gülümsemeyle)* Güzel, çok güzel. Orada 40. sıranın ötesine geçememiştik bugüne kadar. Amerika'da galiba underground bir imajımız var.

Peki bu bir numara oluşunuz orada konserlerinizi nasıl etkileyecek?

Pek bir şey değiştireceğini sanmıyorum. Birinci sıraya çıkmadan da orada hep kapalı gişe çaldık.

Bundan önceki üç albümünüz de çok iyiydi ama, "Dark Side Of The Moon" kariyerinizde bir dönüm noktası galiba...

Evet, sanırım öyle. Albümde bir tema dolaşıyor, bunu çok uzun bir zamandır yapmamıştık. Grubun yarısı albümün tematik olmasını istemişti, diğer yarısı ise bir şarkılar koleksiyonu olsun istemişti.

Siz hangi taraftaydınız?

(gülümsüyor) Benim bir itirazım olmadı. Fikir Roger'ındı. Şarkıları daha önceden yazmıştık, sonra Roger bir tema oluşturdu ve sözleri bir araya getirdi.

O temanın ne olduğunu bir de sizden dinleyelim...

Çeşitli baskılar, insanı çıldırtan baskılar... Para, şu bu...

İlk defa bir albümün sözleri plak kapağında yer alıyor...

Evet, genellikle sözlerin plak kapağında yer alması hoşuma gitmez.

Stüdyoya girmeden önce üzerinde ne kadar çalışmıştınız?

Genellikle stüdyoya girdiğimizde kafamızda somut fikirler olmaz. Şartların müziği dikte etmesine izin veririz.

Öylesi çok pahalıya patlamıyor mu?

Yo, ödemeyi biz yapmıyoruz ki, EMI yapıyor.

En sevdiğiniz Pink Floyd şarkıları hangileri?

"Obscured by Clouds"... "Saucerful of Secrets"deki bazı parçalar, başta albüme adını veren şarkı olmak üzere ve "Set The Controls For The Heart Of The Sun"...

"Atom Heart Mother" bugün nasıl geliyor?

Yeni bir yön değildi, sadece deneysel bir çalışmaydı. Eğer imkanım ve isteğim olsa, yeniden kaydetmek isterim. O albümdeki sorun şu: Önce bizim, grup olarak çaldıklarımız kaydedildi, bando-mızıka ve koro sonra ilave edildi. Şimdi olsa hepsini aynı anda kaydederdim. Bazı ritmlerin yürümediğini ve bazı sinkopasyonların pek doğru olmadığını düşünüyorum.

Soundtrack'ler de yapmaya başladınız...

İlki "More"du, hiç aklımızda yoktu soundtrack yazmak, ama yüklü bir para teklif ettiler. Biz de oturduk, sekiz günde hallettik. Antonioni'nin "Zabrinski Point"inin müziğini de biz yaptık. Aslında yazdığımız çok daha uzundu, yazdıklarımızın birçoğunu kullanmamış, kullansaydı daha iyi ederdi.

•••

İki sene atlıyoruz, bu sefer daha çekişmeli bir söyleşiye varıyoruz... NME, 1975...

Sunday Times, "Pink Floyd, bugünün popüler hiyerarşisinde senfoni lordları mevkiini hakediyor" diyor. Bu yorumu nasıl buluyorsunuz?

David Gilmour: Bu tür sözler bizde alerji yaratıyor. Bizim düzeyimizde birilerine böyle üstün insan rolü atfedilmesi hiçbirimizin hoşuna gitmiyor. Birçok grubun bu tür laflara bayıldığını biliyorum.

Kendinizi küçümsüyor olmayasınız...

Tabii ki küçümsüyorum, çünkü daha fazlasını hakettiğimize inanmıyorum. Ve bizim düzeyimizdeki insanları kü-

başka çare yok.

Pink Floyd'un 60'larda ortaya çıkışı, Thatcher-Reagan dönemi boyunca varlığını koruması ve devasa bir endüstriyel aygıt haline gelişi göz önüne alındığında, Roger Waters'sız yola devam edişinizin para hırsı olarak yorumlanmasının haklı gerekçeleri var mı sizce?

Gilmour: Müzik yaparak para kazanıyor olmaktan ötürü özür dilemem gerektiğini sanmıyorum. Biz her zaman başarıya ve başarının getirdiği nimetlere talip olduk. Ayrıca, yaptığımız müziğin çok daha büyük hasılatları hak ettiğini de düşünüyorum. Hiçbir zaman Reagan veya Thatcher destekçisi olmadım. Ama, aynı zamanda hiçbir zaman da para kazanmanın yanlış olduğunu düşünecek kadar solcu veya sosyalist de olmadım. Özellikle 1987'de, Roger'ın ayrılmasından sonra çıktığımız turne öncesinde çok ciddi mali sorunlarımız vardı ve para kazanmayı gerçekten istedik. O turneye çıkabilmek için cebimizden para koyduk. Pink Floyd'u sürdürmemizin birçok sebebi, saiki var. Bir iş yaptığımızı ve müzisyenlik kariyerimizi sürdürmek istediğimizi açık açık söyledik. Bizim kadar masraf yapan, ortaya çıkan işin gerçekten kaliteli olması için potansiyel kârından bizim kadar feragat eden kimseyi tanımıyorum. Kazancımızın yüksek olduğu doğru, ama kâr marjımız birçok grubunkinden çok daha az.

Turne sponsorluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Gilmour: "A Momentary Lapse Of Reason" turnesinde Volkswagen'in sponsorluğunu kabul ettik. İtiraf ederim ki, bu konuda enine boyuna düşünmeden karar verdim ve sonradan bu sponsorluktan rahatsız oldum. Ve aldığımız parayı hayır kurumlarına bağışladık. Bir daha böyle bir şey yapmayacağız. Bundan böyle gururla bağımsızlığımızı koruyacağız.

"Great Gig In The Sky"ın bir firmanın reklamında kullanılmasını niye kabul ettiniz?

Gilmour: O parçayı Rick yazmıştı, Nurofen için yeniden düzenledi. Bu onun kararı. Eğer o şarkının altında benim imzam olsaydı, öyle yapmazdım. Ama, bu Rick'e kalmış bir şey, ben onaylamadım, ama yapabileceğim bir şey yoktu.

Grupla seyirci arasındaki sado mazoşist ilişkiyi anlatmak istiyordum. Zihnimdeki görüntüde, seyirci bombalanıyordu, lime lime ediliyordu. Ve bu insanlar alkışlıyorlardı, en çok bağırıp çağıranlar da en çok yara alanlardı. Buradan Pink'in bir Nazi demagoguna dönüşmesi düşüncesi gelişti.

Roger Waters

Konserler, sözleşmeler, hasılatlar filan hepsi bir yana... Şarkı söylemek ve gitar çalmak sizin için ne ifade ediyor? Size ne veriyor?

Gilmour: Ben bu işe hayatımı koyuyorum. Ama, Pink Floyd benden ibaret değil. Başka insanların arzularıyla, tercihleriyle, politikalarıyla ve ihtiyaçlarıyla bağlıyım. İdeallerden ve sanattan sürekli taviz vermek olarak özetlenebilir bütün hikaye. Bu konuda herkesten daha çok konuşma hakkım var, çünkü Pink Floyd bir tür hayır kurumu. Ve ben de şarkıların çoğunu yazan, müziğin yönünü tayin eden kişi durumundayım. Bu benim tercihim değil, omuzlarıma yüklenen bir sorumluluk.

Sizin bir ekip oyuncusu olduğunuz biliniyor, ama şu "ben bu işe hayatımı koydum" ifadesini biraz açabilir misiniz? Yoksa orta sınıftan bir İngiliz centilmeni olarak bu konuda konuşmamayı mı tercih edersiniz?

Gilmour: Ne söylememi istediğinizi kavrayamıyorum. Konuşmak istemediğimden değil, belki de kendimi ifade edemiyorum, sözel bir insan değilim ben. Kendimi en iyi gitar çalarak ve şarkı söyleyerek ifade edebiliyorum.

Peki, 6 Temmuz 1977'ye, "Animals" turnesine dönelim. Toronto'da Roger Waters'ın bir seyirciye tükürdüğü konsere... Nasıl bir atmosfer vardı o gün?

Gilmour: Bir gösteri olarak pek beğenmediğimi anımsıyorum. O kadar keyifsizdim ki, biste miksaj masasının orada oturdum... Roger turneleri sevmezdi, asabiyet içinde olurdu. Olayın ticari yönünden hepimiz gibi o da nefret ederdi. Büyük değişim "Dark Side of the Moon"un kazandığı başarıyla başladı, seyirci "katılım"da bulunmaya, çığlıklar atmaya başladı. Daha önceleri, on bin kişilik konserlerde bile bazen yere iğne düşse sesini duyabileceğiniz anlar olurdu. Fakat zamanla işlerin böyle yürümesi gerektiği fikrine alışmaya başlamıştım şahsen.

Waters: Her şey daha da yıkıcılaşıyordu. Stadyumlar müzik için değil, spor müsabakaları için yapılmıştı. Ve dolayısıyla o mekanlarda savaş ritüelleri görmek kaçınılmazdı, zira sporun özü budur zaten. Öfke içindeydim, benliğimi "burada ne yapıyoruz, amacımız ne" duygusu kaplamıştı. Cevap da hep aynıydı: para ve ego. Sebep buydu işte.

çümsememizden daha fazla küçümsemiyoruz kendimizi. İnsanın kendi persfektifini kurması ve bunu muhafaza etmesi çok başka bir durum.

Eleştirmen Nick Kent, "Gotta Be Crazy" adlı şarkının sinizminizi ele verdiğini söylüyor, "gotta keep people buying this shit" (insanları bu boktan şeyi almaya devam ettirmeli) dizesine işaret ederek... Bu dinleyicilere burun kıvırmak olmuyor mu?

Bilmem. Evet. Burun kıvırma. Ama topyekün bütün dinleyicilere burun kıvırmak değil. Bizim gibi grupların yüceltilmesine burun kıvırma. Bunda bir yanlışlık olduğunu düşünüyorum. İnsanların böyle kahraman kişiliklere ihtiyaç duymaları... Rock müzisyenlerinin bütün soruların cevabına haiz olduklarını sanmaları...

Peki bunda sizin gibi rock müzisyenlerinin payı yok mu?

Evet, büyük ihtimalle öyle, ama biz diğerlerine kıyasla daha az suçluyuz. Bu duruma karşı mücadele etmek için bilinçli hamleler yaptık.

Örneğin?

Bir sürü söyleşide söyledik bunları, bu hikayeye inanmadığımızı filan... Ama insanın üzerine bir imaj yapıştı mı, ondan kurtulmak çok zor oluyor.

Nick Kent, Kasım 74'deki konserinizden sonra yazdığı yazıda, sizin saçlarınızın "yağ pas içinde" olduğunu söyledikten sonra, bir Pink Floyd fanı "arketip"i tasvir ediyor: "Esrarlı kafayla kozmos üzerine çene yapan ve Pink Floyd albümlerinin hepsinde mevcut olan stereo prodüksiyon cambazlıklarıyla kafa bulan..."

Bu lafların hiçbir geçerliliği yok. Anlattığı gibi bir tip varsa o konserde, kendisi gibi birileri de muhakkak vardır. Zaten onun gibiler bütün konserlere gider. Büyük bir ihtimalle anlattığı gibi birini bulmak için epey arandı ve buldu sonunda. Nick Kent'in dedikleri bana inandırıcı gelmiyor. Gerçekten gelmiyor. O, Syd Barrett hikayesi ve 1967 olayıyla çok fazla içli dışlı. Aynı yazıda uzun uzun Syd Barrett'ı anlatıyor, bizim konserimizi değerlendirirken Syd Barrett'tan bahsetmenin ne manası var? Başlangıçta bütün şarkıları Syd yazıyordu ve onlar harika şeylerdi. Aksini söyleyen kimse yok. Ama, Pink Floyd sound'unun yaratıcısının Syd olduğunu sanmıyorum. Syd kadar Rick'in de eseri bu. Ayrıca, Syd'in olayı kısa şarkılardı...

Syd'li Pink Floyd mu, Syd'siz Pink Floyd mu daha iyi?

Syd'in ayrılmasından kısa bir süre önce grubun durumu umutsuzdu. Kimse onlara salon vermek istemiyordu. 1967 yazındaki başarıdan sonra, Pink Floyd ayağına taş bağlanmış gibi dibe vurmuştu. Verdikleri konserler sinek avlıyordu. Çünkü gerçekten çok kötüydüler. Tek çıkış yolları Syd'den kurtulmaktı. Syd'i kovdular ve beni çağırdılar. Sıfırdan başlamak zorundaydık, çünkü grup tükenmişti. Ve "A Saurceful Of Secrets"la Pink Floyd'u inşa etmeye başladık. O albümle Syd'in uzaktan yakından bir alakası yoktur. Onun bazı parçalarını çalmaya devam etmemizin sebebi ise, onların yerine koyacak kadar iyi şarkıları süratle yazmamış olmamızdı. Bu arada şunu da ekleyeyim: Gruptakiler bir defa bile benden Syd gibi çalmamı istemediler, isteyecekleri son şey de oydu zaten.

Stilinizi Syd'e benzetenler var ama...

Siz de "aşina olduğumuz slide ve echo-box tamamen Syd'in buluşu" diye yazmıştınız. Onu yazmadan önce niye gelip bana sormadınız? Gerçek şu ki, Syd'den çok önce echo-box kullanıyordum, slide'ı da... Ayrıca, Syd'i de epey gitar çalıştırmışlığım da vardır. Şimdi, onunla aynı kaynaklardan beslendiğimiz için benim onun tarzını aparttığım söyleniyor. Yeniyetmeliğimizde birlikte çok takıldık, aynı müzikleri dinliyorduk. Etkilendiğimiz isimler aşağı yukarı aynıydı. Okulda, her öğlen teneffüsünde Syd'e Stones riff'lerini çalmayı öğretirdim. Yazarken söylediklerimi lütfen çarpıtmayın, Syd'e bildiği her şeyi ben öğrettim demiyorum, ama Syd'in tarzındaki bir-iki şey benden ona geçmiştir.

O yazıda ayrıca, sizin gitar çalışınızın belirli bir kişiliği olmadığını ima etmiştim. Kullandığım kelime "yumuşak başlı"ydı.

Ben bunu iltifat kabul ederim. Tanıdığım birçok gitarist, kendilerini dar tanımlara hapsediyor ve dolayısıyla kapasitelerini daraltıyor. Ben kendimi belli bir kimliğe, kalıba sokmaya çalışmıyorum. Ayrıca, iyi mi kötü mü çaldığım da pek mühim değil. Elimden gelenin en iyisini yapıyorum. Ama, turnenin ilk yarısında parmaklarım biraz paslıydı, sonra açıldı gerçi.

Virtüözlük iddiasında değilsiniz gibi...

Hiçbirimizin virtüöz olduğunu sanmıyorum.

Nick Kent, söz konusu yazıda size ayrıca şöyle bir eleştiri yöneltmişti: "Evlerinde, özel hayatlarında onlar kadar iflah olmaz bir burjuva varoluşu sürdüren bir grup daha görmedim..."

O veya siz bizim evlerimizde nasıl yaşadığımızı nasıl bilebilirsiniz ki! İşte burada, evimdesiniz. Hiç de büyük bir ev değil. Şu gördüğünüz, sizce iflah olmaz bir burjuva varoluşu mu?

"Money"nin sözlerinin manası ne?

Albümün tamamında mümkün olduğunca basit, sade ve doğrudan ifadeler kullandık, ama şarkıların sözlerini yazarken bunların yanlış anlaşılacağının da farkındaydık. Hâlâ "money –it's a gas" dizesinin "parayı sevdiğimiz"i ifade ettiğini söyleyenler çıkıyor.

Bob Ezrin: Roger'la karısı Carolyne aracılığıyla tanışmıştım. "Animals" turnesinin Toronto ayağında bana uğradılar. Limuzinle konsere giderken Roger seyirciyle yaşadığı yabancılaşma duygusundan ve bazen onlarla arasına bir duvar çekmek istediğinden söz etti. Ben de öylesine "yap o zaman" demiştim. 18 ay sonra telefon etti ve "The Wall" adlı projede onunla çalışmamı teklif etti.

Waters: Başlangıçta iki imge vardı kafamda. Bunlardan biri, sahneye duvar çekmekti... Toplulukla seyircinin arasındaki sado mazoşist ilişkiyi anlatmak istiyordum. Zihnimdeki görüntü şuydu: Seyirci bombalanıyordu, lime lime ediliyordu. Ve bu insanlar bombalanmalarını alkışlıyorlardı, en çok bağırıp çağıranlar da en çok yara alanlardı. Çünkü eylemin merkezinde olan onlardı, kurban konumunda olsalar da... Bu ilişkide hem dehşet hem de kaygı veren bir şey var: Biz sana zarar verecek kadar güçlü bir ses sistemi kuracağız, sen de tam onun önünde oturmak ve en fazla zararı görebilmek için mücadele edeceksin. Bu fikirden Pink'in bir Nazi demagoguna dönüşmesi düşüncesi gelişti.

Peki öteki imge neydi?

Waters: Delilik teması Syd'le ilişkilidir ama benim deneyimlerimle de ilgisi vardır. "When I was a child I had a fever, my hands felt just like two balloons" (Çocukken ateşlenmiştim, ellerim iki balondu sanki) sözleri, geçirdiğim bir havale esnasında, her şeyin dev gibi görünmesi ve vücudumda hissettiğim açıklanamaz duyguyla alakalıdır. Hayatımda birkaç sefer kendimi psikolojik yıkımın eşiğinde hissettiğim, hezeyan geçirdiğim oldu. Dolayısıyla, Syd'le veya şizofreniyle bağlantının kaynağı o çocukluk anım ve yetişkinliğimde kendimi o duygunun sınırlarında hissettiğim dayanılmaz stresli anlardır.

Ezrin: Roger beni haftasonu için davet etmişti –şehir dışında güzel bir evi ve o atmosfere uygun loş bir stüdyosu vardı. İngiltere'nin o kasvetli sonbahar haftasonlarından biriydi. "The Wall" isminde yaklaşık 90 dakikalık bir parçayı içeren sık dokulu bir bant dinletti. Rutubet ve bulutların ağırlığı altındaki İngiliz banliyösü bu müzik için öyle mükemmel bir sahne oluşturuyordu ki, kendimden geçtim. Eksikleri vardı, tamamlanmış değildi ama, dinler dinlemez önemli bir çalışma olacağını, ancak bütünlüklü bir hale getirmek için büyük emek vermek gerektiğini anlamıştım.

Waters: Albümün uzun ve karmaşık bir sürece girdiğini farkediyordum ve fikir alışverişi yapabileceğim birine ihtiyacım vardı. Grupta bu tür şeyleri konuşacak kimse yoktu. Dave ilgilenmiyordu, Rick'in kendi sorunları vardı, Nick de o zamanlar oldukça yakın olduğumuzdan dinlemek isterdi ama, yarış arabalarıyla daha çok ilgileniyordu. Ezrin gibi entellektüel ve müzikal açıdan bana daha yakın birine ihtiyacım vardı.

Gilmour: Bir projeyi bitirir bitirmez yenisine başlamak adetimiz değildi. Pink Floyd'dan önce beraber çaldığım topluluktan birkaç arkadaş öylesine bir albüm çıkarıp biraz eğlenmek için beni ikna etmişti. Rick bir albüm yapıyordu. Londra'da bir stüdyoda tekrar buluştuğumuzda, Roger'ın elinde üzerinde çalıştığı iki tane iyi kurgulu, büyük ölçüde gerçekleşmiş proje vardı. Biri "The Wall"du, öteki de sonradan ilk solo albümü olan çalışmaydı. Eylül'de tekrar bir araya geldiğimizde "The Wall" üzerinde çalışmaya karar verdik.

Mason: Bantlar kalitesizdi –oldukça gelişmiş aletlerle yapılsalar da, Roger hep berbat demolar hazırlardı– fakat müzikal açıdan geliştirilebilecek ilginç bir fikir olduğu hemen anlaşılıyordu.

Wright: Her şeye rağmen "haydi bakalım, yine savaş, anne, kayıp baba muhabbetleri" diye düşünmüştüm. Bütün şarkılarda tempo, melodi, her şey aynıydı. O berbat mali durumda olmasaydık belki de "bu şarkıları beğenmedik" diyebilirdik ve her şey başka türlü gelişebilirdi. Fakat Roger'ın elinde bir malzeme vardı, Dave ve bende bir şey yoktu...

"Comfortably Numb"ı iki kısıma ayırabilirsiniz. Benim söylediğim "When I was a child" aydınlık, Roger'ın söylediği "Hello is there anybody in there" kısmı ise karanlıktır. Ben karanlık kısmında daha fazla gitar olsun istedim, Roger'la Bob da sadece davullar, bas ve orkestra olsun istediler. Bunun üzerine bağrışa çağrışa kavga etmiştik.
David Gilmour

Gilmour: Ciddi bir mali krizde olduğumuz doğru, ama bunun eylül ve ocak ayları arasında, "The Wall"un ilk kısmını toparladıktan sonra ortaya çıktığını sanıyorum. O zamanlar çok iyi bir proje olduğu –şimdi o kadar iyi olduğunu düşünmüyorum– ve Roger'ın hayalinin tek hakimi olmasına müsaade etmek gerektiği kanısındaydım.

Ezrin: Bir gece sabaha kadar Roger'ın bantlarının altını üstüne getirdim. Ve o gece "The Wall"un hayali bir görsel kurgusunu –filmi değil– yazdım. Aslında işin bu tarafıyla hiç ilgim yoktu, hatta projeyi bir görselliğe hapsetme fikrine karşıydım. Yalnızca bir ses-manzarasını –duymaktan çok görmüştüm– betimleme isteği duydum. Hazırladığımız bütün parçaları –ve henüz hazırlamadıklarımızı– bütünlüklü bir hikaye halinde düzenledim. Başrolde birinin olduğunu farkettim ve anlatımı birinci tekil şahıstan çıkartıp sonradan Pink adı verilen kahramana hayat verdim. Ertesi gün bir metinle –bu metin Rock and Roll müzesindedir– gittim ve birlikte "The Wall"u okuduk. Biraz kulağı tersten göstermek gibiydi ama, metin albümün zihnimizde netleşmesine yardımcı oldu. O noktadan sonra bulanık suda balık avlamaktan kurtulup bir plan dahilinde inşaata başladık.

Waters: Albümün temel biçimi değişmedi. Bazı şarkılar değişti, bazıları –"Don't Leave Me Now", "Is There Anybody Out There?", "Mother"– neredeyse hiç değişmedi.

Ezrin: Roger'ı evinden çıkarıp stüdyoya soktuktan sonra iş ekip çalışması halini aldı. Herkes düşüncelerini söyledi, katkısını yaptı. Bazen çok heyecanlanıyorduk. Sık sık, tek bir parça hakkında haftalar süren ciddi tartışmalar oluyordu ama, centilmence davranıp kavga etmiyorduk. Fakat bu tür çatışmaların sonucu –iki karşıt görüşün sentezi–, başlangıçtaki fikirden çok daha güçlü oluyordu.

Gilmour: Sadece tartışıyorduk. Birisi "bunu pek beğenmedim" diyordu, başka biri de hemfikir oluyordu, sonra Roger suratını asıp gidiyor ve ertesi gün parlak bir fikirle geliyordu. Bazı şarkılar, mesela "Nobody Home" böyle ortaya çıktı. Biraz öfke şevk veriyor... "The Wall"u yaparken Roger bunu iyi beceriyordu –"The Final Cut"da öyle olmadı.

Waters: "The Wall"u bir ekip çalışması olarak görüyorlar; tamam, çalıştılar ama katılmadılar. Ortak yapılan bir iş, eşitlikçi bir çalışma değildi. Aralarından birinin iyi bir fikri olsaydı, kabul eder ve kullanırdım –bir yönetmenin film yönetirken aktörlerin düşüncelerini dikkate alması gibi. Grubun dağıldıktan sonra "The Wall"un aslında benim çalışmam olmadığını, birlikte yaptığımızı göstermek için çok debelendiler. Palavra. O zamandan beri yaptıklarını dinleyenler bunu anlayabilir.

Mason: Bir topluluk nasıl albüm yaparsa, biz de öyle yaptık –görev eşit dağılmıyordu, ama bütün topluluklarda bu böyledir.

Waters: Rick tuhaf klavyesini çalmak dışında hiç katılımda bulunmadı, Nick de zorla davul çalıyordu. Dave ise, evet Dave gitar çalıyordu ve birkaç şarkının müziğini yaptı, fakat başka işe bulaşmadı. Ezrin ve ben birlikte yaptık, Ezrin'in katkısı büyüktür. Dave'in de yapıma katkısı oldu. Fakat bir tek şef vardı, o da bendim.

Gilmour: Ezrin'in fikirleri bol ve kuvvetliydi, oynadığı rol de kısmen Roger ve benim aramdaki gerilimi yumuşatmaktı.

Ezrin: Ben çalışmaya başladığımda, albümü kimin yaptığına dair büyük bir karmaşa yaşanıyordu. Sıfatlarımızı bir kenara bırakırsak, hepimiz güçlü kişiliklerdik, olaylara köşeli yaklaşımlarımız vardı, inatçıydık ve yaratıcılığımızın doruğundaydık. Sanırım o zaman Roger projenin kendisine ait olmasını istiyordu. Fakat bir grubun bir üyesi diğerleri üzerinde üstünlük iddia ettiğinde, birlikte çalışmak zorlaşır. Roger da buna duyarlıydı –ya da Roger'ın olabileceği kadar duyarlıydı–, galiba bu yüzden beni, bu işi bitirebilmek için kendine müttefik olarak gruba soktu. Fakat benim işimi algılama biçimim, yaptığım şeyi savunmayı gerektiriyordu ve bu da Roger ve

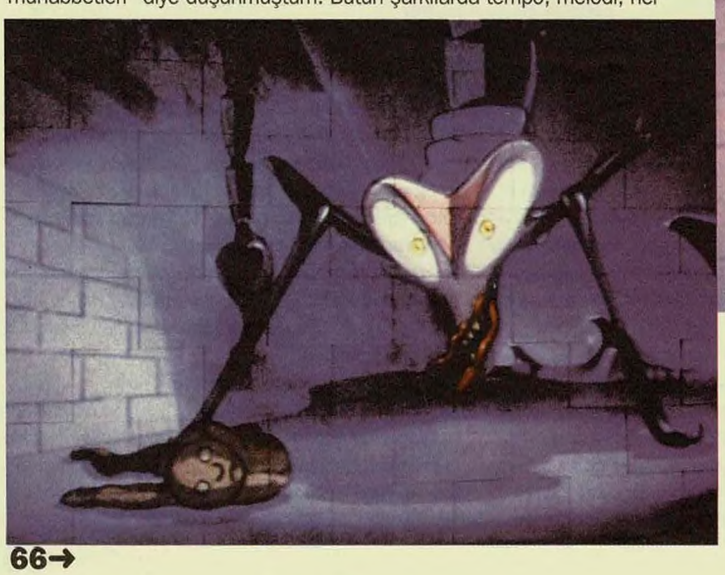

diğerleriyle hemfikir olmamak demek olduğundan, kendi aralarındaki tartışmaları unutup benimle kapışıyorlardı.

Wright: "Dark Side" ve "Wish You Were Here" zamanlarında mutluydum, kavgalar oluyordu belki ama, birlikte üretiyorduk. Dışarıdan bir yapımcının dördümüzün birlikte yaptığımız şeyi bozacağından kaygılanıyordum. Fakat öte yandan da "tanrım, bir hakem lazım" diyordum.

Waters: "Dark Side"a kadar, "Dark Side" da dahil olmak üzere, omuz omuza çalışıyorduk. Sonra öyle olmadı. Birlikte yapacağımızı yaptıktan sonra bizi bir arada tutan tek şey korku ve tamahkârlıktı.

Gilmour: "The Wall"un yapımı üç aşamada gerçekleşti: İlkinde Londra'da Brittania Row'da elimizdekinin üzerinden geçtik, fikirlerimizi beyan ettik, demoları hazırladık. İkinci aşamada, Fransa'da albümün kabasını çıkarttık. Los Angeles'da da miksajını yaptık ve bitirdik. Özellikle Fransa'da çok iyi çalıştık. Bu kadar kısa süre içinde bu kadar iş yapmamız müthiş bir şeydi.

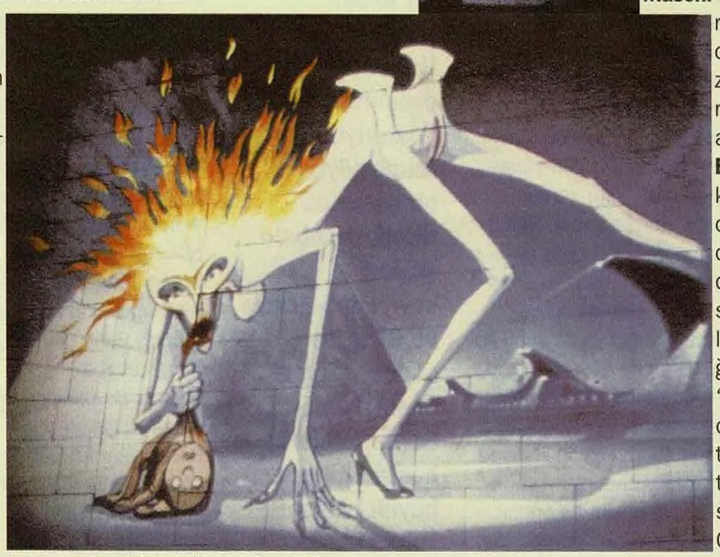

Mason: Tempomuz çok yoğundu, işimize odaklanmıştık. Fransa'da aynı anda iki stüdyoda çalışıyorduk.

Ezrin: Tatilimiz boldu! Bir kere hesaplamıştım, bütün süreç stüdyo zamanıyla beş-altı aydı, ama iş bir yılda bitti. Çünkü az mesai ve bol tatil yapıyorduk. Hepsinin ailesi vardı ve sabah 10 - akşam 6 çalışmak istiyorlardı –daha doğrusu Roger öyle karar vermişti. Beyefendiler gibi mesai saatlerinde çalışıyor, beyefendiler gibi giyiniyor, hatta her gün aynı saatte çayla bisküvi yiyorduk. Muhalif kültüre dair bir iş yaptığımız düşünülecek olursa, projenin gerçeküstülüğüne ilişkin neredeyse şizofrenik bir hava yaratılmıştı. Fransa'da bu durum ağırlaştı. Kimisi Nice'de yaşıyor, kimisi koca bir köyü kiralıyor, kimisi de stüdyoda kalıyordu. Her şey bölük pörçüktü, fakat stüdyoda bir araya gelir, en basit şeylerden müthiş işler çıkartırdık –davul efektleri yere atılan tencerelerin çıkardığı sesten başka bir şey değildi.

Gilmour: Roger'la iyi bir çalışma ilişkimiz vardı. Çok tartışırdık, bazen tartışmalar alevlenirdi –sanatsal anlaşmazlıklar, şahsi şeyler değil. Mesela, şarkıyı kimin söyleyeceğini tartıştığımızı hatırlamıyorum, Roger kimin söylediğine fazla önem vermezdi... "Comfortably Numb" gibi parçalar Roger ve benim beraber çalışabilme becerimizin son örneklerini oluşturdular. Müzik benimdi, sözler onun.

Waters: Karl Dallas'ın birkaç yıl önce yazdığı bir kitap beni sinir etti, çünkü albümün en güzel parçalarından biri olan "Comfortably Numb"ı yazanın Dave olduğunu yazdı. Bu doğru değil, olay şu: Dave bana bir dizi akor vermişti sadece. Melodiyi ve elbette bütün sözleri ben yazdım. Sanırım koro kısımlarında biraz melodi mırıldandı, fakat sözlerle hiç alakası yoktu. Bu benim için hiç mesele olmadı, bence güzel bir akor dizisi çıktı. Neden bunu konuşuyoruz ki?

Ezrin: "Comfortably Numb" Dave'in bir demosuydu. Harika bir koro ve hüzünlü sözler. Roger, başlangıçta Dave'den herhangi bir parça koymak istemiyordu. Fakat doldurmamız gereken boşluklar vardı. "Comfortably Numb" için savaş verdim ve Roger'a üzerinde çalışması için ısrar ettim. Hatırladığım kadarıyla isteksizce de olsa yaptı. Öyle sözlerle geldi ki, bana göre onlar bugüne kadar yazılan en iyi şarkı sözleridir. O sözler, Dave'in melodileri ve o muhteşem solo... "Comfortably Numb"ı her dinleyişte aklım başımdan gidiyor.

Gilmour: "Comfortably Numb"ı karanlık ve aydınlık olarak iki kısma ayırabilirsiniz. Benim söylediğim kısım "When I was a child" aydınlık, Roger'ın söylediği "Hello is there anybody in there" kısmı ise karanlıktır. Ben karanlık kısmında daha fazla gitar olsun istedim, Roger'la Bob da sadece davullar, bas gitar ve orkestra olsun istediler. Bunun üzerine bağrışa çağrışa kavga etmiştik ve ben hâlâ kendimi haklı görürüm. Konserde bu kısmı hep grunge'vari gitarla çalarım.

"Another Brick In The Wall"un hikayesi nasıl?

Waters: Demodaki versiyonda sadece benim vokalim ve akustik gitar vardı.

Gilmour: Disko müziği koymak benim değil, Bob'un fikriydi. Bana "birkaç bara git, bir bak disko müzikte neler oluyor" dedi, ben de zorla gidip yüksek volümlü bas davulları dinlemiş ve "iğrenç!" bulmuştum. Sonra, "Another Brick In The Wall"un bazı bölümlerinde o tarzı kullandık. "Run Like Hell"de de aynı şeyi yaptık.

Ezrin: Ben New York'ta stüdyodayken Nile Rodgers ve Bernard Edwards da yan stüdyoda çalışıyorlardı. Davulun ritmini duydum ve "vay canına, bu rock-'n'roll'la çok iyi gider!" dedim. Birkaç ay sonra İngiltere'ye dönüp "Another Brick"i dinlediğimde zihnimde o ritm yankılanıyordu.

Mason: Kimsenin şikayetçi olduğunu hatırlamıyorum. Disko parçaların standart bir hızı vardır, biz buna harfiyen uyduk. Tam disko tarzında kaydedildi: Davulla bas kendi akışlarına bırakıldı ve üstüne yavaş yavaş diğer aletler kaydedildi.

Ezrin: Şarkıya en büyük katkım sözlerin ve koronun sadece bir kere tekrarlanmamasında –ki Roger öyle yazmıştı– ayak diremek oldu. Parçayı disko davulu ritmiyle çaldığımızda, "bu parça hit olacak, ama 1 dakika 20 saniye sürüyor, yetmez, iki dize iki koro bölümü daha lazım" dedim. "Bi bok lazım değil. Biz single yapmayız, siktir git" dediler. "Öyle olsun" dedim. İki alet düzeneğimiz olduğundan onlar gidince sözleri ve koroyu tekrar kaydettik ve aralarına da davul yerleştirdik. Sonra şu sorun çıktı: İkinci sözlü kısım aynıydı, onu ne yapacaktık? "School's Out"un yapımını üstlendiğim için çocuk sesi kaydetmeyi düşünüyordum. Zaten albüm de çocuklarla ilgiliydi. Nick Griffiths'i stüdyonun yakınlarındaki bir okula gönderdik. "Bana bunu çocukların söylediği 24 örnek getir, abartılı Cockney ağzıyla olsun" dedim ve sonra da onu parçaya ekledim. Roger'ı çağırdım ve ikinci dizeyi çocuklar söylemeye başlayınca asık suratı tamamen yumuşadı. "The Wall"un önemli bir albüm olacağını farkettiğini o anda hissettim.

Waters: Harikaydı –işbirliği diye buna derim işte.

Gilmour: Sonuçta çıkan Pink Floyd'un müziği değildi.

Ezrin: Topluluk üyeleri arasında gerginlik vardı, hatta karıları arasında da gerginlik vardı. İngiliz usûlü pasif-saldırgan tavırla birbirlerine düşman gibi davranıyorlardı.

Mason: Bob'un bunu savaş gibi görmesi ona saldırıldığı içindir. Hayatının en hafif ifadeyle güvenilmez diye tanımlanacak bir dönemindeydi. O aşağıda, Nice'de kalıyordu, biz dağda. İşi bittiğinde Nice'e dönüyor ve sanırım hızlı geceler geçiriyor, sonra sabahları geç kalıyor ve bizi sinirlenmiş olarak bulunca da şaşırıyordu.

Ezrin: Roger ve benim için zor bir dönemdi. Gerilime dayanamaz hale geldiğimden her sabah stüdyoya geç gitmek için türlü türlü bahaneler buluyordum. Roger stüdyodayken orada bulunmamayı tercih ediyordum.

Waters: Bir gerginlik kesinlikle vardı ama her sabah hevesle stüdyoya gidiyordum. Rick'le sorunlarımız vardı, çünkü hem orada hem de orada değil gibiydi.

Gilmour: Tartışmaların çoğu beğeniyle ilgiliydi. Tam anlamıyla bir savaş yoktu ama negatif duygular vardı. Özellikle Rick'e karşı, çünkü üzerine düşeni yapmıyordu.

Wright: Ben çalışmak istiyordum ama, Roger bunu güçleştiriyordu. Sanırım baştan beri benden kurtulmaya niyetliydi.

Ezrin: Olup bitenleri gördüm ve çok rahatsız oldum. Rick'in üzerinde o kadar baskı vardı ki, beklentileri karşılaması neredeyse imkansızdı. Sanki başarısız olması planlanmıştı.

Waters: Rick'i neden mi kovdum? Çünkü işbirliği yapmaya hazır değildi. İşin aslı şöyle: "The Wall"a başlarken Bob Ezrin'i getireceğimi ve albümün prodüksiyonundan sadece Bob'un, benim ve Dave'in para alacağını, çünkü Nick ve Rick'in bir şey üretmediğini söyledim. Nick kabul etti, ama Rick "olmaz, ben de sizin kadar üretime katılıyorum" dedi. Biz de albüme başladıktan sonra durumu değerlendirmeye karar verdik.

Fakat hakem kim olacaktı? Ezrin'in hakem olmasına karar verdik. Rick her gün tam zamanında geliyordu –ki bu alışılmış bir şey değildi– ve her gece iş bitene kadar kalıyordu. Bir gün Ezrin "Rick niye yine burada?" diye sordu. Ben de "görmüyor musun" dedim, "yapımda ortak olduğunu kanıtlamak için zaman sarfediyor, bu konuyu onunla konuş". O da konuştu. Sonrasında, klavye kısımlarını çalmasını istediğimiz zamanlar dışında çalışmalara hiç katılmadı. Bir süredir doğru dürüst klavye de çalamıyordu zaten. Kabus gibiydi. Sanırım bu sonun başlangıcı oldu. Madem sordunuz, gerisini de anlatayım: Ağustosta da tatil yapmaya ve albümü Ekim'de bitirmeye karar vermiştik. Sonra oturdum, bir iş takvimi hazırladım ve zamanında bitiremeyeceğimizi farkettim. Ezrin'i aradım, "klavye bölümlerini Los Angeles'ta Rick'le bir hafta önceden yapmaya başlamak sana uyar mı?" diye sordum. "Uyar" dedi. "Eğer Rick altından kalkamazsa başka klavyeci bul ki, biz dönmeden klavye kayıtları yapılsın ve plak zamanında çıksın" dedim. Birkaç gün sonra menejerimiz O'Rourke aradı. "Rick'le konuştun mu?" diye sordum. "Evet. Roger siktirsin gitsin dedi" dedi. Tamam. Buraya kadar. Bütün işi ben yapıyordum, Rick yan gelip yatıyor, sonra da bana siktir çekiyordu. Dave ve Nick'le konuştum, "bu herifle çalışamam, durumu umutsuz" dedim ve hep bir ağızdan "evet, öyle" dediler. Herkes aynı fikirdeydi. Rick'e dedim ki: Ya uzun bir mücadeleye girersin ya da şunu kabul edersin: Albümü bitirirsin, hisseni alırsın, sonra da sessizce gruptan ayrılırsın. Rick kabul etti. Yani kötü adam Roger'ın Rick'i kendiliğinden, birdenbire başından atması hikayesi çok saçma.

Gilmour: *(iç çekiyor)* Roger onunla konuştuktan sonra Rick'le yemeğe çıktım ve toplulukta kalmak istiyorsa onu destekleyebileceğimi söyledim. Albüme dişe dokunur bir katkısı olmadığını ve benim de ondan pek memnun olmadığımı söyledim. Çok az şey üretmişti, klavyeli bölümlerin büyük bir kısmını ben, Roger, Bob Ezrin, Michael Kamen ve Freddie Mandell yapmıştık. Fakat onun Pink Floyd'daki yeri benim için kutsaldı. Bence, insanların yapılan işi beğenmediklerinde ayrılma seçenekleri vardır, ama başkalarını kovma hakları yoktur.

Waters: Dave'le Güney Fransa'da buluştuğumuzda, "Nick'ten de kurtulalım" demişti bana. Eminim bunu hatırlamıyordur. Ben de, "dur bakalım, Nick benim arkadaşım" demiştim.

Mason: Gerçekçi olursak, sırada ben vardım. Sanırım sonra da Dave giderdi. Roger'la topluluk kurulmadan önce de arkadaştık, bu açıdan güçlü bir konumdaydım. Bence işin aslı, grubun içinde bir tür felsefi bölünme olmasıydı: Roger ve ben özel efektleri, gösteriyi, teknolojiyi, bir anlamda müzik dışındaki şeyleri seviyorduk. Dave ve Rick ise sadece müziği önemsiyorlardı. Bence sorun projenin baştan itibaren büyük bir teatral yapım olarak düşünülmesiydi. Rick kavga edebileceğiniz tipte biri değildir, çok yumuşaktır. Biraz çaba gösterseydi bu durum meydana gelmezdi, ama Roger'ın da iyi manevra yaptığını düşünüyorum. *(gülüyor)* Stalin'i bile şaşkına çevirebilirdi. O zaman bu gidişatı değiştirebilecek durumda değildik. Roger, Rick'in grupta kalması halinde, kendisinin albümle birlikte çekip gideceğini açıkça söylemişti. Mali açıdan iflasın eşiğindeydik. Aslına bakarsanız, Rick olayında kendimi suçlu hissediyorum.

Wright: Fransa'da kayıtları bitirdiğimizde ara verdik ve ben ailemi görmek için Yunanistan'a gittim. O'Rourke beni aradı ve "hemen Los Angeles'a gel, Roger klavye kayıtlarına başlamanı istiyor" dedi. Ben de "çocuklarımı asırlardır görmedim, daha önce kararlaştırdığımız tarihte gelirim" dedim. O da, "peki" dedi. Kararlaştırılan gün geldiğinde ise, "Roger senin topluluktan ayrılmanı istiyor" dedi. Bir araya geldiğimizde Roger "ya gidersin ya da elimdeki malzemeleri veririm, 'The Wall'u sen yaparsın" dedi. Belki blöftü, ama böyle dedi. Blöfünü görüp "tamam, git solo albüm yap" diyebilirdim. Düşündüm, düşündüm, sonunda bu adamla zaten çalışamayacağımıza kanaat getirdim. Mali durumdan kaygılıydım ve bütün grubun zaten dağıldığını hissediyordum. Eğer "hayır, gitmiyorum" desem ne olurdu bilmiyorum. Doğru ya da yanlış, ayrılmaya karar verdim. Terapistime bakılırsa hâlâ olanlara öfke duyuyorum. Bir bakıma öyle tabii. Pink Floyd, onun kadar benim de grubumdu. Dave, Nick ve Roger, "The Wall"dan hemen sonra bozuşmalarına rağmen "The Final Cut"ı çıkardılar. Bence bunu yapmak saçmaydı çünkü stüdyoda işi yumruklaşmaya kadar vardırmışlar. Dave albümde isminin çıkmasını istemedi. Bu olay grubu bırakmış olmayı sindirmemde yardımcı oldu. Fakat bana yapılan şey hoş değildi. 18 yıldan sonra hâlâ bunun yanlış olduğunu düşünüyorum. Belki bir gün Roger'la otururuz ve bana "evet, haksızlık oldu" der.

Grubun içinde bir tür felsefi bölünme vardı: Roger ve ben özel efektleri, gösteriyi, teknolojiyi, bir anlamda müzik dışındaki şeyleri seviyorduk. Dave ve Rick ise sadece müziği önemsiyorlardı. Sorun, projenin baştan itibaren büyük bir teatral yapım olarak düşünülmesiydi.
Nick Mason

Waters: Hayır, yapılan kesinlikle doğruydu.

Orijinal plağın iç kapağında üç yapımcı, bir yapımcı yardımcısı, dört mühendis, üç yazar, iki orkestra düzenleyicisi, altı geri vokalist, bir ses aleti uzmanı ve Isligton Green School'un isimleri yer almaktaydı. Rick Wright ve Nick Mason'ın isimleri yazılmamıştı.

Wright: Bunu unutmuşum. Nick'i de mi yazmamışlardı? Neden acaba?

Mason: Bu pek hoşuma gitmemişti. Sonraki baskılarda düzeltildi galiba.

Gerald Scarfe: Sanırım Roger "The Wall"un kapağının nasıl olacağını iyice tasarlamıştı –tamamen beyaz ve üstünde tuğlalar. "The Trial" için tasarladığım bir sürü minik tiplerin duvardan çıktıkları resmin ana hatlarını Fransa'da birlikte kaldığımız günlerden birinde çizmiştim.

"The Wall", Pink Floyd'un bugüne kadarki en büyük gösterisi. 45 ton alet, 106 desibellik dört yönlü ses düzeni, bir bomba uçağı, dev şişme balonlar, Gerald Scarfe'ın korkunç kuklaları, maskeli sahte bir Pink Floyd grubu ve sahne arkasına gizlenmiş vinçlerle yapılan 340 tuğlalı 50 x 10 metrelik duvar...

Ezrin: Her şeyin kabasını Fransa'da çıkartmış, sıraya koymuştuk. Bir masanın üzerinde sahnenin maketi, küçük lastikten adamlar, küçük şişme balonlar vardı. Masanın üzerinde gösteriyi yaparken kaydı çalıyorduk. Topluluk albümün tamamını ilk defa dinlerken masanın üzerinde gösteriyi

Kozmik alem kaçıkları, takım elbiseli tipler, İtalyan turistler...

Pink Floyd'un 1973 tarihli "Dark Side Of The Moon"u aradan geçen 27 yıla rağmen hâlâ satadursun, biz gerilere, 25 yıl öncesine gidelim. Tarih 29 Mart 1975. "Dark Side Of The Moon" 104 haftadır listelerde. NME'nin acar muhabirleri "bu plağı hâlâ kim alıyor" diye tecessüse kapılıyorlar. "Kadife takım elbiseli kamu çalışanları mı? Nepal'den yeni dönmüş hippiler mi? Yoksa, bayan Waters, bayan Gilmour, bayan Wright ve bayan Mason mı?" Ve bu esrarı aydınlatmak için Londra'nın Oxford Street'inde bir plakçıda pusu kuruyorlar.

Gözlüklü, takım elbiseli, saçı başı gayet derli toplu, karayağız bir delikanlı giriyor içeri ve kararlı adımlarla rock bölümüne yöneliyor, Pink Floyd plaklarının önünde duruyor. Muhabirler nefeslerini tutmuş bekliyor. Esmer genç "Meddle"ı alıyor, evirip çevirip bırakıyor. Sonra "Dark Side"a uzanıyor, alıyor, koltuğunun altına sıkıştırıp kasaya yöneliyor. "Bir dakika". Flaşlar patlıyor. İsminiz? Photis Georgiallis. Nerelisiniz? Yunanistan. Mesleğiniz? Bilgisayar mühendisi. Bu albümü nerede dinlediniz? Radyoda. Bu grubun başka hangi plaklarını aldınız? İlk defa bunu alıyorum. Bundan önce hangi plağı almıştınız? "Tubular Bells", Mike Oldfield. Evet, listelerdeki 104. haftasında, yani ikinci yıldönümünde, "Dark Side"ı alan "kimlik kartı" bu. Peki bundan Pink Floyd dinleyicilerine dair sosyolojik bir sonuç çıkar mı? NME muhabirleri bu sefer bir tele-araştırmaya girişiyorlar. Bir plak dükkanının satış yetkilisi şu bilgileri veriyor: "Dark Side Of The Moon'u alanlar, 'Tubular Bells'i alan müşteriler. Aynı insanlar bir de 'Tommy'yi alıyor ve de Rick Wakeman plaklarını..." Bir başkası, "Fransız ve İtalyan turistler" cevabını veriyor. Ve ekliyor: "Eskiden, birkaç yıl önce 'kozmik alem' kaçıkları –kimleri kastettiğimi anlıyorsunuz umarım– alıyordu, bugünlerde ise takım elbiseli, bond çantalı tipler takılıyor..."

Pink Floyd, The Wall konseri sonrası, 1980: Wright, Waters, Gilmour ve Mason

de canlandırdık. Yalnız bir albüm yapmıyorduk, senaryodan yola çıkarak sahne düzenini de hazırlıyorduk.

Waters: Grubun öbür üyelerinin gösteriyle hiç alakaları yoktu. Gösterinin programına bakarsanız, iç sayfada "The Wall, yazan ve yöneten Roger Waters, müzik Pink Floyd" yazar, olay da bundan ibaretti. Gerald Scarfe'ın animasyon fikirleri sayesinde aklımıza belki bir gün bunun filminin de çekilecebileceği geldi. Benim yazdığım senaryoda olay bir rock'n'roll konserinde geçiyor ve biz de hem çalıyor hem de seyirciyi bombalıyorduk –gerçeküstü, tuhaf bir şeydi. Yönetmen Alan Parker'ın işe katılmasıyla, senaryodan grubun çaldığı bölümleri çıkartıp baştan sona bir kurgu yazma fikrini benimsedik.

Scarfe: "Wish You Were Here" için bir şeyler yapmış ve grupla arkadaş olmuştum. Roger "The Wall"u yazdığında bana gelip ön kayıtları dinletti ve bunlardan bir albüm, bir gösteri ve bir film yapmak istediğini söyledi. Birkaç biradan sonra, hepimiz gibi onu üzen grup içi tatsızlıkları anlatmaya başladı. Onunla iyi anlaşıyor gibiydik. Roger'ın mizah anlayışını severim: Sert bir mizah anlayışı vardır, hayata alaycı bir şekilde bakar ve son derece zekidir. Beraber çok bilardo oynar ve acayip çekişirdik, ama büyük paralarla iddiaya girmezdik. Daha çok Roger kazanırdı. Roger bir sanatçıya ne yapacağının söylenmeyeceğini bilen nadir insanlardandı. Elbette tartışırdık, ama nasıl resimleyeceğim bana kalmıştı. Şişme balonları önceden düşünmüşlerdi, ama tasarımların hepsi bana aitti. Önce, hikayenin kahramanı olan Pink'in nasıl bir şey olacağına karar vermem gerekiyordu. Onu cenin gibi, bir karidese benzeyen, tamamen savunmasız küçük bir figür olarak düşündüm, çünkü hikayenin ana fikri, insanların bizi incitmesinden korktuğumuz için bir duvarın arkasına saklanmamızdı. Çarpıp sokacak gibi olduğundan, kadın kahramanı bir yılan olarak tasarladım. Roger'ın eski karısını tanımadığımdan bu karakterin onunla ilgisi yoktu. Öğretmeni benim tanıdığım bir öğretmene benzetmiştim. Anne, eski usül, elli yaşlarında, teskin edici, çok güçlü bir kadındı. Çekiçler ise çok acımasız, düşüncesiz, ve engellenemeyen bir şey ararken aklıma geldi. Onların Alman askeri yürüyüşü de oradan mülhem. Kısmen bir mizahi tarafı olduğunu umuyorum, ama genel olarak karanlık bir filmdi. Sanırım bütün hikaye de öyle. "Goodbye Blue Skies" en sevdiğim animasyonlardan biridir. Bana göre bu parça İkinci Dünya Savaşı'na ve onun hüznüne adanmış bir ağıttır. Ben savaş sırasında küçük bir çocuktum, onun için bomba uçaklarının ve gaz maskelerinin ne anlama geldiğini biliyorum. Gaz maskeleri korkutucu ve daraltıcı olduğundan, çocuklar için yapılanlar Miki Fare şeklindeydi. O gaz maskelerinden esinlenerek "Frightened Ones" (Korkanlar) adı altında, kafaları gaz maskesine benzeyen, filmde sığınaklara koşuşturan yaratıklar tasarladım. Çizgi film demek Disney tavşanlarının ortalıkta koşuşturması demek değildir, sınırsızlıktır, gerçeküstüdür. Çizgi film çekmek çok zaman ister, bu yüzden bir yıldan fazla zaman aldı. Bol bol da bilardo oynattı.

Wright: Anladığım kadarıyla Roger'ın ilk fikri sahneye çıkıp bir duvar yapıp çekip gitmek ve seyirciyi öfkeli bir halde bırakmaktı. Fakat duvar bir kez yapıldığında ve içinden insanların çıkması için delikler ve görsel malzeme yerleştiğinde çok güzel bir tiyatro aracı haline geldi.

Gilmour: Gösteri harikaydı, hepsinden büyük zevk aldım. Fakat yaptığımız 30 gösteri boyunca koreografinin öne çıkmasının getirdiği kısıtlamaların farkına varmaya başladım. Müziğin etkisi altına girmeye fırsat olmuyordu. Fakat bu olaya şöyle bakmak gerekiyor: "The Wall", bir müzik gösterisinden çok bir tiyatro gösterisi gibiydi.

Mason: Duvar çöktüğünde zarar görmesinler diye davullar çelik kafes içine alınmıştı. İlginç ve oldukça hoş bir ortamdı. Stüdyoda gibiydi fakat seyirci karşınızdaydı. Tuhaf tarafı ise gösterinin yarı canlı olmasıydı. Gösteriye pek müdahale edilemiyordu, ama biz de Alman askeri gibi yürüyüp sahnede dolanmayı pek beceremezdik herhalde.

Wright: Neden mi çalmayı kabul ettim? Belki de odada durup "tamam, elveda" deme fikrini pek benimseyemedim. Belki içten içe olayların değişeceği ihtimalini de düşünmüşümdür. Konserler sırasında Roger samimi davrandı. Kolay olmuyordu ama, bütün düşmanlıkları unutup zevkle çalıyordum. Konserlerde bütün performansımı ortaya koydum, herhalde Roger bunu onaylar.

Mason: Ortam çok kötüydü. Fakat İngilizler bir yandan birbirine ateş püskürüp bir yandan da ilişkilerini idare etmeyi gayet iyi beceririler.

Waters: Rick'e yevmiye veriliyordu ve o da bundan memnun görünüyordu. Bizim herhangi bir şikayetimiz yoktu. Hepsi bu. Belki de Rick durumdan memnun değildi, ama bunu tartışmıyorduk. Sahne arkasında ayrılık vardı –ayrı karavanlar, kendi kamplarımızda birbirini görmemeler. Ortam berbattı ama yapılan iş, konser o kadar önemliydi ki, sahnede bu tatsızlıkların üzerimde hiç tesiri olmuyordu.

Wright: Ayrıldığım için üzülmemin bir sebebi de buydu, topluluktakiler iletişimi ve yoldaşlığı unutmuşlardı. Fakat topluluk üyeleri hem birbirinden nefret edip hem de konserlerde birlikte çalabilirler. Ben grubun dağılacağını hissettim –ve elbette dağıldı.

Ezrin: Bana konserlerde çalışmamı önerdiler ama yapamadım. Bir boşanma aşamasındaydım ve çocuklarımı vesayetim altına almak için uğraşıyordum. Bir de şu oldu: Bir gazeteci arkadaşımın bana telefon edip ağzımdan toplulukla ilgili laflar alması Roger'ı öyle kızdırdı ki, bu bardağı taşıran son damla oldu. Bana salona girme yasağı kondu. Ben yine de konsere gittim, New York bir anlamda benim bölgemdir, bütün güvenlik görevlileri beni Kiss'ten, Alice Cooper'dan dolayı tanırlar. Pink Floyd görevlileri "o giremez" dediklerinde, onlar da "nah giremez!" dediler. Bilet almak mecburiyetinde kaldım ama, gösteriyi seyrettim. Kusursuz ve son derece etkileyiciydi. Dave, "Comfortably Numb"ı duvarın üstünde çaldığında gözyaşlarına boğuldum. Bütün yaşadıklarımızın ete kemiğe bürünmüş haliydi. Son tahlilde, belki de rock tarihinin belki de en iyi plağı ortaya çıkmıştı.

Hikayenin kahramanı olan Pink'i cenin gibi, bir karidese benzeyen, tamamen savunmasız küçük bir figür olarak düşündüm, çünkü hikayenin ana fikri, insanların bizi incitmesinden korktuğumuz için bir duvarın arkasına saklanmamızdı.
Gerald Scarfe

1980-81 yıllarında Los Angeles, New York, Dortmund ve Londra'da Earl's Court'ta "The Wall" konserleri düzenlendi. Sonra da, Pink Floyd "The Final Cut"ı yapmaya koyuldu...

Waters: "The Final Cut"da bütün ipler bendeydi.

Gilmour: Bu konu hep tartışılır. Bütün kontrolün Roger'da olması topluluğa yarar getirmezdi, o da bunun peşinde değildi zaten. Tamamen kontrol ettiği şeylerde hiç büyük başarı elde edemedi. "The Wall"un konusunun yazarını etkilediği düşüncesi, genel kabul görüyor. Liderlikle diktatörlük arasındaki yol kısadır. Hepimiz gönüllüyüz. Kimse grupta kalmaya mecbur değil. "The Final Cut" zamanında, her şeyin paramparça olduğu günlerde bile, albümü tek başıma kalsam da çıkartmak istiyordum. Allah aşkına, 1974'ten beri kavga ediyoruz. Bu fazla uzun bir süre. Bir noktada "artık yeter" diyorsunuz ve ayrılık zamanı geliyor.

Waters: Ben çevremdeki insanların yaratıcı, canlı, ilgili ve ilginç olmalarını isterim. Dave'de bu özelliklerden hiçbiri yoktur. Bir fikri yoktur ve bir fikri olan insanlarla da kendi ismini koyabileceği bir plak yapıncaya kadar ilgilenmez. Benim ayrılmamdan beri de olan bu.

Mason: Dave "onsuz da olur, bir deneyelim" diyene kadar o olmadan da devam edebileceğimiz hiç aklıma gelmemişti. Sonra bu topluluğun sırf bana ait olmadığını, onu parçalamaya hakkım olmadığını düşündüm.

Waters: Topluluğun dağılma kararını ben almadım. Sadece bunun yapılacak en iyi iş olduğu yönünde fikir beyan ettim. Paul McCartney ve Ringo Starr'ın plak yapıp konserlerde kendilerini The Beatles olarak tanıtmaları beni rahatsız ederdi. Eğer John Lennon orada yoksa, bu hürmetsizliktir. Dave bana bu konuda bir şey söylemedi ama, okuduklarımdan onun da dinleyicilerin büyük bir kısmının topluluğun devam etmesini benimsemediklerini düşündüğünü zannediyorum. Syd sonrası dördümüzün yaptığı işlerle Beatles'ın çalışmaları arasında bir benzerlik var ve Pink Floyd'u benim için önemli yapan da bu. Gilmour ve Mason'la devam edip bir sürü başka insanı fikir üretecek diye kabul etmek, önceden yaptığımız işlere hakaret olur gibi geldi bana. Pink Floyd isminin bir köşeye çekilmesini istememin sebebi buydu.

Çeviren: **Ali Yıldızay**

b→

BUKALEMUNLAR İÇİN MÜZİK

Yazmaya sekiz yaşındayken, ansızın, herhangi bir örnekten esinlenmeden başladım. Yazan biriyle tanışmamıştım hiç; aslında, tanıdıklarım arasında okuyan da azdı. Beni ilgilendiren dört şey vardı: kitap okumak, sinemaya gitmek, step dansı ve resim yapmak. Sonra bir gün yazmaya başladım, kendimi soylu ancak acımasız bir efendiye bir ömürlüğüne zincirlediğimi bilmeksizin. Tanrı size bir yetenek verdiğinde, yanında bir de kamçı verir; ve bu kamçı yalnızca kendi kendinizi kırbaçlamak içindir.

Ama bunu bilmiyordum tabii. Macera öyküleri, polisiye romanlar, kısa komik oyunlar, eski kölelerden ve İç Savaş'a katılmış askerlerden dinlediğim hikayeleri yazıyordum. Başlarda, oldukça eğlenceliydi. İyi yazmakla kötü yazmak arasındaki farkı keşfettiğimde, daha sonra da iyi yazmakla gerçek sanat arasındaki o ürkütücü keşifte bulunduğumda –ki bu ustaca gizlenmiş ancak zalim bir farktır– eğlenceli olmaktan çıktı. Ve ondan sonra, kamçı indi!

Bazı gençlerin günde dört-beş saat piyano ya da keman çalması gibi, ben de kağıt ve kalemlerimle oynuyordum. Ama bundan kimseye söz etmiyordum. Bunca saat neyle uğraştığımı soranlara, ders çalıştığımı söylüyordum. (...) 1948'de bir roman yayınladım: "Başka Sesler, Başka Odalar". Olumlu eleştiriler aldı ve en çok satanlar listesine girdi. Aynı zamanda, kapağında yer alan egzotik bir fotoğrafım nedeniyle, bunca yıldır peşimi bırakmayan kötü bir şöhret kazandırdı bana. Çoğu, kitabın başarısını bu fotoğrafa yordu. Kimisi de kitabı beklenmedik bir kazaymış gibi dışladı: "Bu kadar genç birinin bu kadar iyi yazabilmesi çok şaşırtıcı." Şaşırtıcı? Tam on dört yıldır gece gündüz yazıyordum! Yine de bu roman, gelişmemin ilk evresini noktalayan doyurucu bir sonuçtu. Kısa bir roman, "Tiffany'de Kahvaltı", 1958'de ikinci evreyi noktaladı. Aradaki on yıl boyunca yazının hemen hemen her türünü denemiş; farklı teknikler edinmek, bir balıkçının ağı kadar güçlü ve esnek bir teknik ustalığa erişmek için çalışmıştım. Tecavüz ettiğim alanların çoğunda başarısızlığa uğradım tabii, ama insanın başarıdan çok yenilgilerden ders aldığı bir gerçek. (...) Yazarların, en azından gerçek risklere girenlerin, kurşunu ısırmaya ya da ip üzerinde yürümeye hazır olanların, başka bir yalnız insan türüyle, örneğin yaşamını bilardo ve kumar oynayarak kazananlarla pek çok ortak noktaları vardır.

Truman Capote

"Bukalemunlar İçin Müzik"in önsözünden

c→

CLINTON

n→

NATHALIE

Kızıl meydan bomboştu, önümden Nathalie yürüyordu. Ne güzel bir ismi vardı rehberimin. Nathalie. Kızıl Meydan bembeyazdı, bu soğuk pazar gününde, karlar yerde sanki halı gibi. Nathalie. Ekim Devrimi'nden bahsetti üstü kapalı cümlelerle. Ben Lenin'in mezarından sonra Kafe Puşkin'e gidip sıcak çikolata içeriz diye düşünüyordum. Kızıl meydan bomboştu. Koluna girdim. Gülümsedi. Sarı saçları vardı rehberimin. Nathalie. Nathalie. Üniversitedeki odasında arkadaşları bekliyordu. Güldük, bir dolu şey konuştuk. Her şeyi bilmek istiyorlardı. Moskova, Ukrayna ovaları ve Şanzelize, her şey karıştı birbirine. Şarkılar söylendi, Fransız şampanyası patlatıldı kahkahalar içinde. Sonra dans edildi. Derken arkadaşlar gitti, oda boşaldı birden. Yalnız kaldım rehberimle. Nathalie. Artık ne üstü kapalı sorular, ne Ekim Devrimi var. Lenin'in mezarına da, Puşkin'in oraya da paydos... Sonra araya girince mesafeler, hayat bana bomboş görünmeye başladı. Ama biliyorum, günün birinde Paris'te, ben onun rehberi olacağım. Nathalie. Nathalie.

Gilbert Bécaud

p→

PINK İLE FLOYD

1900'de Güney Carolina'da doğan Pink "Pinkney" Anderson, Joe Wicks'ten etkilenerek on yaşında gitar çalmaya başladı. Ömrünün ilk otuz yılını gezgin satıcılarla gezerek, sokaklarda şapkaya dans ederek geçirdi. Bu dönemde Peg Leg Sam ve Simmie Dooley gibi yerel blues sanatçıları ile de çalan Anderson, ilk kaydını 1928 yılında Simmie Dooley ile beraber gerçekleştirdi. Bu kayıtlar esnasında kaydedilen "Everyday In The Week" adını duyurdu. 57'de geçirdiği kalp krizine dek seyyar satıcılarla gezinen Anderson, 61'de "Blues", "Medicine Show Songs" ve "Folk Ballads" başlıklı üç repertuar albümü kaydetti. 70 yılında kaydettiği albüm piyasaya çıkmayınca müziği bıraktı. 1974'te öldü.

Floyd Council ise 1911'de Kuzey Carolina'da doğdu. 37'de keşfedilene dek yerel gruplarda mandolin ve gitar çaldı. O yıl içinde üç uzunçalar birden kaydeden gitarist, kariyeri boyunca turnayı gözünden vuramayan sayısız bahtsız blues sanatçısı gibi pek çok takma isimle gezdi; kaydetti. East Coast stilinin karakteristik özelliklerini sergileyen gitarcılığıyla dikkat çeken Council, uzun bir dönem Blind Boy Fuller'a eşlik etti. 76'da öldü. Kendi adına 72'de kaydettiği tek solo albümü "Bull City Blues"un yanısıra Dipper Boy, The Devil's Daddy-In-Law ve Blind Boy's Buddy gibi mahlasları kullanarak gerçekleştirdiği kayıtlar, bugün yüksek koleksiyon değeri taşıyor.

Biri Carolina'nın güneyinden, biri kuzeyinden gelen bu iki emektar blues'cu büyük ihtimalle birbirleriyle hiç karşılaşmadı ama, 60'ların ortasında Londra'da Syd Barret isimli, torunları yaşında bir delikanlı onları çaktırmadan buluşturdu. Bu olaydan kendilerinin belki haberi oldu, belki olmadı.

s→

SCARGILL, ARTHUR

1983'te, Thatcherizme meydan okuyan Maden İşçileri Sendikası'nın genel başkanı olarak ünlendi, İşçi Partisi, Blair'in "yeni İşçi Partisi" haline gelince, Sosyalist İşçi Partisi'ni kurdu. Son yerel seçimlerde yüzde 15 civarında oy alan Arthur Scargill'in geçtiğimiz yıl 1 Mayıs'tan birkaç gün önce yaptığı konuşmayı özetleyerek aktarıyoruz:

"Bugün önemli bir yıldönümü. 106 yıl önce, askeri birlikler sendikacıları kurşunladılar. Bu, Featherstone madencilerinin grevi sırasında oldu, 1893'te. Devlet, onları vurmak için Lee Enfield tüfekleri kullandı. İşçiler, mücadele tarihleri boyunca işlerini kaybetmekle karşı karşıya kalmıştır. Öncülerimiz ise örgütlenme hakkı mücadelesinde hayatlarını kaybetmiştir... Bundan 16 yıl önce, Maden İşçileri Sendikası grev kararı aldı. Uyuşmazlık 1983'te başladı, 1985'e kadar devam etti. 13 bin kişi tutuklandı, 7 bin kişi yaralandı, 11 kişi öldü.

Bu hafta, üyelerimizi greve çağırıyoruz. İşveren taleplerimizi kabul edene dek devam edecek bir greve. Maden İşçileri Sendikası yönetimi geri adım atmayacaktır. İşçi sınıfına yüzdeyüz ihaneti temsil eden "yeni İşçi Partisi programı"nı alkışlamak küstahlıktır. Grev hakkının olmadığı –çünkü greve gidenler işten kovuluyor– yerde adalet olabilir mi?

Yüksek Mahkeme'ye müracaat ettik. Ama, biz bir kanunla değil, bir sistemle mücadele ediyo-

Grafik: Mengü Ertel (Mata-Hari)

ruz. Mahkeme salonlarında adalet yok. Yüzde 33 oyla ülkeyi yöneten iktidar partisi, bir sendikanın mücadeleye başlayabilmesi için üyelerin yüzde 50'sinin desteğini şart koşuyor. Bu ülkede Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'ne, ILO Sözleşmeleri'ne ve Avrupa Birliği Yasası'na aykırı kanunlar yürürlükte.
Dayanışma Sendikası'nı veya Macaristan'daki işçi mücadelesini destekleyen milletvekilleri, Britanya'daki işçi mücadelesine karşı çıkıyor. Hareketimizin mensupları birbirleriyle dalaşmayı bıraksınlar artık. Sınıf düşmanımız işçileri sağından, solundan, ortasından sağıyor. Her şey şu noktada düğümleniyor: Kimden yanasın? Patrondan mı, işçiden mi? 'Eğer patronlar bir şey istiyorsa, ona karşı çıkmak genellikle iyi bir fikirdir.' Bu öğüdü bana babam vermişti. Bir de şunu demişti: Asla grev kırıcılığı yapmayacaksın. 1 Mayıs yürüyüşümüz Clerkenwell Green'den, Marx'ın evinden başlıyor. Madenciler Sendikası Bandosu'nun arkasında yerimizi alacağız... Ancak, şunu unutmamalıyız: Bizim mücadelemiz yürüyüşlerle, dilekçelerle sınırlı değildir. Kanuna meydan okumaya ve sonuçlarını göğüslemeye de hazırlıklı olmalıyız."

SİVİL İTAATSİZLİK

Yürekten katılıyorum o şiara: En iyi hükümet, en az hükmedendir. Bu sözün varacağı yer –ki ona da inanıyorum–, en iyi hükümet, hiç hükmetmeyendir. Ben şahsen, köleciliği savunan bir siyasi örgütü, bir dakika bile benim hükümetim olarak kabul edemem.
Bütün insanlar devrim hakkı diye bir hakkın olduğunu kabul ederler. Bu, bir yönetimin dayanılmaz ölçüde despot veya beceriksiz olması halinde, ona destek olmayı reddetmek ve ona karşı direnmek hakkıdır.
Henry David Thoreau, *Sivil İtaatsizlik*

SMOKE ON THE WATER

Montreux - İsviçre, Aralık 1971. Sahnede Frank Zappa & The Mothers Of Invention. Deep Purple elemanları da hem iş, hem eğlence kabilinden seyirciler arasında. Çünkü, stüdyo ortamından hoşlanmayan Deep Purple, birkaç hafta sonra aynı salonda yeni albümünün kaydını gerçekleştirecek. Konserin sonlarına doğru, güvenlik tedbirlerinin gevşediği sıralarda, elinde lav tabancası olan bir adam salona giriyor. Ve silahını tavana doğrultup ateşliyor. Tamamen ahşap olan binanın tavanı alev alıyor. Olay Zappa konseri, "her an her şey olabilir" diye kimse kılını kıpırdatmıyor, merakla tavandaki alevleri seyrediyor. Derken, işin ciddi olduğu anlaşılıyor, Zappa konseri kesiyor ve seyircilere sükunetlerini bozmadan salonu terketmelerini söylüyor. İtiş kakış esnasında salondaki hararetten cam çerçeve aşağı iniyor ve birkaç kişi yaralanıyor. Dışardaki manzara şu: Cenevre gölünün üzerinde simsiyah bir duman tütüyor. Deep Purple'ın Roger Glover'ı bu görüntüye tanık olduğunda bir peçetenin üzerine "smoke on the water" diye yazıyor.
Birkaç gün sonra, Deep Purple başka bir salonda yeni albümleri "Machine Head"in kayıtlarına başlıyor. Çevre sakinleri gürültüye tahammül

edemeyince polise şikayet ediyorlar, polis "durum"a müdahale ediyor. "Durum" şu: Deep Purple yeni bir şarkıyı prova ediyor. Ian Gillan anlatıyor: "Parçanın müziğini yazmıştık, ama ortada söz yoktu. Aslında biraz 'dolgu' mahiyetinde yapılmış bir şarkıydı. 'Highway Star' ve 'Lazy' adlı parçalarımızdan gayet memnun kalmıştık, 'bir tane daha yazsak albüm tamam olur' diye düşünüyorduk. Ve ilk adı 'Dah Dah Dah' olan bir parçaya başladık. Neredeyse ilahi bir esinle dört denemeden sonra parçayı bitirdik. Fakat ortada söz namına bir şey yoktu. Roger'ın peçete üzerine yazdığı o dört sözcüğü, 'Smoke on the water'ı saymazsak"...
Hikayenin devamını Roger Glover'dan dinleyelim: "O yangından üç-dört sonra gün sonra, bir gece kanter içinde uyandım ve ağzımdan yine 'smoke on the water' sözcükleri döküldü. Bunun üzerine Ian'a o yangını anlatan bir şarkı yapmayı teklif ettim. O zamanlar bize öyle aman aman bir şarkı gibi gelmemişti, ama zamanla çok sevilen parçalarımızdan biri oldu."

zap→

ALİ, SABAHATTİN

Sabahattin Ali 41 yaşındayken öldürüldüğünde, bir şiir ("Dağlar ve Rüzgar"), beş hikaye ("Değirmen", "Kağnı", "Ses", "Yeni Dünya", "Sırça Köşk"), üç roman ("Kuyucaklı Yusuf", "İçimizdeki Şeytan", "Kürk Mantolu Madonna"), bir piyes ("Esirler") ve altı çeviri kitabı sahibiydi. Türkiye Komünist Partisi'nin hakim olduğu sol camia, onu, ortada bu eserleri dururken bir türlü tanımlayamadıkları yaşam biçiminden ötürü ve partili olmadığı için "gösteriş meraklısı","bencil", "burjuva" olmakla suçluyor, daha radikal bir tavır almaya zorluyordu. Sağcılar ise, Milli Eğitim'de, Dil Kurumu çalışmalarından, Karl Ebert ile Konservatuar'daki hızlı yükselişinden ötürü aleyhinde haset ve nefretle entrikalara girişmişlerdi.
Nihal Atsız, 1 Nisan 1944'te Orhun'da yayınladığı "Başvekile Açık Mektup" başlıklı jurnalinde, "Hasan Ali Yücel'in himayesindeki" Sabahattin Ali'yi alenen komünistlikle suçladı. Bunun üzerine Sabahattin Ali, Atsız'a hakaret davası açtı. Her oturumu sağcıların gövde gösterisine sahne olan duruşmalar sonucunda Atsız mahkum oldu. Bu davayı takiben Sabahattin Ali'nin kavgalı yılları başladı.
Sabahattin Ali 1946'da ailesini Ankara'da bırakarak İstanbul'a geldi ve gazeteciliğe başladı. Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz, Mim Uykusuz ve Şerif Hulusi ile Marko Paşa'yı çıkarmaya başladı. Dördüncü sayısında 60 bin tiraja ulaşan dergi sağcıların yeni boy hedefiydi. Mehmet Barlas'ın babası Cemil Sait Barlas, Falih Rıfkı Atay, Nihal Atsız dava üstüne dava açmaya başladılar. Barlas'ın açtığı dava sonucu Sabahattin Ali dört ay hapse mahkum oldu. Marko Paşa da kapatıldı. Aynı dergi daha sonra Merhum Paşa, Malum Paşa, Ali Baba adlarıyla çıkmayı sürdürdü, ancak açılan yeni davalar ve alınan yeni mahkumiyetler sonunda Sabahattin Ali 2.600 lira borçla gazetecilikten uzaklaştırıldı. 1947'de ikinci kez hapse mahkum oldu.
Tek parti hükümeti içinde sağcılar demokratları tasviye etmişti. Hasan Ali Yücel gibi yoldaşları artık yönetimde etkin değildi. 1945'te Necip Fazıl Kısakürek ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın provokatörlüğü ile Tan gazetesinin yağmalanmasıyla doruğa tırmanan antikomünist terör, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde devrimci hocaların tasfiye edilmesi ve Köy Enstitüleri'nin kapatılmasıyla doruğa ulaşmıştı. Böylece özgürlük ve demokrasi mücadelesinin akademik sesi susturuldu. Kimileri de yurtdışına gitti. Antikomünist terör, onca baskıya rağmen susmayanları adaletsiz yargılamalarla hapse tıkıyordu.
Sabahattin Ali, Mehmet Ali Aybar'ın gazetesi Zincirli Hürriyet'te çıkan bir yazısından ötürü tekrar hapse mahkum oldu. Bu defa yatmayacaktı. İstanbul'da kimi yakınlarının evlerinde gizlenerek yaşamaya başladı. Aynı zamanda avukatı olan Mehmet Ali Cimcoz'un evindeyken, Adalet Cimcoz'un yardımıyla bir kamyon edindi ve nakliyecilik yapmaya başladı. Asıl amacı bu sayede yurtdışına gidip kurtulmaktı. Ancak kaçış planı bugün muammasını koruyan bir biçimde polisin eline geçmişti. Kırklareli sınırında, girişiminin başarıya ulaşmasına ramak kala, kimliği karanlık biri tarafından 1 Nisan 1948'de vahşice öldürüldü. Cesedi 16 Haziran'da bulundu. Ancak haber basından 12 Ocak 1949 tarihine kadar gizlendi.
Aydınlanmayan bu cinayet geçen zaman içinde sol içinde tartışmalara neden oldu. Rasih Nuri İleri ve Kemal Bayram Çukurkavaklı'ya göre cinayet sınırda değil, işkence evinde işlenmişti. Yalçın Küçük bu görüşün, "kahrolası bir köylü ideolojisi ile uydurulduğunu", aslında Sabahattin Ali'nin Bulgaristan'a adam kaçıran bir şebekenin ortaya çıkarılmasında emniyetle işbirliği yapan bir ajan olduğunu ileri sürdü. Mehmet Ali Aybar, cinayeti işleyen kişinin ordudan atılma bir lumpen olduğuna dikkat çekerek, cinayetin siyasi olduğunu söyledi. Aziz Nesin ise, MİT'in öldürmediğini, devletin bir kişiyi öldürmek için böyle bir tuzak kurmayacağını, Sabahattin Ali'nin "kişisel kusurları yüzünden" cinayete kurban gittiğini savundu.

Sabahattin Ali, kızı Filiz Ali'yle birlikte

Geçen ayki test sorumuzun doğru cevabını açıklıyoruz. Sabahattin Ali "Melankoli"yi 1932 yılında yazdı

Şişman Polis: Tek tek başa çıkılmaz kardeşim. Kökünden kazıyacaksın ki...
Zayıf Polis: Mebuslardan biri önerge vermiş, okumadın mı? Tümden yıktırmalı konduları, bunlar şehrin başına bela diyormuş.
Şerif: Yine ne kumpas kuruyorsunuz orada, şom ağızlı baykuşlar!
Şişman Polis: Bana bak Şerif Hanım, külahları değişiriz. Vazife halinde memura hakaretten zabıt tutarım.
Şerif: Buna vazife mi diyorsun sen?

Nuri: Polis arkadaş da bizim kardeşimizdir. Milli hislerinize, hamiyetinize hitap ediyorum. Bakın gözlerim yaşardı. Sesim titredi. Hadi İstiklal marşını söyleyelim.
Ali: Sevgili vatandaşlarım, Cuma namazında idim. Ondan biraz geciktim.
Niyazi: Mapısta bile beş vakit namazı bırakmamış. Ehli din, Ali'yi boşuna mı tutuyor?
Ali: Birlik olmayan yerde dirlik de olmaz.
Koro: Nerde birlik orda dirlik. Nerde birlik orda dirlik.
Zilha: Bu adam gaatilin biri. Hepiniz biliyorsunuz. Gendinize gaatilden mıhtar mı seçeceksiniz?
Nuri: Yaşasın Keşanlı Ali.
Koro: Şan olsun.

Artık bir şefimiz var
Her belayı o savar
Şef talihler döndürür
Şef olmazlar oldurur

İnsanın eski huyu
Kendine hep bir put yapar
Oldum bittim böyle bu
Kendi yapar kendi tapar

Ali: Sinekli'de bir huzur rejimi kurulmuştur. Maraza çıkarıp bunu bozanın yedi ceddine düz gidilecek; menkul, gayrı menkul emvaline vaziyet edilecektir. Duyduk duymadık demeyin.
1. Kondulu: Hani zorbalık kalkıyordu?
Koro: Olacak artık o kadar.
1. Kondulu: Haraç öldü, yaşasın haraç. Bunun eskiden farkı ne?
Temel: Eskiden üç kişi alırdı, şimdi bir elde toplandı.
Nuri: Eskiden başıbozuk haraç vardı, şimdi organize haraç...

Ali: O solucan Bülent Bey seni metresi tutuyormuş kahbe. Bu da mı yalan? Bohçacı Resmiye söyledi.
Zilha: Ben nikâhsız elime el değdirmem. Nikâhla alırsa ne ala. Oh oh, hasedinden duvara tırman.
Ali: Nikâhla alacakmış. Bekle. Ha kondu helasından kız alıp nikâhlamak, ha çöp kamyonunu lüküs hususiye çalıştırmak.
Zilha: Susacak mısın sen avanak. *(Ali'ye bir tokat atar.)*
İzmarit: Ne yaptın Zilha Abla?
Zilha: Şerif Abla ne der: Saygısıza haddini bildirmek yetime kaftan giydirmek kadar sevapmış.

Sineklidağ burası
Dört bucaktan gelmişler
Lazı kürdü Pomağı
Maraşlısı Vanlısı
Erzincanlı Kemahlı
Hepsi kader yoldaşı
Devlet bizlen uğraşır
Polis bizlen hırlaşır
Ağalar leş kargası
Sus parası sızdırır

Kabadayılar:
Bize derler kondu ağası pöh
Oysa herkesten önce gelmişiz
Hazinenin arsasını parselleyip satmışız
Beşer onar dam kondurup
Ona buna kiralamışız
N'olmuş yani ne bu gürültü
Haraç alan bir biz miyiz dünyada
Her yerde bu değil mi işin kanunu

İşadamları:
İnce meslek ticaret
Bir sürü ip elinde
Suples ister maharet
Karar zeka irade
Riskli işe girmek var
Para koyup batırmak
Rakipleri aldatmak
Vergileri kollamak
Özel sektör bizleriz
Sevabı çok severiz
Daha n'olsun kardeşim
Bunca işçi besleriz

Politikacı:
Bir sabah açtık ki radyoyu
Silahlı Kuvvetler
İhtilal
Eh bizde de asker kanı var.
Anayasaya bir evet
Yaşasın zinde kuvvetler
Yaşasın Kurucu Meclis
Düğün olur mu kambersiz
Yine dönüp dolaşıp
Milletvekili
Bendeniz

Şerif Abla:
İç kalkınma dış yardım
Yardım fonu istikraz
Hava üssü, rampası
Özel sektör sermaye
Kuvalisyon iktidar
Yedi düvelin bütçesi
Dostluğu düşmanlığı
Cemi cümle diplomatlar
Hökümatlar kurmaylar
Say sayabildiğin kadar
Her şeyin ucu hesap
Herkes hesap peşinde

Olga:
Sivilizasyon
Ne fabrika demektir
Ne de atom patlatıp
Dünyayı yere sermektir
Sivilizasyon
Etiket bilmek
Ve bunu tatbik edebilmektir
İnsan her yerde aynı kumaş
Yalnız istili değişik biraz
İstil ile nezaketlen
Adam öldür suç olmaz

Sayın baylar bayanlar
Bizi seven ihvanlar
Burda biter kıssamız
Gördünüz, işittiniz
Böyle işte çoğu destan
Destan işin afyonu
Kaldırdın mı altından
Ali Cengiz oyunu

1915-1986

1931-2000

Mengü Ertel ve Haldun Taner'in hatırasına